

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

พระวัชรินทร์ วชิรวิไล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

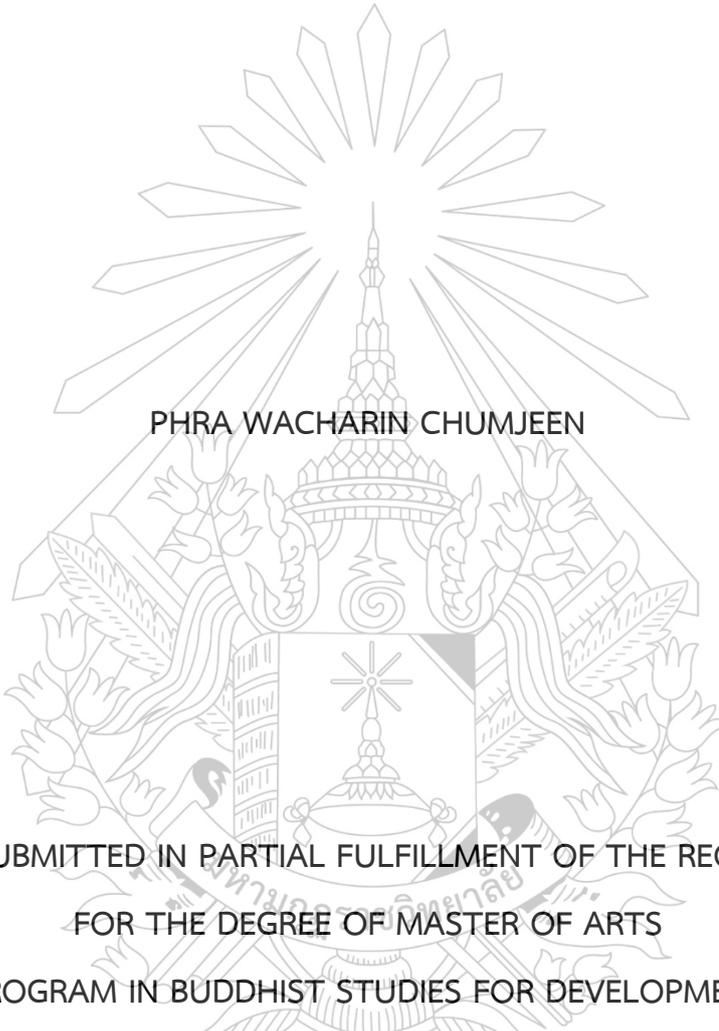
ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

THE RELATION BETWEEN THE APPLICATION OF THE DASABIDHARAJA
DHAMMA PRINCIPLES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS
BY ECCLESIASTICAL OFFICIALS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

PHRA WACHARIN CHUMJEEN

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์
ชื่อนักศึกษา	ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อปริญญา	พระวัชรินทร์ วชิรวโส
สาขาวิชา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีพุทธศักราช	สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
อาจารย์ที่ปรึกษา	2569
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระอุดมวชิรมณี, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นนพงค์ วงศ์ณาศรี)

กรรมการ

(พระเมธีวชิราภิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

กรรมการ

(ดร.กิตติพงษ์ สุวรรณวงศ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช
ชื่อนักศึกษา	พระวัชรินทร์ วชิรวโส
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นนพวงศ์ วงศ์ณาศรี

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช 4) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช การศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เป็นแนวทางการวิจัยที่รวมเอาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 226 รูป ที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนพระสังฆาธิการ รองเจ้าคณะภาค 16 เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะตำบล และนักวิชาการทางด้านศาสนา ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

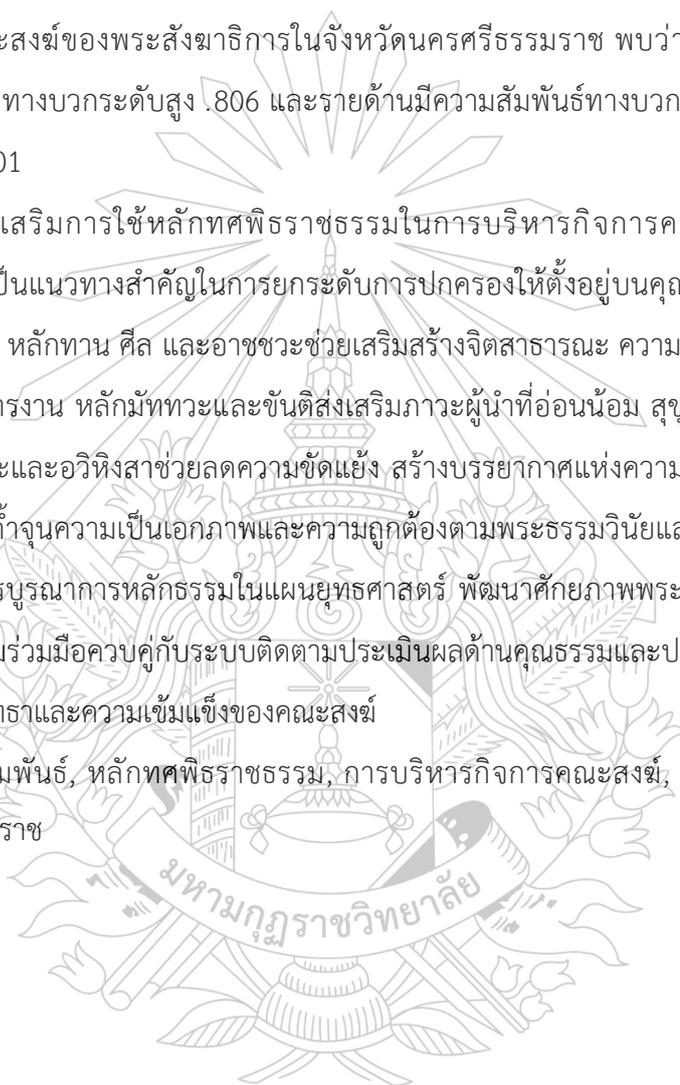
1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านตบะ (ความเพียร) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านศีล (การรักษาศีล) ส่วนด้านปริจาคะ (การเสียสละ) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการสาธารณูปการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการปกครอง และด้านการศาสนศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระดับสูง .806 และรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4) การส่งเสริมการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการปกครองให้ตั้งอยู่บนคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม หลักทาน ศีล และอาชชวะช่วยเสริมสร้างจิตสาธารณะ ความสุจริต และความโปร่งใสในการบริหารงาน หลักมัทวะและขันติส่งเสริมภาวะผู้นำที่อ่อนน้อม สุขุม และอดทนต่อปัญหา หลักอภักโระและอวิหิงสาช่วยลดความขัดแย้ง สร้างบรรยากาศแห่งความเมตตาและสันติ หลักอวิโรธนะช่วยค้ำจุนความเป็นเอกภาพและความถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย แนวทางการส่งเสริมควรบูรณาการหลักธรรมในแผนยุทธศาสตร์ พัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือควบคู่กับระบบติดตามประเมินผลด้านคุณธรรมและประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างความศรัทธาและความเข้มแข็งของคณะสงฆ์

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, หลักทศพิธราชธรรม, การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ, จังหวัดนครศรีธรรมราช

ABSTRACT

Thesis Topic	THE RELATION BETWEEN THE APPLICATION OF THE DASABIDHARAJA DHAMMA PRINCIPLES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL OFFICIALS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE
Student's Name	Phra Wacharin Chumjeen
Degree Sought	Master of Arts
Program	Program in Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2026
Advisor	Assistant Professor Dr. Punnapong Wongnasri

The objectives of this thesis were as follows: 1) To study the level of application of the Ten Royal Virtues (Dasabidharaja Dhamma) among Sangha administrators in Nakhon Si Thammarat Province. 2) To study the level of Sangha administrative management practiced by Sangha administrators in Nakhon Si Thammarat Province. 3) To examine the relationship between the application of the Ten Royal Virtues and Sangha administrative management among Sangha administrators in Nakhon Si Thammarat Province. 4) To propose guidelines for promoting the application of the Ten Royal Virtues in Sangha administration in Nakhon Si Thammarat Province. This study was conducted by mixed methods research. It is a research approach that combines quantitative research by using a questionnaire. The sample group consisted of 226 ecclesiastical administrators in the Sangha administrative area of Nakhon Si Thammarat Province, obtained from determining the sample size by Krejcie and Morgan's ready-made table. The qualitative research used an interview schedule. The key informants were representatives of ecclesiastical administrators: the Deputy Ecclesiastical Regional Governor of Region 16, the Provincial Ecclesiastical Governor, the Deputy Provincial Ecclesiastical Governor, the District Ecclesiastical Governor, and religious scholars in the Sangha administrative area of Nakhon Si Thammarat Province, totaling 9 monks/persons.

The research findings were as follows:

1. The analysis of data regarding the application of the Ten Royal Virtues among Sangha administrators in Nakhon Si Thammarat Province revealed that, overall, the level of application was at a high level. When considering each aspect in descending order of mean scores, it was found that Tapa (perseverance and self-discipline) had the highest mean score, followed by Sila (moral conduct), while Pariccaga (self-sacrifice) had the lowest mean score.

2. The analysis of data concerning Sangha administrative management indicated that, overall, the level of administration practiced by Sangha administrators in Nakhon Si Thammarat Province was also at a high level. When examined by aspect and ranked by mean scores from highest to lowest, public welfare (Satharaupakara) had the highest mean score, followed by governance, whereas religious education had the lowest mean score.

3. The analysis of the relationship between the application of the Ten Royal Virtues and Sangha administrative management showed that, overall, there was a high positive correlation ($r = .806$). In each dimension, the variables were positively correlated at a statistically significant level of .001.

4. The promotion of the application of the Ten Royal Virtues in Sangha administration in Nakhon Si Thammarat Province is an important approach to enhancing governance grounded in morality and social responsibility. The principles of Dana (generosity), Sila (moral discipline), and Ajjava (integrity) contribute to fostering public-mindedness, honesty, and transparency in administration. Maddava (gentleness) and Khanti (patience) promote leadership characterized by humility, composure, and endurance in facing challenges. Akkodha (non-anger) and Avihimsa (non-violence) help reduce conflict and create an atmosphere of compassion and peace. Avirodhana (uprightness and adherence to justice) sustains unity and ensures conformity with the Dhamma-Vinaya and relevant laws. The promotion guidelines should integrate these principles into strategic planning, enhance the capacity development of Sangha administrators, and build collaborative networks alongside monitoring and evaluation systems focusing on morality and administrative effectiveness, thereby strengthening public faith and the resilience of the Sangha.

Keywords: Relation, Dasabidharaja Dhamma, Administration of Sangha, Sangha administrator, Nakhon Si Thammarat Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระอุดมวชิรมณี คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ความเข้าใจตลอดจนคำปรึกษาต่าง ๆ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์นาศรี อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ อีกทั้งได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ พระครูวิจิตรพรหมคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ตรีทรัพย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุนจะนำ ในฐานะที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย ได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณคณาจารย์ คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราชทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือในด้านเอกสารจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเพื่อนนิสิตสาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทุกคน ที่ให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา ประโยชน์และคุณค่างานอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบความดีทั้งหมดนี้แต่บิดา-มารดา และอาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด ที่ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ณ โอกาสนี้

พระวัชรินทร์ วชิรวโส

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ช
กิตติกรรมประกาศ	ญ
สารบัญ.....	ฎ
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญรูปภาพ	ฒ
สารบัญคำย่อ	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1 หลักทศพิธราชธรรม.....	13
2.2 แนวคิด ทฤษฎีในการใช้หลักทศพิธราชธรรม.....	25
2.3 แนวคิด ทฤษฎีการบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	46
2.4 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ	57
2.5 แนวคิดการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	79
2.6 บริบทในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช	93
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	97
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	103
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	103

3.2	วิธีการสุ่มตัวอย่าง.....	103
3.3	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	105
3.4	การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	108
3.5	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	111
3.6	การวิเคราะห์ข้อมูล	112
3.7	สถิติที่ใช้ในการวิจัย	114
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	116
4.1	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	116
4.2	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	118
4.3	สรุป	152
บทที่ 5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	154
5.1	สรุปผลการวิจัย.....	154
5.2	อภิปรายผล.....	163
5.3	ข้อเสนอแนะ	170
บรรณานุกรม	172
ภาคผนวก	181
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	182
	ภาคผนวก ข บุคลากร.....	184
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	186
	ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	192
	ภาคผนวก จ แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	202
	ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์	215
	ภาคผนวก ช ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability).....	228
	ภาคผนวก ซ เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	232
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	234

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 กลุ่มประชากร.....	104
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ.....	118
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพรพธษ.....	118
ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทงโลก.....	119
ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทงธรรม.....	119
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	120
ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านทาน (การให้).....	121
ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล (การรักษาศีล).....	122
ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปริจาคะ (การเสียสละ).....	123
ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอาชชวะ (ความซื่อตรง).....	124
ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน).....	125
ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านตปะ (ความเพียร).....	126
ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอักโธระ (ไม่โกรธ).....	127
ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน).....	128
ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิ การในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านขันติ (ความอดทน).....	129

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม).....	130
ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช	131
ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการปกครอง.....	132
ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศาสนศึกษา.....	133
ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษาสงเคราะห์.....	134
ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	135
ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณูปการ	136
ตารางที่ 4.22 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณสงเคราะห์	137
ตารางที่ 4.23 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช.....	138
ตารางที่ 4.24 สังเคราะห์แนวทางส่งเสริมการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช	150

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 7

สารบัญคําย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ให้ใช้อักษรย่อตัวพื้ปกติเช่น ที.สี.(ไทย) 9/276/98. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 276 หน้า 98 ฉบับมหามกุฏราช วิทยาลัย 2539

		พระวินัยปิฎก		
วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุวิมังค์	(ภาษาไทย)
		พระสุตตันตปิฎก		
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	(ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มฺ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	(ภาษาไทย)
สํ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
อง.ปัลลวก. (ไทย)	=	องคุตตรนิกาย	ปัลลวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. อสีติ (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	(ภาษาไทย)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งในด้านจิตใจ ศีลธรรม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชน โดยมีส่วนหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของคนไทย โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาจิตใจ และการสร้างความสงบสุขในสังคม พระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระธรรมวินัย จึงมีบทบาทสำคัญทั้งในการเผยแผ่หลักธรรม อบรมสั่งสอนประชาชน พัฒนาสังคม และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน อันเกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาไม่ได้อาศัยเพียงหลักธรรมคำสอนเท่านั้น แต่ยังต้องมีระบบการบริหารจัดการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการยึดมั่นในพระธรรมวินัย เพื่อให้การปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์เป็นไปอย่างมีระเบียบและบรรลุเป้าหมายของพระพุทธศาสนา ในโครงสร้างดังกล่าว พระสังฆาธิการในแต่ละระดับถือเป็นกลไกสำคัญในฐานะผู้บริหารและผู้นำทางธรรม ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้ ความสามารถ และหลักธรรมในการบริหารอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะในบริบทสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555, หน้า 98) ทั้งนี้ ความมั่นคงและประสิทธิภาพของพระพุทธศาสนาในแต่ละพื้นที่ย่อมขึ้นอยู่กับศักยภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นสำคัญ เพราะการบริหารงานคณะสงฆ์มิได้ครอบคลุมเพียงการดูแลพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในระเบียบวินัยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมพระธรรมวินัย การจัดการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และการประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชน ดังนั้น พระสังฆาธิการในฐานะผู้บริหารหลักของคณะสงฆ์จึงมีบทบาทโดยตรงต่อทิศทางและประสิทธิผลของการบริหาร หากปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรู้คู่คุณธรรม ย่อมทำให้คณะสงฆ์เข้มแข็ง มีเอกภาพ และได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน แต่หากขาดภาวะผู้นำหรือขาดหลักธรรมกำกับ ก็อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงขององค์กรสงฆ์และศรัทธาของพุทธศาสนิกชนได้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562, หน้า 57)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทยมีรากฐานสำคัญจากระเบียบวินัยทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกลไกในการธำรงพระธรรมวินัยและสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่คณะสงฆ์ โดยคณะสงฆ์ไทยมีการจัดระบบการปกครองภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ได้รับการปรับปรุง

ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย พระสังฆาธิการในฐานะผู้กำกับดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตน จึงต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมในการบริหาร เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ในทางปฏิบัติยังปรากฏปัญหาการบริหารงานคณะสงฆ์ทั้งด้านวินัย การจัดการ และคุณธรรมในการปกครอง โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของภาคใต้ ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างหลักธรรมเพื่อกำกับการบริหารของพระสังฆาธิการ ให้เกิดประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความชอบธรรม อันจะนำไปสู่ธรรมาภิบาลทางศาสนาและความมั่นคงขององค์กรสงฆ์ ในบริบทนี้ พระสังฆาธิการมีบทบาทเสมือนผู้บริหารองค์กรที่ต้องดูแลทั้งบุคลากร ภารกิจทางศาสนา การใช้ทรัพยากร และความสัมพันธ์กับประชาชน จึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่ตั้งอยู่บนความน่าเชื่อถือ ความยุติธรรม และความโปร่งใส หลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับใช้เป็นกรอบในการบริหาร คือ “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง ประกอบด้วย 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล ปริจจาคะ อาชชวะ มัททวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559, หน้า 124) แม้ว่าหลักทศพิธราชธรรมเดิมจะมุ่งใช้กับพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองบ้านเมือง แต่สาระสำคัญสามารถประยุกต์ใช้กับผู้นำทุกระดับได้ โดยเฉพาะพระสังฆาธิการซึ่งมีหน้าที่ปกครอง ดูแล และประสานประโยชน์ของหมู่คณะ การยึดหลักทศพิธราชธรรมจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศทางธรรมที่ช่วยให้การบริหารงานคณะสงฆ์เป็นไปอย่างสมดุลระหว่างหลักธรรมกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรม ความสงบเรียบร้อย และความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อองค์กรสงฆ์ ดังนั้น การนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยพัฒนาคุณธรรมของผู้นำสงฆ์ควบคู่กับการยกระดับประสิทธิภาพในการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาและความคาดหวังของสังคมร่วมสมัย อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและความเชื่อมั่นของประชาชน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2560, หน้า 98)

ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัญหาการบริหารงานคณะสงฆ์ในบางพื้นที่สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำหลักธรรมมาเป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและจริยธรรมของผู้นำสงฆ์ ทั้งด้านการปกครองภายในวัด การส่งเสริมพระธรรมวินัย การแก้ไขความขัดแย้ง และการจัดการทรัพยากรทางศาสนาอย่างโปร่งใส ทั้งนี้ การขาดหลักคุณธรรมในการบริหารอาจก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจจากพุทธศาสนิกชน ความเสื่อมศรัทธา และผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ในวงกว้าง โดยเฉพาะเมื่อพระสังฆาธิการขาดการยึดถือหลักทศพิธราชธรรม เช่น การไม่เสียสละเพื่อส่วนรวม

การใช้อารมณ์ในการปกครอง การขาดความโปร่งใสในการจัดการทรัพย์สินวัด และการไม่อดทนต่อความเห็นต่างในหมู่สงฆ์ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาวทั้งต่อองค์กรสงฆ์และต่อศรัทธาของประชาชน (สิริพงศ์ จันทร์เสวก, 2561, หน้า 24) ภายใต้บริบทดังกล่าว ปัญหาการบริหารงานคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชจึงมิใช่เพียงปัญหาเฉพาะกรณี หากแต่สะท้อนถึงความจำเป็นในการมีกรอบคุณธรรมสำหรับกำกับภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการอย่างจริงจัง หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็นกรอบธรรมที่เหมาะสมในการนำมาศึกษา เพราะมุ่งพัฒนาผู้นำให้มีความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความอดทน และความเที่ยงธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำสงฆ์ในการปกครอง ดูแลวัด รักษาพระธรรมวินัย และประสานความสัมพันธ์กับชุมชน ดังนั้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมและคุณธรรมของพระสังฆาธิการให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากความสำคัญดังกล่าว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่สามารถส่งเสริมความมีคุณธรรมของผู้นำสงฆ์และการบริหารจัดการคณะสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์เชิงลึกถึงพฤติกรรมและแนวคิดของพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักทศพิธราชธรรมจะสามารถบ่งชี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หรือข้อบกพร่องที่ต้องได้รับการปรับปรุง เพื่อให้การบริหารงานคณะสงฆ์สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและดำรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง อีกทั้งยังสามารถต่อยอดไปสู่การจัดอบรมพัฒนาและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้นำทางพระพุทธศาสนาในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในมิติขององค์กรสงฆ์และสังคมโดยรวม งานวิจัยนี้จึงไม่ได้มุ่งหวังเพียงการอธิบายความสัมพันธ์เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นการตอบโจทย์ในเชิงสังคมและศาสนาในระยะยาว ที่จะส่งเสริมความสงบสุขของสังคมไทยบนรากฐานของพระธรรมวินัยและธรรมาภิบาลทางศาสนาอย่างแท้จริง

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.2.1 การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด
- 1.2.2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด
- 1.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีความสัมพันธ์กันในทิศทางใด

1.2.4 แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.3.4 เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

1.4.1 ระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมาก

1.4.2 ระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับมาก

1.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นไปในทิศทางบวก

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเนื้อหาที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีปรากฏในเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักทศพิธราชธรรม
2. แนวคิด ทฤษฎีในการใช้หลักทศพิธราชธรรม
3. แนวคิด ทฤษฎีการปกครองคณะสงฆ์
4. แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร
6. บริบทในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 561 รูป

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สังกัดมหานิกาย ด้วยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 p. 607–610) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 226 รูป ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ตามขนาดของอำเภอ โดยเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากขนาดของประชากรพระสังฆาธิการแต่ละอำเภอ จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากรายชื่อพระสังฆาธิการแบ่งตามอำเภอแบบไม่ใส่คืน (Sampling Without Replacement)

3. สัมภาษณ์ตัวแทนพระสังฆาธิการ รองเจ้าคณะภาค 16 เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะตำบล และนักวิชาการทางด้านศาสนา ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 9 รูป/คน

1.5.3 ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 ประการ

1. ทาน (การให้)
2. ศีล (การรักษาศีล)
3. ปริจาคะ (การเสียสละ)
4. อาชชวะ (ความซื่อตรง)
5. มัทวะ (ความอ่อนโยน)
6. ตปะ (ความเพียร)
7. อักโกธะ (ไม่โกรธ)
8. อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)

9. ขันติ (ความอดทน)

10. อวิโรชนะ (ความไม่คลาดธรรม)

ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครอง
2. ด้านการศึกษา
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. ด้านการสาธารณูปการ
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

1.5.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (คณะสงฆ์มหานิกาย)

1.5.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนสิงหาคม 2568 ถึงเดือนมีนาคม 2569

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช สรุปกรอบแนวคิดการวิจัย คือ ตัวแปรต้น ได้แก่ การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช 10 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547, หน้า 56) และ ตัวแปรตาม ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช 6 ด้าน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2563, หน้า 67) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงหมายถึง การเชื่อมโยงกันระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางด้านคุณธรรมของผู้นำ (คือหลักทศพิธราชธรรม) กับกระบวนการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นระบบการทำงานและการปกครองในหมู่สงฆ์ หลักทศพิธราชธรรมจึงมีความสัมพันธ์ในเชิงเป็น “กรอบแนวคิดทางคุณธรรม” ที่กำหนดทิศทางและมาตรฐานการปฏิบัติของผู้บริหารคณะสงฆ์ เพื่อให้การบริหารเป็นไปด้วยความยุติธรรม มีคุณธรรม และมุ่งประโยชน์ต่อพระศาสนาและสังคมโดยรวม

หลักทศพิธราชธรรม หลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้สำหรับผู้ปกครองหรือผู้นำในการบริหารบ้านเมืองหรือหมู่คณะให้สงบสุขยุติธรรม และเจริญรุ่งเรือง โดย “ทศ” หมายถึงสิบ และ “พิธ” หมายถึงวิธี จึงแปลว่า “ธรรมสำหรับผู้นำ 10 ประการ” อันได้แก่ ทาน ศีล ปรีชาคะ อาชชวะ มัททวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ชันติ และอวิโรธนะ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการบริหารในระดับองค์กรของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส มีคุณธรรม และเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

ทาน (การให้) หมายถึง การที่ผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการมีการช่วยเหลือเกื้อกูลพระภิกษุและสามเณรในด้านความเป็นอยู่และการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การเสียสละทรัพยากร เวลา และกำลังใจเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและชุมชน การเป็นแบบอย่างที่ดีในการให้ทั้งในรูปของวัตถุ ความรู้ คำสอน และการสนับสนุนทางจิตใจ ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อ และไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตในบทบาทผู้นำทางศาสนาและสังคม

ศีล (การรักษาศีล) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด สारวมกาย วาจา ใจ ให้สุจริตบริสุทธิ์ และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน อันสะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อพระศาสนาและสังคม ทั้งในมิติส่วนตนและการกำกับดูแลคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปตามระเบียบวินัย นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรม เพื่อธำรงรักษาความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

ปรีชาคะ (การเสียสละ) หมายถึง การอุทิศตนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่ยึดประโยชน์แห่งพระศาสนาและชุมชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งยินดีสละเวลา แรงกาย ความสะดวกสบาย และทรัพยากรส่วนตัวเพื่อกิจการส่วนรวม ทั้งยังสะท้อนถึงความมุ่งมั่นอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน อันเป็นแบบอย่างแห่งความเสียสละที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจแก่สังคม

อาชชวะ (ความซื่อตรง) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติด้วยความสุจริต โปร่งใส และ ยุติธรรม ยึดมั่นในความจริงโดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือแสวงหาประโยชน์ส่วนตนจากตำแหน่ง หน้าที่ ทั้งยังสะท้อนถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ และไม่ลำเอียงต่อ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อันเป็นแบบอย่างแห่งความซื่อตรงแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในชุมชน

มัททวะ (ความอ่อนโยน) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติด้วยความสุภาพ นุ่มนวล และ เมตตา ทั้งทางกาย วาจา และใจ พร้อมเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพและให้ความ เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย อีกทั้งยังเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยสติ ปัญญา และเหตุผล มากกว่าการใช้อารมณ์ หรือความรุนแรง อันเป็นแบบอย่างแห่งไมตรีจิตและความอ่อนโยนที่เกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกัน

ตปะ (ความเพียร) หมายถึง ความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร และอดทนต่ออุปสรรคในการ ปฏิบัติหน้าที่เพื่อพระศาสนา โดยไม่ย่อท้อหรือทอดทิ้งความรับผิดชอบ ทั้งยังพัฒนาตนเองด้านความรู้ และการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี อีกทั้งทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และเวลาในการ ขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและชุมชนจนบรรลุผลสำเร็จ

อภฺโกระ (ไม่โกรธ) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ มิให้ความโกรธ ครอบงำแม้เผชิญความเห็นต่างหรือสถานการณ์ที่กดดัน โดยยึดหลักสติและเหตุผลในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งมีเมตตา อดทน และให้อภัยต่อความผิดพลาดของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน คุณธรรมดังกล่าวสะท้อนถึงการเป็นแบบอย่างในการระงับความโกรธ และเสริมสร้างบรรยากาศแห่ง ความสงบสุขและความสามัคคีในหมู่คณะ

อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้ก่อความ เดือดร้อนหรือความเสียหายแก่พระภิกษุ สามเณร ประชาชน และสรรพชีวิตทั้งหลาย โดยยึดหลัก เมตตาธรรมและสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่ความรุนแรงหรือการบังคับข่มขู่ ทั้งยังส่งเสริม กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความปรองดอง ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันเป็นแบบอย่างแห่ง การไม่เบียดเบียนทั้งทางกาย วาจา และใจ รวมถึงการเคารพต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรับผิดชอบ

ขันติ (ความอดทน) หมายถึง ขันติ (ความอดทน) ในบริบทนี้ หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอย่างมั่นคงต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ความเห็นที่แตกต่าง และสถานการณ์ที่ท้าทาย โดยไม่ ตอบโต้ด้วยอารมณ์ แต่ใช้สติและปัญญาเป็นหลักในการพิจารณาแก้ไขปัญหา ทั้งยังสะท้อนถึงความ เพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่แม้เผชิญอุปสรรคหรือความยากลำบาก อันเป็นแบบอย่างแห่งความ อดทนให้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรมอย่างมั่นคง

อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) หมายถึง การยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยอย่างมั่นคง และเสมอต้นเสมอปลาย โดยไม่เอนเอียงด้วยอคติหรือแรงกดดันจากบุคคลและสถานการณ์ใด ๆ ทั้งยังสะท้อนถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎของมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง พร้อมยืนหยัดในหลักการที่ชอบธรรม อันก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนโดยทั่วไป

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งบริหารตามลำดับชั้นในโครงสร้างคณะสงฆ์ มีหน้าที่กำกับดูแลกิจการพระภิกษุ สามเณร และวัดในเขตปกครอง โดยยึดพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นหลัก ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งเป็นลำดับชั้น เช่น เจ้าคณะจังหวัด อำเภอบล และเจ้าอาวาส เพื่อดูแลกิจการพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง กระบวนการจัดการ ดูแล ควบคุม และพัฒนาภารกิจของคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ระเบียบ และมีประสิทธิภาพ ภายใต้หลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และมติของมหาเถรสมาคม โดยมีพระสังฆาธิการในแต่ละระดับเป็นผู้รับผิดชอบหลัก เพราะเป็นเครื่องมือในการธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง นอกจากนี้การปกครองคณะสงฆ์ยังครอบคลุมกิจกรรม 6 ด้านหลัก ดังนี้

ด้านการปกครอง หมายถึง การบริหารและกำกับดูแลกิจการคณะสงฆ์ภายในเขตปกครองด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยยึดหลักพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์เป็นกรอบในการดำเนินงาน พร้อมทั้งใช้เมตตาธรรมและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง เพื่อธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยและความสามัคคี อันก่อให้เกิดความร่วมมือและความมั่นคงภายในหมู่คณะ

ด้านการศึกษา หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี ธรรม และนักธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งยกระดับคุณภาพหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย พร้อมทั้งสนับสนุนการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และประชาชนทั่วไป ตลอดจนมีบทบาทเป็นแบบอย่างในการเผยแผ่ธรรมผ่านการบรรยาย การอบรม และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินงานเพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และผู้ด้อยโอกาสอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปของทุนการศึกษา ทรัพยากรการเรียนรู้ และโครงการพัฒนาทางวิชาการ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชน และชุมชนในการระดมทรัพยากรอย่างเหมาะสม ทั้งยังสะท้อนถึงความเสียสละและความรับผิดชอบต่อสังคมในการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมและโครงการเพื่อถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง โดยประยุกต์ใช้สื่อและรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย ธรรมะออนไลน์ หนังสือ และสื่อดิจิทัล เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในทุกช่วงวัย พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ และชุมชนในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการแสดงธรรม การสอนศีลธรรม และการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยอย่างเหมาะสม

ด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การบริหารจัดการและพัฒนาสาธารณูปโภคภายในวัด ให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ และพร้อมใช้งานอยู่เสมอ ทั้งในส่วนของอาคารสถานที่ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการสนับสนุนทรัพยากรอย่างเหมาะสม ตลอดจนดำเนินการด้วยความคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความเจริญของพระศาสนา

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินบทบาทของวัดและผู้นำคณะสงฆ์ในการช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประสบภัย ผู้ด้อยโอกาส และประชาชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปของการจัดโครงการบริจาคสิ่งของ การบรรเทาทุกข์ และการสนับสนุนด้านอาหาร ยา และปัจจัยยังชีพ โดยประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเกื้อกูลสังคม พร้อมทั้งสะท้อนถึงการเป็นแบบอย่างแห่งเมตตาและความเสียสละ โดยให้ความช่วยเหลืออย่างเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ

จังหวัดนครศรีธรรมราช หมายถึง พื้นที่เขตการปกครองจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมหน่วยงานคณะสงฆ์ วัด พระสังฆาธิการ และบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 เพื่อนำผลการวิจัยเสริมสร้างแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักทศพิธราชธรรมกับการปกครองคณะสงฆ์จะช่วยชี้แนะแนวทางให้พระสังฆาธิการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้การปกครองมีความโปร่งใส ยุติธรรม และเป็นที่ยอมรับในหมู่คณะและประชาชน

1.8.2 เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านธรรมาภิบาลทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบการพัฒนาแนวคิด “ธรรมาภิบาลทางสงฆ์” ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยและหลักพระพุทธศาสนา

1.8.3 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและอบรมพระสังฆาธิการรุ่นใหม่ ข้อมูลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการวางหลักสูตรอบรมพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการ โดยเน้นเรื่องจริยธรรม ผู้นำแบบพุทธ และการบริหารเชิงธรรมะ เพื่อให้พระสังฆาธิการรุ่นใหม่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับยุคสมัย

1.8.4 เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรสงฆ์ เมื่อพระสังฆาธิการปกครองโดยยึดหลักทศพิธราชธรรม จะช่วยฟื้นฟูและเสริมสร้างศรัทธาของประชาชนต่อคณะสงฆ์ ทำให้วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจที่ประชาชนเข้าถึงได้ และร่วมมือกันขับเคลื่อนชุมชนอย่างมั่นคงและยั่งยืน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช” ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับหัวข้อดังนี้

- 2.1 หลักทศพิธราชธรรม
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎีในการใช้หลักทศพิธราชธรรม
- 2.3 แนวคิด ทฤษฎีการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 2.4 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
- 2.5 แนวคิดการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 2.6 บริบทในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักทศพิธราชธรรม

2.1.1 ความหมายหลักทศพิธราชธรรม

หลักทศพิธราชธรรม คือหลักธรรม 10 ประการที่เป็นเสมือน เข็มทิศทางใจของผู้นำ โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองที่มีหน้าที่ดูแลบ้านเมืองและประชาชน จุดมุ่งหมายของหลักธรรมนี้ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จในการครองอำนาจ แต่เพื่อสร้าง ความสงบ สุข ความยั่งยืน และความชอบธรรม ให้แก่ราษฎรและสังคมโดยรวม เมื่อมองลึกไป ทศพิธราชธรรม มิได้จำกัดอยู่ในบริบทของ “กษัตริย์” เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึง คุณธรรมสากลของผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นผู้ นำประเทศ ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร หรือแม้แต่ว่าหัวหน้าครอบครัว ทุกคนล้วนสามารถนำหลักนี้มาปรับใช้ได้ เพราะหัวใจสำคัญคือการปกครองและการดูแลผู้คนด้วย เมตตา ความเสียสละ ความ ยุติธรรม และการไม่เบียดเบียน ผู้ที่ดำรงตนตามหลักนี้จะกลายเป็น ธรรมราชา คือผู้นำที่ไม่อาศัยอำนาจเพียงอย่างเดียว แต่ยืนอยู่ได้ด้วย “ธรรม” ซึ่งสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจ และความ ร่วมมือจากประชาชน ผู้นำลักษณะนี้จะไม่หวั่นไหวต่อผลประโยชน์ส่วนตน แต่พร้อมเสียสละเพื่อ ประโยชน์ของส่วนรวมดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงไม่ใช่เพียง “หลักธรรมโบราณ” ที่อยู่ในคัมภีร์ หากแต่ เป็น อุดมคติที่ยังคงร่วมสมัย สามารถใช้ตอบโจทยสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความซับซ้อน การ แข่งขัน และความแตกแยกได้เป็นอย่างดี เพราะผู้นำที่มีทศพิธราชธรรมย่อมสามารถสร้างสมดุล

ระหว่งการครองตน ครองคน และครองงาน อันจะนำไปสู่สังคมที่มีสันติสุขและความยั่งยืนอย่างแท้จริง (ช.ช. 27/557/156)

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน, 2553, หน้า 71) ได้อธิบายไว้ว่าหลักทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำคัญ 10 ประการที่เป็นแนวทางในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างมีคุณธรรมและประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ทานะ คือ การให้และการเสียสละ ทั้งการช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ การแบ่งปันสิ่งของ การให้ออกาส และการให้อภัย เป็นพื้นฐานแห่งความเมตตาและความเอื้อเฟื้อในหมู่สงฆ์ ศีละ หมายถึง ความประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ การรักษาความสุจริตและความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้ได้รับความเคารพศรัทธา ปริจจาคะ คือ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ผู้นำสงฆ์ควรมีใจโอบอ้อมอารี ยอมละประโยชน์ส่วนตนเพื่อความสุขของหมู่สงฆ์และชุมชน อาชชวะ คือ ความซื่อตรง ไม่เอนเอียงหรือทุจริต บริหารงานด้วยความสัตย์ซื่อและยุติธรรม เป็นที่ไว้วางใจของสาธาณชน มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน สุภาพ มีเมตตา และรู้จักวางตน ผู้นำสงฆ์ที่มีมัททวะจะสร้างความอบอุ่นและเป็นแบบอย่างที่ดี ตบะ คือ การฝึกตนให้ละกิเลส มีสติ อดทน และดำรงตนในความสงบ เพื่อใช้ปัญญาในการบริหารกิจการอย่างถูกต้อง อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ การรู้เท่าทันอารมณ์ มีจิตใจเมตตา และให้อภัย ทำให้ลดความขัดแย้งและเสริมความสามัคคี อวิหิงสา คือ การไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบหรือใช้อำนาจเกินขอบเขต บริหารด้วยเมตตาและความยุติธรรม ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้นต่ออุปสรรคและคำวิพากษ์ ผู้นำสงฆ์ที่มีขันติจะนำพาองค์กรให้มั่นคงได้ในทุกสถานการณ์ อวิโรธนะ คือ ความมั่นคงในธรรม ไม่ประพฤติผิดในศีลธรรมและกฎหมาย ยึดถือความยุติธรรมและประโยชน์ส่วนรวม โดยสรุป หลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ผู้นำสงฆ์บริหารงานด้วยคุณธรรม โปร่งใส เมตตา และยุติธรรม อันเป็นรากฐานของความสงบสุข ความสามัคคี และศรัทธาในคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

พระมหาสมชาย วีรชัยเสวิน (2554, หน้า 70-71) กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม 10 ประการคือ

1. ทานะ (การให้) คือ การเสียสละทรัพย์ กำลัง และปัญญาเพื่อประชาชน ไม่ใช่แค่แบ่งปันสิ่งของ แต่รวมถึงการทำให้คนมีเสรีภาพ ความรู้ และโอกาสที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น
2. ศีละ (การรักษาศีล) หมายถึง ความประพฤติที่ดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งการปกครองบ้านเมืองและการดำเนินชีวิตส่วนตัว เป็นผู้นำที่ยึดมั่นในกฎหมาย ธรรมะ และศีลธรรมที่ประชาชนยึดถือ
3. ปริจจาคะ (การเสียสละ) คือ การสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม แม้สิ่งที่รักหรือมีค่ายิ่งกว่าชีวิต ก็พร้อมจะยอมสละเพื่อรักษาประเทศชาติและความถูกต้อง

4. อาชชวะ (ความซื่อตรง) หมายถึง ความจริงใจและตรงไปตรงมา ทั้งต่อมิตรสหาย ต่อพันธมิตร และต่อประชาชน ไม่เอาเปรียบ ไม่หลอกลวง และทำทุกอย่างด้วยความสุจริต
5. มัททวะ (ความอ่อนโยน) คือ การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพนุ่มนวล ให้เกียรติ ทั้งผู้ใหญ่ เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่ต่ำกว่า ทำให้คนรอบข้างทั้งรักและเคารพ
6. ตบะ (การข่มกิเลส) หมายถึง การเอาชนะความเกียจคร้านและความอยากได้อย่าง มี ใช้ความเพียรและความตั้งใจจริงในการทำงาน มุ่งมั่นทำหน้าที่โดยไม่มัวเมาในความสุขสบาย
7. อักโกระ (ไม่โกรธง่าย) คือ การควบคุมอารมณ์ ไม่ตัดสินใจหาด้วยความโมโห ถึงแม้จะต้องลงโทษ ก็ทำด้วยเหตุผลและความเมตตา ไม่ใช่ด้วยอารมณ์โกรธ
8. อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) หมายถึง การปกครองด้วยความกรุณา ไม่กดขี่ ไม่เอาเปรียบ มองประชาชนเหมือนลูกหลาน ดูแลด้วยความห่วงใย มากกว่าจะใช้ความรุนแรง
9. ขันติ (ความอดทน) คือ การอดทนต่ออุปสรรค ทั้งทางกายและใจ ไม่ท้อถอยต่อ ความยากลำบากหรือคำวิจารณ์ รักษาน้ำใจและการปฏิบัติหน้าที่ให้คงามตลอดเวลา
10. อวิโรธนะ (ความมั่นคงในธรรม) หมายถึง การยืนหยัดในหลักการและความถูกต้อง ไม่เอนเอียงเพราะอำนาจ เงินทอง หรืออคติ ใช้ความยุติธรรมตัดสินทุกอย่าง และให้รางวัลหรือลงโทษ ตามความเป็นจริงอย่างเที่ยงตรง

เมธี นาอุดม (2563, หน้า 65-66) ซึ่งปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมปิฎกได้ให้คำอธิบาย ดังนี้ "ราชธรรม 10 หรือ ทศพิธราชธรรม ธรรมของพระราชา กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองธรรมของนักปกครอง ทานะ การให้ คือ สละทรัพย์สินของบำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ศีละ ความประพฤติดีงาม คือ สรรวมกายและ วชิทวาร ประกอบแต่การสุจริตรักษาจิตดีคุณให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของ ประชากรราษฎรมิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน ปริจจาคะ การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ ตลอดจน ชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อาชชวะ ความ ซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ใฝ่มา ยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน มัททวะ ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคายกระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยำเกรง ตบะ ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบครองอำยิจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นใน ความสุขสำราญ และความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอหรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญ เพียรทำกิจให้บริบูรณ์ อักโกระ ความไม่โกรธ คือ ไม่เกรี้ยวกราด ลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้

วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองชุนวินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบังคับกดขี่ เช่น เก็บภาษีชู้ตหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาญาแก่ประชาราษฎร์ เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง ชันติ ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ทอดทิ้ง ถึงจะถูกย่ำถูกเหยียดด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไรก็ไม่หมัดกำลังใจไม่ยอมทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรมดา คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ ไม่มีความเอนเอียงวันไหน เพราะถ้อยคำที่ดีร้าย ลากสักการะ หรืออิฏฐารมณ์อนิฏฐารมณ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนกลาตวิบัติไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต, 2560, หน้า 25-29) กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม ธรรมของพระราชายังมีอีกชุดหนึ่งเป็นชุดที่คนไทยรู้จักดี ที่สุด และได้ยินกันบ่อยมาก คือ ทศพิธราชธรรม หรือ ราชธรรม 10 ประการเป็นคุณสมบัติประจำพระองค์ ทศพิธราชธรรม คือ ราชธรรม(ธรรมของพระราชา) 10 ประการนั้นได้มาก จึงจะแสดงความหมายพอเป็นพื้นฐานความเข้าใจดังนี้

1. ทานะ (การให้) หมายถึง การช่วยเหลือประชาชน ไม่ว่าจะด้วยทรัพย์สิน ข้าวของ หรือการทำประโยชน์ส่วนรวม เหมือนผู้นำที่ใจกว้าง คอยแบ่งปันเพื่อให้ทุกคนอยู่ดีกินดี
2. ศีละ (การรักษาศีล) คือ ความประพฤติที่ดี ทั้งกาย วาจา ใจ ทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่งดงาม เป็นผู้นำที่น่านับถือ ไร้เรื่องมัวหมองให้คนดูถูก
3. ปริจาคะ (การเสียสละ) หมายถึง การเสียสละความสุขส่วนตัว แม้กระทั่งชีวิต เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
4. อาชวะ (ความซื่อตรง) คือ การทำหน้าที่ด้วยความจริงใจ ไม่หลอกลวง ไม่เล่นเล่ห์เหลี่ยม ปฏิบัติทุกอย่างด้วยความสุจริต โปร่งใส
5. มัททวะ (ความอ่อนโยน) หมายถึง ความสุภาพ อ่อนน้อม ไม่หยิ่งผยอง ไม่ก้าวร้าว มีท่าทีอ่อนโยนจนทำให้ประชาชนทั้งรักและเคารพ
6. ตบะ (การข่มกิเลส) คือ การควบคุมใจ ไม่ปล่อยให้ความอยาก ความสุขสบาย หรือความฟุ้งเพื่อครอบงำ ใช้ชีวิตเรียบง่าย มุ่งมั่นทำงานเพื่อส่วนรวม

7. อักโกระ (ไม่โกรธง่าย) หมายถึง การไม่ปล่อยให้อารมณ์โกรธครอบงำ ไม่ตัดสินปัญหาด้วยความโมโห แต่ใช้สติและเมตตาในการแก้ไขปัญหา

8. อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) คือ การปกครองโดยไม่กดขี่ ไม่เอา رأเอาเปรียบ ไม่ใช่อำนาจเกินควร ปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความกรุณา

9. ชันติ (ความอดทน) หมายถึง ความอดทนต่อความยากลำบาก ต่อเสียงวิพากษ์วิจารณ์หรือการถูกดูหมิ่น ไม่ท้อถอย แต่ยังทำงานเพื่อความถูกต้องต่อไป

10. อวิโรธนะ (ความมั่นคงในธรรม) คือ การยึดมั่นในหลักธรรมและความถูกต้อง ไม่หวั่นไหวเพราะคำชม คำตำหนิ ผลประโยชน์ หรือแรงกดดันใด ๆ ปกครองด้วยความยุติธรรมและยืนอยู่บนหลักการที่มั่นคง

ณัฐนพิน ทินโน (2565 หน้า 29-30) กล่าวว่า หลัก ทศพิธราชธรรม หมายถึง หลักธรรม 10 ประการที่ได้จำกัดเฉพาะพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและบุคคลทั่วไป เพื่อให้การดำเนินชีวิตและการบริหารงานเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยมีสาระสำคัญดังนี้ ทานะ คือ การให้ด้วยใจกว้างโดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งการให้สิ่งของ แรงกาย คำพูดที่ให้กำลังใจ หรือความรู้เพื่อให้ผู้อื่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นการสร้างกุศลและเสริมความสามัคคีในสังคม ศีละ หมายถึง การรักษาความประพฤติให้ถูกต้องทั้งกาย วาจา ใจ ปราศจากความชั่ว เป็นการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับศีลธรรม กฎหมาย และประเพณี โดยถือศีล 5 เป็นพื้นฐาน ปริจจาคะ คือ ความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความสงบสุขของส่วนรวม เป็นการสละสิ่งเล็กน้อยเพื่อสิ่งที่ยิ่งใหญ่ เช่น การสละทรัพย์หรือชีวิตเพื่อรักษาความถูกต้อง อาชวระ หมายถึง ความซื่อตรงทั้งต่อหน้าที่และต่อประชาชน ไม่หลอกลวงหรือคดโกง ปฏิบัติภารกิจด้วยใจบริสุทธิ์ “ใจซื่อ มือสะอาด” มัทวะระ คือ ความอ่อนโยน สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน มีเมตตาและความละมุนละม่อม ทั้งในพฤติกรรมและจิตใจ เป็นคุณธรรมที่สร้างความรัก ความสามัคคี และถือเป็น “มงคลอันสูงสุด” ตบะ หมายถึง ความเพียรพยายามและความมุ่งมั่น อดทนต่ออุปสรรค สามารถข่มใจให้ห่างไกลจากกิเลส ใช้ชีวิตเรียบง่าย และมุ่งมั่นทำความดีให้สำเร็จ อักโกระ คือ ความไม่โกรธ ไม่ปล่อยให้อารมณ์ครอบงำ มีสติและเมตตา ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา เป็นพื้นฐานของความสงบและความยุติธรรม อวิหิงสา หมายถึง การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ใช่ใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนหรือสัตว์ เป็นการปกครองด้วยเมตตาและความกรุณา

ชันติ คือ ความอดทนต่อความลำบาก คำวิพากษ์วิจารณ์ และอุปสรรคต่าง ๆ โดยไม่ย่อท้อ ผู้นำที่มีขันติสูงจะสามารถรักษาความสงบและความถูกต้องได้อย่างมั่นคง อวิโรธนะ หมายถึง ความมั่นคงใน

ธรรมและกฎหมาย ไม่เอนเอียงด้วยอคติ ลาภ ยศ หรือคำเอนอ ยึดมั่นในความถูกต้องและความ ยุติธรรม

สรุปได้ว่า หลัก “ทศพิธราชธรรม” แม้จะเป็นหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์หรือ ผู้ปกครอง แต่ความจริงแล้วบุคคลทั่วไปหรือผู้นำองค์กรก็ควรนำมาใช้ได้เช่นกัน เพราะเป็น แนวทางแห่งคุณธรรมที่ช่วยสร้างทั้งความสงบสุขและความยั่งยืนในสังคม ทานะ คือการให้ด้วยใจ กว้าง ไม่หวังผลตอบแทน ศีละ คือความประพฤติดีงามสอดคล้องกับกฎหมายและศีลธรรม ปริจจาคะ คือการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม อาชชวะ คือความซื่อตรงสุจริต “ใจซื่อ มือสะอาด” มัททวะ คือความอ่อนโยน สุภาพ และนอบน้อม ตบะ คือความเพียรและการข่มกิเลสด้วยการใช้ชีวิต เรียบง่าย อักโกระ คือการไม่โกรธง่าย ใช้สติและเหตุผล อวิหิงสา คือการไม่เบียดเบียนหรือกดขี่ ประชาชน ชันติ คือความอดทนต่อความยากลำบากและคำวิจารณ์ และอวิโรธนะ คือการยึดมั่นใน ธรรมและความถูกต้องไม่เอนเอียงด้วยอคติ หากผู้นำหรือบุคคลทั่วไปนำหลักเหล่านี้มาใช้ ก็จะทำให้เกิด ความสุข ความเป็นธรรม และความสงบในสังคมอย่างแท้จริง

2.1.2 ความสำคัญของทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เรื่องมหาหังสาชดก (ขุ. ชา. 28/240/86) ในส่วน ของ พระสุตตันตปิฎกขุททกนิกาย ชาดก เป็นทศพิธราชธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ และบารมี สำหรับพระโพธิสัตว์ที่ได้ทรงบำเพ็ญสั่งสมคุณสมบัตินี้เป็น “พุทธการกธรรม” คืออัมมะที่ทำให้เป็น พระพุทธเจ้า กล่าวคือ เป็นการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า สมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญ บารมีเพื่อตรัสรู้พระองค์ทรงนำมาเล่าให้พระสงฆ์ฟังในโอกาสต่าง ๆ เรียกเรื่อง ในอดีตของพระองค์นี้ ว่า ชาดก มีปรากฏอยู่ใน พระไตรปิฎกจำนวน 550 เรื่อง มีเวสสันดรชาดก เป็นต้น

ในอดีตกาล พระเจ้ากรุงพาราณสีทรงพระนามว่า สังยมะ หรือ สัญญมมะ มีพระอัครมเหสีชื่อ ว่า เขมา พระเทวีได้ทรงสุบินว่ามีพระยาหงส์ทองสองตัวมาจับอยู่บนพระราชบัลลังก์และแสดง ธรรมกถาด้วยเสียงอันไพเราะ พระนางทรงฟังด้วยความปิติยินดี จนเมื่อใกล้รุ่งหงส์ทั้งสองก็บินจากไป พระเทวีทรงดำริว่าหงส์ทองเช่นนั้นคงมีอยู่จริงในโลก จึงทูลขอให้พระราชาทรงหาหงส์ทองมาชม พระราชาจึงโปรดให้ตามหาหงส์ทอง และทราบจากพรานว่า มีอยู่ ณ ภูเขาศิฆณภูฏในแคว้นหิมวันต์ พระองค์จึงให้สร้างสระใหญ่ชื่อว่า สระเขมะ ทางทิศเหนือของพระนคร ทำเป็นเขตให้อภัยแก่สกุลชาติ เพื่อให้หงส์ทองลงมาโดยไม่ระแวง และมอบหมายให้นายพรานชื่อ เขมกะ ฝ้าดูแล

เมื่อสระเขมะกลายเป็นที่ปลอดภัย เหล่านกและหงส์จากที่ต่าง ๆ ก็มาหากินรวมทั้งพระยา หงส์ทอง ๓๓ ฤๅษีโพธิสัตว์ กับอัครมหาเสนาบดีหงส์ทองชื่อ สุขุมะ นายพรานเขมกะจึงดักบ่วงไว้ในที่ที่

พระยาหงส์ลง และในวันหนึ่งพระยาหงส์ตรัสก็ติดบ่วงพยายามดิ้นแต่ไม่หลุดเพราะบ่วงรัดแน่น จนถึงกระดุก หงส์เสนาบดีสุขุมเห็นเหตุการณ์จึงไม่หนีไปเหมือนฝูงหงส์อื่นแต่กลับมาช่วย พระยาหงส์ขอให้หนีแต่สุขุมปฏิเสธ พร้อมกล่าวว่า จะขอตายแทนเจ้านาย นายพรานเห็นดังนั้นก็เกิดความสงสาร จึงตั้งใจจะปล่อยหงส์ทั้งสอง แต่พระยาหงส์ขอให้เขาทำตามหน้าที่เพราะพรานทำตามพระราชโองการ ไม่อาจตัดสินใจเองได้

นายพรานจึงนำหงส์ทั้งสองไปถวายพระเจ้ากรุงพาราณสี พระราชาทรงปิติยินดีและโปรดให้เลี้ยงดูอย่างดี พระยาหงส์จึงได้สนทนาธรรมกับพระราชา โดยทูลถามถึงการปกครองแผ่นดิน พระราชาทรงตอบด้วยความมั่นใจว่า ทรงปกครองโดยธรรม ไม่มีอธรรมในหมู่อำมาตย์ ไม่เบียดเบียนประชาชน ทรงมีความยุติธรรมและความอ่อนโยนต่อผู้คนที่พึ่งพิง อีกทั้งยังทรงตั้งมั่นในธรรม มิได้ประพฤติก่อกรรมตามอธรรม พระยาหงส์จึงถวายธรรมโอวาทเพิ่มเติมในเรื่องการรักษาความเมตตา ความเสียสละ และความเพียร พระราชาทรงฟังแล้วก็มีปิติ ทรงสำนึกในพระธรรมและมีความสุขใจยิ่ง

ภายหลังจากการสนทนาธรรม พระราชาทรงสำนึกในคุณของพระยาหงส์ จึงได้พระราชทานทรัพย์สินแก่พรานเขมกะเป็นรางวัล และทรงให้เลี้ยงดูหงส์ทั้งสองด้วยความเคารพ ก่อนจะปล่อยกลับไปยังภูเขาคิชฌกูฏ พระยาหงส์และหงส์เสนาบดีกลับไปพร้อมด้วยความสุขและอนุโมทนาในธรรมของพระราชา เรื่องนี้จึงสะท้อนถึงคุณธรรมของผู้นำที่พึงมี โดยเฉพาะความเมตตา ความซื่อตรง ความเสียสละ และการยึดมั่นในธรรมเป็นหลักในการปกครอง

ทั้งนี้ “มหาหังสชาดก” เป็นเรื่องที่แสดงถึงการดำรงตนใน ทศพิธราชธรรม 10 ประการ ได้แก่ 1) ทาน การให้ 2) ศีล ความประพฤติดีงาม 3) บริจาค การบริจาคเสียสละ 4) อาชว ความซื่อตรง 5) มัทวะ ความอ่อนโยน 6) ตปะ ความเพียร 7) อักโกระ ความไม่โกรธ 8) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน 9) ขันติ ความอดทน และ 10) อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นหลักธรรมที่ผู้นำควรยึดถือเป็นแนวทางแห่งการปกครองเพื่อความสงบสุขของประชาชนและความมั่นคงแห่งพระศาสนา

ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมะสำหรับผู้บริหารที่จะต้องมีทุกคนฉะนั้นการบริหารงานทุกหน่วยงานต้องมีผู้นำไว้สำหรับบริหารผู้นำจะต้องมีคุณธรรม หลักทศพิธราชธรรมสำหรับผู้นำ มีความหมายดังต่อไปนี้ ราชธรรม 10 หรือ ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมของพระราชา, กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, หรือธรรมของนักปกครองประกอบด้วย ทาน (การให้) คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ศีล (ความประพฤติดีงาม) คือ สำรวมกาย และวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริตรักษาจิตดีคุณให้ควรเป็น

ตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชากรชาภูฏาร์ ปริจจาคะ (การบริจาค) คือ เสียสละความสุขสำราญ ตลอดจนชีวิตของตนประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อาชชวะ (ความซื่อตรง) คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริตมีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน มัททวะ (ความอ่อนโยน) คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งยبابกายกระด้างถือองค്മิ ความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ความรักภักดี ตปะ (ความทรงเดช) คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิตระงับยับยั้ง ขมใจได้มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร อักโกธะ (ความไม่โกรธ) คือ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความ และกระทำกรรมต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจ อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) คือ ไม่บีบบั่นข่มขี่ เช่น เก็บภาษีชูดริตหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรชาภูฏาร์ ผู้ใดเพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง ชันติ (ความอดทน) คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายนำเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำถูกหยันด้วยคำเสียดสีกลางอย่างใด ก็ไม่หมดกำลังใจไม่ยอมทิ้งกรรมย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย สากสัการะ หรืออิฏฐารมณฺ์ อนิฏฐารมณฺ์ใด ๆ สติมั่น ในธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผน หลักการปกครองตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม 10 ประการ เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข สันติภาพ ความเป็นผู้เป็นอิสระเหนือความทุกข์เหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการ จึงขอให้พิจารณากันดังต่อไปนี้

1. “ทานัง” ทาน การให้ในที่นี้หมายถึง ใหวัดฤกายนอกเป็นสิ่งของอะไรต่าง ๆ โดยต้องมีผู้รับโดยตรง มันจึงเป็นการให้ที่เรียกว่า ทานัง คือทาน ให้แล้วมันก็มีผลเป็นความผูกพันเป็นการสร้างสรรค์ความสงบสุข
2. “สีลัง” สีลัง ภาวะปกติสีละ แปลว่า ปกติภาวะปกติไม่มีอะไรรบกวนวาย รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อให้เกิดภาวะ เช่นนั้นด้วย นี้เรียกว่า สีลัง สีละ
3. “ปริจจาคัง” คือบริจาค คือ เป็นการให้แต่เป็นการให้ในภายในทางจิตใจ ไม่ต้องมีผู้รับก็ได้มันต่างจากทานัง : ทานัง ให้อย่างมีผู้รับ ปริจจาคัง ให้อย่างไม่ต้องมีผู้รับ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตนอะไรที่ไม่ควรมีอยู่ในตน บริจาคออกไป ๆ นี้เรียกว่าสละสิ่งที่ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ซ้ำกับคำว่า “ทาน” มักจะอธิบายไปซ้ำกับคำว่าทาน นั้นไม่ไม่สำเร็จประโยชน์ “ทาน” ให้ซึ่งวัตถุภายนอก มีผู้รับ “บริจาค” ให้ซึ่งสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตัวไม่ต้องมีผู้รับ

4. “อาชชะวัง” ความซื่อตรงความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใด ๆ เป็นที่ไว้วางใจได้ซื่อตรงตั้งแต่ตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้อง โดยสรุป มันก็เป็นซื่อตรงต่อหน้าที่ที่จะต้องทำอีกนั่นแหละ ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ให้ซื่อตรง ให้เพียงพอ ให้เหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์นี้เรียกว่าความซื่อตรง

5. “มัทวะวัง” มัทวะ แปลว่า ความอ่อนโยน ความอ่อนโยนภายนอกคืออ่อนโยนต่อบุคคลซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นการสร้างสรรค์ซึ่งความรัก ความสามัคคีนี้ก็เป็นความอ่อนโยนภายนอก และความอ่อนโยนภายใน คือความอ่อนโยนของจิตใจคือจิตที่อบรมได้ดีแล้ว มีความเหมาะสมถูกต้อง อ่อนโยนพร้อมที่จะใช้ทำหน้าที่ใด ๆ ก็ได้ เหมือนขี้ผึ้งที่อ่อนดีแล้ว จะปั้นเป็นอะไรก็ได้ จิตใจที่อ่อนโยนแล้วเหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรมะอันสูงขึ้นไปได้ทุกอย่าง ทุกประการ จนสำเร็จประโยชน์

6. “ตะปะง” ตะปะ ตะปะ ตะปะ ปกติหมายถึงวิริยะ ความพากเพียร ความบากบั่น ความก้าวหน้า ไม่ถอยหลัง ความไม่หยุดอยู่กับที่มีคุณสมบัติเฉพาะลาภุกลีลา และความซื่อโดยประการทั้งปวง ในที่นี้จะระบุไปยังสิ่งที่เรียกว่าอิทธิบาททั้ง 4 ประการ ก็ได้เป็นตะปะเฉพาะลาภุกลีลา

7. “อักโกธัง” ไม่โกรธ ตัวหนังสือแปลว่า ไม่กำเริบ ไม่มีความกระกำเริบในภายในคือกลุ่มอยู่ในใจ ไม่มีความกำเริบภายนอก คือ ประทุษร้ายบุคคลอื่น ไม่กำเริบทั้งภายในไม่กำเริบทั้งภายนอกเรียกว่า “อักโกธัง” ทุกคนก็จะรู้จักได้ง่ายไม่ต้องอธิบาย

8. “อะวิหิงสา” อวิหิงสา ไม่เบียดเบียน ไม่มีการกระทำ อันเบียดเบียนอันกระทบกระทั่งตนเองหรือผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่นนั้นรู้จักกันดีแต่ที่เบียดเบียนตนเองนี้บางทีก็ไม่ค่อยจะรู้จัก คือถ้าเป็นการทำตนเองให้ลำบากเปล่า ๆ ก็เป็นการเบียดเบียนตนเองเป็นสิ่งที่ตนเองต้องทำ ไม่จำเป็นจะต้องทำตนเองให้ลำบากเหมือนที่ทำกันเกินกว่าเหตุทำแต่พอดีก็ไม่ต้องมีความลำบาก ถึงจะมีความลำบากก็ไม่ใช่ว่าเป็นความลำบากที่วุ่นเหวี่ยงหรือจะกระทำไม่ได้

9. “ขันติ” ขันติ อดทน รอได้คอยได้ค้ำนี้บางทีก็แปลว่าความสมควรมันก็มี ความหมายเดียวกันแหละ เพราะเราอดทนได้คอยได้ก็สมควรแก่ความเป็นผู้ที่ทำอะไรได้สำเร็จ ถ้าไม่อดทน รอไม่ได้ คอยไม่ได้ ก็เป็นบ้าตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ใหญ่เท่าไรจะต้องอดทนเท่านั้น อย่าเข้าใจว่า จะตองเอาความอดทน หรือต้องอดทนนั้นไปไว้แก่ฝ่ายผู้น้อยนั้นไม่ถูก ยิ่งเป็นผู้ใหญ่จะต้องอดทน ต่อความโง่ของผู้น้อย เพราะผู้น้อยเขามักจะเป็นคนโง่ เป็นคนโง่ไม่สมประกอบ หรือไม่สมารถใด ๆ เท่ากัน ทำให้เกิดปัญหาขึ้น ซึ่งทำให้ฝ่ายผู้ใหญ่ต้องอดทน ถึงรู้ว่าความอดทนเป็นเรื่องของฝ่ายผู้ใหญ่ ไม่ใช่

ฝ่ายผู้น้อย ยิ่งเป็นผู้ใหญ่มากเท่าไรยิ่งจะต้องอดทนมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งมีผู้อยู่ในบังคับบัญชา มากเท่าไร ยิ่งจะต้องมีความอดทนมากขึ้นเท่านั้น มิฉะนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จ

10. “อะวิโรธนะ” อวิโรธนะ แปลว่า ความไม่มีอะไรพิรุณ ไม่มีอะไรวิรุณ หรือพิรุณ คือ ไม่ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้อง คำว่า พิรุณ หมายความว่า ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้องที่จะนำมา ซึ่งจะนำความผิดพลาด คืออันตราย หรือทุกข์โศกโดยประการทั้งปวง “อะวิโรธนะ” แปลว่า ไม่มีอะไรที่พิรุณ คือ ผิดไปจากทางที่ควรจะเป็น คำว่าไม่มีอะไรพิรุณนี้อาจจะขยายใจ ความออกไปได้ถึงตัวเป็น สัมมันตะ คือ ความถูกต้อง 10 ประการ ได้แก่ อริยมรรค มืองค์ 8 ประการ คือ ถูกต้องในความคิดความเห็น ถูกต้องในความปรารถนา ถูกต้องในการพูดจา ถูกต้องในการทำงานถูกต้องในการดำรงชีพ ถูกต้องในการพากเพียร ถูกต้องในการมีสติควบคุมตัว ถูกต้องในความมีสมาธิคือจิตอันมั่นคง และในที่สุด ก็มีความถูกต้องในเรื่องของความรู้อันสูงสุดท้าย และก็ถูกต้องในผล คือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างถูกต้อง นี้คำว่า “ไม่มีพิรุณ” คือมีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ทุกอย่างทุกประการ ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง สมกับที่อยู่เป็นข้อรังท้ายข้อสำคัญที่สุดมักจะอยู่รังท้ายอย่างนี้แล้ว “อะวิโรธนะ” ความไม่มีอะไรพิรุณนี้เป็นเรื่องปัญญา อย่าได้เข้าใจว่า ทำไมในทศพิธราชธรรมทั้ง 10 นี้ไม่มีคำว่าปัญญา มีข้อปัญญา ปัญญาอย่างยิ่งที่ข้อสุดท้าย คือ “อะวิโรธนะ” ความไม่มีอะไรพิรุณเป็นอันว่าหลักสำคัญทั้งหมดมีอยู่ในทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศิล สมาธิ ปัญญา เป็นตัวพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา ดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงประกอบด้วย อยู่ด้วย ไตรสิกขาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

กมล ฉายาวัดนะ (2564, หน้า 42-46) กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม มี 10 องค์ประกอบ คือ 1. ทาน หมายถึง มีการช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์เมื่อถูกภัยพิบัติมีการสละทรัพย์สิ่งของ ๆ ตนเพื่อสาธารณประโยชน์มีการให้ความรู้ในด้านการศึกษาตามสาขาต่าง ๆ มีการสร้างแหล่งเรียนรู้ตามสถานที่สาธารณะ มีการให้อภัยแก่บุคคลผู้มีจิตสำนึกผิด 2. ศิล หมายถึง การรักษากาย วาจา และใจให้ปกติ เป็นผู้สุจริตทั้งต่อหน้าและลับหลัง ประพฤติตามธรรมนองครองธรรม ประกอบสัมมาชีพโดยชอบ ไม่ล่วงละเมิดศีลข้อใดข้อหนึ่ง ถือเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรมและน่าเชื่อถือ 3. ปริจจาคะ (การเสียสละ) หมายถึง ความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เกื้อกูลผู้ตกทุกข์ได้ยาก สงเคราะห์ญาติเมื่อถึงโอกาส รวมถึงความกล้าที่จะเสียสละแม้กระทั่งอวัยวะหรือชีวิตเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของผู้อื่น 4. อาชชวะ (ความซื่อตรง) หมายถึง การบริหารและดำเนินชีวิตอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ ไม่ทุจริตในการทำงานเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตน มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น แสดงออกด้วยความจริงใจ และให้บริการแก่

สังคมด้วยความชอบธรรม 5. มัทวะ (ความอ่อนโยน) หมายถึง การวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะและ วุฒิภาวะของตน คิดดี พูดดี ทำดี รู้จักถ่อมตน มีใจเป็นกลางไม่เอนเอียงตามกระแส พร้อมทั้งพลอย ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ประสบสุข 6. ตปะ (ความเพียร) หมายถึง การฝึกตน ให้ลดละความทะยานอยากเกินจำเป็น การทำจิตใจให้สงบ เช่น การสวดมนต์ภาวนา การมีสำนึกใน ความละเอียดรอบคอบและเกรงกลัวต่อผลกรรม รู้จักอดทน อดกลั้นต่อสิ่งยั่วยุ และรักษาจิตไม่ให้ถูก ครอบงำด้วยโลภะ โทสะ และโมหะ 7. อักโธระ (ความไม่โกรธ) หมายถึง การมีจิตใจสงบ ไม่คิดร้ายต่อ ผู้อื่น รู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง ถึงแม้ถูกกล่าวร้ายก็สามารถควบคุมใจให้เป็นปกติได้ รู้จักให้อภัย แผ่ เมตตาจิตไปยังสรรพสัตว์ และพยายามเข้าใจผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี 8. อวิหิงสา (ความไม่ เบียดเบียน) หมายถึง การไม่เอารัดเอาเปรียบผู้ด้อยโอกาส ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ครอบครัวหรือ สังคม ไม่เลือกปฏิบัติในหน้าที่การงาน ไม่ใช้อำนาจเกินขอบเขต รักษาความเป็นกลาง และให้ความ เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย 9. ชันติ (ความอดทน) หมายถึง การอดทนต่อความเจ็บป่วยทางกาย ความไม่ ทั่วถ้วนไหวต่อคำนิทาหรือสรรเสริญ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่การงานแม้มีอุปสรรค อดทนต่อปัญหาต่าง ๆ ใน การบริหาร และมีความเข้มแข็งในการต่อสู้กับกิเลสของตนเอง 10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่อย่างสม่ำเสมอและมั่นคง ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่ประพฤตินทาง เสื่อมเสีย ดำรงชีวิตตามกรอบแห่งกฎหมายและศาสนา เป็นผู้หนักแน่นในความยุติธรรม ไม่ปล่อยตน ให้คล้อยตามสิ่งที่ผิดธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546 หน้า 41-46) อธิบายว่า ผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน ผู้นำ และนักปกครอง ตั้งแต่พระเจ้าจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์ จนถึงนักปกครองโดยทั่วไป ควร ยึดถือหลักธรรมเป็นคุณสมบัติและแนวปฏิบัติ 10 ประการ ได้แก่ 1. ทาน (การให้ปันช่วยประชา บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ มีใจเพื่อหวังผลจากประชาชน แต่เพื่อประโยชน์สุข ความปลอดภัย และความ สะดวกของราษฎร ทั้งยังช่วยเหลือผู้เดือดร้อนและสนับสนุนผู้ทำความดี 2. ศีล (การรักษาความสุจริต) ประพฤติดีงาม สำนวณกาย วาจา ไม่ประพฤติผิดศีล เป็นแบบอย่างที่ดี รักษาจิตดีคุณให้เป็นที่เคารพ นับถือของประชาชน ไม่ให้มีข้อครหาใด ๆ 3. ปริจจาคะ (การเสียสละ) สามารถสละความสุขส่วนตน แม้กระทั่งชีวิต เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง 4. อาชวระ (ความซื่อตรง) ปฏิบัติภารกิจด้วยความสุจริต ตรงไปตรงมา ไร้มายา ไม่หลอกลวงประชาชน มีความ จริ่งใจและมั่นคงในคำสัตย์ 5. มัทวะ (ความอ่อนโยน) ประพฤติด้วยอัธยาศัยอ่อนโยน ไม่หยิ่งยโส ไม่ หยาบคาย มีบุคลิกสง่างาม สุภาพนุ่มนวล ทำให้ประชาชนรักใคร่และเคารพยำเกรง 6. ตปะ (การเผา กิเลส) ฝึกฝนตนเองให้พ้นจากความมัวเมา ระวังตัณหาและกิเลส ไม่หลงไหลความสุขสบายหรือการ

ปรนเปรอ รู้จักอยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นเพียรปฏิบัติหน้าที่ให้สมบูรณ์ 7. อักโกระ (ความไม่โกรธ) ไม่วินิจฉัยหรือกระทำการด้วยอำนาจโทสะ ระวังความเคืองชุ่นด้วยเมตตา ใช้เหตุผล สุขุม และวินิจฉัยตามธรรม 8. อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ไม่หลงระเห็จในอำนาจ ไม่บีบบังคับหรือกดขี่ประชาชน ใช้ความกรุณาในการปกครอง ไม่ลงโทษด้วยความอาฆาตหรือเกลียดชัง 9. ชันติ (ความอดทน) อดทนต่อความเหนื่อยยากตรากตรำ ไม่ทอดลอยต่อถ้อยคำเสียดสีหรือการขู่ข่ม ไม่ละทิ้งกิจการงานที่เป็นธรรม แม้ต้องเผชิญอุปสรรคก็ยังมั่นคง 10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) ตั้งมั่นไม่เอนเอียงจากหลักธรรม ไม่ฝ่าฝืนประศาสน์ธรรม ยึดประโยชน์สุขของรัฐและประชาชนเป็นที่ตั้ง ปฏิบัติด้วยความเที่ยงธรรม เคารพกฎหมาย ระเบียบแบบแผน และประเพณีอันดีงาม ไม่หวั่นไหวด้วยลาภ เสื่อมลาภ สรรเสริญ หรือินินทา

สุเมธ ดันติเวชกุล (2563 หน้า 23-24) กล่าวว่า ทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันสำคัญ ทั้งยังเป็นแนวทางให้ข้าราชการและประชาชนได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ประกอบด้วย 10 ประการ ดังนี้

1. ทาน (การให้) ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เสียสละกำลังในการปกครองแผ่นดิน พระราชทานพระราชดำริเพื่อก่อให้เกิดสติปัญญาและพัฒนาชาติ ตลอดจนพระราชทานเสรีภาพอันเป็นหัวใจของมนุษย์
2. สील (การรักษาพระราชจริยานวัตร) ทรงประพฤติพระกาย วาจา ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครองบ้านเมืองตามกฎหมายและนิตินิราชประเพณี และในทางศาสนาโดยรักษาเบญจศีลเป็นหลัก
3. ปริจาค (การเสียสละ) ทรงสละสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์หรือมีค่าน้อยเพื่อสิ่งที่ดีกว่า ประเสริฐกว่า สามารถเสียสละได้แม้พระราชทรัพย์ พระชนมชีพ หรือพระโลหิต เพื่อดำรงรักษาธรรมและหน้าที่ของพระองค์
4. อาชชว (ความซื่อตรง) ทรงซื่อตรงต่อหน้าที่การปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต มีความจริงใจและสุจริตต่อพันธมิตรและอาณาประชาราษฎร์
5. มหทวิ (ความอ่อนโยน) ทรงมีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพเหตุผล สมควรมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ อ่อนโยนต่อผู้เสมอและผู้ย่อย มีความนุ่มนวลในพระราชจริยวัตร
6. ตป (ความเพียร) ทรงเพียรพยายามเพื่อกิจและความสำเร็จ มีพระราชอุตสาหะในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจอย่างไม่ย่อท้อ

7. อุกุโธ (ความไม่โกรธ) ไม่ทรงมุ่งร้ายผู้อื่น แม้จะลงโทษผู้กระทำผิดก็ทรงกระทำด้วยเหตุผล ทรงมีเมตตา ไม่ก่อเวรแก่ผู้ใด หากทรงมีความพิโรธก็สามารถข่มไว้ให้สงบได้

8. อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ทรงมีพระราชอัธยาศัยประกอบด้วยกรุณา ปกครองประชาชนโดยไม่เบียดเบียน ไม่ก่อทุกข์หรือใช้ความรุนแรงต่อผู้ใด ทรงปกครองเสมือนบิดาปกครองบุตร

9. ขนติ (ความอดทน) ทรงมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาพระราชหฤทัย พระกาย และพระวาจาให้คงามเรียบร้อย ไม่หวั่นไหวต่อความเหน็ดเหนื่อยยากหรือถ้อยคำเสียดสี

10. อวิโรธน์ (ความไม่คลาดธรรม) ทรงตั้งมั่นอยู่ในราชประเพณี ไม่ประพฤติดิจตจากนิติศาสตร์และราชศาสตร์ ไม่คลาดเคลื่อนจากความยุติธรรม ทรงอุปถัมภ์ผู้มีความชอบ และทรงบำราบผู้มีความผิดโดยปราศจากอคติทั้ง 4 (ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ)

สรุปได้ว่า ทศพิธราชธรรมสามารถเชื่อมโยงกับพฤติกรรมกรรมการบริหารของพระสังฆาธิการได้อย่างชัดเจน เพราะเป็นหลักธรรมที่สะท้อนคุณลักษณะของผู้นำที่ดีทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และการปกครอง เมื่อพระสังฆาธิการนำหลักธรรมนี้มาใช้ ย่อมแสดงออกเป็นพฤติกรรมบริหารที่เหมาะสม เช่น มีเมตตาในการดูแลพระภิกษุสามเณรและประชาชน มีความสุจริตโปร่งใสในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม วางตนที่ตรง อ่อนโยน และเป็นธรรมต่อผู้ใต้ปกครอง ตลอดจนมีความเพียร อดทน และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีในการเผชิญปัญหาและความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงการบริหารที่ไม่ใช้อำนาจโดยขาดเหตุผล ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และยึดพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ และความถูกต้องเป็นหลัก ดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงไม่ใช่เพียงหลักธรรมเชิงอุดมคติเท่านั้น แต่เป็นกรอบแห่งพฤติกรรมกรรมการบริหารของพระสังฆาธิการที่ช่วยให้การปกครองคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สงบเรียบร้อย โปร่งใส และเกิดความศรัทธาจากคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและความเจริญของพระพุทธศาสนา

2.2 แนวคิด ทฤษฎีในการใช้หลักทศพิธราชธรรม

หลักทศพิธราชธรรมถือเป็นรากฐานทางความคิดในพระพุทธศาสนาที่กำหนดแนวทางของผู้นำผู้ปกครอง และผู้บริหารทุกระดับให้มีคุณธรรมกำกับการใช้อำนาจ โดยแนวคิดนี้มองว่าการบริหารจัดการที่แท้จริงมิใช่เพียงการควบคุมด้วยกฎหมายหรืออำนาจ แต่ต้องมีกรอบจริยธรรมรองรับ เพื่อสร้างความชอบธรรมและความไว้วางใจจากผู้ใต้ปกครอง ทศพิธราชธรรมจึงเปรียบเสมือน "ทฤษฎีจริยธรรมการเมือง" (Political Ethics) ที่พระพุทธศาสนานำเสนอให้แก่สังคม โดยมีองค์ประกอบ 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล ปริจาคะ อาชชวะ มัทวะ ตปะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ ซึ่งแต่ละ

ข้อไม่เพียงแต่เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ดี แต่ยังเป็นหลักทฤษฎีที่ช่วยสร้างระบบการบริหารที่ยั่งยืนและสมดุล (พระครูสุนทรธรรมนาถ (เต็มใจ จันทาหาร), 2568 หน้า 28)

ดังนั้น การใช้หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็นทั้ง แนวคิดเชิงจริยธรรม และ ทฤษฎีเชิงการบริหาร ที่สอดประสานกันอย่างกลมกลืน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม สังคมที่สงบสุข และการพัฒนาที่มั่นคงถาวร หากผู้นำทุกระดับสามารถน้อมนำหลักการเหล่านี้ไปใช้ ย่อมช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง การทุจริต และการใช้อำนาจในทางที่ผิด อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูความศรัทธาและความเชื่อมั่นในระบบการปกครองและการบริหารของสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

1. ทฤษฎีธรรมราชา

เซอร์วินสตัน เชอร์ชิลล์ ได้ปราศรัยต่อสภาผู้แทนราษฎรแห่งสหราชอาณาจักร ในวันที่ 11 พฤศจิกายน 1948 ว่า "ประชาธิปไตยไม่ใช่รูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด แต่เป็นรูปแบบการปกครองที่เลวน้อยที่สุดต่างหาก" ในขณะที่พระพุทธศาสนาไม่ได้เสนอว่า "ระบอบการปกครองใดเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุด หรือเลวน้อยที่สุด" แต่พระพุทธศาสนาเสนอว่า "ผู้ปกครองแบบใดดีที่สุด" นักปกครองที่ได้รับการยกย่องว่า "เป็นผู้ปกครองที่ดี" ตามนัยของพระพุทธศาสนานั้น มิได้มีนัยที่แสดงถึงนักปกครองที่เก่งกล้าสามารถโดยการใช้อาวุธประหัตประหารเพื่อเอาชนะกลุ่มคนและแว่นแคว้นต่างๆ ในอันที่จะได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง แต่นักปกครองที่ดีนั้นหมายถึงบุคคลที่ทรงธรรม และทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจโดยธรรม โดยไม่ต้องใช้อำนาจ หรือศาสตราเข้าไปแย่งชิงเพื่อครอบครอง หรือให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครอง ผู้ปกครองในลักษณะนี้ พระพุทธศาสนาเรียกชื่อว่า "ธรรมราชา"

บุรุษที่ยิ่งใหญ่นาม "พระเจ้าอโศกมหาราช" ที่เริ่มต้นครอบครองและยึดครองแผ่นดินของประเทศต่างๆ ด้วย "ยุทธวิชัย" แต่ภายหลังได้ตระหนักรู้ถึงภัยที่เกิดจากการแย่งชิงและเข่นฆ่าเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการครอบครอง และปกครอง จึงเปลี่ยนกระบวนทัศน์มาสู่การเอาชนะด้วยธรรม หรือ "ธรรมวิชัย" จนพระองค์ได้รับยกย่องว่า "ธรรมราชา" เพราะนำหลักธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการปกครองบ้านเมือง

จากแบบอย่างดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจอย่างยิ่งใหญ่แก่พระญาติไทพระมหากษัตริย์ไทยในยุคสุโขทัยในการปกครองบ้านเมือง หลักฐานชิ้นสำคัญที่บ่งบอกถึงแง่มุมดังกล่าว คือ "หนังสือไตรภูมิพระร่วง" ที่พระองค์ได้อ้างอิงถึงหลักการ และแนวทางในการบริหารจัดการบ้านเมืองของพระเจ้าอโศกมหาราช ต่อมาราชทูตจึงถวายพระนามว่า "พระมหาธรรมราชา"

คำว่า “ธรรมราชา” จึงมีความสำคัญต่อการตั้งพระนามของพระมหากษัตริย์ในยุคต่างๆ หลายพระองค์ เช่น พระเจ้ากือนาธรรมิกราช พระเจ้าธรรมิกราช สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และสมเด็จพระศรีสุธรรมราชา จากคุณค่าและความสำคัญของ “ธรรมราชา” ดังกล่าวข้างต้นนั้น บทความนี้ จึงให้ความสำคัญ และพยายามจะตอบคำถามว่า ธรรมราชาคืออะไร? และการที่จะเป็น “ธรรมราชา” ซึ่งหมายถึงการทำให้ผู้อื่น หรือประชาชนเกิดความพึงพอใจ โดยธรรมนั้น คำว่า “ธรรม” ในบริบทนี้ หมายถึงธรรมข้อใดบ้าง

เนื่องจากบทความนี้ต้องการที่จะศึกษา “ธรรมราชา” ในกรอบของพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้เขียนจะมุ่งเน้นศึกษา และตอบคำถามเหล่านี้ โดยใช้คัมภีร์พระไตรปิฎก และอรรถกถาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งการเข้าใจความหมายตามคัมภีร์จะนำไปสู่การศึกษา วิเคราะห์ ตีความ และประยุกต์ใช้กับงานทางวิชาการ และการปฏิบัติที่เหมาะสมกับสังคมไทยในบริบทต่างๆ ต่อไป

ธรรมราชา อะไร และอย่างไร

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ธรรมราชา” ได้ปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึงประเด็นนี้ในจกัถวัตติสูตร และธรรมราชาสูตร และในมหาปทานสูตรซึ่งทั้ง 3 สูตรนี้ได้กล่าวเอาไว้ว่า

“พระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า “ทัพพะเนมิ ผู้ทรงธรรม ทรงเป็นพระราชาโดยธรรม ทรงเป็นใหญ่ในแผ่นดินมีมหาสมุทรทั้งสี่เป็นขอบเขต ทรงได้รับชัยชนะ มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ ได้แก่ (1) จักรแก้ว (2) ช้างแก้ว (3) ม้าแก้ว (4) มณีแก้ว (5) นางแก้ว (6) คหบดีแก้ว (7) ปริณายกแก้ว มีพระราชโอรสมากกว่า 1,000 องค์ ซึ่งล้วนแล้วแต่กล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย้ายศัตรูได้ พระองค์ทรงชนะโดยธรรม ไม่ต้องใช้อาชญา ไม่ต้องใช้ศัสตรา ครอบครองแผ่นดินมีสาครเป็นขอบเขต”

ในขณะที่หลักฐานทางคัมภีร์อีกแห่งปรากฏคำว่า “ธรรมราชา” ในธัมมราชาสูตร ดังประโยคที่ว่า

“พระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาในโลกนี้ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เคารพธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองชนภายในโดยธรรม...” (ที.ปา. 11/223/75)

นอกจากนี้ ในมหาปทานสูตรได้กล่าวถึง “ธรรมราชา” ว่า

“ถ้าครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทรทั้ง 4 เป็นขอบเขต ทรงชนะแล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคง... มีพระราชโอรสมากกว่า 1,000 องค์ ซึ่งล้วนแล้วแต่กล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวีรกษัตริย์ สามารถย้ายศัตรูได้ พระองค์ทรงชนะ

โดยธรรม ไม่ต้องใช้อาชญา ไม่ต้องใช้ศัสตรา ครอบครองแผ่นดินมีสาครเป็นขอบเขต” (ที.ม. 10/159/131)

สิ่งที่น่าสนใจคือ ทั้งหลักฐานอย่างน้อย 3 แห่งนี้ สามารถอธิบายได้ถึงคำว่า “ธรรมราชา” ที่แสดงถึงคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็น “พระเจ้าจักรพรรดิ” ที่จะต้องได้รับการเรียกขานว่า “ทรงธรรม” และ “พระราชาโดยธรรม” (อง.ปญจก. 22/67/97)

คำว่า “ทรงธรรม” (ธรรมิกะ) ในบางบริบทหมายถึงการเป็นผู้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่บุคคล ดังคำที่พระอรธกถาจารย์อธิบายว่า “ผู้ชื่อว่า ทรงธรรม (ธรรมิกะ) เพราะกระทำความดีอันเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น (ที.ม. 10/241/290) ในขณะที่คำว่า “ธรรมราชา” นั้น ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ “ธรรมะ กับ ราชา” คำว่า “ราชา” ถอดเป็นรูปวิเคราะห์ตามบาลีว่า “จตุหิ สงคหตถุหิ ฆนั รณเซตติ ราชา” แปลว่า “บุคคลใดยังประชาชนให้ยินดีด้วยสังคหัตถุ 4 ประการ เหตุนั้น บุคคลนั้นชื่อว่า ราชา” ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานบางแห่งที่อธิบายตามนัยที่คล้ายคลึงกันว่า “ราชา” หมายถึง “ผู้ที่ทำให้ชาวโลกพอใจหรือยินดีด้วย สังคหัตถุ 4 ประการ” ดังรูปวิเคราะห์ว่า “สงคหตถุหิ จ โลกั รณฆนโต ราชา” แปลว่า “บุคคลผู้ที่ทำให้ชาวโลกพอใจด้วยสังคหัตถุ 4 อย่าง ชื่อว่า ราชา” (ที.ม. 10/242/292)

ในบริบทเดียวกันนี้ เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ธรรมราชา” คัมภีร์ได้แสดงรูปวิเคราะห์ว่า “ธมเมว ทสวเณ จกกวตเตน ราชา ชาโตติ ธมมราชา” แปลว่า “บุคคลใด เป็นผู้ยังบุคคลอื่นให้ยินดีโดยธรรม คือ จักรวัตตวัตร 10 ประการ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า ธรรมราชา (อง.ทสก. 24/45/50)

ถึงกระนั้น คำว่า “ธรรมราชา” มิได้มีนัยที่สะท้อนแง่มุมของพระราชา หรือพระเจ้าจักรพรรดิ แต่เพียงประการเดียวเท่านั้น หากแต่สะท้อนนัยเกี่ยวกับพระนามของพระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน ดังหลักฐานในคัมภีร์ที่ว่า

“พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาในโลกนี้ ทรงอาศัยธรรมเท่านั้น สักการะธรรม เคารพธรรม นอบน้อมธรรม เชิดชูธรรม ยกย่องธรรม มีธรรมเป็นใหญ่ ทรงจัดการรักษา ป้องกัน และคุ้มครองภิกษุ... ภิกษุณี... อุบาสก... อุบาสิกาทั้งหลายโดยธรรมว่า กายกรรม... วจีกรรม... มโนกรรม... อาชีพ... บ้านและนิคม... เช่นนี้ควรอยู่อาศัย เช่นนี้ไม่ควรอยู่อาศัย” (อง.ปญจก. 22/127/181)

คำว่า “ธรรมราชา” ในบริบทนี้จึงหมายถึงพระนามของพระพุทธเจ้าด้วยเช่นกัน ดังรูปวิเคราะห์ตามบาลีว่า “นวหิ โลกุตตรธมเมหิ มหาชนั รณเซตติ ธมมราชา” แปลว่า “พระตถาคตชื่อว่า ธรรมราชา เพราะยังมหาชนให้ยินดีด้วยโลกุตตรธรรม 9 นั้นแล” (อง.ติก. 21/40/33). สิ่งที่น่าสนใจคือ

คำว่า “ธรรมราชา” ในประเด็นนี้เป็นการสะท้อนภาวะของการกระทำความดีอันเป็นประโยชน์แก่กุล
แก่ตน

ในอภิธานวรรณนาได้อธิบายถึงประเด็นนี้เดียวกันนี้อาไว้นำสนใจเช่นกันว่า “ผู้ทรงเป็นพระ
ธรรมราชา เพราะทรงยินดีซึ่งธรรม ทรงเป็นพระราชอาของโลกรวมทั้งเทวโลกโดยธรรม ทรงยังปวง
ชนให้ยินดีด้วยธรรม ทรงเป็นพระราชอาผู้รักษาความเป็นธรรม ผู้เที่ยงธรรม จึงพระนามว่า ธรรมราชา
ดังตัวอย่างว่า “” ซึ่งแปลว่า “พระพุทธเจ้า ผู้ไม่มีใครประเสริฐว่า ตรัสว่า เสดะ เราเป็นพระธรรม
ราชา” (ม.ม. 13/584/587)

จากความหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น คำว่า “ธรรมราชา” มีนัยที่สะท้อนถึง
ความหมายที่สำคัญอย่างน้อยใน 2 ประเด็น กล่าวคือ

(1) หมายถึง พระราชา หรือผู้ปกครองที่ทรงธรรม ชนะโดยธรรม ไม่ต้องใช้อาญา ไม่
ต้องใช้ศัสตรา (ที่.ปา. 11/180/151) และทำให้ชาวโลก มหาชน หรือประชาชนพึงพอใจ หรือยินดีโดย
ธรรม ซึ่งความยินดีนั้นน่าจะมาจากการที่พระราชาหรือผู้ปกครองสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4
ประการ และสงเคราะห์ตามหลักจักรวรรดิวัตร 10 ประการ ซึ่งความหมายในลักษณะนี้เป็นการทำ
หน้าที่เพื่อบำเพ็ญประโยชน์สุขให้แก่บุคคลอื่นๆ

(2) หมายถึงพระนามของพระพุทธเจ้า ตัวแปรสำคัญที่ทำให้พระองค์พยายามจะอธิบาย
ว่าพระองค์ทรงเป็น “ธรรมราชา” เพราะพระองค์ได้ทรงทำให้มหาชนเกิดความยินดี และพอใจโดย
โลกุตระธรรม 9 ประการ ซึ่งเป็นคุณธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนา ซึ่งสภาวะเช่นนี้ แม้บุคคลที่ได้ชื่อว่า
พระเจ้าจักรพรรดิย่อมมีสถานะที่เป็นรอง เพราะพระเจ้าจักรพรรดิถือว่าเป็นสมบัตินอก แต่ความ
เป็นพระพุทธเจ้านั้นถือได้ว่าเป็นสมบัตินอกที่ประเสริฐกว่า

จากความหมายทั้ง 2 ประการนี้ ความเป็นธรรมราชาของพระราชา หรือพระเจ้า
จักรพรรดิสามารถเลื่อนหายไปได้ตามตัวแปร แต่ความเป็นธรรมราชาของพระพุทธเจ้านั้นไม่มีตัวแปร
ใดที่จะเข้ามากำหนด กำกับ และควบคุมให้เลื่อนหายไปได้ ดังจะเห็นได้จากการเลื่อนหายไปของตัว
แปรภายนอกที่พระเจ้าจักรพรรดิพระนามว่า “ทัฬหเนมิ” ประสบ จนทำให้พระองค์ตัดสินใจสละราช
บัลลังก์ และบำเพ็ญตนเป็นฤๅษีเพื่อแสวงหาความจริงสูงสุดในบั้นปลายของชีวิต

ตัวชีวิตในเชิงจิตภาพ ในจกัถวัตติสูตรได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ปกครองที่
เน้น “การรักษา ป้องกัน และคุ้มครอง” ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้ขยายความหมายของ “การรักษา”
เอาไว้ว่า “คุณธรรมมีขั้นต้น ชี้อว่าการรักษา (อง.ทุก.อ. 20/199/116) ซึ่งสอดรับพุทธพจน์ว่า
“บุคคลเมื่อรักษาคนอื่น ชี้อว่า รักษาตน ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลรักษาคนอื่น ด้วยวิธีอย่างไร จึงชี้อว่า

รักษาดน บุคคลรักษาคณอื่นด้วยขันติ ด้วยอวิหิงสา ด้วยเมตตาจิต และด้วยความเป็นผู้เอ็นดู จึงชื่อว่ารักษาดน” (ส.ม. 19/208/70) แม้ผู้ดังกล่าวสอดรับกับแนวทางของการพัฒนาอารมณ ของผู้ปกครองตามหลักทศพิธราชธรรม เพื่อให้มีจิตใจให้รู้จักเสียสละ ซื่อตรง อ่อนโยน ยับยั้งชั่งใจ ไม่โกรธ ไม่เบียดเบียน อดทน และหนักแน่นยึดมั่นในยุติธรรม ดังนั้น คุณธรรมที่เป็นเครื่องมือในพัฒนาจิตภาพของผู้นำจึงประกอบไปด้วยหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

(1) ความเสียสละ (ปริจาคะ) หมายถึง การที่จะเป็นผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองที่สมบูรณ์ นั้น ผู้ปกครองจำเป็นต้องเสียสละความสุขสำราญ หรือผลประโยชน์ และความต้องการส่วนตน หรือกลุ่มของตน โดยผู้ปกครองที่แท้จริงนั้นสามารถเสียสละได้แม้กระทั่งชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ว่า “จงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ จงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และจงสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม” ซึ่งการดำรงตนให้เหมาะสมแก่ความเป็น “ธรรมราชา” นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสียสละความสุข และผลประโยชน์ส่วนตน เพื่ออุทิศตัวอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของมหาชน ดังปฐมบรมราชโองการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ถึงกระนั้น ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งได้ละเลยแนวทางดังกล่าว

(2) ความซื่อตรง (อาชชวะ) หมายถึง ซื่อตรงทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน คำว่า “ซื่อตรง” ในบริบทนี้หมายถึง “ความซื่อตรงต่อธรรม” ไม่ได้หมายถึงการซื่อตรงต่อคน ซึ่งลักษณะการซื่อตรงนั้นเหมือนกับกระสวยของการทอผ้าด้วยหูก เมื่อใดก็ตามที่คนทอผ้าด้นกระสวยเข้าไปในหูกแล้ว ตัวกระสวยวิ่งตรงออกไปอีกด้านของหูกโดยไม่ติดขัดกับด้านใดด้านหนึ่งของตัวผ้า ลักษณะเช่นนี้ เราเรียกว่า “ซื่อตรง”

ในสถานการณ์ปัจจุบันกลุ่มคนจำนวนมากจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อความซื่อตรงว่า “ขาดความยืดหยุ่น หัวโบราณ ทำให้ไม่มีเพื่อนพ้อง และผลของความซื่อตรงอาจจะทำให้ไม่มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน และวิชาชีพ” ซึ่งความซื่อตรงในลักษณะดังกล่าวมักจะสะท้อนความซื่อตรงเทียม เพราะความซื่อตรงเทียมมักจะขึ้นตรงกับเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาสัมพันธ์ แต่ความซื่อตรงแท้ นั้น จะไม่ขึ้นกับตัวแปรหรือเงื่อนไขต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะในความเป็นจริงแล้ว ความซื่อตรงแท้จะขึ้นอยู่กับธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ประพฤติปฏิบัติ

จะเห็นว่า ความซื่อตรงต่อธรรมนั้นจะดำรงอยู่บนฐานของความละเอียดซื่อสัตย์ตามหลักของหิริโอตตปัปะ จึงทำให้ผู้ปกครองรู้สึกทนต่อสภาพความอับอายที่เกิดขึ้นแก่ตัวเองและครอบครัวไม่ได้ นอกจากนี้ ความซื่อตรง จะเป็นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างใจไว้วางใจ แก่บุคคลทั่วไปที่เข้ามาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผู้ปกครอง หรือผู้ปกครอง และเมื่อเกิดความไว้วางใจมากยิ่งขึ้น

ส่งผลต่อความสัมพันธ์ ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ระหว่างผู้ปกครองกับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม จากเหตุผล เช่นนี้ ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องซื้อตรงต่อผู้ใต้ปกครองทุกคน โดยมีอาจแบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติที่จะซื้อตรงกับบางคน และไม่ซื้อตรงกับบางคน มิฉะนั้นแล้ว ผู้ปกครองย่อมไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ใต้ปกครองซื้อตรงต่อตัวผู้ปกครองได้ทุกคนเช่นเดียวกัน

(3) ความอ่อนโยน (มีทหวะ) หมายถึง การที่ผู้ปกครองจะต้องมีอัธยาศัย ไมตรีที่ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระจ่าง ถือตัวถือนอน มีความงามสง่าในท่วงทีกิริยาสุภาพ นุ่มนวล ละมุนละไม ในการดำรงตัวดำรงตนเป็นผู้ปกครองนั้น คุณลักษณะของความอ่อนโยนเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับท่าทีของผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่าทีดังกล่าวเริ่มต้นจากใจของบุคคลที่เป็นผู้ปกครองที่พร้อมจะอ่อนน้อมถ่อมตน และเริ่มต้นที่จะอ่อนโยนเข้าไปหากกลุ่มคนต่างๆ เพื่อสร้างการยอมรับ และชักจูงกลุ่มคนต่างๆ ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน เพราะการจะนำคนไปสู่เป้าหมายเดียวกันนั้น ย่อมเป็นไปได้เลยที่จะใช้ความแข็งกระด้างเป็นเครื่องมือในการเชื่อมสมาน

การที่ผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองท่านใดก็ตามน้อมตัวน้อมตนเข้าไปหากกลุ่มบุคคลที่พยายามจะเรียกขานว่าตัวเองเป็นศัตรู โดยการมองอย่างให้ความใส่ใจว่า กลุ่มคนที่ปรากฏกายอยู่รอบข้างนั้นเป็นมิตรไม่ใช่ศัตรู ย่อมจะทำให้เกิดพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวกได้ และที่สำคัญก็คือ คนกลุ่มแรกที่จะพอใจจากท่าทีอ่อนโยนของผู้ปกครองคือ ศัตรูนั่นเอง และเมื่อถึงจุดหนึ่ง คนหรือกลุ่มคนที่ได้รับการเรียกขานว่าเป็นศัตรูจะกลายเป็นคนที่กลับมาสนับสนุนผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองว่า “ราชา” ได้อย่างสนิทใจ และพร้อมที่จะอุทิศตัวอุทิศตนกระทำการสิ่งต่างๆ เพื่อตอบแทนคุณค่าความดี และความไว้นื้อเชื่อใจที่ผู้ปกครองมีให้

(4) รู้จักยับยั้งชั่งใจ (ตปะ) หมายถึง ผู้ปกครองจำเป็นต้องฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้สามารถทนต่อกิเลส หรือสิ่งชั่วร้ายที่เข้ามากระทบจิตใจ ช่มใจมิให้ความอยากได้ (ตัณหา) อยากใหญ่ (มานะ) และจิตใจที่คับแคบ (ทิลลิว) เข้ามาครอบครอง และอย่ายึดใจ อีกทั้งมีจิตใจที่มั่นคงสามารถระงับยับยั้งช่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นวิถีชีวิตที่เสมอดันเสมอปลาย และมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมที่ทรงคุณค่าแก่บุคคลอื่นๆ ในชุมชนและสังคม

ข้อสังเกตประการหนึ่งต่อการดำรงตนของการเป็นผู้ปกครองในสถานการณ์ปัจจุบัน และผู้ปกครองมักจะตกอยู่ภายในอิทธิพล และก่อให้เกิดความหายนะทั้งในชีวิตและการทำงาน คือ “อำนาจ” ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยย้ำเตือนผู้ปกครองมาโดยตลอดว่า “ผู้ปกครองได้ยศแล้วไม่ควรเมา” ถึงกระนั้น ผู้ปกครองจำนวนมากมักจะติดหล่มของอำนาจในด้านใดด้านหนึ่ง ไม่ว่าจะอำนาจที่เกิดจากหน้าที่การงาน และการเงิน

ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักจะประสบความหายนะ เพราะความหลงใหลและเพเลิดเพลินกับอำนาจที่ตัวเองได้รับมา จนนำไปสู่การใช้อำนาจโดยขาดความยั้งคิดว่าสอดคล้องกับกฎหมาย จริยธรรม และกติกาสังคมหรือไม่ และหลายสถานการณ์ที่ผู้ปกครองพยายามจะบิดพลิ้วให้ตัวเองมีอำนาจ และหน้าที่ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว อำนาจและหน้าที่ที่ผู้ปกครองพยายามจะบิดพลิ้วนั้น อาจจะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น หากผู้ปกครองไม่ระมัดระวังการใช้อำนาจ หรือใช้อำนาจหน้าที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะพลัดหลงเข้าไปสู่วังวนของความขัดแย้งและความรุนแรง ด้วยเหตุนี้ หากผู้ปกครองไม่พยายามที่จะยับยั้งชั่งใจ เตือนใจ และระมัดระวังใจของตัวเองแล้ว ย่อมเป็นเรื่องยากที่ผู้ปกครองจะพาตัวเองออกไปจากหุบเหวของความทุกข์ในบั้นปลาย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ผู้ปกครองจำนวนมากประสบชะตากรรมหลังจากที่ตัวเองหมดอำนาจที่จะให้คุณหรือโทษแก่บุคคลอื่น

(5) การไม่ความโกรธ (อภฺโกธะ) หมายถึง ผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองไม่ควรแสดงอาการเกรี้ยวกราด และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความโกรธ เพราะผลเสียที่ตามมาจะก่อให้เกิดการวินิจฉัย ความ หรือตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความผิดพลาดจนสูญเสียความเป็นธรรม ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสเตือนว่า “ฆ่าความโกรธเสียได้ ย่อมอยู่เป็นสุข” [๓๗] เหตุผลสำคัญที่พระองค์ต้องตรัสเช่นนี้ก็ด้วยเหตุที่ว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองไม่สามารถฆ่าความโกรธเกลียดได้ ความโกรธจะกลายเป็นอาวุธสำคัญที่จะเข้ามาตีแทงผู้ปกครอง เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองเกิดความโกรธเกลียด หรือชิงชัง จะทำให้ “ความรัก” ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มกำลัง เพื่อที่จะเปิดพื้นที่ของหัวใจให้ผู้ปกครองมอง หรือประเมินค่ากลุ่มคนอื่นๆ ในฐานะเป็นเพื่อนร่วมโลกที่ต้องเกิด แก่ เจ็บ และตายเฉกเช่นเดียวกัน

การย้ำเตือนให้ผู้ปกครองระงับความโกรธย่อมหมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเริ่มต้นที่จะรักคนอื่นมากยิ่งขึ้น เพราะในความเป็นจริงแล้ว การรักคนอื่นมีค่าทั้งไปทั้งกลับ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองรักคนอื่น ห่วงใยและใส่ใจผู้อื่น ผู้อื่นจะหันกลับมาใส่ใจ และรักผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองเหล่านั้นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาติจึงย้ำสอนให้ผู้ปกครองจำเป็นต้องระงับความโกรธ และเปิดโอกาสให้หัวใจตัวเองได้เรียนรู้ที่จะรักคนอื่นมากยิ่งขึ้น

(6) การไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) หมายถึง การไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีทุจริต หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรราษฎรผู้ใดผู้หนึ่ง เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง คำว่า “การเบียดเบียน” ในบริบทนี้อาจจะมีนัยที่เกิดขึ้นจากตัวผู้ปกครองเข้าไปเบียดเบียนโดยตรง และเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่ใกล้ชิด

ผู้ปกครองได้ใช้อำนาจหน้าที่เข้าไปเบียดเบียนกลุ่มคนอื่นโดยมิชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การดำเนินนโยบายสาธารณะ” ของผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองที่ขาดความรอบคอบ และขาดการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตอย่างครบวงจร จึงเปิดโอกาสให้เกิดการเบียดเบียน และเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันตามมา

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงย้ำเตือนว่า “บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นอริยะ จึงไม่ควรเบียดเบียนคนอื่น หรือสัตว์อื่น” เพราะการเบียดเบียนจะเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ รังแกข่มเหงซึ่งกันและกันอย่างไร้ขีดจำกัด ด้วยเหตุนี้ การเป็นผู้ปกครองจึงต้องหยุดยั้งการเบียดเบียนเพื่อนร่วมโลก และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนต่างๆ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชน และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

(7) ความอดทน (ขันติ) หมายถึง การอดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะได้รับการช่วยเหลือและเยี่ยหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมัดกำลังใจ ไม่ยอมทิ้งกรณียกิจที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม การอดทนเป็นคุณสมบัติอันล้ำค่าอีกประการหนึ่งของผู้ปกครอง ในพระพุทธศาสนาถือว่า “ความอดทนเป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความงาม” สิ่งสำคัญของผู้ปกครอง หรือผู้ปกครองคือ “ความนิ่ง” เราจะหาความนิ่งได้จากที่แห่งใดหากเราไม่สามารถหาได้จากความอดทน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอดทนเพื่อที่จะรอจังหวะเพื่อวิเคราะห์เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคลต่างๆ ที่เข้ามาแวดล้อม จะเห็นว่าในขณะที่ผู้ปกครองกำลังเผชิญหน้ากับแรงเสียดทานอย่างต่อเนื่องและรุนแรงนั้น คุณสมบัติสำคัญที่จะก่อให้เกิดชัยชนะ หรือพ่ายแพ้คือ “ความอดทน”

(8) ความหนักแน่น (อวิโรธนะ) หมายถึง การวางใจให้หนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำที่ดีร้าย ลาภสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อภิฏฐารมณ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรมคือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาตวิบัติไป หลักการของการเป็นผู้ปกครองในข้อนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการขั้นสูงสุดสำหรับบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้ง หรือสมมติขึ้นสู่ตำแหน่งของผู้ปกครอง และผู้ปกครองจำเป็นจะต้องยึดหลักการนี้เอาไว้ให้มั่นคง

คำถามมีว่า “เพราะเหตุใด? ผู้ปกครองจะต้องยึดหลักการนี้ให้มั่นคง” คำตอบคือ กลุ่มคนจำนวนมากที่เกิดความขัดแย้ง และต้องการทางเลือก หรือทางออกที่เหมาะสมนั้น จำเป็นจะต้องหากกลุ่มคนที่ชี้ขาดหรือตัดสินใจเลือกแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแม้กระทั่งเกิดความไม่เข้าใจ

ขึ้นมาในองค์กร กลุ่มคนที่อยู่ภายในการบริหารงานขององค์กรจะคำนึงถึงผู้ปกครองในองค์กรเป็นกลุ่มแรก เพื่อให้ดำเนินการชี้ทางออก รวมไปถึงแนวปฏิบัติของคนในองค์กร

ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหนักแน่น เพื่อดำรงตนอยู่ในครรลองแห่งความเที่ยงธรรม เพราะความเที่ยงธรรมของผู้ปกครองนั้น หมายถึง การไม่คลาดเคลื่อนไปจากธรรม ด้วยแรงผลักดันของอคติ (Bias) ไม่ว่าจะเป็นการลำเอียงเพราะรัก การลำเอียงเพราะโกรธเกลียดเคียดแค้น การลำเอียงเพราะลุ่มหลง และการลำเอียงเพราะความกลัวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

องค์กรธรรมข้อนี้ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ และการใช้อำนาจด้วยความหนักแน่น ซึ่งแฝงเอาไว้ด้วยความเที่ยงธรรม และพร้อมที่จะหยิบยื่นความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในองค์กร ชุมชน และสังคม โดยไม่มีการแบ่งแยก ให้เกิดความแปลกแยก และแตกแยกกันที่สุดในที่สุด ความหนักแน่นจะเป็นปราการในการป้องกันความไว้วางใจเพื่อมิให้ผู้คนในสังคมเกิดความหวาดระแวงสงสัยในพฤติกรรมของผู้ปกครองต่อการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผล หรือข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง และหากผู้ปกครองสามารถดำรงตนอยู่บนฐานของหลักการข้อนี้แล้ว เชื่อมั่นว่า จะทำให้ความสัมพันธ์ของสังคมที่อาศัยร่วมกันได้รับการพัฒนาให้ขึ้นไปในเชิงบวก และทำให้สังคมมีภูมิคุ้มกันมากยิ่งขึ้น

นับว่าเป็นหลักปฏิบัติสำหรับการกำกับ ควบคุม และพัฒนาอารมณ์ของผู้ปกครองให้มีความฉลาดทางอารมณ์มากยิ่งขึ้น เหตุผลสำคัญเพราะผู้ปกครอง หรือผู้ที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความพอใจตามที่เรียกขานว่า “ราชา” นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะมี “จิตใจที่สงบนิ่ง” ในขณะที่เผชิญหน้ากับอารมณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบจิตใจของตัวเอง ความนิ่งจึงมีผลต่อการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นราชา

2. ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธ คือ การที่ผู้นำนั้นใช้ความรู้ ความสามารถ ใช้สติปัญญา หรืออำนาจอิทธิพลต่าง ๆ ของผู้นำในการจูงใจผู้อื่นหรือชักนำพาผู้อื่นให้ร่วมปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

พระชลญาณมุนี (2561, หน้า 50) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า หมายถึง ผู้นำที่มีศิลปะจูงใจ และอำนวยความสะดวกให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติภารกิจตามที่พึงประสงค์ด้วยการเชื่อฟังเชื่อมั่นเคารพนับถือ และร่วมมืออย่างจงรักภักดี ผู้นำนอกจากจะมีความสามารถแล้วยังต้องมีความดี คือ มีธรรมอีกด้วย ตามแนวทางพระพุทธศาสนาลักษณะของผู้นำที่ดีนั้นต้องเป็นผู้นำที่มีธรรมในตนเอง คือ เป็นผู้มี ธรรมเป็นเครื่องชี้้นำในการปกครองและการบริหาร หลักธรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา

ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีมากมาย หลักธรรมที่เสริมสร้างคุณลักษณะของภาวะผู้นำ ได้แก่ ปาปนิกรกรรม 3, อคติ 4, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4, สปัปฺริสธรรม 7 และทศพิธราชธรรม หลักธรรมเหล่านี้ เป็นหลักธรรมสำหรับภาวะผู้นำที่สามารถนำพองค์กรให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

สัมฤทธิ์ กางเพ็ญ (2562 หน้า 101) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเชิงพุทธว่า หมายถึง กระบวนการอิทธิพลที่ผู้นำมีต่อบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดหมายหรือเป้าประสงค์ที่ทุกคนเต็มใจและพึงพอใจร่วมกัน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแกนหลักในการนำ ผู้นำจะต้องยึดหลักธรรมสำคัญ เช่น หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ใหญ่ เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหาร 4 ประการได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

หลักการสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพบว่า มีหลักการสำคัญของภาวะผู้นำเชิงพุทธที่ปรากฏในหลายพระสูตรสำคัญ ๆ ในบทความนี้จะยกมา 2 พระสูตร คือ ฎุทฺธทันตสูตร ว่าด้วยฎุทฺธทันตพราหมณ์ (ที.สี. 9/277/189) ในฎุทฺธทันตสูตร แสดงถึงหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองของผู้นำในฐานะผู้ปกครองรัฐ ผู้นำต้องสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ บำบัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ได้ จะต้องทำให้สมาชิกในฐานะประชาชนในรัฐมีความเป็นอยู่ที่ดี ทำให้ประชาชนมีรายได้พอเพียงแล้วรัฐก็จะสงบสุข มหาโคบาลสูตร และจุฬโคบาลสูตร (ม.ม. 13/375-378/366-369) ว่าด้วยคนเลี้ยงโคสูตรใหญ่ และสูตรเล็กพระพุทธเจ้าทรงยกเป็นอุปมาเปรียบเทียบให้ภิกษุทั้งหลายฟังถึงผู้ที่จะเข้าถึงพระนิพพาน มีความเจริญในพระธรรมวินัยได้นั้น จะต้องประกอบด้วยลักษณะ 11 ประการ คือ 1) การรู้จักรูป 2) ฉลาดในลักษณะ 3) กำจัดไขขวาง 4) ปกปิดแผล 5) สุ่มไฟ 6) รู้จักทำน้ำ 7) รู้ว่าโคกินน้ำแล้วหรือยัง 8) รู้จักทาง 9) ฉลาดในสถานที่โคจร 10) รีดนมให้เหลือ 11) การบูชาโคที่เป็นพ่อฝูงหรือจำฝูง ผู้นำจะต้องรู้จักให้บำเหน็จรางวัลแก่ผู้ทำงานดี มีคุณธรรม อันเป็นการสร้างเสริมความเชื่อถือต่อผู้นำและเป็นกำลังใจของกลุ่มและผู้ร่วมงาน

คุณลักษณะและกลยุทธ์ผู้นำเชิงพุทธ ตามหลักพุทธธรรม 8 หมวด ดังนี้ 1) พรหมวิหาร 4 หรือพรหมวิหารธรรม ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ และกำกับความประพฤติดี 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (ที.ปา. 11/300/293)

หลักอริยปทัช 3 คือ ความเป็นใหญ่, ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ 3 ประการ คือ (1) อัตตาริยปทัช (2) โลการิยปทัช (3) ธัมมาริยปทัช กระทำการด้วยปรารถนาความถูกต้อง เป็นจริงสมควรตามธรรมเป็นประมาณ (ที.ปา. 11/308/298) 3) สังคหวัตถุ 4 แปลว่า ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว

ใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความสมานสามัคคี 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ อัถถจริยา สมานัตตตา (ที.ปา. 11/284/293), (อง.จตุกก. 21/55/45)

ทศพิธราชธรรม 10 คือ ธรรมของพระราชา, กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรมของนักปกครอง มี 10 ประการ คือ ทาน, ศีล, ปริจจาคะ การบริจาค, อาชชวะ ความซื่อตรง, มัททวะ ความอ่อนโยน, ตปะ ความทรงเดช, อักโกธะ ความไม่โกรธ, อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน, ชันติ ความอดทน และอวิโรธนะ ความไม่คลาดจากธรรม (ขุ.ชา.อสีติ. 28/33/49), (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546 หน้า 240-241) 5) อคติ 4 คือ ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียงมี 4 ประการคือ (1) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ (2) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง (3) โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลงหรือผิดพลาดเพราะเขลา (4) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว (ที.ปา. 11/253/254), (อง.จตุกก. 21/34/19) 6) อปรินิหิตธรรม 7 คือ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง มี 7 ประการ คือ (1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม (3) ไม่บัญญัติที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชซีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม (4) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชซี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง (5) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ (6) เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถาน และปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ ของวัชซี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก (7) จัดให้ความอารักขา คุ่มครองป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายในที่นี้กินความกว้าง หมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก (ที.ปา. 11/139/174), อง.สตตก. 23/15/401)

จักรวรรดิวัตร 12 (จักรพรรดิ) มีอยู่ 12 ประการ คือ (1) ให้ยึดถือธรรมเป็นหลัก เป็นธงชัยในการปกครองประเทศ (2) ให้ความคุ้มครองรักษาอันเป็นธรรมแก่ชนภายใน (3) ให้ความคุ้มครองรักษาแก่กำลังพลโดยเป็นธรรม (4) ให้ความคุ้มครองแก่กษัตริย์ที่เป็นเมืองขึ้น ตลอดถึงชนชั้นผู้ปกครองและนักบริหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งหลาย (5) ให้ความคุ้มครองแก่อนุชนหรือข้าราชการบริพารผู้ตามเสด็จ (6) ให้ความคุ้มครองแก่นเจ้าพิธี ผู้ประกอบอาชีพวิชาการ พ่อค้าเกษตรกรด้วยวิธีการจัดหาทุนทรัพย์ และอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ (7) ให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรทั้งปวง ทั้งในเมือง ชนบท และชายแดน โดยเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน (8) ให้ความคุ้มครองแก่พระสงฆ์ บรรพชิต นักบวช สมณชีพราหมณ์ (9) ให้ความคุ้มครองแก่นก และเนื้อสัตว์ที่ควรสงวนทั้งหลาย (10) ห้ามป้องกันมิให้เกิดความไม่ชอบธรรม

ทุกชนิดเกิดขึ้นในพระราชอาณาจักรปราบปรามผู้มีอิทธิพลต่าง ๆ มิให้มีการกระทำทุจริต (11) ธนาทุ
 ประทาน แบ่งปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ประชาชนผู้ยากไร้ มิให้มีผู้ขัดสน ขาดแคลนอยู่ในแคว้นแคว้นโดย
 ไม่ได้รับการช่วยเหลือแลช่วยเหลือตามสมควร หรือการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนสม่ำเสมออันมาก
 ที่สุดเท่าที่จะทำได้ (12) สมณพราหมณ์ปริพจฉา มีความสนใจศาสนาและศีลธรรมหมั่นปรีกษาไต่ถาม
 สมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ (ที่.ปา. 11/105/136)

ราชสังคหวัตถุ4 สังคหวัตถุของพระราชชา คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชน หลักการ
 สงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง มี 4 ประการ คือ (1) สัสสมณะ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์
 ัญญาหาร (2) ปุริสมณะ รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ (3) สัมมาปาสะ ความรู้จักผูกผสานรวมใจ
 ประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ (4) วาชเปยยะ หรือ วาจาเปยยะ ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ เป็น
 ทางแห่งสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และความนิยมเชื่อถือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต),
 2546 หน้า 143)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธในทางพระพุทธศาสนา คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถนำกลุ่มบุคคลไปสู่
 ความสำเร็จตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ โดยกรำนำเอาหลักคำสอนในพระไตรปิฎกคือ 1) พระวินัย
 ปิฎก ว่าด้วยพระวินัยสิกขาบท ของภิกษุและภิกษุณี 2) พระสุตตันตปิฎกว่าด้วยคำสอนบุคคล สถานที่
 ที่เรียกว่า ชาตค 3) พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยสภาวะธรรม กาย จิต รูป และนิพพาน และนำหลักธรรม
 คำสอนต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ ในการเป็นผู้นำที่ดี มีศักยภาพ และทำให้ประชาชนมี
 ความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

3. ทฤษฎีคุณธรรม

ทฤษฎีคุณธรรมเป็นกรอบจริยธรรมที่กล่าวว่าเราไม่ควรมุ่งเน้นที่กฎเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติตาม
 แต่ควรเน้นที่ว่าเราควรจะเป็นคน (หรือองค์กร) ประเภทใด และควรเป็นแบบอย่างทางจริยธรรม
 ประเภทใด เมื่อถามถึงจริยธรรมของพฤติกรรมใด ๆ นักทฤษฎีคุณธรรม (หรือ “นักจริยธรรม
 คุณธรรม”) จะถามว่าผู้ที่กระทำพฤติกรรมดังกล่าวกำลังแสดงคุณธรรมหรือลักษณะนิสัยที่เหมาะสม
 หรือไม่ เช่นนั้น เป็นสิ่งที่คนกล้าหาญ ใจกว้าง หรือมีเมตตาจะทำหรือไม่

เมื่อพิจารณาจากจุดเน้นของทฤษฎีคุณธรรมที่เน้นที่ลักษณะนิสัย การค้นหาว่าเราควรเป็นคน
 แบบไหนจึงเป็นสิ่งสำคัญ มีอย่างน้อยสองวิธีในการค้นหาว่าเราควรเป็นคนแบบไหน วิธีแรกคือการ
 ถามว่าบุคคลใดที่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะเพื่อที่จะเจริญรุ่งเรือง นั่นคือ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและมี
 ชีวิตที่ดีในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชนที่มีสุขภาพดี อีกวิธีหนึ่งคือการยกตัวอย่าง เช่น เมื่อคุณนึกถึงคนดี
 คุณนึกถึงคนแบบไหน ซึ่งอาจรวมถึงการคิดถึงบุคคลในชีวิตจริงที่คุณชื่นชม (อาจเป็นครูหรือที่ปรึกษา

คนโปรด) หรือการคิดถึงว่าบุคคลในอุดมคติในจินตนาการจะเป็นอย่างไร ทฤษฎีคุณธรรมชี้ให้เห็นว่า เมื่อคุณจินตนาการได้ว่าคนดีเป็นอย่างไร คุณควรประพฤติตนในสถานการณ์ใดๆ ตามที่คุณคิดว่าคนๆ นั้นควรจะทำ

คำว่า "คุณธรรม" ไม่ได้เป็นศัพท์เฉพาะทางเท่านั้น แต่ยังไม่ค่อยได้ใช้กันในชีวิตประจำวัน คุณธรรมโดยพื้นฐานแล้วคือลักษณะนิสัยเชิงบวก เช่น ความซื่อสัตย์และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (สิ่งที่ตรงข้ามกับคุณธรรมคือความ ซื่อร้าย ส่วน ความซื่อร้ายคือลักษณะนิสัยเชิงลบ เช่น ความไม่ซื่อสัตย์และความโลภ) ทฤษฎีคุณธรรมมีรากฐานทางประวัติศาสตร์มาจากผลงานของอริสโตเติล นักปรัชญาชาวกรีกโบราณ ผู้ซึ่งโต้แย้งว่าคุณธรรมแต่ละอย่างคือจุดกึ่งกลางหรือ "จุดกึ่งกลาง" ระหว่างความชั่วร้ายสองอย่าง คือความบกพร่องและความเกินพอดี ดังนั้น ยกตัวอย่างเช่น ความกล้าหาญจึงสามารถเข้าใจได้ว่าเป็นจุดกึ่งกลางระหว่างความขี้ขลาด (ข้อบกพร่องหรือความขาดแคลน) ในด้านหนึ่ง และความหุนหันพลันแล่น (ความเกินพอดี) ในอีกด้านหนึ่ง

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 9 (กรมวิชาการ. 2554, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของ คุณธรรมว่า หมายถึง สิ่งที่สังคมเห็นว่าถูกต้องดีงาม เป็นความดีที่สะสมอยู่ในใจของมนุษย์ เช่น ความเมตตา ความมีระเบียบวินัย นอกจากนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี สำนักงานบริหารและ พัฒนาการความรู้ได้ให้ความหมายคุณธรรมว่า หมายถึง กรอบความประพฤติ ความคิดที่สังคม หรือบุคคลมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ มากกว่าโทษ

พระครูประโชติ จันทวิมล (2555, หน้า 19) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ลักษณะนิสัยที่ดีงาม ที่ได้ประพฤติ ปฏิบัติจนเคยชิน เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม หรือ คุณธรรม หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม คุณธรรม คือ ความดีงามในจิตใจที่ทำให้บุคคล ประพฤติดี ผู้มีคุณธรรมเป็นผู้มีความเคยชินในการประพฤติดีด้วยความรู้สึกในทางดีงาม คุณธรรม เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับกิเลสซึ่งเป็นความไม่ดีในจิตใจ ผู้มีคุณธรรมจึงเป็นผู้ที่ไม่มากด้วย กิเลส ซึ่งจะได้รับการยกย่องว่าเป็นคนดี

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 129) ได้ให้ความหมาย ว่า คุณธรรม (คุณนะ) น. สภาพคุณงามความดี คุณธรรม เป็นการสมาสคำว่าคุณกับ ธรรม เข้าด้วยกันซึ่ง “คุณ” หมายถึง มีค่า มีความดี และ “ธรรม” หมายถึง ความประพฤติ คำว่า คุณธรรม จึงหมายถึง ความประพฤติในสิ่งที่ดี ที่มีค่า ประพฤติแต่คุณงามความดี

กูด (Good. 1973, P.148) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ 2 ประการ คือ

1. คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความต้องการ และมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม
2. คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักคุณงามความดี ความถูกต้องที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งจะส่งเสริมให้บุคคลในสังคม ยึดมั่นเป็นหลักประจำใจ ในการประพฤติปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

บาร์ฮาร์ท (Barhart, 1967, p.2337) ได้อธิบายว่า คุณธรรม (Virtue / Morality) หมายถึง “ระบบของแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคุณธรรมมิได้เป็นเพียงการกระทำที่ดีในลักษณะส่วนบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึง กรอบความคิด (system of concepts) ที่สังคมหรือวัฒนธรรมได้กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ควบคุมการแสดงออกของมนุษย์ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีระเบียบ

ในเชิงปรัชญา คุณธรรมจึงเป็นมากกว่าพฤติกรรมเฉพาะหน้า เพราะมันมีรากฐานอยู่ในค่านิยม (values) และ บรรทัดฐานทางศีลธรรม (moral norms) ที่สะสมมาจากประสบการณ์และภูมิปัญญาของสังคม ตัวอย่างเช่น แนวคิดตะวันตกจะเน้นความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ส่วนแนวคิดตะวันออกโดยเฉพาะพุทธศาสนา จะเน้นเรื่องเมตตา กรุณา ความอดทน และการไม่เบียดเบียน

บาร์ฮาร์ทยังชี้ให้เห็นว่า คุณธรรมมีลักษณะเป็น “ระบบ” หมายความว่า ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงคุณลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หากแต่เป็นเครือข่ายที่สัมพันธ์กันของคุณธรรมหลายประการ เช่น ความซื่อสัตย์สัมพันธ์กับความยุติธรรม ความเมตตาเกี่ยวข้องกับความเสียสละ และทั้งหมดนี้หลอมรวมเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ดังนั้น การมีคุณธรรมจึงไม่ใช่เพียงการประพฤติในบางครั้งบางคราว แต่คือการมี กรอบคิดที่ชี้นำการใช้ชีวิตอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ หากพิจารณาในเชิงจิตวิทยา คุณธรรมยังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างบุคลิกภาพและความมั่นคงทางจิตใจของบุคคล คนที่มีคุณธรรมจะมีแนวโน้มควบคุมตนเองได้ดีกว่า มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถตัดสินใจโดยยึดหลักเหตุผลมากกว่าความต้องการส่วนตัวเพียงอย่างเดียว ในมิติของการพัฒนาสังคม คุณธรรมจึงกลายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี และความยั่งยืนของสังคมโดยรวม

4. ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณธรรม

ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณธรรม (Ethical Leadership Theory) เป็นแนวคิดที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมในการนำองค์กร ผู้นำที่ยึดหลักทฤษฎีนี้จะตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ใช่เพียงแค่ผลประโยชน์ของตนเองหรือผลกำไรขององค์กรเท่านั้น

ผู้นำที่ติดตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้นำ นักบริหาร หรือนักปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองไว้อย่างมากมาย เพื่อให้ผู้นำหรือผู้บริหารนั้นได้ใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อประโยชน์สุขแก่หมู่คณะอย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าทรงเน้นถึง ความสำคัญของผู้นำหรือผู้บริหารเป็นอย่างมาก ว่าจะต้องประพฤติให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการเป็นผู้นำที่ดีโดยใช้หลักธรรมในการครองตนที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้นำที่ดีให้เป็นคุณสมบัติของผู้นำ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เพื่อให้ผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี

1. หลักการสำคัญของผู้นำเชิงคุณธรรม ผู้นำเชิงคุณธรรมมักยึดมั่นในหลักการดังต่อไปนี้

ความซื่อสัตย์ (Honesty/Integrity) ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความจริงใจ โปร่งใส และน่าเชื่อถืออย่างแท้จริง ไม่เพียงแค่พูดความจริง แต่ยังรวมถึงการรักษาคำพูดและทำตามสัญญา ไม่ปิดบังข้อมูลสำคัญหรือบิดเบือนความจริงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือขององค์กรในระยะสั้น แต่จะรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองอย่างเต็มที่และพร้อมที่จะเปิดเผยข้อผิดพลาดหากเกิดขึ้น การแสดงออกถึงความซื่อสัตย์นี้จะช่วยสร้างความไว้วางใจและศรัทธาจากผู้ตามและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

ความเคารพ (Respect) การเคารพผู้อื่นเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้นำเชิงคุณธรรม ผู้นำต้องให้คุณค่าและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นทักษะ ความคิดเห็น ประสบการณ์ ภูมิหลัง เชื้อชาติ หรือเพศสภาพ พวกเขาจะส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ทุกคนรู้สึกมีคุณค่า ได้รับการรับฟังความคิดเห็น และมีโอกาสในการแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่โดยปราศจากการตัดสินหรืออคติ การเคารพนี้ยังรวมถึงการเคารพสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การบริการ (Service/Altruism) ผู้นำเชิงคุณธรรมให้ความสำคัญกับความต้องการและผลประโยชน์ของผู้อื่น (ไม่ว่าจะเป็นผู้ตาม, ลูกค้า, คู่ค้า, หรือชุมชน) มาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัวหรือผลกำไรระยะสั้นขององค์กร พวกเขามีความมุ่งมั่นที่จะทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสร้างคุณค่าให้กับ

ผู้อื่นอย่างแท้จริง ซึ่งอาจหมายถึงการเสียผลประโยชน์บางอย่างเพื่อสิ่งที่ถูกต้องหรือการทุ่มเท เวลาและทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้เติบโตและประสบความสำเร็จ

ความยุติธรรม (Justice/Fairness) ผู้นำต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการตัดสินใจ การแบ่งปันทรัพยากร การให้โอกาส หรือการแก้ไขข้อขัดแย้ง การตัดสินใจทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีเหตุผล โปร่งใส และสามารถอธิบายได้ การส่งเสริมความยุติธรรมสร้างความรู้สึกมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำภายในองค์กร

ความรับผิดชอบ (Responsibility/Accountability) นอกจากการรับผิดชอบต่อภาระกิจของตนเอง ผู้นำเชิงคุณธรรมยังตระหนักถึงผลกระทบในวงกว้างของการตัดสินใจและนโยบายที่ออกมา พวกเขายอมรับความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ และพร้อมที่จะแก้ไขหากเกิดข้อผิดพลาด นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้ตามมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองด้วย

การสร้างชุมชน (Community Building) ผู้นำเชิงคุณธรรมตระหนักถึงความเชื่อมโยงและความสำคัญของการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีส่วนร่วม ไม่ใช่แค่เพียงกลุ่มคนทำงานร่วมกัน แต่เป็นพื้นที่ที่ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง มีเป้าหมายร่วมกัน และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ผู้นำจะพิจารณาผลกระทบของการตัดสินใจต่อภาพรวมขององค์กร สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน

2. ประโยชน์ของผู้นำเชิงคุณธรรมในองค์กร การมีผู้นำที่ยึดหลักคุณธรรมส่งผลดีต่อองค์กรในหลายมิติ

สร้างความไว้วางใจและศรัทธา เมื่อผู้นำแสดงออกถึงคุณธรรมและความซื่อสัตย์อย่างสม่ำเสมอ ทั้งในคำพูดและการกระทำ พนักงาน ลูกค้า คู่ค้า และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ จะเกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดี ความผูกพันที่แข็งแกร่ง และการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ ความไว้วางใจนี้ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความร่วมมือในทุกระดับ

ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ผู้นำที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมคือ แบบอย่างที่ดีที่สุด พวกเขาจะกระตุ้นให้พนักงานมีพฤติกรรมที่ยึดหลักจริยธรรมตามไปด้วย สร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความเคารพซึ่งกันและกัน และความเป็นธรรม วัฒนธรรมองค์กรเช่นนี้จะช่วยดึงดูดและรักษาคนเก่งไว้กับองค์กรได้

เพิ่มขวัญกำลังใจและประสิทธิภาพ พนักงานที่รู้สึกว่าได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมและมีคุณค่า ได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียม และมีผู้นำที่ใส่ใจ จะมีแรงจูงใจในการทำงานสูงขึ้น มีความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น และทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่ ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิภาพและผลผลิตที่เพิ่มขึ้น การทำงานในสภาพแวดล้อมที่ไว้วางใจได้ยังช่วยลดความเครียดและเพิ่มความพึงพอใจในงาน

ลดความขัดแย้งและปัญหาทางจริยธรรม การมีมาตรฐานทางจริยธรรมที่ชัดเจน และผู้นำที่เป็นแบบอย่าง จะช่วยป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้ง การกระทำที่ไร้จริยธรรม เช่น การทุจริต การเลือกปฏิบัติ หรือการเอาเปรียบภายในองค์กร เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ผู้นำเชิงคุณธรรมจะสามารถจัดการได้อย่างเป็นธรรมและโปร่งใส ซึ่งช่วยรักษาความสงบและเสถียรภาพขององค์กร

เสริมสร้างภาพลักษณ์และความยั่งยืน องค์กรที่มีผู้นำเชิงคุณธรรมมักจะได้รับ การยอมรับและความชื่นชมจากสาธารณะ ลูกค้า และพันธมิตรทางธุรกิจ พวกเขาจะถูกมองว่าเป็นองค์กรที่น่าเชื่อถือ มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งนำไปสู่ภาพลักษณ์ที่ดี และความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว การดำเนินธุรกิจบนพื้นฐานของคุณธรรมยังช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืน แม้ในสถานการณ์ที่ท้าทาย

ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณธรรมจึงเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างองค์กรที่แข็งแกร่ง ไม่เพียงแต่ประสบความสำเร็จในเชิงธุรกิจและสร้างผลกำไรเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยอมรับและสร้างประโยชน์ให้กับพนักงาน สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนอีกด้วย ผู้นำแบบนี้จะสร้างมรดกที่คงอยู่ยาวนานกว่าแค่ตัวเลขในงบดุล

5. ทฤษฎีการพัฒนาสังคมเชิงคุณธรรม

การพัฒนาสังคมเชิงคุณธรรม (Moral-Based Social Development Theory) เป็นแนวคิดที่มุ่งหมายสร้างสังคมที่เจริญก้าวหน้าทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยมีคุณธรรมเป็นรากฐานในการพัฒนาคน ชุมชน และสังคมโดยรวม ไม่เพียงมองความเจริญด้านเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐาน แต่เน้นการสร้างสังคมที่มี “คุณภาพชีวิต” และ “คุณธรรม” ไปพร้อมกัน

1. แนวคิดหลักของทฤษฎี การพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Development) เชื่อว่ามนุษย์คือแกนกลางของการพัฒนา การสร้างคุณธรรมในตัวคนจะส่งผลต่อสังคมในวงกว้าง ได้เนิ่นย้าไว้ การสร้างคุณธรรมในตัวคนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งและจะส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างอย่างลึกซึ้ง

คุณธรรมเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน พระธรรมปิฎกมองว่าการพัฒนาที่ขาดคุณธรรมเหมือนการสร้างตึกที่ไร้รากฐาน ยิ่งสร้างสูงยิ่งพังง่าย การพัฒนาวัตถุภายนอกโดยไม่พัฒนา

จิตใจและคุณธรรมภายใน จะนำไปสู่ปัญหาทางสังคม เช่น ความเห็นแก่ตัว การแข่งขันที่ไร้คุณธรรม การทุจริตคอร์รัปชัน และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม

คุณธรรมนำมาซึ่งการตัดสินใจที่ดี เมื่อแต่ละบุคคลมีคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความเมตตา และความยุติธรรม การตัดสินใจและการกระทำของพวกเขา ไม่ว่าจะในระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร หรือประเทศชาติ ก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ไม่ใช่เพียงแค่ผลประโยชน์ส่วนตนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

สร้างสังคมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คุณธรรม เช่น ความเคารพ ความอดทน และการให้เกียรติผู้อื่น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองและสันติสุข เมื่อคนในสังคมมีคุณธรรมเหล่านี้ พวกเขาจะสามารถเข้าใจ ยอมรับ และทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม: การมีคุณธรรมในตัวตน โดยเฉพาะคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จะทำให้บุคคลตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่แค่การบริโภคหรือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเป็นพลเมืองที่ดี การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคม

การพัฒนาคุณภาพจิตใจ: การพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางในมุมมองของพระธรรมปิฎกไม่ได้หยุดอยู่ที่การพัฒนาทางกายภาพหรือสติปัญญาเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาคุณภาพจิตใจให้สูงขึ้น ให้หลุดพ้นจากกิเลส ความโลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นบ่อเกิดของปัญหาต่างๆ เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนา ย่อมส่งผลให้พฤติกรรมภายนอกดีขึ้น และนำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

การผสมผสานคุณธรรมกับวัตถุ (Integration of Morality and Material Progress) การพัฒนาที่แท้จริงต้องไม่แยกจากคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (กาญจนา แก้วเทพ, 2563) แนวคิดเรื่อง "การผสมผสานคุณธรรมกับวัตถุ" (Integration of Morality and Material Progress) เป็นหลักการสำคัญที่เน้นย้ำว่า การพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืนนั้น ไม่สามารถแยกขาดจากคุณธรรมและจริยธรรมได้ ตามที่ กาญจนา แก้วเทพ (2563) ได้เน้นย้ำไว้ การแสวงหาความก้าวหน้าทางวัตถุหรือเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยปราศจากรากฐานทางคุณธรรม จะนำไปสู่ปัญหาและผลเสียในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำ การฉ้อฉล การทำลายสิ่งแวดล้อม หรือความแตกแยกทางสังคม

ทำไมต้องผสมผสานคุณธรรมกับวัตถุ

การแยกคุณธรรมออกจากความก้าวหน้าทางวัตถุ เปรียบเสมือนการขับเคื่อนรถที่ขาดทางเสือหรือเบรก อาจไปได้เร็ว แต่ไม่มีทิศทางที่ถูกต้องและอาจนำไปสู่อุบัติเหตุได้ คุณธรรมเปรียบเสมือนเข็มทิศและเบรกที่ช่วยนำทางและควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและปลอดภัย

ป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หากการพัฒนาวัตถุเป็นเป้าหมายสูงสุดเพียงอย่างเดียว โดยปราศจากคุณธรรมอย่าง ความซื่อสัตย์ หรือ ความยุติธรรม บุคคลหรือองค์กรอาจหันไปใช้วิธีการที่ผิด เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์สูงสุด ซึ่งอาจนำไปสู่การทุจริต การเอารัดเอาเปรียบ หรือการละเมิดสิทธิผู้อื่น

สร้างความสมดุลและการแบ่งปันที่เป็นธรรม การพัฒนาที่เน้นแต่ตัวเลขเศรษฐกิจมักนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางสังคม คนรวยรวยขึ้น คนจนยิ่งลำบาก การมีคุณธรรมอย่าง ความเสียสละ และความเมตตา จะช่วยให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาส และการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกันในสังคม

ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ความก้าวหน้าทางวัตถุที่ขาด ความรับผิดชอบต่อสังคม มักนำไปสู่การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลืองและขาดการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การผสมผสานคุณธรรมจะช่วยให้การพัฒนาคำนึงถึงความยั่งยืนของโลกและอนาคตของคนรุ่นหลัง ไม่ใช่แค่ผลกำไรในปัจจุบัน

สร้างความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน ความสุขที่เกิดจากวัตถุเพียงอย่างเดียวมักไม่ยั่งยืนและอาจนำไปสู่ความว่างเปล่าภายใน การพัฒนาที่ผสมผสานคุณธรรมจะช่วยให้มนุษย์ค้นพบความสุขที่แท้จริง ซึ่งเกิดจากการมีชีวิตที่มีคุณค่า การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น และการมีจิตใจที่สงบสุข

คุณธรรมสำคัญที่ต้องผสมผสาน

คุณธรรมเหล่านี้เป็นหัวใจของการพัฒนาที่สมดุล

ความซื่อสัตย์ (Honesty) เป็นรากฐานสำคัญของการทำธุรกิจและการบริหารงานที่โปร่งใส ไม่มีการหลอกลวงหรือฉ้อฉล ซึ่งนำไปสู่ความไว้วางใจในระบบเศรษฐกิจและสังคม

ความเสียสละ (Sacrifice/Altruism) คือการพร้อมที่จะสละผลประโยชน์ส่วนตนหรือผลกำไรระยะสั้น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือเพื่อสิ่งที่ดีกว่าในระยะยาว เช่น การลงทุนในการรักษาสิ่งแวดล้อม แม้จะเพิ่มต้นทุน

ความรับผิดชอบ (Responsibility) การตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำต่อผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และนิเวศวิทยา รวมถึงการพร้อมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

ความยุติธรรม (Justice/Fairness) การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับทุกคน

ความเมตตาและกรุณา (Compassion) การมีความเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาที่คำนึงถึงมิติทางสังคมและมนุษยธรรม

การนำไปใช้ในการพัฒนา การผสมผสานคุณธรรมกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาหมายถึง การกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต้องมีหลักคุณธรรมเป็นแกนกลาง ไม่ใช่แค่การมุ่งเน้นตัวเลข GDP แต่ต้องคำนึงถึงดัชนีความสุข คุณภาพชีวิต และความยั่งยืน

การดำเนินธุรกิจอย่างมีจริยธรรม ภาคธุรกิจต้องไม่เพียงแสวงหาผลกำไร แต่ต้องมีบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) และ ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility - CSR) เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน

การศึกษาที่เน้นคุณธรรม ระบบการศึกษาต้องไม่เพียงสอนความรู้และทักษะ แต่ต้องปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อสร้างพลเมืองที่ดีและรับผิดชอบต่อ

บทบาทของภาครัฐ รัฐบาลต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการบริหารงานด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม และปราศจากการทุจริต เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

การพัฒนาที่แท้จริงไม่ใช่แค่การสร้างความมั่งคั่งทางวัตถุ แต่เป็นการสร้างสังคมที่ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ยุติธรรม และมีคุณค่า ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานคุณธรรมเข้ากับทุกมิติของการพัฒนา

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (Sustainable Moral Development) สังคมจะมั่นคงและยั่งยืนเมื่อสมาชิกมีคุณธรรมร่วมกัน เช่น ความสามัคคี เมตตา และการไม่เบียดเบียน (UNDP, 2020)

การใช้วัฒนธรรมและศาสนาเป็นฐาน (Cultural and Religious Foundation) ในสังคมไทย แนวคิดการพัฒนาสังคมเชิงคุณธรรมสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น พรหมวิหาร 4 และทศพิธราชธรรม (พจนานุกรม, 2564)

สรุปได้ว่า หลักทศพิธราชธรรม ถือเป็น “ทฤษฎีคุณธรรมเชิงการปกครอง” ที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยคุณธรรม 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล บริจาคะ อาชชวะ มัททวะ

ตปะ อักโกระ อวิหิงสา ชันติ และอวิโรธนะ ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้ปกครองบ้านเมืองหรือผู้บริหารองค์กร ควรยึดถือเป็นหลักการบริหารเพื่อประโยชน์สุขของราษฎรและส่วนรวม หลักการเหล่านี้มิได้เป็นเพียง กรอบทางศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถมองได้ว่าเป็น “ทฤษฎีการพัฒนาสังคมเชิงคุณธรรม” ที่มุ่ง ผสมผสานการใช้เหตุผล ความยุติธรรม และความเมตตาธรรมในการจัดการสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่าง สันติและสมดุล ในเชิงแนวคิดทางทฤษฎี หลักทศพิธราชธรรมสามารถอธิบายได้ผ่านมิติของ การ บริหารเชิงคุณธรรม (Moral Governance Theory) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้นำให้มีคุณสมบัติครบถ้วน ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม การที่ผู้นำมี “ทาน” ย่อมเป็นการแสดงออกถึงความ เสียสละเพื่อประชาชน “ศีล” เป็นการควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในกรอบแห่งความสุจริต “ปริจาคะ” สะท้อนการยอมเสียประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ขณะที่ “อาชชวะ” และ “มัททวะ” เน้น ความซื่อตรงและความอ่อนโยนในการบริหาร เพื่อสร้างศรัทธาและความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และประชาชนโดยรวม ส่วน “ตปะ” “อักโกระ” และ “อวิหิงสา” เป็นคุณธรรมด้านการควบคุม ตนเอง ลดความโกรธและความรุนแรง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของภาวะผู้นำที่ยั่งยืน และ “ชันติ” กับ “อวิโรธนะ” ก็สะท้อนถึงความอดทนและความยึดมั่นในหลักการที่ถูกต้อง ไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจ หรือผลประโยชน์ แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารสมัยใหม่หลายประการ เช่น แนวคิด Servant Leadership ที่ผู้นำต้องรับใช้และเสียสละเพื่อผู้ตาม รวมถึงแนวคิด Ethical Leadership ที่ เน้นการสร้าง ความไว้วางใจ ความซื่อตรง และความยุติธรรม ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าทศพิธราชธรรมไม่ใช่ เพียงหลักธรรมเก่าแก่ แต่เป็นหลักการสากลที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคมปัจจุบันได้ อย่างแท้จริง ในทางปฏิบัติ การนำทศพิธราชธรรมมาปรับใช้สามารถสร้างสังคมที่โปร่งใส ลดปัญหา คอร์รัปชัน และสร้างความเชื่อมั่นในระบบการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคการศึกษา หรือภาค ธุรกิจ การใช้หลักธรรมทั้งสิบข้อจึงเป็นเสมือน “กรอบทฤษฎีเชิงคุณธรรม” ที่หล่อหลอมให้ผู้นำและ องค์กรก้าวสู่ความสำเร็จโดยไม่ละทิ้งความถูกต้องและความดีงาม อันจะนำไปสู่ความสงบสุขและ ความยั่งยืนของสังคมโดยรวม

2.3 แนวคิด ทฤษฎีการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2.3.1 ที่มาการบริหารกิจการคณะสงฆ์

เดิมการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2485 เป็นกฎหมาย ที่ กำหนดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งโดยโครงสร้าง และหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ต่อมา มี ได้การยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2485 ซึ่งหมายรวมถึงการยกเลิกสังฆสภา คณะสังฆ มนตรี และคณะวินัยธร ส่วนอำนาจที่องค์กรทั้งสามเคยเป็นผู้ใช้แยกจากกันให้สมเด็จพระสังฆราช

และมหาเถรสมาคมเป็นผู้ใช้ผลที่ตามมาคือการยกเลิกตำแหน่งประธานสังฆสภา สังฆนายก และประธานคณะวินัยธร อำนาจหน้าที่ของตำแหน่งทั้งสามถูกรวมกันเข้า และมอบให้ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการบังคับบัญชาคณะสงฆ์เป็นของสมเด็จพระสังฆราช ผู้ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ใน 2 ตำแหน่ง คือ 1) โดยตำแหน่งสกลมหาสังฆ ปริณายก หรือประมุขสงฆ์ไทย ทรงบัญชาการคณะสงฆ์เอง และทรงรับผิดชอบเองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 บัญญัติ

พระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตรา พระบัญชา สมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม” (สำนักงาน คณะกรรมการกฤษฎีกา, ออนไลน์) และ 2) โดยตำแหน่งประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ร่วมกับมหาเถรสมาคมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 บัญญัติ “ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใด ตามพระราช อธิษฐานก็ได้” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ออนไลน์) และมาตรา 18 บัญญัติ “ในกรณีที่ ยังไม่ มีการแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่าง ตามมาตรา 15 วรรคสอง ให้ถือว่า มหาเถรสมาคม มีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น” (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ออนไลน์) มหาเถรสมาคมจึงประกอบด้วย 1) สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ มหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช 2) สมเด็จพระราชา คณะทุกรูป เป็นกรรมการโดยตำแหน่งปัจจุบันมีสมเด็จพระราชาคณะทั้งสิ้น 8 รูป และ 3) พระราชา คณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่ต่ำกว่าสิรูป และไม่เกินแปดรูปเป็นกรรมการอยู่ใน ตำแหน่งคราวละ 2 ปี ตามปกติสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งกรรมการครบทั้ง 8 รูป จึงทำให้จำนวน กรรมการ มหาเถรสมาคมแต่ละชุดมี 17 รูป อันประกอบด้วย สมเด็จพระราชาคณะ 8 รูป กรรมการที่ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง 8 รูป และสมเด็จพระสังฆราชในฐานะประธานกรรมการ 1 รูป อำนาจ หน้าที่ของมหาเถรสมาคม ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 18 ความว่า “มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อการนี้ให้มีอำนาจ ตรากฎมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบหรือออกคำสั่งโดยไม่ขัด หรือแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัยใช้บังคับได้” จะเห็นได้ ว่า อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตามมาตรานี้มีความหมายกว้างขวางมาก เพราะถ้าพิจารณา เทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธรตามที่บัญญัติแยกอำนาจกัน ไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 แล้วจะพบว่าอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งสามส่วนนั้นได้รวมกัน เป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถร สมาคม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อำนาจหน้าที่ของสังฆสภา คณะสังฆ

มนตรีและคณะวินัยธรในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้รวมกันเป็นอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ฉะนั้น อำนาจหน้าที่ “ปกครองคณะสงฆ์” ของมหาเถรสมาคมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18 นี้จึงมิได้หมายถึงเฉพาะอำนาจหน้าที่บริหารการคณะสงฆ์ของคณะสังฆมนตรีเท่านั้น แต่ยังหมายถึง อำนาจหน้าที่ตราสั่งขานัตติของสังฆสภาและอำนาจหน้าที่ พิจารณาวินิจฉัยอธิกรณ์ของคณะวินัยธรชั้น ฎีกา อีกด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 นี้มีผลใช้บังคับเป็นเวลานานถึง 30 ปี จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ. 2535 เมื่อรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในฐานะ รัฐสภา พระราชบัญญัติฉบับหลังนี้เพียงแก้ไขเพิ่มเติมรายละเอียดปลีกย่อยของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ไม่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์แต่อย่างใด ความ ข้อนี้อธิบายชัดเจนอยู่ในเหตุผล ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 คือ “..โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุง บทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่น วัด การดูแลรักษาวัด ทรัพย์สินของวัด และศาสนสมบัติกลางตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมบท บัญญัติว่าด้วยการ สถาปนาสมเด็จพระสังฆราชและอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมไว้ ดังนี้ 1. มาตรา 7 กำหนดให้คณะสงฆ์ไทยมีสมเด็จพระสังฆราชเพียงองค์เดียว ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุด โดยสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระสังฆราช คำว่า "สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์" หมายความว่าสมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาเป็นพระราชาคณะชั้นสมเด็จก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 มาตรา 3 บัญญัติให้ยกเลิกมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน "มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชของค์หนึ่ง และให้นายกรัฐมนตรีลงสนองพระบรมราชโองการ" (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 2 ก: 1, ออนไลน์) 2. มาตรา 12 เพิ่มจำนวนกรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งจากไม่เกินแปดรูปเป็นไม่เกินสิบสองรูป ดังนั้นคณะกรรมการมหาเถรสมาคม

ในปัจจุบันมีกรรมการ ทั้งสิ้น 21 รูป ประกอบด้วยสมเด็จพระราชาคณะผู้เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง 8 รูป กรรมการที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง 12 รูป และสมเด็จพระสังฆราชในฐานะประธานกรรมการ 1 รูป 3. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี กำหนดอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมไว้ชัดเจนกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ดังนี้ "มาตรา 15 ตรี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

2.3.2 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้ถูกระบุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) เพราะการศึกษาที่คณะสงฆ์จะต้อง ทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา มี 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (พระธรรมปริยัติโสภณ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปภิไธย), 2545, หน้า 9) ได้แก่

1. ด้านการปกครอง การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป้าหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยอาศัย เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่ง การศึกษาเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็คือ ปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความลุ่มหลงยึดปฏิบัติ ที่ยึดมั่นในทางที่จะแก้ไขกันมิได้ ดุจเข็มนาฬิกา การปกครองแบบใช้อำนาจจึงต้องแก้ไขกันไปเรื่อยตั้งแต่เกิดความขัดแย้งบังเกิดเป็นไมสั่นไม่สุดนั้นได้ทำให้งดต้องเพิ่ม การใช้อำนาจ ใช้อาญา และจะแก้แบบการลงโทษมากยิ่งขึ้นจึงเป็นลำดับไปไม่ใช่การปกครองแบบพุทธพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2539, หน้า 78)

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต), (2546, หน้า 48) การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะเกิดขึ้นในสังคม ชาวพุทธที่มีรูปแบบ และประวัติอย่างยาวนานคา ว่า "สงฆ์" ตามความเข้าใจทั่วไปคือ ภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ฟังคำสั่ง สอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามพระสงฆ์ในความหมายพระสูตร หมายถึง ท่านผู้มีคุณสมบัติ

ดังกล่าวแม้เพียงรูปเดียวก็ได้ชื่อว่าเป็นสงฆ์ แต่ในความหมายทางวินัยนั้นท่านหมายถึงเอภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป จึงได้ชื่อว่า พระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นสถาบันบุคคลที่เกิดขึ้นตามการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผ่านวิธีการอุปสมบทตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ทำหน้าที่ในการรักษา และสืบทอดพระพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึง ในปัจจุบันลักษณะการใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครองจึงทรงบัญญัติไว้ 10 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2) เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ 3) เพื่อข่มบุคคลที่เกียก 4) เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก 5) เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน 6) เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต 7) เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส 8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และ 10) เพื่อถือตามพระวินัย (วิ.มหา. (ไทย) 1/39/28-29)

2. ด้านการศาสนศึกษา หมายถึงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ถึงปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะการศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี 2 ประการคือ 1) คันถะธูระ คือ ธูระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน 2) วิปัสสนาธูระ คือ ธูระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญ พระกรรมฐาน ถึงรวมทั้งสมณะด้วยเรียกรวมเข้าในวิปัสสนาโดยฐานเป็นส่วนคลุมยอด

ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วพระสงฆ์ผู้เป็นสาวกได้ประชุมกันทำ สังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ได้ตรัสสั่งสอนไว้ให้เข้าเป็นหมวดหมู่โดยกำหนดจำนวนรวม 84,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่าจัดแบ่งเป็น 3 หมวด คือ 1) หมวดพระสูตร มี 21,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระสูตรตันตปิฎก 2) หมวดพระวินัย มี 21,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระวินัยปิฎก 3) หมวดพระอภิธรรม มี 42,000 พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระอภิธรรมปิฎก รวมทั้งหมดเรียกว่า พระไตรปิฎก พระไตรปิฎกจึงเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบ

ต่อมาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การ ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร

แบ่งเป็น 3 ชั้นคือ นักเรียนชั้นตรี นักเรียนชั้นโท นักเรียนชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียกว่าประถมศึกษา แบ่งออกเป็นประถมศึกษาชั้นตรี ประถมศึกษาชั้นโท และประถมศึกษาชั้นเอกและการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น 8 ชั้นคือ บาลีประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-9 และ 2) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยกระทรวงฯประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยม ศึกษาตอนปลายเพื่อให้นักศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในหลักธรรมและหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้โดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผน ก นักเรียนและแผนกบาลีถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักในพระพุทธศาสนาเป็นการจัด ศึกษาให้มีการศึกษาพระธรรมวินัยขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ด้วย (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2546, หน้า 183-185)

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัด สนับสนุนนอกจากนี้ การจัดการศึกษาเพื่อ ช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษา อื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้ กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษา อย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร การ ศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษา ให้แก่ประชาชน การศึกษาสงเคราะห์ที่ พระสงฆ์ ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษา แบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ

1) โรงเรียนการกุศลของวัดใน พระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตาม พระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการเพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุ สามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุ ให้เด็กและเยาวชนได้ เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเป็นโอกาสให้ พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

3) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมปมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังคงเด็กทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

4) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษาและมีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ยัง มิได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น "การศึกษา สงเคราะห์" มากกว่าเพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษาทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2546, หน้า 48-49)

4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินการใน 2 ลักษณะคือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวว่า การเผยแผ่ หมายถึงการทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 459)

การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไปเผยแผ่กว้างขวางออกไปทำให้เป็นที่แพร่หลายเป็นที่รักต่อสาธารณชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 742) ทางด้านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2548, หน้า 110) ได้กล่าวถึงการประกาศ พระพุทธศาสนา โดยยึดหลักประโยชน์ และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้งถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า "พวกเธอจงเที่ยวจาริก ไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์แก่อกุล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์พวกเขาอย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป" จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดว่า บทบาทสำคัญของการสื่อหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหลักการ และนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของเหล่าพุทธสาวกจนตราบเท่าปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ โดยหลักการก็คือให้เกิดประโยชน์ สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2548, หน้า 111) คือ 1) ทิฏฐธัมม มิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ในชาตินี้

2) สัมปรายกัตถะ ประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์ในชาติหน้า และ 3) ปรมัตถะประโยชน์ ได้แก่ประโยชน์อย่างอื่น

5. ด้านการสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่ และ สิ่งแวดล้อมเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจ ของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่การดูแล บำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระ อุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาด เศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด ทางด้านมานพ พลไพรินทร์ (2550, หน้า 2) ได้กล่าวว่าการช่วยเหลือหรือเกื้อกูล คนส่วนมาก หรือคนทั่วไปเป็นค่าที่นำมาใช้กับกิจการของพระสงฆ์วัดหรือคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2584 มาตรา 33 ให้จัดระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางเป็น องค์การต่าง ๆ

นอกจากนี้ การสาธารณูปการตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์สำหรับสาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบ บริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางให้จัดการดูแลบำรุงรักษา กิจการและศาสนสมบัติของวัดเป็น อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสผู้ปกครองและผู้แทนวัด ที่จะบำรุงรักษา กิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา 37 ได้แก่ 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือ พำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถร สมาคมข้อบังคับระเบียบ หรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ และ 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (ปลื้ม โชติชูชูยางกูร, 2550, หน้า 172) เรียกว่า การสาธารณูปการ นั้นหมายถึง 1) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และ ศาสนสถาน 2) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือการก่อสร้าง การตั้งการรวมการย้ายการยุบเลิกการขอรับ พระราชทานวิสุงคามสีมาการยกวัดร้างเป็นวัด มีพระภิกษุจำพรรษาและยกวัดราษฎร์เป็นพระอาราม หลวง 3) กิจการของวัดอื่น ๆ เช่นการจัดงานวัดการเรียไร 4) การศาสนสมบัติของวัด (พระเทพปริยัติ สุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ 2540, หน้า 54-55)

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัด และพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน

โครงการสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรและวัด ที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชน และประชาชน ด้านอาชีพ ต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ เป็นต้น สำนักงานคณะกรรมการ ศึกษาแห่งชาติกล่าวว่า เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณ สมบัติของวัดการดูแลรักษา และก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมา้อาคารเรียน หอธรรม กุฎี ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

นอกจากนี้ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็น สาธารณประโยชน์ของแก่งหน่วยงานหรือของบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือ สถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป ดังนั้น การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจและด้านวัตถุด้านจิตใจ กระทำได้โดย 1) เป็นที่ปรึกษาแนะนำในปัญหา ชีวิตและด้านอื่น ๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง 2) ทำให้วัดร่มรื่น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการ ปฏิบัติตนให้เป็นบางอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพศรัทธาเลื่อมใส และ นับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัด และพระสงฆ์ด้านวัตถุกระทำได้โดย 1) แนะนำชักจูงให้ผู้อื่น กระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาลถนน บ่อน้ำ เป็นต้น 2) นำสิ่งของหรือ บริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการ แก่สังคม (พระมหาสมทรง สิรินธโร, นายแพทย์ประเวศ วะสี, นายสมบูรณ์ สุขสำราญ และ ส.ศิริรักษ์, 2525, หน้า 45)

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 โดยมีสาระสำคัญว่า การศึกษา ของคณะสงฆ์เป็นภารกิจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและสังคมไทย เพื่อธำรงรักษาพระ ธรรมวินัยและเผยแผ่พระศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมได้อย่างมั่นคง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จึง แบ่งออกเป็น 6 ด้านสำคัญ ด้านแรกคือ ด้านการปกครอง ที่มุ่งจัดระบบระเบียบและวินัยของพระสงฆ์ ให้เป็นไปอย่างถูกต้อง โดยใช้หลักการปกครองเพื่อการศึกษา มิใช่การใช้อำนาจบังคับแต่เพื่อสร้าง ความสงบเรียบร้อยและพัฒนาคุณธรรม ด้านที่สองคือ ด้านการศาสนศึกษา ซึ่งเน้นการศึกษาพระ

ปรียัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ เพื่อเสริมสร้างความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม แก่พระภิกษุสามเณร ต่อมาคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ที่พระสงฆ์มีบทบาทในการเกื้อกูลประชาชนทั่วไป โดยจัดศูนย์การเรียนรู้ เช่น โรงเรียนการกุศล ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ อีกด้านหนึ่งคือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เน้นการประกาศหลักธรรมคำสอนให้แพร่หลายเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต การสาธารณูปการ เป็นอีกด้านหนึ่งที่มุ่งพัฒนาวัดและสิ่งแวดล้อม เช่น การก่อสร้าง บูรณะ และดูแลรักษาอาคารสถานที่ ศาสนวัตถุ และสาธารณสมบัติของวัด เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน และสุดท้ายคือ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งหมายถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคม ไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การสนับสนุนทุนการศึกษา การบรรพชาภาคฤดูร้อน หรือการให้คำปรึกษาทางจิตใจแก่ประชาชน โดยภาพรวม การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ไม่เพียงแต่เป็นระบบการจัดการศึกษาภายใน แต่ยังเป็นรากฐานที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย ช่วยธำรงไว้ซึ่งศีลธรรม ความสงบ และความมั่นคงของพระศาสนาในระยะยาว

2.4 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นแนวคิดทางการบริหารที่มุ่งอธิบายว่า ผู้นำที่ดีไม่ได้วัดเพียงความสามารถในการสั่งการหรือการทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายเท่านั้น แต่ต้องมีความถูกต้องทางศีลธรรม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นควบคู่กันด้วย งานของ Brown, Treviño และ Harrison อธิบายภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมว่าเป็นการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามบรรทัดฐานทางศีลธรรม ผ่านการกระทำส่วนตน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวแก่ผู้ตามผ่านการสื่อสาร การเสริมแรง และการตัดสินใจ (Michael E. Brown Smith et al. 2005) แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนมุมมองว่า “ผู้นำคือแบบอย่าง” ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามจะเรียนรู้จากสิ่งที่ผู้นำทำจริง มากกว่าสิ่งที่ผู้นำพูดเพียงอย่างเดียว ดังนั้น หากผู้นำประพฤติตนด้วยความสุจริต ยุติธรรม รับผิดชอบ และเคารพศักดิ์ศรีของผู้อื่น ก็จะสร้างบรรยากาศทางจริยธรรมในองค์กร ทำให้สมาชิกเกิดความไว้วางใจและปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องมากขึ้น

1) ความหมายและสาระสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

สาระสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมอยู่ที่การผสมระหว่าง “ความเป็นผู้นำ” กับ “ความเป็นคนดี” เข้าด้วยกัน กล่าวคือ ผู้นำต้องไม่เพียงมีอำนาจหน้าที่ แต่ต้องใช้อำนาจนั้นอย่างชอบธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคล องค์กร และสังคม ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจึง

เน้นเรื่องการตัดสินใจอย่างมีหลักการ การคำนึงถึงความถูกต้อง และการรักษามาตรฐานคุณธรรมในการบริหารงาน

ในเชิงทฤษฎี ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมแตกต่างจากภาวะผู้นำแบบทั่วไปตรงที่ไม่ได้มุ่งเฉพาะประสิทธิผลหรือความสำเร็จของงาน แต่ให้ความสำคัญกับ “วิธีการ” ที่ใช้ไปสู่ความสำเร็จนั้นด้วย กล่าวคือ แม้งานจะสำเร็จ แต่หากสำเร็จด้วยการเอาเปรียบ ขาดความเป็นธรรม หรือผิดจริยธรรม ก็ไม่อาจนับเป็นภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมได้

2) องค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม

จากงานพัฒนามาตรวัดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมแบบหลายมิติของ Kalshoven, Den Hartog และ De Hoogh พบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมสามารถอธิบายผ่านองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน เช่น ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์ การให้คำแนะนำทางจริยธรรม การใส่ใจบุคคล การแบ่งปันอำนาจ การกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน และความห่วงใยต่อความยั่งยืนของส่วนรวม

หากสรุปให้เข้าใจง่าย องค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีอย่างน้อย 4 ประเด็น คือ

1. ความซื่อสัตย์สุจริต ผู้นำต้องพูดจริง ทำจริง และไม่ใช้ตำแหน่งเพื่อประโยชน์ส่วนตน
2. สอด ความยุติธรรม ผู้นำต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่ลำเอียง
3. ความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น ผู้นำต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้ได้บังคับบัญชาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
4. ความรับผิดชอบเชิงจริยธรรม ผู้นำต้องกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ในสถานการณ์ที่กดดัน

3) กลไกที่ทำให้ผู้นำเชิงจริยธรรมมีอิทธิพลต่อผู้ตาม

ทฤษฎีนี้อธิบายอิทธิพลของผู้นำผ่านแนวคิด การเรียนรู้ทางสังคม โดยเห็นว่าผู้ตามจะสังเกตพฤติกรรมของผู้นำ แล้วเกิดการเลียนแบบ ยอมรับ และนำไปใช้เป็นมาตรฐานในการทำงานของตน ผู้นำที่ประพฤติอย่างมีจริยธรรมจึงทำหน้าที่เป็นต้นแบบที่ชัดเจน ทำให้ผู้ตามเรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่องค์กรยอมรับ และพฤติกรรมใดไม่ควรปฏิบัติ

นอกจากการเป็นแบบอย่างแล้ว ผู้นำเชิงจริยธรรมยังใช้อิทธิพลผ่านการสื่อสารคำนิยาม การกำหนดมาตรฐาน และการให้รางวัลหรือการยอมรับแก่พฤติกรรมที่ถูกต้องทางจริยธรรม จึงทำให้จริยธรรมไม่ใช่เรื่องนามธรรม แต่กลายเป็นแนวปฏิบัติที่เกิดขึ้นจริงในองค์กร ผลที่ตามมาคือผู้ตามเกิดความไว้วางใจต่อผู้นำมากขึ้น รับรู้ถึงความปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น และมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมมากขึ้น

4) ผลของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมต่อองค์กรและการประยุกต์ใช้

งานวิจัยจำนวนมากชี้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลลัพธ์ที่สำคัญขององค์กร เช่น ความไว้วางใจต่อผู้นำ ความผูกพันของบุคลากร พฤติกรรมการทำงานที่เหมาะสม การลดการประพาดผิด และการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อความถูกต้องและความรับผิดชอบ

ในทางประยุกต์ใช้ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเหมาะสมอย่างยิ่งกับองค์กรที่ต้องการความน่าเชื่อถือสูง เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ องค์กรศาสนา และองค์กรสาธารณณะ เพราะผู้นำในองค์กรเหล่านี้ต้องเป็นทั้งผู้บริหารและผู้รักษาคุณค่าขององค์กรไปพร้อมกัน หากเชื่อมโยงกับบริบทพระสังฆาธิการ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจะสะท้อนผ่านพฤติกรรม เช่น การปกครองด้วยความเป็นธรรม ความโปร่งใส การไม่ลำเอียง การมีเมตตา การควบคุมตนเอง และการยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องอย่างมากกับหลักทศพิธราชธรรมในฐานะคุณธรรมของผู้นำ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายว่า ผู้นำที่มีคุณธรรมและแสดงออกอย่างสม่ำเสมอผ่านการตัดสินใจ การปฏิบัติตน และการปฏิบัติต่อผู้อื่น จะสามารถสร้างอิทธิพลเชิงบวกต่อผู้ตามและองค์กรได้อย่างยั่งยืน จุดเด่นของทฤษฎีนี้คือการมองว่าความสำเร็จของการบริหารต้องตั้งอยู่บนความถูกต้อง ไม่ใช่เพียงประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมจึงเป็นแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นฐานอธิบายพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้นำในองค์กรทุกประเภท โดยเฉพาะองค์กรที่เน้นคุณธรรม ความน่าเชื่อถือ และความรับผิดชอบต่อสังคม

2.5 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคปัจจุบันนี้ มีกระบวนการพัฒนาการด้านเทคโนโลยีและการบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหารไปสู่ความเจริญ และมีกฎหมายพระราชบัญญัติข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหารคณะสงฆ์ใน ยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติที่ดีงามและเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การดูแลศาสนสถานหรือพิธีกรรมเท่านั้น แต่เป็นการบริหารจัดการองค์กรขนาดใหญ่ที่มีภารกิจกว้างขวาง ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และ

การสาธารณสุขสงเคราะห์ เพื่อธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเป็นประโยชน์ต่อสังคม (พระมหาสมชาย สุนฺดิกโร (ชุ่มจิต), 2555, หน้า 72; พระมหาสุวิทย์ โนนงาม, 2556)

2.4.1 แนวคิดการบริหารกิจการคณะสงฆ์

หลักการพื้นฐานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการจึงจำเป็นต้องยึด หลักพระธรรมวินัย เป็นหลักการใหญ่ในการบริหาร เนื่องจากพระวินัยเปรียบได้กับรัฐธรรมนูญของคณะสงฆ์ ที่วางกรอบให้พระภิกษุสามเณรอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยและสามารถปฏิบัติภารกิจทางศาสนาได้อย่างบริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังต้องยึด หลักความโปร่งใสและยุติธรรม ในการตัดสินใจปัญหาภายในสงฆ์ ไม่ปล่อยให้ความลำเอียงหรือผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามามีอิทธิพล เพราะสิ่งเหล่านี้จะบั่นทอนความศรัทธาของสาธุชน อีกทั้งในการบริหารกิจการ พระสังฆาธิการยังควรใช้ หลักเมตตา กรุณา และขันติ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างความปรองดองและการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นภายในคณะสงฆ์ หลักเมตตาช่วยให้เกิดความเอื้ออาทรต่อเพื่อนสหธรรมิก หลักกรุณาช่วยขจัดความขัดแย้งโดยมุ่งช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหา ส่วนหลักขันติคือความอดทนต่อแรงกดดันจากภายในและภายนอกที่อาจส่งผลต่อการปกครอง นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึง หลักการมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นระบบ เพราะการบริหารคณะสงฆ์มีใช้เรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นการประสานงานของพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร รวมทั้งพุทธศาสนิกชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนกิจการให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งในด้านการศึกษา การเผยแผ่ และการพัฒนาวัด การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงเพิ่มพลังทางการบริหาร แต่ยังช่วยให้เกิดความโปร่งใสและความยอมรับจากทุกฝ่าย

ดังนั้น หลักการพื้นฐานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจึงมิได้หยุดอยู่ที่การจัดการงานเชิงธุรการ แต่เป็นการบริหารที่ผสมผสานหลักพระธรรมวินัย หลักคุณธรรม และหลักการบริหารสมัยใหม่เข้าด้วยกัน เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถรักษาพระพุทธศาสนา ดำรงความสงบเรียบร้อย และทำหน้าที่เป็นเสาหลักทางจิตใจให้แก่สังคมไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการจะยึดหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

1. ยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก

ธรรมาธิปไตย การปกครองและการบริหารต้องยึดหลักธรรมเป็นใหญ่ ตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ไม่ใช่ตามความชอบส่วนตัวหรืออารมณ์ "ธรรมาธิปไตย" ซึ่งหมายถึง การปกครองและการบริหารที่ยึดหลักธรรมเป็นใหญ่ ตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ไม่ใช่ตามความชอบส่วนตัวหรืออารมณ์ เป็นหลักการสำคัญที่พบได้บ่อยใน

การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การปกครองภาครัฐ และแม้แต่การบริหารองค์กรทั่วไป ในบริบทของสังคมไทยและสังคมพุทธ

พระมหาบุญเลิศ ปุริตตวตโธ (สุวรรณปักษ์) (2566) กล่าวว่า ธรรมาธิปไตย คือหลักการสำคัญที่เน้นว่าการปกครองและการบริหารทุกระดับ ไม่ว่าจะในองค์กรศาสนา รัฐบาล หรือแม้แต่ในชีวิตส่วนบุคคล ต้องยึดถือเอา "ธรรม" เป็นใหญ่และเป็นที่ตั้งสูงสุดในการตัดสินใจและการกระทำ นั่นหมายถึงการดำเนินงานทุกอย่างต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความดีงาม ความยุติธรรม และเหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของคณะสงฆ์ "ธรรม" ในที่นี้หมายถึงหลักพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นแก่นแท้ของคำสอนพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินชีวิตและการบริหารที่ไม่ก่อให้เกิดโทษ

พรชัย พัชรินทร์ธนกุล (2565) กล่าวว่า การยึดหลักธรรมาธิปไตยจึงเป็นการปฏิเสธการปกครองหรือการตัดสินใจที่มาจาก ความชอบส่วนตัว อารมณ์ ความลำเอียง อคติ หรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม การที่ผู้นำตัดสินใจโดยอาศัยหลักธรรมจะช่วยให้เกิดความโปร่งใสและเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือการใช้อำนาจเกินขอบเขต เพราะทุกการกระทำจะถูกชั่งน้ำหนักด้วยความถูกต้องตามหลักการ ไม่ใช่จากแรงขับเคลื่อนทางอารมณ์ชั่ววูบ หรือความปรารถนาที่อาจนำไปสู่ความเสียหายในระยะยาวต่อส่วนรวม

สุดารัตน์ พลอยสุข (2564) กล่าวว่า หลักธรรมาธิปไตยยังส่งเสริมให้เกิด ความน่าเชื่อถือและความศรัทธา ในหมู่ผู้ถูกปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เมื่อผู้นำแสดงออกถึงการยึดมั่นในธรรมอย่างสม่ำเสมอ เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ย่อมสร้างความไว้วางใจและแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม การปกครองเช่นนี้จะนำไปสู่ความสงบสุข ความสามัคคี และการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะทุกคนเข้าใจและยอมรับในกติกาที่เป็นธรรมและมีเหตุผล ไม่ใช่การบังคับใช้จากอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียว

พระมหาสมชาย ญาณวุดโธ (กุลธรรม) (2563) กล่าวว่า ในทางปฏิบัติ การใช้ธรรมาธิปไตยเรียกร้องให้ผู้นำมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหลักธรรม มีปัญญาในการพิจารณาสถานการณ์อย่างรอบด้าน และมีความกล้าหาญที่จะตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องแม้จะยากลำบาก การบริหารภายใต้หลักการนี้ จึงเป็นการสร้างระบบที่เข้มแข็งจากภายใน ทำให้องค์กรหรือสังคมสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมั่นคง และดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามด้วยคุณค่าที่แท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการที่นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองอย่างแท้จริง

ธรรมานุธรรมปฏิบัติ การปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม คือการดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับธรรมและวินัย ซึ่งเป็นรากฐานความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของคณะสงฆ์ "ธรรมานุธรรมปฏิบัติ" หมายถึง การปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม คือการดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับธรรมและวินัย ซึ่งเป็นรากฐานความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของคณะสงฆ์ เป็นหลักการสำคัญที่เน้นการนำหลักธรรมและวินัยของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการของพระภิกษุและคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัดและเหมาะสม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้มักจะศึกษาถึงการประพฤติปฏิบัติตนของพระสงฆ์ บทบาทของวินัยสงฆ์ในการธำรงความบริสุทธิ์ของพระศาสนา และผลกระทบต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

พระมหาสุรศักดิ์ สุรเมธี (แก้วคง), (2567) กล่าวว่า ธรรมานุธรรมปฏิบัติ เป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา หมายถึง การปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม นั่นคือการที่พระภิกษุสงฆ์และคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการทุกอย่างให้ สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนและพระวินัย ของพระพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม ไม่ใช่เพียงแค่รู้ธรรม แต่ต้องนำธรรมมาใช้ในการประพฤติปฏิบัติจริงในทุกบทบาทหน้าที่ ตั้งแต่กิจวัตรประจำวันไปจนถึงการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ทั้งหมด เพื่อให้การกระทำทุกอย่างเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์

ประเวศ ะสี, (2566) กล่าวว่า การยึดมั่นใน ธรรมานุธรรมปฏิบัติ สร้างรากฐานที่แข็งแกร่งที่สุดสำหรับ ความน่าเชื่อถือและความศรัทธาของคณะสงฆ์ ในหมู่พุทธศาสนิกชน เมื่อพระสงฆ์ประพฤติตนตามพระวินัยอย่างบริสุทธิ์ มีความสำรวม มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม และบริหารจัดการกิจการต่างๆ ด้วยความซื่อสัตย์โปร่งใส ย่อมสร้างความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความมั่นใจและพร้อมที่จะถวายการอุปถัมภ์บำรุงพระศาสนา เพราะเห็นถึงคุณค่าและแก่นแท้ของพระธรรมที่ปรากฏผ่านการปฏิบัติจริง

บุญมี แทนแก้ว, (2565) กล่าวว่า หลักการนี้ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ธำรงความบริสุทธิ์ของพระศาสนา หากพระสงฆ์หรือคณะสงฆ์ละเลยการปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรม ไม่ยึดมั่นในพระวินัยหรือดำเนินกิจการที่ขัดต่อหลักการอันดีงาม ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาพลักษณ์และความเสื่อมศรัทธา ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนาในที่สุด ดังนั้น ธรรมานุธรรมปฏิบัติ จึงเป็นเหมือนเกราะคุ้มกันและเครื่องวัดความบริสุทธิ์ของหมู่สงฆ์ ทำให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นแสงสว่างชี้นำสังคมได้ในทุกยุคทุกสมัย

พระปลัดสุวิวัฒน์ชัย ปภัสสร (ลีนากุล), (2564) กล่าวว่า ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีกระแสการตรวจสอบสูง ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ยิ่งมีความสำคัญมาก

ขึ้น การที่พระสงฆ์ดำเนินชีวิตและบริหารกิจการตามหลักธรรมวินัยอย่างเปิดเผยและเป็นแบบอย่างที่ดี จะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นคง โดยยังคงรักษาแก่นแท้ และคุณค่าของพระศาสนาไว้ได้ ความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามธรรมนี้จะเสริมสร้างความไว้วางใจ และเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุขอย่างยั่งยืน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

วิสุทธิ ความบริสุทธิ์ในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน แนวคิดเรื่อง "วิสุทธิ" ซึ่งหมายถึง ความบริสุทธิ์ในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน เป็นหลักธรรมสำคัญที่เน้นย้ำถึงคุณสมบัติภายในของพระสงฆ์ในการธำรงรักษาพระศาสนาให้บริสุทธิ์และเป็นที่ยิ่งของชาวโลก งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดนี้มักจะศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นแบบอย่างที่ดี การรักษาศีล สมาธิ ปัญญา หรือความบริสุทธิ์ทางจิตใจ และผลกระทบต่อความศรัทธาของสาธารณชน

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ), (2567) วิสุทธิ หมายถึง ความบริสุทธิ์ในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งกาย วาจา และใจ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญและคุณสมบัติพื้นฐานของพระสงฆ์ ความบริสุทธิ์นี้ไม่ใช่แค่การไม่ทำความผิดทางกายหรือวาจา แต่ลึกซึ้งไปถึงความบริสุทธิ์ทางจิตใจที่ปราศจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง และอกุศลธรรมต่างๆ การที่พระสงฆ์รักษาความบริสุทธิ์ได้อย่างสมบูรณ์ จะเป็นเครื่องยืนยันถึงการเข้าถึงแก่นแท้แห่งพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างอันประเสริฐที่สามารถชื่นชมและเป็นที่ยิ่งทางใจแก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างแท้จริง

บุญมี สุขสงวน, (2566) หลัก วิสุทธิ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการธำรงรักษาพระศาสนาให้คงอยู่ได้อย่างบริสุทธิ์และมั่นคงในโลก เมื่อพระสงฆ์ผู้เผยแผ่และสืบทอดพระศาสนาแสดงออกถึงความบริสุทธิ์ในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอ ย่อมสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่สาธุชน ผู้คนจะเห็นถึงคุณค่าของพระธรรมผ่านการประพฤติปฏิบัติอันงดงามของหมู่สงฆ์ ซึ่งจะนำไปสู่การสนับสนุนและทำนุบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป ไม่ว่าจะกาลเวลาจะเปลี่ยนไปอย่างไร หากความบริสุทธิ์นี้ยังคงอยู่ พระศาสนาก็จะยังคงเป็นแสงสว่างขึ้นนำจิตใจของมวลมนุษยชาติได้เสมอ

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (เสริมวิทย์ ปุณฺณเขตโต), (2565) ความบริสุทธิ์ทั้งสามประการ ได้แก่ กายบริสุทธิ์ วชิบริสุทธิ และมโนบริสุทธิ์ เป็นสิ่งที่พระสงฆ์ต้องหมั่นฝึกฝนและรักษาอย่างต่อเนื่อง กายบริสุทธิ์คือการงดเว้นจากความประพฤติผิดทางกาย เช่น การทำร้ายผู้อื่น การลักขโมย วชิบริสุทธิคือการไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ ส่วนมโนบริสุทธิ์คือ

การควบคุมจิตใจให้ปราศจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งเป็นรากเหง้าของอกุศลกรรมทั้งปวง การรักษาสีงเหล่านี้อย่างครบถ้วนจะทำให้พระสงฆ์เป็นผู้ที่น่าเคารพกราบไหว้โดยแท้จริง

พจนนที รัตนศิริ, (2564) งานวิจัยจำนวนมากจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นแบบอย่างที่ดีผ่านการรักษา วิสุทธิ นี้ ผลการศึกษาเหล่านี้มักชี้ให้เห็นว่า เมื่อพระสงฆ์สามารถรักษาความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ ได้อย่างสมบูรณ์ ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มขึ้นของ ความศรัทธาของสาธุชน ยิ่งพระสงฆ์มีความบริสุทธิ์มากเท่าไร ความเคารพและความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยก็จะยิ่งหยั่งรากลึกในจิตใจของพุทธศาสนิกชนมากขึ้นเท่านั้น ทำให้พระสงฆ์ยังคงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของสังคมไว้ได้อย่างมั่นคงและเป็นที่ยึดเหนี่ยวได้จริง

2. หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

หลักธรรมาภิบาล คือแนวคิดและหลักปฏิบัติในการบริหารจัดการองค์กรหรือกิจการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคประชาสังคม ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม เป็นการบริหารที่มุ่งสร้างความน่าเชื่อถือ ความชอบธรรม และความยั่งยืนให้กับองค์กรและสังคมโดยรวม ไม่ใช่แค่เพียงการแสวงหาผลกำไรหรืออำนาจ

หลักนิติธรรม การบริหารต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของคณะสงฆ์ รวมถึงกฎหมายบ้านเมืองอย่างเคร่งครัด หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นหนึ่งในหลักการสำคัญของธรรมาภิบาล ซึ่งหมายถึง การบริหารจัดการที่ต้องเป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ทั้งของคณะสงฆ์เองและกฎหมายบ้านเมือง แนวคิดนี้เน้นย้ำว่าทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติธรรมในบริบทของคณะสงฆ์ มักจะศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการศาสนา รวมถึงการใช้กฎหมายในการบริหารจัดการทรัพยากรและการปกครอง

พระธรรมวัชรจารย์ (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม), (2567) หลักนิติธรรม (The Rule of Law) เป็นรากฐานสำคัญของธรรมาภิบาลทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ หลักการนี้หมายถึงการที่ผู้บริหารและปฏิบัติงานทุกคนต้อง ยึดถือกฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับเป็นบรรทัดฐานสูงสุด ในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายมหาเถรสมาคมที่ใช้ภายในคณะสงฆ์ หรือกฎหมายบ้านเมืองที่บังคับใช้กับพลเมืองทุกคน การปฏิบัติตามหลักนี้

เคร่งครัดจะช่วยให้การบริหารเป็นไปอย่างมีระเบียบ มีมาตรฐาน และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันความไม่ชอบมาพากลหรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจ

บุญเรือง คำมีแพ, (2565) แก่นแท้ของหลักนิติธรรมคือการเน้นย้ำว่า ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือฆราวาสผู้ปกครอง หรือพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้ถูกปกครอง ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือสองมาตรฐาน การตัดสินใจหรือการกระทำใดๆ ต้องมีที่มาที่ไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ การยึดมั่นในหลักนี้ช่วยสร้าง ความเป็นธรรมและความโปร่งใส ในการบริหารจัดการ ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการและความชอบธรรมของการดำเนินงาน

กิตติศักดิ์ ปรกติ, (2564) การนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังช่วยให้เกิด ความชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรของวัด การปกครองดูแลพระภิกษุสามเณร หรือการดำเนินกิจกรรมทางศาสนาต่างๆ เมื่อทุกอย่างมีกฎหมายรองรับและปฏิบัติตามนั้นอย่างเคร่งครัด จะช่วยลดปัญหาข้อขัดแย้งและข้อครหา การมีกลไกตรวจสอบที่เป็นไปตามกฎหมายยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้คณะสงฆ์ ให้พ้นจากข้อกล่าวหา และรักษาความบริสุทธิ์ของศาสนจักรไว้ได้อย่างมั่นคง

พระครูปริยัติกิตติคุณ (ประติษฐ์ กิตติญาโณ), (2563) งานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาหลักนิติธรรมในบริบทของคณะสงฆ์ มักจะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการ ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ การศึกษาเหล่านี้ยืนยันว่าการที่คณะสงฆ์สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามและเป็นที่ยอมรับของสังคมได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการยึดมั่นในหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน และทำให้พระพุทธศาสนาสามารถเป็นหลักยึดเหนี่ยวของสังคมได้อย่างยั่งยืน

หลักคุณธรรม การมีคุณธรรม จริยธรรมในการบริหาร โดยเฉพาะความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ แนวคิดเรื่อง "หลักคุณธรรม (Morality/Ethics)" ในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน ความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อธรรมาภิบาลในทุกองค์กร รวมถึงคณะสงฆ์ด้วย การยึดมั่นในหลักการเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความเชื่อมั่นจากภายนอก แต่ยังสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งจากภายในให้องค์กรสามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

เกวลิน เมืองชู, (2565) หลักคุณธรรม (Morality/Ethics) คือแกนกลางสำคัญของธรรมาภิบาลที่เน้นการบริหารจัดการองค์กรหรือกิจการต่างๆ โดยยึดมั่นใน ความถูกต้องดีงามและความ

ซื่อสัตย์สุจริต เป็นสำคัญ นี้ไม่ใช่แค่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ภายนอก แต่เป็นการมีจิตสำนึกที่ดีงาม ภายในที่นำมาซึ่งการกระทำที่สุจริตและเป็นธรรมในทุกบทบาทหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของคณะสงฆ์ หลักคุณธรรมย่อมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้พระสังฆาธิการดำเนินงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อธำรงพระพุทธศาสนาให้เป็นที่พึ่งของพุทธศาสนิกชนได้อย่างแท้จริง

จันทร์พิรุณ มหาหิงค์, (2566) การบริหารที่ยึดหลักคุณธรรมนั้นให้ความสำคัญกับ ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นอันดับแรก ซึ่งหมายถึงการไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่คดโกง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบ และมีความจริงใจในการทำงานทุกอย่าง สิ่งนี้รวมไปถึง ความโปร่งใส ในการเปิดเผยข้อมูล การตัดสินใจ และการใช้จ่ายต่างๆ ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถตรวจสอบได้ และลดโอกาสที่จะเกิดการทุจริตหรือการกระทำที่ไม่ชอบมาพากล การบริหารงานที่โปร่งใสจะสร้างความไว้วางใจ และศรัทธาจากผู้คน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงขององค์กร

กัญญาภัก ไช้เพชร และ จุฬาพรรณ ภรณ์ธนะแพทย์, (2565) หลักคุณธรรมยังครอบคลุมถึงความรับผิดชอบ ต่อผลการกระทำ การตัดสินใจ และการบริหารจัดการของตนเอง ผู้บริหารที่มีคุณธรรมจะตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงผลกระทบต่อผู้อื่นและส่วนรวม หากเกิดข้อผิดพลาดหรือความบกพร่อง ก็พร้อมที่จะยอมรับ ชี้แจง และแก้ไข ปัญหาอย่างตรงไปตรงมา ไม่ปิดความรับผิดชอบ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบนี้จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือให้กับองค์กร

ธีรพัฒน์ เพชรศรีจันทร์, (2562) การที่ผู้นำโดยเฉพาะพระสังฆาธิการ แสดงออกซึ่งหลักคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งความซื่อสัตย์สุจริต ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ จะเป็นการ สร้างแบบอย่างที่ดี ให้แก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป สิ่งนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยลดปัญหาการทุจริตหรือข้อครหาต่างๆ ภายในองค์กร แต่ยังช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่มีคุณธรรม ส่งเสริมให้ทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรงและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความสงบสุขของสังคมโดยรวม

หลักความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและการใช้จ่าย เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ ลดโอกาสในการทุจริต หลักความโปร่งใส (Transparency) เป็นหนึ่งในเสาหลักของธรรมาภิบาล หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและการใช้จ่าย อย่างครบถ้วน ชัดเจน และเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายสามารถ ตรวจสอบได้ การดำเนินการตามหลักนี้มุ่งหวังเพื่อลดโอกาสในการทุจริต และสร้างความไว้วางใจในการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรที่

เกี่ยวข้องกับสาธารณะ เช่น คณะสงฆ์ หรือหน่วยงานราชการ ความโปร่งใสเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการรักษาศรัทธาและความชอบธรรม

มานะ วานิชวรนนท์, (2567) หลักความโปร่งใส (Transparency) ถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักธรรมาภิบาลทุกประการ เพราะมุ่งเน้นการ เปิดเผยข้อมูล ทั้งในด้านการดำเนินงานและงบประมาณการใช้จ่ายอย่างครบถ้วน ชัดเจน และสามารถเข้าถึงได้ง่ายสำหรับทุกคนที่เกี่ยวข้อง แนวคิดนี้ไม่ใช่แค่การแสดงตัวเลขหรือเอกสาร แต่คือการสร้างระบบที่ทุกคนสามารถมองเห็นและเข้าใจกระบวนการทำงานได้จริง เพื่อให้แน่ใจว่าทุกการกระทำเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ใจและเป็นธรรมต่อส่วนรวม

พชร ว่องปรีชา, (2566) การนำหลักความโปร่งใสมาใช้อย่างเคร่งครัดมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อลดโอกาสในการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ การที่ข้อมูลถูกเปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้จากสาธารณะจะสร้างแรงกดดันให้ผู้บริหารและบุคลากรต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และไม่กล้าที่จะกระทำผิด เนื่องจากรู้ว่าทุกการกระทำจะถูกจับตามดู ความโปร่งใสจึงเป็นกลไกป้องกันการทุจริตที่มีประสิทธิภาพที่สุด เพราะแสงสว่างของข้อมูลสามารถไล่ความมืดมิดของการคอร์รัปชันได้เสมอ

พระมหานិพนธ์ กิตติโสภโณ (นามวงษ์), (2565) ความโปร่งใสยังเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและศรัทธา ในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงานสาธารณะ เช่น คณะสงฆ์ หรือหน่วยงานราชการ เมื่อประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเห็นว่าองค์กรมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการปิดบังซ่อนเร้น ก็จะทำให้เกิดความมั่นใจในความบริสุทธิ์ใจของผู้บริหาร ส่งผลให้ความร่วมมือและการสนับสนุนจากภายนอกเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานที่ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ณัฐพล หนูมี, (2563) ความโปร่งใสจึงไม่ใช่แค่เรื่องของการทำตามกฎระเบียบ แต่เป็นการสร้าง วัฒนธรรมองค์กร ที่เปิดกว้างและรับผิดชอบ การที่คณะสงฆ์หรือหน่วยงานราชการยึดมั่นในหลักการนี้อย่างจริงจัง จะช่วยรักษาความชอบธรรมและภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาประชาชนได้อย่างยั่งยืน ทำให้องค์กรนั้นเป็นที่พึ่งพาและได้รับความเคารพอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างมั่นคงและเป็นธรรม

หลักการมีส่วนร่วม การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในกิจการที่เกี่ยวข้อง หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ พระภิกษุ

สามเณรและพุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ในกิจการที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรอบด้านและเป็นที่ยอมรับ แต่ยังเป็น การเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันต่อพระพุทธศาสนาในหมู่พุทธบริษัท

พระครูจิตติวัฒนานุกุล เชนง์นุ้ย และ พระครูสิริธรรมาภิจิต, (2567). หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา ที่มุ่งเน้น การส่งเสริมให้ พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ทุกฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการ แสดง ความคิดเห็นและตัดสินใจ ในกิจการที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวัด การจัดกิจกรรมทางศาสนา หรือการกำหนดแนวทางนโยบายต่างๆ การเปิดโอกาสเช่นนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้การดำเนินงานเป็นไป อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง แต่ยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและ ความผูกพันอันลึกซึ้งต่อพระพุทธศาสนาในหมู่พุทธบริษัททุกคน

มานะ วานิชวรนนท์, (2567) การที่พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนได้มีส่วนร่วมอย่าง แข็งขัน จะนำไปสู่ การตัดสินใจที่รอบด้านและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อผู้บริหารคณะสงฆ์ได้รับข้อมูล ที่หลากหลาย ข้อเสนอแนะที่มาจากประสบการณ์จริง และมุมมองที่แตกต่างจากทุกภาคส่วน ย่อมทำให้ การพิจารณาเป็นไปอย่างถี่ถ้วน มีเหตุผล และเข้าใจถึงบริบทที่ซับซ้อน การตัดสินใจที่เกิดจากการมี ส่วนร่วมจึงมักจะได้รับที่ยอมรับมากกว่า เพราะทุกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ และ เข้าใจถึงที่มาที่ไปของมติหรือแนวทางที่เกิดขึ้น

มนตรี เกิดมีมูล และ วิชัย รูปชาติ, (2564) หลักการมีส่วนร่วมยังเป็นกลไกสำคัญในการ เสริมสร้างความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ เมื่อมีผู้มีส่วนได้ส่วน เสียจำนวนมากเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น ตรวจสอบ หรือติดตามการดำเนินงาน ก็จะช่วยลดโอกาสที่จะเกิดความไม่ชอบมาพากล การทุจริต หรือการใช้อำนาจโดยมิชอบ การเปิดกว้างให้ ทุกคนมีส่วนร่วมยังเป็นการส่งเสริมให้การบริหารเป็นไปอย่างเปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ และสร้าง ความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่และเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนาในสังคม

พระพรหมบัณฑิต, (2568). การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะช่วย ลดความขัดแย้งและสร้าง ความสามัคคีปรองดอง ให้เกิดขึ้นในหมู่พุทธบริษัท เมื่อทุกเสียงได้รับการรับฟังและให้ความสำคัญ ความรู้สึกผิดหวังหรือความไม่เข้าใจก็จะลดลง การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจสร้างบรรยากาศ ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้สึก ร่วมกันในการปกป้อง ดูแล และ พัฒนาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงแข็งแรงเป็นที่พึ่งของโลกได้อย่างยั่งยืนในทุกยุคทุกสมัย

หลักความรับผิดชอบ การที่พระสังฆาธิการต้องพร้อมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและการตัดสินใจของตน หลักความรับผิดชอบ (Accountability) คือหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาลที่ระบุว่า ผู้บริหารต้องพร้อมรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานและการตัดสินใจของตน อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในบริบทของพระสังฆาธิการ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการนำและบริหารกิจการคณะสงฆ์ หลักการนี้ไม่เพียงครอบคลุมถึงการยอมรับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะดีหรือร้าย แต่ยังรวมถึงการแสดงออกถึงความกล้าหาญที่จะเผชิญหน้ากับความผิดพลาด พร้อมที่จะชี้แจง แก้ไข และเรียนรู้ เพื่อรักษาความศรัทธาและความบริสุทธิ์ของพระศาสนา

ความสำคัญของหลักความรับผิดชอบ

1. สร้างความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ: เมื่อพระสังฆาธิการแสดงความรับผิดชอบต่อภาระกิจและการตัดสินใจของตนอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะผลจะเป็นอย่างไร จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในหมู่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน การยอมรับผิดเมื่อเกิดข้อผิดพลาดแสดงถึงความเป็นผู้นำที่มีวุฒิภาวะและคุณธรรม
2. ส่งเสริมการทำงานอย่างมีคุณภาพและรอบคอบ การที่รู้ว่าตนเองต้องรับผิดชอบต่อผลที่ตามมา จะกระตุ้นให้พระสังฆาธิการทำการตัดสินใจและการดำเนินงานด้วยความรอบคอบ คิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน และประเมินผลกระทบในทุกมิติ ซึ่งนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น
3. เป็นแบบอย่างที่ดี พระสังฆาธิการที่มีความรับผิดชอบจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและพุทธศาสนิกชนทั่วไป การเห็นผู้นำยอมรับผิดและพร้อมแก้ไข สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่กล้าเผชิญความจริง ไม่ปิดความรับผิดชอบ และส่งเสริมการเรียนรู้จากความผิดพลาด
4. ป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบ เมื่อผู้นำตระหนักว่าทุกการกระทำมีผลตามมาและตนต้องรับผิดชอบ จะช่วยยับยั้งการใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือการกระทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงผลเสียต่อส่วนรวม หลักความรับผิดชอบจึงเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมและถ่วงดุลอำนาจภายในองค์กร

ความสำคัญของหลักความคุ้มค่า

1. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในทุกองค์กร ทรัพยากรมีจำกัด การใช้หลักความคุ้มค่าเข้ามาช่วยให้การจัดสรรและการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างระมัดระวัง รอบคอบ และตรงตามวัตถุประสงค์ หลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือยและความสูญเปล่า ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ

2. มุ่งเน้นผลลัพธ์สูงสุด หลักนี้ไม่ได้มองแค่การลดต้นทุน แต่ยังรวมถึงการเพิ่มพูนผลประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับ การบริหารจัดการที่ดีจะทำให้ทุกการลงทุนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและคุ้มค่าที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการบริการที่ดีขึ้น การพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ หรือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์

3. สร้างความรับผิดชอบและความโปร่งใส การบริหารที่เน้นความคุ้มค่าต้องอาศัยการวางแผนที่ดี การติดตามประเมินผลที่ชัดเจน และการเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่าย ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบในหมู่ผู้บริหารและบุคลากร รวมถึงเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน ทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าทรัพยากรถูกใช้ไปอย่างเหมาะสมหรือไม่

4. เสริมสร้างความยั่งยืน เมื่อองค์กรสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้องค์กรมีความมั่นคงทางการเงินและสามารถดำเนินกิจการได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นกิจการคณะสงฆ์ที่ต้องบริหารจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สิน หรือหน่วยงานภาครัฐที่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการธำรงพระศาสนาและบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง

3. การกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ (ตาม พ.ร.บ. คณะสงฆ์)

1. การปกครอง การบริหารจัดการระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตั้งแต่ระดับวัด อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ การปกครอง ในบริบทของกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การบริหารจัดการระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานในระดับเล็กที่สุดคือ วัด ไปจนถึงระดับใหญ่ที่สุดคือ ประเทศ การปกครองนี้ครอบคลุมถึงการตั้งองค์กร การวางระเบียบ ข้อบังคับ การมอบหมายอำนาจหน้าที่ การกำกับดูแลความประพฤติของพระภิกษุสามเณร และการจัดการกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเป็นปึกแผ่น (พระธรรมวชิรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2567)

โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทย

ระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทยมีลักษณะเป็นลำดับชั้น (Hierarchy) ที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและง่ายต่อการบริหารจัดการ ซึ่งมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา

ระดับวัด เป็นหน่วยปกครองพื้นฐานที่สุด มี เจ้าอาวาส เป็นผู้ปกครองสูงสุดในวัด มีหน้าที่ดูแลพระภิกษุสามเณรและศาสนสมบัติภายในวัด รวมถึงบริหารจัดการกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมทางศาสนา

ระดับอำเภอ มี เจ้าคณะอำเภอ เป็นผู้ปกครองดูแลวัดและพระภิกษุสามเณรในเขตอำเภอที่รับผิดชอบ มีหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของเจ้าอาวาสและเป็นที่ปรึกษา

ระดับจังหวัด มี เจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้ปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ในเขตจังหวัด เป็นผู้บริหารสูงสุดในระดับจังหวัด และมีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ

ระดับภาค มี เจ้าคณะภาค เป็นผู้ปกครองดูแลกิจการคณะสงฆ์ในหลายจังหวัดที่รวมกันเป็นภาค ทำหน้าที่กำกับดูแลเจ้าคณะจังหวัดและเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานระดับภูมิภาค

ระดับประเทศ มี สมเด็จพระสังฆราช เป็นประมุขสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย และมี มหาเถรสมาคม เป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร มีหน้าที่ออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกำหนดนโยบายสำคัญต่างๆ ของคณะสงฆ์

2. การศึกษา การส่งเสริมการศึกษาทั้งปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี รวมถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และการศึกษาของฆราวาส การศึกษา ในบริบทของกิจการคณะสงฆ์ หมายถึงภารกิจสำคัญในการ ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาปัญญา ทั้งในหมู่พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนทั่วไป การศึกษานี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเรียนรู้ทางโลกเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการศึกษาระบบวินัยอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าใจหลักคำสอนและนำไปประพฤติปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการเผยแผ่ความรู้ทางพุทธศาสนาสู่สาธารณชน เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ (บุญมี สุขสงวน, 2566)

มิติของการศึกษาในคณะสงฆ์ ภารกิจด้านการศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายมิติ ดังนี้

1. ปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี

1.1 ปริยัติธรรม คือการศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทั้งด้านพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม

1.2 แผนกธรรม เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยสำหรับพระภิกษุสามเณรและฆราวาสในระดับพื้นฐานและกลาง แบ่งเป็นนักธรรมตรี โท เอก เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการเผยแผ่

1.3 แผนกบาลี เป็นการศึกษาภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้บันทึกพระไตรปิฎก เพื่อให้สามารถอ่าน ทำความเข้าใจ และตีความพระธรรมได้อย่างลึกซึ้งและถูกต้องจากต้นฉบับดั้งเดิม การศึกษาบาลีแบ่งเป็นระดับชั้นต่างๆ ตั้งแต่เปรียญธรรม 1-9 ประโยค ซึ่งถือเป็นการศึกษาระดับสูงของคณะสงฆ์

2. การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาสำหรับ เยาวชนและบุคคลทั่วไปที่เป็นฆราวาส มักจัดขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์ (วันอาทิตย์) เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาหลักธรรมพื้นฐาน ศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมประเพณีทางพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาให้กับคนรุ่นใหม่

3. การศึกษาของฆราวาส (ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา) นอกจากการศึกษาในระบบแล้ว คณะสงฆ์ยังส่งเสริมการศึกษาสำหรับฆราวาสในรูปแบบอื่นๆ เช่น การจัดอบรมปฏิบัติธรรม การบรรยายธรรม การจัดโครงการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อต่างๆ (สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์) รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย) ซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสได้ศึกษาในสาขาพุทธศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ปรัชญา และอื่นๆ

ความสำคัญของภารกิจด้านการศึกษา

ภารกิจด้านการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและยั่งยืน ดังนี้

1. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ทำให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้ สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติและเผยแผ่ได้อย่างถูกต้อง
2. พัฒนาปัญญา ส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์ วิจยญาณ และการพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเข้าถึงธรรม
3. เป็นรากฐานการเผยแผ่ พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจแตกฉานในพระธรรมวินัยจะสามารถเผยแผ่ธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ปลูกฝังคุณธรรม การศึกษาธรรมะช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมให้กับคนในสังคม สร้างพื้นฐานของสังคมที่ดีงาม
5. รักษาองค์ความรู้ การศึกษาบาลีและปริยัติธรรมเป็นการรักษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่โลกต่อไป

3. การศึกษาสงเคราะห์ ในบริบทของกิจการคณะสงฆ์ หมายถึงภารกิจในการ สนับสนุนและช่วยเหลือด้านการศึกษา ให้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสเข้าถึงความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม

และสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ การศึกษาสงเคราะห์จึงเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทั้งปัจเจกบุคคล สังคม และพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน (พระมหานคร ปัญญาวิโร (นามโคตร), 2567)

ขอบเขตและรูปแบบของการศึกษาสงเคราะห์ ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์สามารถทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. การมอบทุนการศึกษา

1.1 แก่พระภิกษุสามเณร สนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม (ทั้งแผนกธรรมและบาลี) หรือศึกษาในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายและส่งเสริมให้การศึกษาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

1.2 แก่นักเรียน นักศึกษาฆราวาส มอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน นักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา เพื่อให้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับพื้นฐานและขั้นสูง

2. การจัดหาอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษา

2.1 จัดหาหนังสือ ตำราเรียน จัดหาและบริจาคหนังสือเรียน ตำราเรียน อุปกรณ์การเรียนต่างๆ ให้แก่นักเรียน นักศึกษา และสถานศึกษาที่ขาดแคลน

2.2 สร้างและปรับปรุงอาคารเรียน ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการก่อสร้าง หรือซ่อมแซมอาคารเรียน ห้องสมุด หอพักนักเรียน ให้มีสภาพเหมาะสมและปลอดภัยต่อการเรียนรู้

2.3 จัดหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จัดหาคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือสื่อการเรียนรู้อัจฉริยะ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่

3. การจัดตั้งและสนับสนุนสถานศึกษา

3.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม สนับสนุนการจัดตั้งและดำเนินงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (เช่น โรงเรียนวัด) เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและเยาวชนในชุมชน

3.2 มหาวิทยาลัยสงฆ์ สนับสนุนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำคัญของคณะสงฆ์ ที่เปิดโอกาสให้ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสได้ศึกษา

3.3 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือห้องสมุดประชาชนในวัด เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับคนในชุมชน

4. การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้

4.1 จัดอบรม/บรรยายพิเศษ จัดกิจกรรมอบรม สัมมนา หรือบรรยายพิเศษใน หัวข้อที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้และทักษะ

4.2 ส่งเสริมการอ่าน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การเล่านิทาน หรือการ ประกวดความรู้ เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้

4. การเผยแพร่ การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสู่ประชาชนในรูปแบบ ต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติ การเผยแพร่ ในบริบทของกิจการคณะสงฆ์ คือภารกิจ สำคัญในการ นำเสนอหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสู่ประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ อย่าง กว้างขวางและเหมาะสม เพื่อให้พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจทั่วไปเกิด ความเข้าใจที่ถูกต้อง และ สามารถนำหลักธรรมเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันได้จริง การเผยแพร่จึงเป็นสะพาน เชื่อมโยงระหว่างพระธรรมคำสอนกับวิถีชีวิตของผู้คน ทำให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นที่พึ่งและเป็น แนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดั่งามในสังคม (พระธรรมวชิรปัญญาจารย์ (สุชาติ อภิชาโต), 2567)

รูปแบบและช่องทางการเผยแพร่ การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนได้พัฒนาและปรับเปลี่ยน ไปตามยุคสมัย เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพสูงสุด

1. การแสดงพระธรรมเทศนา/การบรรยายธรรม

1.1 เป็นรูปแบบดั้งเดิมและเป็นหัวใจของการเผยแพร่ โดยพระสงฆ์จะแสดงพระ ธรรมเทศนาในพิธีสำคัญ หรือบรรยายธรรมในโอกาสต่าง ๆ ณ วัด สถานศึกษา หรือสถานที่สาธารณะ เพื่อถ่ายทอดหลักธรรมโดยตรง

1.2 การเทศนา/บรรยายในปัจจุบันอาจมีการประยุกต์ให้เข้ากับบริบทสังคมและ ปัญหาของผู้ฟัง เพื่อให้ธรรมะมีความร่วมสมัยและเข้าใจง่าย

2. การจัดอบรมปฏิบัติธรรม

2.1 จัดขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ทั้งการเจริญ สมาธิภาวนา การเดินจงกรม การรักษาศีล

2.2 มักจัดขึ้นในวัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และสัมผัส ประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. การเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์

3.1 การจัดทำหนังสือธรรมะ วารสารธรรมะ แผ่นพับ หรือจุลสาร เพื่อเผยแพร่หลักธรรม ประวัติพุทธศาสนา ข้อคิดเตือนใจ

3.2 สื่อสิ่งพิมพ์ยังคงเป็นช่องทางสำคัญที่เข้าถึงผู้คนที่รักการอ่าน และสามารถเก็บรักษาไว้เพื่อทบทวนได้

4. การเผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อออนไลน์

4.1 การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อจัดรายการธรรมะ

4.2 การใช้สื่อออนไลน์อย่างแพร่หลาย เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ไลน์ หรือพอดแคสต์ เพื่อเผยแพร่บทความธรรมะ คลิปบรรยายธรรมะ ภาพอินโฟกราฟิก หรือการไลฟ์สดสนทนาธรรม ทำให้ธรรมะเข้าถึงคนจำนวนมากได้ง่ายและรวดเร็ว ไม่จำกัดสถานที่และเวลา

5. การเผยแพร่ผ่านกิจกรรมทางสังคม

การนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โครงการคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา หรือการทำงานร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่าย เพื่อให้เห็นว่าธรรมะสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาสังคมได้จริง

5. การสาธารณูปการ การดูแล บำรุงรักษา และพัฒนาศาสนสถานและทรัพย์สินของคณะสงฆ์ ให้มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ การสาธารณูปการ ในบริบทของกิจการคณะสงฆ์ หมายถึงภารกิจในการ ดูแล บำรุงรักษา และพัฒนาศาสนสถานและทรัพย์สินของคณะสงฆ์ ให้มีความเหมาะสม มั่นคง และสามารถใช้อย่างเต็มที่ การสาธารณูปการไม่ได้จำกัดเพียงแค่อาคารสถานที่ แต่รวมถึงที่ดิน โบราณวัตถุ และสิ่งปลูกสร้างทุกประเภทที่เป็นของวัดและคณะสงฆ์ เพื่อให้สถานที่เหล่านั้นยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นพื้นที่สำหรับการประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนได้อย่างยั่งยืน (พระมหาสังวาลย์ วิมล (สงวนรัมย์), 2567)

ขอบเขตและรูปแบบของการสาธารณูปการ ภารกิจด้านการสาธารณูปการครอบคลุมกิจกรรมหลากหลาย ดังนี้

1. การบำรุงรักษาศาสนสถาน

1.1 ซ่อมแซมและปรับปรุง การดูแลอาคาร เสนาสนะ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิ และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่ทรุดโทรม ให้กลับมาอยู่ในสภาพดีและมั่นคงแข็งแรง

1.2 ทำความสะอาดและจัดภูมิทัศน์: การดูแลรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด จัดแต่งสวนหย่อม ต้นไม้ เพื่อให้ศาสนสถานมีความร่มรื่น สวยงาม และน่าเข้าชม

1.3 อนุรักษ์โบราณวัตถุ การดูแลรักษาและซ่อมแซมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญภายในวัด ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2. การพัฒนาศาสนสถาน

2.1 ก่อสร้างเพิ่มเติม การสร้างอาคารหรือสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ๆ ที่จำเป็น ต่อการประกอบศาสนกิจ การเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น โรงเรียนปริยัติธรรม ห้องสมุด หอประชุม หรือเมรุ

2.2 ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในวัด เช่น ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า อินเทอร์เน็ต เพื่อให้วัดมีความพร้อมในการรองรับพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน

3. การบริหารจัดการทรัพย์สิน

3.1 ดูแลที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ การจัดการที่ดินธรณีสงฆ์ ที่ธรณีสงฆ์ ที่ กัลปนา ที่เช่า หรืออสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ของวัดให้เป็นไปตามกฎหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 จัดการทรัพย์สินมีค่า การดูแลรักษาทรัพย์สินมีค่า เช่น วัตถุมีค่า เครื่องสังฆภัณฑ์ หรือเงินบริจาค ให้ถูกต้อง โปร่งใส และนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของศาสนา

3.3 จัดหาและบริหารแหล่งรายได้: การวางแผนการจัดหาเงินทุนสำหรับการดูแลรักษาและพัฒนาวัด อาจมาจากการบริจาค การจัดกิจกรรม หรือการบริหารทรัพย์สินให้เกิดรายได้ อย่างเหมาะสม

6. การสาธารณสงเคราะห์ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสาธารณสงเคราะห์ ในบริบทของกิจการคณะสงฆ์ หมายถึงภารกิจในการ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน อย่างรอบด้าน โดยไม่ได้จำกัดอยู่แค่กิจวัตรภายในวัด แต่เป็นการขยายบทบาทของพระสงฆ์และวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การสาธารณสงเคราะห์ครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่การบรรเทาทุกข์ในยามวิกฤต ไปจนถึงการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีในระยะยาว เพื่อให้วัดเป็นที่พึ่งทางใจและทางกายแก่ชุมชนอย่างแท้จริง (บุญมี สุขสงวน, 2566)

ขอบเขตและรูปแบบของการสาธารณสงเคราะห์ ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ สะท้อนถึงบทบาทของคณะสงฆ์ในการเป็น "เพื่อนาบุญ" และ "ศูนย์รวมจิตใจ" ของชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้ประสบภัย

1.1 ภัยธรรมชาติ การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว หรือภัยพิบัติอื่น ๆ โดยการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว การแจกจ่ายสิ่งของจำเป็น (อาหาร น้ำดื่ม ยา รักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม) และการให้กำลังใจ

1.2 ภัยสังคม การให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทางสังคม เช่น ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ป่วย ผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงต่างๆ

2. การส่งเสริมสุขอนามัย

2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ: การร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขในการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพเบื้องต้น การให้ความรู้ด้านสุขอนามัย การรณรงค์ป้องกันโรค

2.2 การดูแลผู้ป่วย/ผู้สูงอายุ วัดบางแห่งอาจมีบทบาทในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการในชุมชน โดยการเยี่ยมเยียน การจัดหาอุปกรณ์ช่วยเหลือ หรือแม้กระทั่งการเป็นสถานพักพิง

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.1 การส่งเสริมการศึกษา การมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่ขาดแคลน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือการเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนในบางโอกาส

3.2 การพัฒนาอาชีพ การจัดอบรมอาชีพระยะสั้น หรือส่งเสริมองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ เพื่อช่วยให้ประชาชนมีรายได้และพึ่งพาตนเองได้

3.3 การบำรุงรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน การปลูกป่า การรณรงค์ลดขยะ หรือการให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4. ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ว่าเกิดขึ้นทั้งในระดับ โครงสร้าง ระบบบริหาร บุคลากร และกระบวนการตัดสินใจ โดยภารกิจคณะสงฆ์ครอบคลุมอย่างน้อย 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การเผยแผ่ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ และสาธารณูปการ ดังนั้นเมื่อระบบบริหารมีข้อจำกัด ปัญหาจึงส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อภารกิจทุกด้านของคณะสงฆ์ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะงานปกครองเท่านั้น (การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554)

ประเด็นแรกคือ ปัญหาโครงสร้างการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจมากเกินไป ทำให้การตัดสินใจส่วนใหญ่ไหลจากบนลงล่าง และตอบสนองต่อปัญหาในพื้นที่ได้ไม่ทันการณ์ งานวิชาการ

หลายชั้นชี้ว่าระบบปกครองคณะสงฆ์ไทยยังมีลักษณะรวมอำนาจไว้ส่วนกลางสูง อีกทั้งกฎหมายคณะสงฆ์ถูกวิจารณ์ว่าให้ความสำคัญกับ “งานด้านการปกครอง” มากกว่างานด้านอื่นของกิจการคณะสงฆ์ จึงทำให้การบริหารไม่ครอบคลุมภารกิจทั้งหมดอย่างสมดุล

ประเด็นที่สองคือ ปัญหาประสิทธิภาพในการกำกับดูแลและบังคับใช้พระธรรมวินัย กล่าวคือ แม้จะมีกฎ ระเบียบ และสายการบังคับบัญชา แต่ในทางปฏิบัติการแก้ปัญหาพระภิกษุที่ประพฤติไม่เหมาะสมหรือกระทำผิดอย่างล่าช้า ไม่เด็ดขาด และขาดกลไกติดตามที่มีประสิทธิภาพ งานศึกษาว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์ไทยระบุชี้ว่าปัญหาหนึ่งในปัจจุบันคือการขาดประสิทธิภาพในการปกครองและการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ผิดพระธรรมวินัย

ประเด็นที่สามคือ ข้อจำกัดด้านบุคลากรและสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ทั้งภาระงานจำนวนมาก ความชราภาพของผู้บริหารคณะสงฆ์บางระดับ และการขาดระบบพัฒนาความรู้ด้านการบริหารสมัยใหม่ ทำให้การบริหารงานไม่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม งานวิชาการชี้ถึงสาเหตุเรื่องภาระรวมศูนย์ที่มาก ความชราภาพ และการขาดกลไกพัฒนาประสิทธิภาพของผู้ปกครองคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ

ประเด็นที่สี่คือ ปัญหาหลักเกณฑ์การแต่งตั้งตำแหน่งและสมณศักดิ์ ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าอาจผูกกับตำแหน่งทางปกครองมากเกินไป และยังขาดการมีส่วนร่วมจากพระภิกษุสามเณรในพื้นที่ รวมถึงพุทธศาสนิกชนบางส่วน ส่งผลให้เกิดข้อกังขาเรื่องความเหมาะสม ความโปร่งใส และระบบอุปถัมภ์ งานวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ไทยระบุว่าปัญหานี้เป็นหนึ่งใน 3 ปัญหาหลักของระบบปัจจุบัน และเกี่ยวข้องกับขั้นตอนคัดเลือกที่เป็นแนวตั้งและการพิจารณาที่อาจเน้นปัจจัยเชิงวัตถุมากเกินไป

ประเด็นที่ห้าคือ ความไม่สมดุลระหว่างกฎหมายของรัฐกับพระธรรมวินัย นักวิชาการบางงานมองว่าโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ไทยในทางกฎหมายยังผูกติดกับรัฐสูง ทำให้คณะสงฆ์มีพื้นที่ในการกำหนดอนาคตของตนเองจำกัด และบางบทบัญญัติถูกตั้งคำถามว่าสอดคล้องกับพระธรรมวินัยเพียงใด งานวิจัยปี 2024 เสนอว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และฉบับแก้ไขหลายส่วนยังมีข้อถกเถียงเรื่องความสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์เอง

ประเด็นที่หกคือ ปัญหาความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือในการบริหาร โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการทรัพย์สิน วัด งบประมาณ และการประสานงานกับหน่วยงานรัฐ ปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยังมีการขับเคลื่อนมาตรการต่อต้านการทุจริตและการจัดการเรื่องร้องเรียน

ซึ่งสะท้อนว่าประเด็นธรรมาภิบาลและความโปร่งใสยังเป็นเรื่องสำคัญต่อระบบบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้แก่ การรวมศูนย์อำนาจในโครงสร้างการปกครอง การขาดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลพระธรรมวินัย ข้อจำกัดด้านสมรรถนะและการพัฒนาพระสังฆาธิการ ปัญหาหลักเกณฑ์การแต่งตั้งตำแหน่งและสมณศักดิ์ ความไม่สมดุระหว่างกฎหมายคณะสงฆ์กับพระธรรมวินัย ตลอดจนประเด็นด้านความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน 6 ด้านดำเนินไปได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

5. ความท้าทายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยุคปัจจุบัน

พระสังฆาธิการในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การลดลงของจำนวนผู้บวช การปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยี การรับมือกับข่าวสารที่รวดเร็วและกระแสสังคมที่วิพากษ์วิจารณ์ ดังนั้น แนวคิดการบริหารจึงต้องมีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้รวดเร็ว และเน้นการสร้างเสริมความศรัทธาด้วยการกระทำที่เป็นรูปธรรม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงไม่ใช่เพียงแค่การรักษาธรรมเนียมปฏิบัติเก่าแก่ แต่เป็นการบริหารที่ต้องใช้ทั้งปัญญา คุณธรรม และวิสัยทัศน์ เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นหลักยึดเหนี่ยวและเป็นประโยชน์แก่สังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2445, หน้า 15) ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือ เป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระ ศาสนา มี 6 ฝ่าย คือ (พระมหา สุวิทย์ โนนงาม, 2556)

1. การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครอง
2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2543) (อ้างถึง

ใน สมศักดิ์ บุญปู, 2557, หน้า 103-105) ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมหรือการศึกษาระบบบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

2. ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน

3. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

4. ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชน ด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การซ่อมทรัพย์ให้สถานที่ที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ ฯลฯ

5. ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดลอมเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถเมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

6. ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ ดังนี้ มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 พ.ศ. 2523 ว่าด้วยระเบียบการ

ปกครองคณะสงฆ์ หมวด 2 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด 3 ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

สมศักดิ์ อุปสโม (2549 อ้างถึงใน พระมหาวชิชัย ชีระดำรงกุล, 2560, หน้า 8) ได้กล่าวไว้ว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นพระสังฆาธิการ เป็นบุคลากรอันสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ได้รับมอบหมายจากพุทธบริษัทให้เป็นผู้นำในกิจการด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนาความ

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือการจัดการดูแลองค์กรสงฆ์และพระพุทธศาสนาให้เป็นระบบ ระเบียบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อธำรงรักษาพระธรรมวินัยและสร้างประโยชน์สุขแก่สังคม การบริหารนี้แตกต่างจากการบริหารทั่วไปตรงที่ต้องยึดโยงกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็นสำคัญ หลักการสำคัญประกอบด้วย การยึดมั่นในพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นรากฐานสูงสุด, หลักธรรมาภิบาล ที่ส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความคุ้มค่าในการบริหารจัดการทรัพยากร นอกจากนี้ยังเน้น ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างคุ้มค่า การสร้างศรัทธาและการยอมรับจากสังคม ผ่านการสื่อสารและการบำเพ็ญประโยชน์ รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงมีความทันสมัยและเป็นที่ยิ่งของผู้ศรัทธาภารกิจหลักของการบริหารกิจการคณะสงฆ์จึงครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง (จัดระบบบริหารตั้งแต่ระดับวัดถึงประเทศ), การศึกษา (ส่งเสริมปริยัติธรรมและธรรมะแก่ทุกชนชั้น), การเผยแผ่ (นำเสนอหลักธรรมสู่ประชาชนหลากหลายรูปแบบ), การสาธารณูปการ (ดูแลศาสนสถานและทรัพย์สิน), การสาธารณสงเคราะห์ (บำเพ็ญประโยชน์และช่วยเหลือสังคม) และ การศึกษาสงเคราะห์ (สนับสนุนการศึกษาแก่ผู้ขาดโอกาส) โดยทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการรักษาความบริสุทธิ์ของพระศาสนาและการสร้างคุณูปการต่อสังคม

2.6 แนวคิดการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือการประยุกต์ใช้หลักธรรม 10 ประการอันเป็นคุณธรรมสำหรับพระราชผู้ทรงทศพิธราชธรรม มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานและบริหารคณะสงฆ์ ซึ่งนำโดยพระสังฆาธิการในทุกระดับชั้น หลักการเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างธรรมาภิบาล ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้กิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม และเป็นประโยชน์สุขต่อพระศาสนาและพุทธศาสนิกชนโดยรวม การนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการตอกย้ำว่าการบริหารองค์กรศาสนานั้นไม่ได้มุ่งแค่ประสิทธิภาพเชิงโลกียะเท่านั้น แต่ยังคงดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยธรรมอันสูงส่ง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่สังคมและเป็นที่พึงพอใจได้อย่างแท้จริง โดยมีรายละเอียดแต่ละประการดังนี้

1. ทาน (ทาน) การให้และการแบ่งปัน

ในบริบทของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หลักทาน (ทาน) ซึ่งหมายถึง การให้และการแบ่งปัน เป็นคุณธรรมสำคัญที่พระสังฆาธิการและผู้เกี่ยวข้องพึงยึดถือปฏิบัติอย่างยิ่ง หลักการนี้ไม่เพียงครอบคลุมถึงการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ และโอกาสอย่างเป็นธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการแบ่งปันความรู้ เมตตา และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์สุขของหมู่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชนโดยรวม การให้และการแบ่งปันในมิตินี้ส่งเสริมความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความสามัคคีในองค์กรสงฆ์

1.1 การจัดสรรทรัพยากร และโอกาสอย่างเป็นธรรม

การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเป็นธรรม เป็นหลักการสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้หลัก ทาน (ทาน) ในทศพิธราชธรรม ซึ่งหมายถึงการให้และการแบ่งปันอย่างเท่าเทียมและเหมาะสม เพื่อส่งเสริมความเจริญของพระพุทธศาสนาและประโยชน์สุขของหมู่คณะ การบริหารจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ ศาสนสมบัติ บุคลากร หรือโอกาสทางการศึกษา จึงต้องดำเนินไปด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม และคำนึงถึงความจำเป็นของแต่ละส่วน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดความเหลื่อมล้ำภายในองค์กรสงฆ์และในหมู่พุทธศาสนิกชน

พระธรรมวชิรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปถโญ), (2567) การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเป็นธรรม เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้หลัก ทาน (ทาน) ในทศพิธราชธรรม ซึ่งหมายถึงการให้และการแบ่งปันอย่างเท่าเทียมและเหมาะสม เพื่อส่งเสริมความเจริญของพระพุทธศาสนาและประโยชน์สุขของหมู่คณะ การบริหารจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ ศาสนสมบัติ บุคลากร หรือโอกาสทางการศึกษา จึงต้องดำเนินไปด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม และคำนึงถึงความจำเป็นของแต่ละส่วน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและลดความเหลื่อมล้ำภายในองค์กรสงฆ์และในหมู่พุทธศาสนิกชน

บุญมี สุขสงวน, (2566) การจัดสรรโอกาสอย่างเป็นธรรมยังรวมถึงโอกาสในการศึกษาและพัฒนาตนเองสำหรับพระภิกษุสามเณรและฆราวาส การมอบทุนการศึกษา การจัดหาอุปกรณ์การเรียน หรือการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ถือเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ การเปิดโอกาสเหล่านี้ให้แก่ผู้ที่ขาดแคลน จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ ซึ่งจะกลับมาเป็นกำลังสำคัญในการธำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

พระมหาสมชาย ญาณวฑฺฒโฒ (กุลธรรม), (2565) หลักการนี้เน้นย้ำว่าการบริหารจัดการทรัพยากรของคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะ เป็นปัจจัยสี่ที่พุทธศาสนิกชนถวาย หรือทรัพย์สินที่วัดได้รับบริจาค ควรถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์สูงสุดของพระศาสนาและส่วนรวมอย่างแท้จริง การจัดสรรที่ไม่เป็นธรรม อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ขาดความเชื่อมั่น และบั่นทอนศรัทธาของพุทธบริษัท ดังนั้น พระสังฆาธิการและผู้เกี่ยวข้องจึงมีหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการให้เกิดความยุติธรรม โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ เพื่อให้ทุกส่วนได้รับประโยชน์ตามความเหมาะสมและจำเป็น

กิตติศักดิ์ ปรกติ, (2564) ในทางปฏิบัติ การดำเนินงานภายใต้หลักการนี้จำเป็นต้องอาศัยกลไกการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีกฎระเบียบที่ยุติธรรม และการตัดสินใจที่อิงกับข้อมูลและเหตุผลมากกว่าความสัมพันธ์ส่วนตัว การกำหนดเกณฑ์การจัดสรรที่โปร่งใส การเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่าย และการมีช่องทางให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแสดงความคิดเห็นหรือตรวจสอบได้ จะช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจในกระบวนการบริหารของคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น

สุขสันต์ แสนมานะเจริญ, (2563) การยึดมั่นในการจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเป็นธรรม ถือเป็น การแสดงออกถึงคุณธรรมขั้นสูงของผู้บริหารคณะสงฆ์ ซึ่งไม่เพียงแต่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมเท่านั้น แต่ยังเป็น การสร้างแบบอย่างที่ดีงามแก่สังคม ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มั่นคง บริสุทธิ์ และเป็น ที่พึ่งทางใจของมวลมนุษยชาติได้อย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบริหารกิจการคณะสงฆ์

1.2 การแบ่งปันความรู้และเมตตาแก่ทุกฝ่าย

ในมิติของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การแบ่งปันความรู้และเมตตาแก่ทุกฝ่าย ถือเป็นหัวใจสำคัญภายใต้หลัก ทาน (ทาน) และยังเชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่นๆ ในทศพิธราชธรรม เช่น ความอ่อนโยน (มททว) และ ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) หลักการนี้เน้นย้ำว่าพระสังฆาธิการควรเป็นผู้ที่พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ประสบการณ์ในการบริหาร และหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีแก่พระภิกษุ สามเณร บุคลากร และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ด้วยจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่แบ่งแยก เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และความเกื้อกูล

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ), (2567) การแบ่งปันความรู้และเมตตาแก่ทุกฝ่าย คือหัวใจสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งสะท้อนหลัก ทาน (ทาน) ในทศพิธราชธรรมอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงกับคุณธรรมอื่น ๆ เช่น ความอ่อนโยน (มททว) และ ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) หลักการนี้เน้นย้ำว่าพระสังฆาธิการควรเป็นผู้พร้อมถ่ายทอดองค์ความรู้ทาง

พระพุทธศาสนา ประสบการณ์ในการบริหาร และหลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดั่งามแก่ทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นพระภิกษุ สามเณร บุคลากร หรือพุทธศาสนิกชนทั่วไป เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และความเกื้อกูล

บุญมี สุขสงวน, (2566) หัวใจสำคัญของการแบ่งปันนี้คือ จิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตา กรุณา โดยไม่แบ่งแยกชนชั้นหรือสถานะ พระสังฆาธิการจึงไม่เพียงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้แตกฉาน แต่ยังต้องมีคุณธรรมสูงส่ง พร้อมทั้งจะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ธรรมะและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชีวิต การให้ความรู้ด้วยเมตตาจะช่วยให้ผู้รับเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ได้ อย่างถูกต้อง และยังเป็นการสร้างความผูกพันอันดีระหว่างคณะสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน

พระมหาสมชาย ญาณวฑฺฒโฒ (กุลธรรม), (2565) ในทางปฏิบัติ การแบ่งปันความรู้และเมตตา สามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาที่เข้าถึงง่าย การจัดอบรมปฏิบัติธรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วม การให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาชีวิต หรือแม้แต่การใช้สื่อออนไลน์ สมัยใหม่เพื่อเผยแพร่หลักธรรมอย่างกว้างขวาง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถเข้าถึงและแบ่งปันเมตตาธรรมไปสู่ผู้คนได้ในวงกว้างขึ้น ไม่จำกัดแค่ในพื้นที่วัดอีกต่อไป

พระปลัดสุวัฒน์ชัย ปภสฺสโร (ลินากุล), (2564) การที่พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างที่ดีในการแบ่งปันความรู้และเมตตา ยังส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการช่วยเหลือภายในคณะสงฆ์เองด้วย พระภิกษุและสามเณรรุ่นน้องจะได้รับการถ่ายทอดทั้งวิชาการและปฏิบัติอันงดงามจากพระเถระ ทำให้เกิดการสืบทอดพระศาสนาอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ การให้และรับนี้เป็นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ซึ่งจะสะท้อนออกไปสู่สังคมภายนอกอย่างยั่งยืน

พชรนนท์ รัตนศิริ, (2563) การแบ่งปันความรู้และเมตตาแก่ทุกฝ่าย เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นสถาบันที่มีคุณค่าและเป็นที่ยิ่งของสังคม การที่คณะสงฆ์ไม่เพียงแต่ดำรงรักษาหลักธรรม แต่ยังพร้อมที่จะเผยแผ่และมอบประโยชน์สุขด้วยเมตตาจิต จะช่วยสร้างสรรค์สังคมแห่งปัญญา คุณธรรม และความสงบสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามแนวทางพุทธธรรม

2. ศิล (ศีล) การดำรงตนในความสุขจริตและวินัย

2.1 การรักษาพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด

การรักษาพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ การรักษาพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด ถือเป็นรากฐานและหัวใจสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้หลัก ศิล (ศีล) ในทศพิธราชธรรม ซึ่ง

หมายถึงการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย พระธรรมวินัยเป็นรากแก้วที่ค้ำจุนความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนา ขณะที่กฎหมายคณะสงฆ์เป็นกรอบที่ทำให้การปกครองและการดำเนินงานเป็นระเบียบเรียบร้อย การที่พระสังฆาธิการและบุคลากรในคณะสงฆ์ยึดมั่นในสองหลักการนี้อย่างไม่บิดพลิ้ว จะช่วยธำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ ศรัทธา และความมั่นคงของสถาบันสงฆ์ในสายตาของพุทธศาสนิกชนและสังคม

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปณโณ), (2567) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การรักษาพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด คือรากฐานและหัวใจที่สำคัญที่สุดเลยครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้หลัก ศีล (ศีล) ในทศพิธราชธรรม ซึ่งหมายถึงการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย พระธรรมวินัยเปรียบเสมือนรากแก้วที่ค้ำจุนความบริสุทธิ์ของพระพุทธศาสนา ในขณะที่กฎหมายคณะสงฆ์เป็นกรอบที่ช่วยให้การปกครองและการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระเบียบ พระสังฆาธิการและบุคลากรในคณะสงฆ์ที่ยึดมั่นในสองหลักการนี้อย่างไม่บิดพลิ้ว จะช่วยธำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ ศรัทธา และความมั่นคงของสถาบันสงฆ์ในสายตาของพุทธศาสนิกชนและสังคม

บุญมี สุขสงวน, (2566) การที่พระสังฆาธิการแสดงออกถึงความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์นั้น ถือเป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีให้กับพระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้อย่างเป็นรูปธรรม ความประพฤติที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม และถูกต้องตามหลักการ จะส่งผลให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาอย่างแท้จริง การบริหารที่ปราศจากวินัยกำกับย่อมนำไปสู่ความเสื่อมเสีย และเป็นเหตุให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในพระศาสนาได้ง่าย ดังนั้น การรักษาวินัยจึงเป็นกุญแจสำคัญสู่การบริหารที่เข้มแข็ง

พระมหาสังวาลย์ วิมล (สงวนรัมย์), (2566) การปฏิบัติตามกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด ยังเป็นการสร้างมาตรฐานในการดำเนินงานด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปกครอง การจัดการทรัพย์สิน การเงิน หรือการจัดการบุคลากร การมีกฎระเบียบที่ชัดเจนและบังคับใช้จริงจัง ช่วยป้องกันปัญหาการทุจริต ความขัดแย้ง และการดำเนินการที่ผิดพลาด อันอาจนำมาซึ่งความเสียหายต่อคณะสงฆ์โดยรวม กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การบริหารเป็นไปอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (เสริมวิทย์ ปุณฺณเขตโต), (2565) ในยุคสมัยที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการตรวจสอบจากภายนอกมากขึ้น การรักษาพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ยิ่งทวีความสำคัญ พระสังฆาธิการจำเป็นต้องทำความเข้าใจและนำหลักการเหล่านี้มาปรับใช้ให้ทันยุคทันสมัย โดยไม่บิดเบือนแก่นแท้ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบและความ

เที่ยงตรงในการรักษาวินัย จะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถยืนหยัดท่ามกลางความท้าทายต่างๆ และยังคงเป็นหลักยึดทางจิตใจของประชาชนได้

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2565) การรักษาพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด จึงไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เท่านั้น แต่เป็นการดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ ความน่าเชื่อถือ และความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการคณะสงฆ์ที่ยึดมั่นในศีลและวินัยอย่างแท้จริง จะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ และเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์สุขต่อสังคมได้อย่างมั่นคงตลอดไป

2.2 การวางตนให้เหมาะสม เป็นที่เคารพศรัทธา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การวางตนให้เหมาะสมและเป็นที่เคารพศรัทธา ถือเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งภายใต้หลัก ศีล (ศีล) ในทศพิธราชธรรม และยังเป็นแก่นของการบริหารที่มุ่งสร้าง ความน่าเชื่อถือ พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นแบบอย่าง การประพฤติตนให้งดงามทั้งกาย วาจา ใจ สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานะของ สมณะ จะนำมาซึ่งความเลื่อมใสจากหมู่คณะสงฆ์ด้วยกันเอง และจากพุทธศาสนิกชน การเป็นที่เคารพ ศรัทธาจึงเป็นพลังสำคัญที่ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ เพราะผู้คน พร้อมให้ความร่วมมือและสนับสนุนภารกิจต่างๆ ของพระศาสนา

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ), (2567) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ การวางตนให้เหมาะสมและเป็นที่เคารพศรัทธา ถือเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งภายใต้หลัก ศีล (ศีล) ใน ทศพิธราชธรรม และยังเป็นแก่นของการบริหารที่มุ่งสร้าง ความน่าเชื่อถือ พระสังฆาธิการและผู้บริหาร ในคณะสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นแบบอย่าง การประพฤติตนให้งดงามทั้งกาย วาจา ใจ สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและสถานะของสมณะ จะนำมาซึ่งความเลื่อมใสจากหมู่คณะสงฆ์ ด้วยกันเอง และจากพุทธศาสนิกชน การเป็นที่เคารพศรัทธาจึงเป็นพลังสำคัญที่ทำให้การบริหาร กิจการคณะสงฆ์ราบรื่นและมีประสิทธิภาพ เพราะผู้คนพร้อมให้ความร่วมมือและสนับสนุนภารกิจ ต่างๆ ของพระศาสนา

พระมหาสังวาลย์ วิมล (สงวนรัมย์), (2566) ความสำคัญของการวางตนที่เหมาะสมนี้ปรากฏ ชัดเจนในทุกมิติของการทำงาน พระสังฆาธิการที่ดำรงตนอย่างบริสุทธิ์ สง่างาม และเป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมเป็นที่ยอมรับและได้รับความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณรในปกครอง การประพฤติปฏิบัติตน ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด รวมถึงการแสดงออกซึ่งเมตตาธรรมและความยุติธรรม จะช่วยลด

ความขัดแย้งภายใน และสร้างบรรยากาศแห่งความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี

พระปลัดสุวัณชัย ปภสฺสโร (ลีนากุล), (2565) การเป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนยังส่งผลโดยตรงต่อการสนับสนุนภารกิจของพระศาสนา เมื่อประชาชนมองเห็นถึงความบริสุทธิ์ การเสียสละ และความประพฤติอันงดงามของพระสงฆ์ ย่อมเกิดความเลื่อมใสและพร้อมที่จะให้การอุปถัมภ์บำรุง ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยสี่ การบริจาคทรัพย์สิ้นเพื่อการก่อสร้างศาสนสถาน หรือการร่วมแรงร่วมใจในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นคุณธรรมและจริยธรรม จะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดแก่ทั้งพระศาสนาและสังคมโดยรวม

3. บริจาค (บริจาค) การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ในบริบทของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หลักบริจาค (บริจาค) ซึ่งหมายถึง การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรมที่มีความสำคัญยิ่ง หลักการนี้เน้นย้ำว่าพระสงฆ์ การและผู้บริหารในคณะสงฆ์จะต้องมีจิตใจที่พร้อมสละประโยชน์ส่วนตน ความสุขสบายส่วนตัว หรือแม้กระทั่งความเห็นแก่ตัว เพื่ออุทิศตนให้แก่กิจการพระศาสนาและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง การเสียสละนี้เป็นรากฐานของการดำเนินงานอย่างไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งจะนำมาซึ่งความศรัทธา ความสามัคคี และความเจริญรุ่งเรืองของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาในระยะยาว

พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปัญญา), (2567) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หลักบริจาค (บริจาค) ซึ่งหมายถึง การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ถือเป็นหนึ่งในทศพิธราชธรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง หลักการนี้เน้นย้ำว่าพระสงฆ์ การและผู้บริหารในคณะสงฆ์จะต้องมีจิตใจที่พร้อมสละประโยชน์ส่วนตน ความสุขสบายส่วนตัว หรือแม้กระทั่งความเห็นแก่ตัว เพื่ออุทิศตนให้แก่กิจการพระศาสนาและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง การเสียสละนี้เป็นรากฐานของการดำเนินงานอย่างไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งจะนำมาซึ่งความศรัทธา ความสามัคคี และความเจริญรุ่งเรืองของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาในระยะยาว

บุญมี สุขสงวน, (2566) การเสียสละในบริบทนี้ครอบคลุมหลายมิติ ตั้งแต่การสละเวลา แรงกาย แรงใจ เพื่อปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลัง ไม่ว่าจะเป็นงานปกครอง งานการศึกษา หรืองานสาธารณสงเคราะห์ โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนส่วนตัว นอกจากนี้ยังหมายถึงการสละความยึดติดในตำแหน่ง ลาภยศ หรืออำนาจ เพื่อให้การตัดสินใจและการกระทำทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง การมีจิตวิญญานแห่งการให้และสละเช่นนี้ จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปอย่างบริสุทธิ์และน่าเลื่อมใส

พระมหาสังฆวาลย์ วิมล (สงวนรัมย์). (2566) เมื่อผู้บริหารคณะสงฆ์แสดงออกถึงการเสียสละอย่างแท้จริง ย่อมเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและแรงศรัทธาในการสนับสนุนกิจการพระศาสนา การที่ผู้คนมองเห็นถึงความทุ่มเทและไม่เห็นแก่ตัวของผู้นำ ย่อมส่งผลให้เกิดความผูกพันและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเป็นที่ยึดของสังคมอย่างยั่งยืน การเสียสละจึงเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญที่นำพาสังคมไทยสู่ความเจริญรุ่งเรือง

4. ความซื่อตรง (อาชชว) ความซื่อสัตย์โปร่งใส

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความซื่อตรง (อาชชว) ซึ่งหมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตและโปร่งใส เป็นหลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีความจริงใจ ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ในทุกการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทรัพย์สิน การตัดสินใจ หรือการสื่อสารข้อมูล ความซื่อตรงและโปร่งใสนี้เป็นรากฐานของการสร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการทุจริต ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงและความเจริญของพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในสายตาของพุทธศาสนิกชนและสังคม

พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล (กัลยา), (2567) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความซื่อตรง (อาชชว) ซึ่งหมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตและโปร่งใส ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีความจริงใจ ตรงไปตรงมา ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ในทุกการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทรัพย์สิน การตัดสินใจ หรือการสื่อสารข้อมูล ความซื่อตรงและโปร่งใสนี้เป็นรากฐานของการสร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการทุจริต ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงและความเจริญของพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในสายตาของพุทธศาสนิกชนและสังคม

สุภาวดี สุวรรณรัตน์, (2566) ความซื่อตรงและความโปร่งใสคือหัวใจสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นจากพุทธศาสนิกชน เมื่อประชาชนเห็นว่าการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดเป็นไปอย่างเปิดเผย ใช้จ่ายอย่างเหมาะสม และไม่มีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ย่อมเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนกิจการพระศาสนาอย่างเต็มที่ การปฏิบัติตามหลักการนี้ยังช่วยลดความคลางแคลงใจและป้องกันข้อครหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทำให้คณะสงฆ์ดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามและเป็นที่ยึดของสังคมอย่างแท้จริง

ภาสกร อินทร์ชัย. (2565) การปลูกฝังความซื่อตรงและโปร่งใสในการบริหาร ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีภายในคณะสงฆ์เองด้วย พระภิกษุสามเณรและบุคลากรในปกครองจะเห็นแบบอย่างที่ดีจากผู้นำ ส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบและปฏิบัติตนตามหลักธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและเปิดเผย จึงไม่เพียงแต่ป้องกันปัญหาจากภายนอก แต่ยังสร้างความเข้มแข็งจากภายใน นำพาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและดำรงอยู่คู่สังคมไทยได้อย่างมั่นคง

5. ความอ่อนโยน (มททว) ความสุภาพนอบน้อม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความอ่อนโยน (มททว) ซึ่งหมายถึง ความสุภาพนอบน้อม เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทศพิธราชธรรม พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ควรมี อหยาตัยไมตรีที่ดี มีความสุภาพอ่อนโยนต่อพระภิกษุสามเณร ชรราวาส และประชาชนทั่วไป การรับฟังความคิดเห็นด้วยใจเปิดกว้าง ไม่แข็งกระด้าง คุณธรรมนี้ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเมตตา ความเข้าใจ และความร่วมมือ ส่งเสริมให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น ลดความขัดแย้ง และสร้างความศรัทธาจากทุกฝ่าย ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างกลมกลืน และมีประสิทธิภาพ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ (อริยะกัลยา), (2565) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความอ่อนโยน (มททว) หรือ ความสุภาพนอบน้อม เป็นหลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมที่ขาดไม่ได้เลย ครั้น พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ควรมีอหยาตัยไมตรีที่ดี มีความสุภาพอ่อนโยนต่อทั้งพระภิกษุสามเณรด้วยกันเอง ชรราวาส และประชาชนทั่วไป การรับฟังความคิดเห็นด้วยใจที่เปิดกว้าง ไม่แสดงความแข็งกระด้าง จะช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเมตตา ความเข้าใจ และความร่วมมือในทุกมิติของการทำงานของคณะสงฆ์

บุญเรือง คำมีแพ, (2566) คุณธรรมแห่งความอ่อนโยนนี้เป็นพลังสำคัญที่ส่งเสริมให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น เพราะเมื่อผู้นำมีความสุภาพนอบน้อม ย่อมลดกำแพงระหว่างบุคคล ทำให้ผู้ใต้ปกครองหรือผู้ที่มาติดต่อกล้าที่จะเข้ามา นำเสนอข้อมูล หรือปรึกษาปัญหา การบริหารที่ใช้ความเมตตาและความอ่อนโยนนำหน้า จะช่วยลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และสร้างความรู้สึกปลอดภัยและความเป็นกันเอง ทำให้ทุกฝ่ายรู้สึกได้รับการเคารพและพร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มใจ

พระมหาวิวัฒน์ ปริญาโณ (กานต์), (2567) การที่พระสังฆาธิการวางตนด้วยความอ่อนโยน และสุภาพนอบน้อม จะช่วยสร้างความศรัทธาจากทุกฝ่ายได้อย่างยั่งยืน ผู้คนจะมองเห็นถึงคุณธรรม

ภายในที่สะท้อนออกมาทางการกระทำ ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างกลมกลืน มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง เพราะความศรัทธาและความร่วมมือจากพุทธบริษัทเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ยิ่งของสังคมสืบไป

6. ความเพียร (ตป) ความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความเพียร (ตป) ซึ่งหมายถึง ความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทศพิธราชธรรม พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ต้องมีความตั้งใจจริง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินการกิจการต่างๆ ของคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วง ไม่ว่าจะเผชิญกับความท้าทาย ความยากลำบาก หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ คุณธรรมนี้เป็นพลังขับเคลื่อนให้ทำงานต่างๆ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สร้างความสำเร็จให้แก่พระศาสนา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่หมู่คณะและพุทธศาสนิกชน

พระมหาธีรราชู ฐิตปุณฺณ (อุปลัมภ), (2566) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความเพียร (ตป) หรือ ความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ เป็นหลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมที่ขาดไม่ได้เลยครับ พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ต้องมีความตั้งใจจริง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินการกิจการต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วง ไม่ว่าจะเผชิญกับความท้าทาย ความยากลำบาก หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ คุณธรรมนี้เป็นพลังขับเคลื่อนให้ทำงานต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สร้างความสำเร็จให้แก่พระศาสนา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่หมู่คณะและพุทธศาสนิกชน

สุขสันต์ แสนมานะเจริญ, (2565) ความเพียรพยายามนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาศาสนสถาน การจัดการศึกษา การเผยแผ่ธรรมะ หรือการช่วยเหลือสังคม ล้วนต้องอาศัยความอดุสาหะและไม่ย่อท้อต่อปัญหา พระสังฆาธิการผู้มีความเพียรจะสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดต่าง ๆ และขับเคลื่อนโครงการให้สำเร็จได้ แม้จะต้องใช้เวลานานหรือเผชิญกับแรงเสียดทานก็ตาม ความมุ่งมั่นนี้จึงเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนของภารกิจคณะสงฆ์

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (เสริมวิทย์ ปุณฺณเขตโต), (2565) ความเพียรของผู้นำยังเป็น แบบอย่างที่ดี ให้แก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน เมื่อผู้คนเห็นความมุ่งมั่นที่ไม่ย่อท้อของพระสงฆ์ ย่อมเกิดกำลังใจที่จะร่วมสนับสนุนและพัฒนาพระศาสนาให้ก้าวหน้าไปพร้อมกัน ความเพียรจึงไม่เพียงแต่สร้างผลสำเร็จในทางรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธาอันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยธำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเป็นประโยชน์ต่อสังคมสืบไป

7. ความไม่โกรธ (อกุโธ) การระงับความโกรธ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความไม่โกรธ (อกุโธ) ซึ่งหมายถึง การระงับความโกรธ เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทศพิธราชธรรม พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ควรฝึกฝนการระงับโทสะ ไม่ถือโกรธผู้อื่น และบริหารจัดการความขัดแย้งด้วยเหตุผลและขันติธรรม การดำรงตนด้วยความไม่โกรธจะช่วยรักษาสันติภาพและความสามัคคีภายในองค์กรสงฆ์ ลดความตึงเครียดในการทำงาน และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ คุณธรรมนี้สำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความเป็นปึกแผ่นของคณะสงฆ์และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

พระมหาสังฆวาลย์ วิมล (สงวนรัมย์). (2566) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความไม่โกรธ (อกุโธ) หรือ การระงับความโกรธ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมครบ พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ควรฝึกฝนการระงับโทสะ ไม่ถือโกรธผู้อื่น และบริหารจัดการความขัดแย้งด้วยเหตุผลและขันติธรรม การดำรงตนด้วยความไม่โกรธจะช่วยรักษาสันติภาพและความสามัคคีภายในองค์กรสงฆ์ ลดความตึงเครียดในการทำงาน และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ คุณธรรมนี้สำคัญอย่างยิ่งในการรักษาความเป็นปึกแผ่นของคณะสงฆ์และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม

พระครูปลัดสุวัฑฒนพรหมจริยคุณ (เสริมวิทย์ ปุณฺณเขตโต). (2565) การที่ผู้นำคณะสงฆ์สามารถระงับความโกรธได้นั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงาน พระสังฆาธิการที่ใจเย็น มีสติ และไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหา จะช่วยให้การบริหารเป็นไปอย่างยุติธรรมและรอบคอบ เมื่อเกิดความขัดแย้งภายในหมู่คณะ หรือมีข้อพิพาทกับบุคคลภายนอก การจัดการด้วยความไม่โกรธจะนำไปสู่การเจรจาหาทางออกที่ดีที่สุด แทนที่จะเพิ่มความรุนแรงของปัญหา สิ่งนี้สร้างความไว้วางใจและทำให้ทุกฝ่ายพร้อมที่จะร่วมมือกันเพื่อแก้ไขสถานการณ์

พระมหาไพโรจน์ ชุตินฺธโร (ปานพลอย). (2567) คุณธรรมแห่งความไม่โกรธของพระสังฆาธิการยังเป็น แบบอย่างที่ดี ให้แก่พุทธศาสนิกชนและสังคมโดยรวม การที่ผู้นำทางจิตวิญญาณแสดงให้เห็นถึงการควบคุมอารมณ์และจิตใจได้ ย่อมเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนนำหลักธรรมนี้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ความไม่โกรธจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้กิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปอย่างราบรื่น แต่ยังเผยแผ่คุณค่าของพระพุทธศาสนาสู่สังคมในวงกว้าง สร้างความสงบสุขและความปรองดองให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

8. ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) การไม่กดขี่รังแก

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) เป็นหลักธรรมสำคัญใน ทศพิธราชธรรมที่เน้นย้ำถึงการไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจ หรืออิทธิพลในการกดขี่ ข่มเหง หรือสร้างความ เดือดร้อนแก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจ หลักการนี้ยังขยายความไปถึงการ ส่งเสริมความ เป็นอยู่ที่ดีของบุคคลากร (พระภิกษุ สามเณรในปกครอง) และชุมชน รอบวัด การปฏิบัติเช่นนี้จะช่วย สร้างบรรยากาศแห่งความปลอดภัย ความไว้วางใจ และความสุขสงบ ทำให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกัน ได้อย่างผาสุก และส่งเสริมการดำเนินภารกิจของคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างมีเมตตาธรรม

พระมหาบุญเลิศ อินทพลโณ (อริยะกัลยา), (2565) หัวใจสำคัญของหลักความไม่เบียดเบียน ในการบริหาร คือการที่พระสังฆาธิการต้องตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะผู้นำที่พึงใช้เมตตาธรรม นำทาง ไม่ใช่อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือสร้างความทุกข์ให้แก่ผู้อื่น การดูแลสวัสดิภาพของ พระภิกษุสามเณรผู้ได้ปกครอง เช่น การจัดหาปัจจัยสี่ที่เหมาะสม การให้โอกาสทางการศึกษา หรือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ถือเป็นความไม่เบียดเบียนและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ ดีภายในหมู่คณะ ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีและประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน

พระมหาวิวัฒน์ ปริญาโณ (กานต์), (2567) หลักการไม่เบียดเบียนยังขยายไปถึงการสร้าง ประโยชน์สุขให้กับชุมชนรอบวัดด้วย พระสงฆ์ควรเป็นที่พึ่งของประชาชน ไม่สร้างภาระ หรือใช้ ทรัพย์สินของวัดในทางที่ไม่เหมาะสม การบำเพ็ญสาธารณสงเคราะห์ การให้คำแนะนำทางธรรม และ การส่งเสริมกิจกรรมที่นำมาซึ่งความผาสุกของชาวบ้าน ล้วนเป็นการแสดงออกถึงความไม่เบียดเบียน และความปรารถนาดีต่อส่วนรวม สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความกลมไสศรัทธาและความผูกพันอันแน่น แพันระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระพุทธานุศาสนาดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและเป็นประโยชน์สุขแก่สังคม ตลอดไป

ภาสกร อินทร์ชัย, (2565) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) เป็น หลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมที่เน้นย้ำถึงการไม่ใช้ตำแหน่ง อำนาจ หรืออิทธิพลในการกดขี่ ข่ม เหวง หรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือใจ หลักการนี้ยังขยายความไป ถึงการ ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลากร (พระภิกษุ สามเณรในปกครอง) และชุมชน รอบวัด การ ปฏิบัติเช่นนี้จะช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความปลอดภัย ความไว้วางใจ และความสุขสงบ ทำให้ทุกคน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก และส่งเสริมการดำเนินภารกิจของคณะสงฆ์ให้เป็นไปอย่างมีเมตตา ธรรม

9. ความอดทน (ขันติ) ความอดกลั้นต่อสิ่งกระทบ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความอดทน (ขันติ) ซึ่งหมายถึง ความอดกลั้นต่อสิ่งกระทบ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทศพิธราชธรรม พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ต้องมีความอดทนต่อความยากลำบาก อุปสรรค คำวิพากษ์วิจารณ์ หรือการทดสอบต่างๆ โดยไม่หวั่นไหว และยังคงมุ่งมั่นในเป้าหมายอันชอบธรรม คุณธรรมนี้เป็นรากฐานของการรักษาความสงบภายในจิตใจ ความไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ภายนอก และช่วยให้สามารถดำเนินงานต่างๆ ได้อย่างมั่นคงหนักแน่น ท่ามกลางความท้าทายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น

พระมหาธีรราชู ฐิตปุณฺณ (อุปถัมภ์), (2566) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความอดทน (ขันติ) หรือ ความอดกลั้นต่อสิ่งกระทบ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทศพิธราชธรรมเลยครั้น พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ต้องมีความอดทนต่อความยากลำบาก อุปสรรค คำวิพากษ์วิจารณ์ หรือการทดสอบต่าง ๆ โดยไม่หวั่นไหว และยังคงมุ่งมั่นในเป้าหมายอันชอบธรรม คุณธรรมนี้เป็นรากฐานของการรักษาความสงบภายในจิตใจ ความไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ภายนอก และช่วยให้สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงหนักแน่น ท่ามกลางความท้าทายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

พระมหาไพโรจน์ ชุตินฺธโร (ปานพลอย), (2567) ในโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารกิจการคณะสงฆ์เผชิญกับความท้าทายมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภายในองค์กร ความเข้าใจผิดจากสังคม หรือแรงกดดันจากภายนอก พระสังฆาธิการผู้มีความอดทนจะสามารถเผชิญหน้ากับสิ่งเหล่านี้ได้อย่างมีสติ ไม่ท้อถอย หรือตอบโต้ด้วยอารมณ์ การยืนหยัดอย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์ หรือการกัดฟันสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ถือเป็น การแสดงออกถึงภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนกิจการพระศาสนาให้ก้าวไปข้างหน้า

สุภาวดี สุวรรณรัตน์, (2566) คุณธรรมแห่งความอดทนนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ไปได้เท่านั้น แต่ยังเป็น แบบอย่างอันประเสริฐ ให้แก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป เมื่อเห็นผู้นำยอมอดทน อดกลั้น และมุ่งมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ย่อมสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธาให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ซึ่งนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการทำนุบำรุงพระศาสนา การดำรงอยู่ของคณะสงฆ์อย่างมั่นคงและเป็นที่ยิ่งของสังคม จึงอาศัยรากฐานจากความอดทนอดกลั้นของผู้นำเป็นสำคัญ

10. ความประพฤติเป็นธรรม (อวิโรธน) ความยุติธรรมเที่ยงตรง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความประพฤติเป็นธรรม (อวิโรธน) ซึ่งหมายถึง ความยุติธรรมเที่ยงตรง เป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในทศพิธราชธรรม พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะ

สงฆ์ต้องตั้งอยู่ในความเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียง ไม่ลำเอียง ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะต่อบุคคลใด กลุ่มใด หรือสถานการณ์ใด ๆ โดยยึดหลักความถูกต้องและเหตุผลเป็นสำคัญ การตัดสินใจทุกอย่างต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพระศาสนาและส่วนรวมอย่างบริสุทธิ์ใจ คุณธรรมนี้เป็นรากฐานของการสร้างความเชื่อมั่น ความสงบเรียบร้อย และความสามัคคีภายในหมู่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน

พระมหาสมศักดิ์ ปญญาวิโร (จันทร์เมื่อง), (2566) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความประพฤติเป็นธรรม (อวิโรธน์) หรือ ความยุติธรรมเที่ยงตรง เป็นหลักธรรมสำคัญในทศพิธราชธรรมเลย ครั้น พระสังฆาธิการและผู้บริหารในคณะสงฆ์ต้องตั้งมั่นในความเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียง ไม่ลำเอียง ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะต่อบุคคล กลุ่ม หรือสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม ต้องยึดหลักความถูกต้องและเหตุผลเป็นสำคัญ การตัดสินใจทุกอย่างควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของพระศาสนาและส่วนรวมอย่างบริสุทธิ์ใจ คุณธรรมนี้เป็นรากฐานของการสร้างความเชื่อมั่น ความสงบเรียบร้อย และความสามัคคีภายในหมู่คณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน

บุญเรือง คำมีแพ, (2566) การที่พระสังฆาธิการประพฤติตนเป็นธรรมอย่างสม่ำเสมอ ย่อมเป็น แบบอย่างที่ดี ให้แก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติตาม เมื่อผู้นำแสดงออกซึ่งความยุติธรรม ความเที่ยงตรง และไม่เอนเอียง ย่อมทำให้พระพุทธรูปเป็นที่พึ่งที่มั่นคงและนำ ศรัทธาอย่างแท้จริง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความประพฤติเป็นธรรม จึงนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ความสามัคคี และความสงบสุขทั้งในสังฆมณฑลและในสังคมโดยรวม

พระมหาวิรัช วิโรจโน (ทองสุข), (2567) หลักความยุติธรรมเที่ยงตรงนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการบริหาร เพราะเมื่อผู้นำมีความเป็นธรรมในการตัดสินใจ เช่น การพิจารณาแต่งตั้งโยกย้าย การ จัดสรรทรัพยากร หรือการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง จะช่วยให้ทุกฝ่ายยอมรับและเกิดความร่วมมือ อย่างเต็มใจ การกระทำที่ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติย่อมสร้างความไม่พอใจ ความแตกแยก และบั่นทอน ศรัทธาของหมู่คณะได้ง่าย ดังนั้น การยึดมั่นในความถูกต้องและเหตุผลจึงเป็นเกราะป้องกันความ เสี่ยงภัย และสร้างความเชื่อมั่นให้กับทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจการคณะสงฆ์

สรุปได้ว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือการประยุกต์ใช้ คุณธรรม 10 ประการที่พระราชาพึงมี มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานของพระสังฆาธิการและ ผู้บริหารในคณะสงฆ์ หลักการนี้เน้นย้ำว่าการบริหารองค์กรศาสนาต้องดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและ จริยธรรมอันสูงส่งควบคู่ไปกับประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คือการผสมผสานคุณธรรม เช่น ทาน (การให้และแบ่งปัน) อยุสสัจธรรม, ศีล (การดำรงตนในความสุจริตและวินัย) เพื่อสร้างความ น่าเชื่อถือ, และ บริจาค (การเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม) โดยไม่เห็นแก่ตน นอกจากนี้ยังรวมถึง

ความซื่อตรง (ความซื่อสัตย์โปร่งใส), ความอ่อนโยน (ความสุภาพนอบน้อม) ในการปฏิสัมพันธ์, ความเพียร (ความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ) ในการปฏิบัติหน้าที่, ความไม่โกรธ (การระงับโทสะ), ความไม่เบียดเบียน (การไม่กดขี่รังแก) และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี, ความอดทน (ความอดกลั้นต่อสิ่งกระทบ) และ ความประพฤติเป็นธรรม (ความยุติธรรมเที่ยงตรง) ในทุกการตัดสินใจ การนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้จึงเป็นการสร้างผู้นำสงฆ์ที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีเมตตา มีธรรมาภิบาล และสามารถนำพาคณะสงฆ์ให้ดำเนินกิจการได้อย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม และสร้างประโยชน์สุขแก่พระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนได้

2.7 บริบทในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) ณ ปัจจุบัน (สิงหาคม 2568) มีบริบทที่น่าสนใจและมีความซับซ้อนหลายมิติ สะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความท้าทายในยุคสมัยใหม่

บริบทพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ฝ่ายมหานิกาย ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองคณะสงฆ์ระดับจังหวัดที่อยู่ภายใต้โครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ไทยตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคมที่เกี่ยวข้อง โดยในทางโครงสร้างจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 16 อันเป็นกรอบกำกับการบริหารงานคณะสงฆ์ในระดับภูมิภาค และมีสายการบังคับบัญชาต่อเนื่องลงมาสู่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับวัดตามลำดับ

ในระดับจังหวัด การบริหารคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายมี เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในเขตปกครองคณะสงฆ์ระดับจังหวัด ทำหน้าที่กำกับ ดูแล วางแนวทาง และควบคุมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในภาพรวมของจังหวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายเถรสมาคม ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์ชั้นเหนือ ถัดลงมาเป็น เจ้าคณะอำเภอ ซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลคณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ประสานนโยบายจากระดับจังหวัดสู่การปฏิบัติในพื้นที่ และติดตามการดำเนินงานของวัดและพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน จากนั้นเป็น เจ้าคณะตำบล ซึ่งเป็นผู้ดูแลคณะสงฆ์ในระดับตำบล ทำหน้าที่กำกับวัดและพระภิกษุสามเณรในเขตพื้นที่ย่อยให้ดำเนินกิจการไปตามแนวทางที่กำหนด และในระดับวัดมี เจ้าอาวาส เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารกิจการภายในวัดโดยตรง ทั้งด้านการปกครองพระภิกษุสามเณร การดูแลศาสนสมบัติ การจัดกิจกรรมทางศาสนา และการประสานสัมพันธ์กับชุมชน

เมื่อพิจารณาในเชิงภารกิจ การบริหารการปกครองของคณะสงฆ์มหานิกายในจังหวัด นครศรีธรรมราชมิได้จำกัดเฉพาะการควบคุมระเบียบวินัยของพระภิกษุสามเณรเท่านั้น แต่ครอบคลุม การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษา สงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็น กรอบภารกิจสำคัญที่สายการปกครองทุกระดับต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยด้านการปกครองมุ่งกำกับ ดูแลพระภิกษุสามเณรและวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎหมายเถรสมาคม ด้านศา สนศึกษามุ่งส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ด้านศึกษาสงเคราะห์มุ่งให้ความ ช่วยเหลือด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและผู้เกี่ยวข้อง ด้านการเผยแผ่มุ่งถ่ายทอดหลักธรรมคำ สอนสู่ประชาชน ด้านสาธารณูปการมุ่งดูแลบำรุงรักษาศาสนสถานและศาสนสมบัติของวัด และด้าน สาธารณสงเคราะห์มุ่งให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนและสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสงเคราะห์ ผู้ประสบภัยหรือการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์

ดังนั้น บริบทพื้นที่ศึกษาครั้งนี้จึงมิใช่ “จังหวัดนครศรีธรรมราช” ในความหมายทั่วไปทาง ภูมิศาสตร์หรือการปกครองพลเรือน แต่หมายถึง ระบบการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ฝายมหานิกาย ซึ่งมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่และภารกิจการบริหารที่ชัดเจนตามลำดับชั้นการปกครอง คณะสงฆ์ ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล จนถึงวัด อันเป็นบริบทเฉพาะที่สัมพันธ์โดยตรงกับตัวแปร ในการวิจัยเรื่องการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะพระสังฆาธิการในแต่ละระดับเป็นผู้ใช้อำนาจการปกครอง ควบคุม กำกับ และขับเคลื่อนภารกิจของคณะสงฆ์ในพื้นที่จริง หากผู้นำสงฆ์มีคุณธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการบริหารทั้งด้านความเป็น ธรรม ความโปร่งใส ความสงบเรียบร้อย และความเชื่อมั่นของคณะสงฆ์และประชาชนในพื้นที่อย่าง เป็นรูปธรรม ดังนี้

บริบทพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมทางพุทธศาสนา มีวัดวาอารามจำนวนมาก และมีพุทธศาสนิกชนที่เลื่อมใสศรัทธาเป็น จำนวนมาก จังหวัดนครศรีธรรมราชสังกัด “ภาค 16” ของการปกครองคณะสงฆ์ (รวม นครศรีธรรมราช ชุมพร สุราษฎร์ธานี) ซึ่งเป็นกรอบกำกับงานคณะสงฆ์ระดับจังหวัด/อำเภอ/ตำบลใน พื้นที่ภาคใต้ตอนบน

โครงสร้างการปกครอง คณะสงฆ์มหานิกายในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ภายใต้การปกครอง ของเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) และเจ้าคณะอำเภอต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่ดูแลบริหาร กิจการคณะสงฆ์ในแต่ละเขตพื้นที่ตามลำดับชั้นการปกครอง

ภารกิจหลัก การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และระเบียบต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์

วิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์ของคณะสงฆ์โดยรวมและที่นำมาปรับใช้ในเขตปกครองต่าง ๆ มักจะเป็นไปในแนวทางที่เน้นการพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคมให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และสงบสุข เช่น "พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน" (วิสัยทัศน์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ระยะ 20 ปี) ซึ่งหมายถึงการมุ่งเน้นการรักษาความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยการดำรงไว้ซึ่งพระธรรมวินัยและศีลธรรมอันดีงาม เพื่อนำพาสังคมไปสู่ความสงบสุขและความยั่งยืน

พันธกิจ พันธกิจของเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) จะครอบคลุม 6 ด้านหลักของกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

ด้านการปกครอง กำกับดูแลพระภิกษุสามเณรและวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม และระเบียบต่าง ๆ บริหารจัดการและจัดระเบียบองค์กรคณะสงฆ์ในพื้นที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านศาสนศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี รวมถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชน พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนและการจัดการศึกษาของสำนักเรียนและโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ด้านศึกษาสงเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสู่พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป จัดกิจกรรมทางศาสนา การบรรยายธรรม การปฏิบัติธรรม เพื่อจรรโลงจิตใจและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ด้านสาธารณูปการ ดูแล บำรุงรักษา และพัฒนาศาสนสถาน สิ่งปลูกสร้าง และศาสนสมบัติของวัด ส่งเสริมการจัดหาปัจจัยและทรัพยากรเพื่อใช้ในกิจการศาสนา

ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบภัย การบริจาค การจัดตั้งโรงทาน หรือการดำเนินโครงการเพื่อสาธารณกุศลต่างๆ

โครงสร้างการปกครองและการดำรงอยู่

โครงสร้างชัดเจน คณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) มีโครงสร้างการปกครองที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยมี เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) เป็นประธานสูงสุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ระดับจังหวัด และมีเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสเรียงตามลำดับชั้น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการดูแลหมู่สงฆ์และกิจการศาสนา

จำนวนวัดและพระภิกษุสามเณร จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นหนึ่งในจังหวัดภาคใต้ที่มีจำนวนวัดและพระภิกษุสามเณรในสังกัดมหานิกายเป็นจำนวนมาก สะท้อนถึงรากฐานทางพุทธศาสนาที่ฝังลึกในวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่

ศูนย์กลางพุทธศาสนาภาคใต้ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นศูนย์กลางสำคัญทางพุทธศาสนาของภาคใต้และของประเทศไทย ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลต่อบทบาทและภาระของคณะสงฆ์ในพื้นที่

ลักษณะเด่นและศักยภาพ

รากฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จังหวัดนครศรีธรรมราชมีประวัติศาสตร์ยาวนานคู่กับพระพุทธศาสนา ทำให้มีประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมทางศาสนาที่เข้มแข็งและสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง

แหล่งเรียนรู้และศูนย์รวมจิตใจ วัดวาอารามหลายแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมะ สถานที่ปฏิบัติธรรม และศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ที่พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือสังคม

ศักยภาพด้านการศึกษา มีสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี รวมถึงวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งผลิตบุคลากรสงฆ์ออกมารับใช้พระศาสนา

ความท้าทายในการบริหาร

การธำรงรักษาพระธรรมวินัย การดูแลให้พระภิกษุสามเณรจำนวนมากดำรงตนในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ท่ามกลางบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ง่ายขึ้น

การบริหารจัดการศาสนสมบัติ ความโปร่งใสในการบริหารจัดการเงินบริจาคและทรัพย์สินของวัด โดยเฉพาะวัดที่มีชื่อเสียงและได้รับบริจาคจำนวนมาก เป็นเรื่องที่สังคมให้ความสำคัญและตรวจสอบ

การปรับตัวสู่ยุคสมัยใหม่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ รวมถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

การพัฒนาบุคลากรสงฆ์ การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาศักยภาพพระภิกษุสามเณร ให้มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำและนักบริหารที่ทันสมัย แต่ยังคงไว้ซึ่งคุณธรรมและจริยวัตร

ปัญหาความเสื่อมศรัทธา การจัดการกับปัญหาพฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระภิกษุบางรูป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความศรัทธาของประชาชนต่อสถาบันสงฆ์โดยรวม

การรับมือกับภัยพิบัติธรรมชาติ เนื่องจากนครศรีธรรมราชเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อภัยพิบัติ (เช่น น้ำท่วม) คณะสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย แต่ก็ต้องมีการจัดการที่เป็นระบบ

โอกาสและบทบาทในอนาคต

การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ คณะสงฆ์สามารถใช้ฐานศรัทธาที่เข้มแข็งในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและจริยธรรมของสังคม ในการแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมะ ใช้ศักยภาพของวัดสำคัญ เช่น วัดพระมหาธาตุฯ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธและวัฒนธรรม

การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ พัฒนาสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ธรรมะและภาษาบาลีที่สำคัญยิ่งขึ้น

การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ขยายบทบาทในการช่วยเหลือสังคมและชุมชนให้มากขึ้น ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ สร้างความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการขับเคลื่อนงานพระศาสนาและพัฒนาสังคม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (มหานิกาย) จึงเป็นงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง พร้อมกับ การนำหลักธรรมวินัยและหลักธรรมมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการเผชิญหน้ากับความท้าทายและคว้าโอกาสเพื่อความยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในอนาคต

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดวรรณไชย มะยงค์ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร พบว่า 1) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับลงไป ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการปกครอง ส่วนหลักทศพิธราชธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับลงไป

ได้แก่ อวิหิงสา คือ การไม่เบียดเบียนใคร อวิโรหณะ คือ การไม่ขัดแย้งกับใคร ชั้นดีคือ ความอดทน อดกลั้นตามลำดับ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการทำหลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันทางบวกในระดับสูง ($r = 0.83$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณารายด้าน 3 อันดับแรก พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีความสัมพันธ์มากที่สุด ($r = 0.84$) รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ ($r = 0.80$) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($r = 0.77$) ตามลำดับ 3) แนวทางที่เหมาะสมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชุมพร ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ โดยใช้หลักธรรมมาปฏิบัติที่เน้นการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น ตามลำดับความอาวุโส และมีการกระจายอำนาจในการบริหาร รวมทั้งยึดหลักพระธรรมวินัยของเถระสมาคม

Phrametheevachirapirat Thammarat Yodkhun-Smith et al. (2004) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการแก้ไขการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17-18 (ธรรมยุต) การศึกษาพบว่า แนวทางแก้ไขการบริหารกิจการคณะสงฆ์ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เป็นนวัตกรรมทางพุทธศาสนาในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ หลักธรรมที่ใช้ในนวัตกรรมนี้ประกอบด้วย ประการแรก ภิกขุอุปนิหัยธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้บริหารหรือผู้นำเพื่อส่งเสริมความเจริญมั่นคงของหมู่คณะโดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อม ประการที่สอง ไตรสิกขา ซึ่งเป็นพื้นฐานของด้านการศึกษา อันประกอบด้วยการพัฒนาพฤติกรรมให้มีวินัย การฝึกจิตให้มั่นคงด้วยสติ และการพัฒนาปัญญาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมอันดีของมนุษย์ และประการสุดท้าย สาราณียธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในคณะสงฆ์ เพื่อสร้างพลังแห่งความสามัคคีระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชน อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าของการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17-18 (ธรรมยุต) อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากความร่วมมือกันของคณะสงฆ์ในด้านการบริหาร บุคลากรที่สำคัญที่สุดคือเจ้าอาวาส ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการวัดด้วยความเหมาะสม โปร่งใส ยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่แสดงถึงประสิทธิภาพและความสำเร็จในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา การบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องดำเนินไปด้วยความโปร่งใส และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐทั้งด้านทรัพยากรและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร นอกจากนี้ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ยังจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคส่วนอื่น ได้แก่

หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เนื่องจากทุกภาคส่วนต่างพึ่งพาอาศัยกัน อยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน และมีเป้าหมายเดียวกัน คือประโยชน์สุขของประชาชน

PhrakruSiridhammapirat Smith et al. (2004) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17-18 (ธรรมยุต) พบว่า ผลการวิเคราะห์โดยรวมเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17-18 (ธรรมยุต) พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.62) เนื่องจากการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนโดยใช้วัดเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทำบุญ เช่น การช่วยเหลือพระภิกษุที่ประสบภัยพิบัติและความยากจน และการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่ มาทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ คณะสงฆ์ยังเป็นผู้ดำเนินการจัดระเบียบสังคม ซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการควบคุมปัญหาเสพติด การช่วยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐสู่ประชาชนในท้องถิ่น การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์แก่ศาสนิกชนต่างศาสนาในพื้นที่ และการช่วยเหลือประชาชนเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ รองลงมาคือ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากคณะสงฆ์ได้ให้โอกาสและการส่งเสริมแก่พระภิกษุและสามเณรให้ได้รับการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม ด้านการศึกษาพระพุทธศาสนายังส่งเสริมทุนการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรที่สำเร็จการศึกษาทั้งนักธรรมและบาลี คณะสงฆ์ได้กำกับดูแลและอุปถัมภ์พระภิกษุและสามเณรทั้งหมดในเขตปกครองให้ได้รับการศึกษาทางพระพุทธศาสนา โดยใช้สื่อการสอน เทคโนโลยี และเทคนิคการสอนสมัยใหม่ในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้พระภิกษุและสามเณรได้ไปศึกษาต่อต่างประเทศ คณะสงฆ์ยังจัดให้มีการระดมทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาในลักษณะสวัสดิการ และแสวงหาสื่อและวัสดุการศึกษาสมัยใหม่เพื่อใช้ในการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร ถัดมา ค่าเฉลี่ยของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยคณะสงฆ์ได้จัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างศาสนิกชนต่างศาสนา เปิดโอกาสให้พระภิกษุและสามเณรไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนี้ คณะสงฆ์ยังจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจำนวนมาก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

พระมหาอัศรพงษ์ พูลผล และบรรเจิด เจริญเวช (2565) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการ พัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย ของเจ้าอาวาสในจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่าการบริหาร

กิจการคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย เจ้าอาวาสในจังหวัดชุมพร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณารายด้านพบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการปกครอง ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบ จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาส และวัดสังกัดอยู่ในคณะสงฆ์อำเภอ ทั้งภาพรวมและรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ พบว่า ด้านการปกครอง เจ้าอาวาสต้องมีความเข้าใจหน้าที่ของตนเอง และมีแบบแผนในการดูแลภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติได้ถูกต้องด้านการศาสนศึกษา ควรจัดการศึกษาให้พระภิกษุ สามเณร มีความรู้ทั้งในส่วนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และปริยัติสามัญ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมการศึกษาสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไป ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมภิกษุ สามเณร ให้มีความสามารถในการเผยแผ่ การจัดปฏิบัติธรรม ด้านการสาธารณูปการ ควรปรับภูมิทัศน์วัดให้มีความร่มรื่นสวยงามสร้างเสนาสนะเท่าที่จำเป็นให้มีความคุ้มค่าในการใช้สอย ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การสร้างถนน สร้างโรงพยาบาล ดูแลพระภิกษุผู้เจ็บไข้ ณา สิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ประกิต บุญมี สุวดี ไกรสกุล จุฑาภรณ์ และคณะ (2564, หน้าบทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า 1. พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาครอยู่ในระดับมากทุกข้อ 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเขตการปกครองคณะสงฆ์ตำบลท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรมและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ทุกข้อ

วิสุทธินันท์ นิลพัฒน์ (2564) ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างหลักสุจริตธรรมและหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson

Correlation (r) (0.916) ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างหลักสุจริตธรรมและหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ และมีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r = .867$) โดยด้านหลัก ความรับผิดชอบกับด้านการสร้างความชัดเจนโดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = .770$) รองลงมาคือ ด้านหลักความคุ้มค่ากับด้านการส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ($r = .753$) ส่วนด้านที่มีค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำสุด คือ ด้านหลักความโปร่งใส กับด้านการใช้กิจกรรมที่หลากหลาย โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .484$)

พระปลัดวรรณไชย มะยงค์ (2565) ได้ศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการปกครอง ส่วนหลักทศพิธราชธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ อวิหิงสา คือ การไม่เบียดเบียนใคร อวิโรธนะ คือ การไม่ขัดแย้งกับใคร ชั้นดีคือ ความอดทน อดกลั้น ตามลำดับ ความสัมพันธ์ระหว่างการนำหลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันทางบวกในระดับสูง ($r = 0.83$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณารายด้าน 3 อันดับแรก พบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีความสัมพันธ์มากที่สุด ($r = 0.84$) รองลงมาคือ ด้านการสาธารณูปการ ($r = 0.80$) และด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($r = 0.77$) ตามลำดับ แนวทางที่เหมาะสมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชุมพร ได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์โดยใช้หลักธรรมาธิปไตยที่เน้นการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอ เป็นต้น ตามลำดับความอาวุโสและมีการกระจายอำนาจในการบริหาร รวมทั้งยึดหลักพระธรรมวินัยของเถระสมาคม

พระครูสุรัทวิหารการ เขมธมโม (รอดแก้ว) (2562) ได้ศึกษา การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า ในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) โดยรวมทั้ง 10 ด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อ 1 ด้านทาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ข้อ 8 ด้านอวิหิงสา ส่วน ข้อ 7 ด้านอภิกโกธะ มีค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด แสดงผลการเปรียบเทียบ คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มีการนำหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก และการศึกษาทาง

ธรรม ต่างกัน พบว่า โดยรวมทั้ง 10 ด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คณะสงฆ์ได้เสนอแนะเกี่ยวกับแนวการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) มากที่สุดคือ ด้านตบะ คือ ควรมีการปฏิบัติ หน้าที่ของตน เพื่อความสุขของพระภิกษุและสามเณร ควรการบริหารกำหนดการวางแผนงาน ที่จะปฏิบัติและให้สงเคราะห์แก่ภิกษุสามเณร ควรการบริหารจัดการช่วยเหลือภิกษุสามเณร ผู้ประสบภัยธรรมชาติ รongลงมา คือ ด้านมัททวะ คือ การมีอัธยาศัยที่อ่อนโยน และอ่อนน้อมถ่อมตนไม่ลบลู่เหยียดหยามพระภิกษุและสามเณร ควรการมีจิตสาธารณะในการดูแลพระสงฆ์ที่ผู้สูงอายุควรมีกัลยาณมิตรช่วยเหลือคณะสงฆ์อย่างเต็มสามารถด้วยกรุณา น้อยที่สุดคือ ด้านอาชวชะ คือ ควร มีความซื่อสัตย์ซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่หลอกลวงประชาชน ควรมีจิตสาธารณะในการอบรมเยาวชน ควรการปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต ไม่มุ่งหวังหรือแสวงหาประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่

พระครูวินัยธรรมมลเมธ กตปุญโญ (ไคว้ตระกูล) (2567) ได้ศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนาในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนาใน อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$, S.D.=0.42) ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม และวุฒิกการศึกษาสามัญ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนาในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า ด้านการปกครอง มีการใช้หลักธรรมมาภิบาลและให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านการศึกษา ส่งเสริมให้พระสงฆ์มีการศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติ ด้านการเผยแผ่ ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่เชิงรุก ด้านสาธารณูปการ มีการจัดการให้มีความสัปปายะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ สนับสนุนทุนการศึกษาและอุปกรณ์การเรียนให้แก่โรงเรียน ด้านสาธารณสงเคราะห์ สนับสนุนอนุเคราะห์ประชาชนเมื่อเกิดมีภัยและให้บริการแก่สังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เป็นแนวทางการวิจัยที่รวมเอาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2568 จำนวน 561 รูป จากทั้งหมด 23 อำเภอ (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2568)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำปี 2568 จำนวน 226 รูป ที่ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, p. 607)

3.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็นด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามขนาดอำเภอ เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งหมด 23 อำเภอ

3.2.2. สุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการ โดยการใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลากชื่อพระสังฆาธิการแบ่งตามอำเภอแบบไม่ใส่คืน (Sampling Without Replacement) จำนวน 23 อำเภอ ให้ได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอตามรายละเอียด

ตารางที่ 3.1 กลุ่มประชากร

อำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช	70	28
อำเภอพรหมคีรี	17	6
อำเภอลานสกา	23	9
อำเภอฉวาง	22	9
อำเภอพิปูน	11	4
อำเภอเชียรใหญ่	27	10
อำเภอชะอวด	42	16
อำเภอท่าศาลา	48	19
อำเภอทุ่งสง	39	15
อำเภอนาบอน	12	6
อำเภอทุ่งใหญ่	20	9
อำเภอปากพนัง	52	20
อำเภอร่อนพิบูลย์	31	12
อำเภอสิชล	29	11
อำเภอขนอม	11	4
อำเภอหัวไทร	32	12
อำเภอบางขัน	7	4
อำเภอฉ่ำพรรณรา	4	2
อำเภอจุฬาภรณ์	12	6
อำเภอพระพรหม	15	7
อำเภอนบพิตำ	17	9
อำเภอช้างกลาง	10	4
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	10	4
รวม	561	226

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช” เป็นการวิจัยงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เป็นแนวทางการวิจัยที่รวมเอาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมจากข้อมูลจากหนังสือ ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด (Close Ended) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบ สอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบ (Multiple Choices) มีจำนวน 4 ข้อ ประกอบด้วย อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการเป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีจำนวน 40 ข้อ ประกอบด้วย

1) ทาน (การให้)	จำนวน 4 ข้อ
2) ศีล (การรักษาศีล)	จำนวน 4 ข้อ
3) ปริจาคะ (การเสียสละ)	จำนวน 4 ข้อ
4) อาชชวะ (ความซื่อตรง)	จำนวน 4 ข้อ
5) มัทวะ (ความอ่อนโยน)	จำนวน 4 ข้อ
6) ตปะ (ความเพียร)	จำนวน 4 ข้อ
7) อักโกธะ (ไม่โกรธ)	จำนวน 4 ข้อ
8) อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)	จำนวน 4 ข้อ
9) ชันติ (ความอดทน)	จำนวน 4 ข้อ
10) อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)	จำนวน 4 ข้อ

สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 2 นี้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 อันดับ ตามแบบของ Likert Scale โดยแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น มาก

คะแนน 3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น น้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีจำนวน 24 ข้อ ประกอบด้วย

1) ด้านการปกครอง	จำนวน 4 ข้อ
2) ด้านการศาสนศึกษา	จำนวน 4 ข้อ
3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์	จำนวน 4 ข้อ
4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	จำนวน 4 ข้อ
5) ด้านการสาธารณูปการ	จำนวน 4 ข้อ
6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์	จำนวน 4 ข้อ

สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 3 นี้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 อันดับ ตามแบบของ Likert Scale โดยแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น มาก

คะแนน 3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น น้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

3.3.2 แบบสัมภาษณ์ การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหาที่ได้ศึกษา และนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดทำไว้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องทำการประเมินคุณภาพ ตรวจสอบเนื้อหาข้อคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา โครงสร้างทางภาษา ความถูกต้อง และเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ

2) ผู้วิจัยจะต้องนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างที่ได้สร้างไว้พร้อมแบบประเมินเตรียมส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Content Validity Index: CVI) (Phuekphan, Aunguroch, Yunibhand, & Chan, 2016 pp 89) โดยผู้วิจัยจะต้องระบุความคล้ายคลึงกันของข้อมูลในแบบการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ และเพื่อให้แน่ใจว่าเหมาะสมกับคำถามงานวิจัย

3) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปควรขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษา และชี้แนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย และในการนี้ผู้วิจัยจะได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (CVI) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะพิจารณาแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / นิยามศัพท์หรือไม่ โดยพิจารณามาตรประเมินความสอดคล้องจะมี 3 ระดับ คือ (Lynn, M. R. 1986)

4 คະແນນ ແນ່ໃຈວ່າຂໍ້ຄຳຖາມສອດຄ່ອງກັບວັດຖຸປະສົງ/ນິຍາມສັຖຸ

3 คະແນນ ປັບປຸງເລັກນ້ອຍໃຫ້ຂໍ້ຄຳຖາມສອດຄ່ອງກັບວັດຖຸປະສົງ/ນິຍາມສັຖຸ

2 คະແນນ ປັບປຸງມາກໃຫ້ຂໍ້ຄຳຖາມສອດຄ່ອງກັບວັດຖຸປະສົງ/ນິຍາມສັຖຸ

1 คະແນນ ແນ່ໃຈວ່າຂໍ້ຄຳຖາມບໍ່ສອດຄ່ອງກັບວັດຖຸປະສົງ/ນິຍາມສັຖຸ

4) เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้พิจารณาพร้อมข้อเสนอแนะ และให้ผลคะแนนมา ผู้วิจัยต้องดำเนินการ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้น เมื่อรวมกัน และคำนวณแล้วค่าที่ได้ควรอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 เพื่อผู้เชี่ยวชาญจะได้รับรองความถูกต้องของผลลัพธ์ และช่วยให้แน่ใจว่าการดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม และเป็นการวิจัยที่มีคุณภาพ เกณฑ์การเลือกใช้ CVI คือ ค่า CVI = 1 ถ้าค่า CVI ต่ำกว่า 0.50 ใช้ไม่ได้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้นได้ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 1.00 จึงเป็นการบ่งชี้ถึงความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และเมื่อแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 9 รูป/คน ต่อไป

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 การสร้างเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารจากข้อมูล ได้แก่ หนังสือตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช ตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย กรอบแนวคิด และนิยามศัพท์ที่สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมนำมาสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด และเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์
3. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัยตามกรอบแนวคิด โดยสร้างแบบสอบถามเป็นลักษณะแบบปลายปิด

3.4.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) (พิสนุ ผ่องศรี, 2550, หน้า 139)
3. ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อคำถามที่ แน่ใจว่า สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
 คะแนน 0 สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่า สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
 คะแนน -1 สำหรับข้อคำถามที่ แน่ใจว่า ไม่สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
 นำคะแนนที่ได้มาแทนสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม
 R แทน คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ

$$\frac{\sum R}{N} \quad \begin{array}{l} \text{แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด} \\ \text{แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด} \end{array}$$

คำถามรวม 40 ข้อ ของแบบสอบถาม ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จึงเป็นการบ่งชี้ถึงความสอดคล้องตามนิยามศัพท์

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ได้ตรวจสอบ และเสนอแนะ ซึ่งผ่านการหาค่า IOC แล้วนำมาปรับปรุง และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปทดลองใช้ 30 ชุด โดยผ่านกระบวนการการหาความ เชื่อมั่นของเครื่องมือของแบบสอบถามทั้งฉบับตามรายละเอียด ดังนี้

4.1. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยนี้ได้ทดลองใช้กับพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดนคร นครศรีธรรมราช จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด
 k แทน จำนวนข้อ
 S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
 S^2 แทน คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามระดับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักศัพทราชาธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช เท่ากับ 0.99 จากคำถามที่อยู่ในเกณฑ์จำนวน 64 ข้อ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามดังกล่าวมีค่ามากกว่า 0.70 จึงเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมมีคุณภาพ และมีความเชื่อถือได้สูง สามารถนำไปใช้วัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักศัพทราชาธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหาที่ได้ศึกษา และนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดทำไว้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักศัพทราชาธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือสาขาอื่นที่

เกี่ยวข้องทำการประเมินคุณภาพ ตรวจสอบเนื้อหาข้อความ ความครอบคลุมของเนื้อหา โครงสร้างทางภาษา ความถูกต้อง และเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ

2) ผู้วิจัยจะต้องนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างที่ได้สร้างไว้พร้อมแบบประเมินเตรียมส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าดัชนี ความสอดคล้อง (Content Validity Index: CVI) (Phuekphan, Aunguroch, Yunibhand, & Chan, 2016 pp 89) โดยผู้วิจัยจะต้องระบุความคล้ายคลึงกันของข้อมูลในแบบการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ และเพื่อให้แน่ใจว่าเหมาะสมกับคำถามงานวิจัย

3) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปควรขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษา และชี้แนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย และในการนี้ผู้วิจัยจะได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (CVI) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะพิจารณาแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / นิยามศัพท์หรือไม่ โดยพิจารณาตามประเมินความสอดคล้องจะมี 4 ระดับ คือ (Lynn, M. R. 1986)

4 คะแนน แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

3 คะแนน ปรับปรุงเล็กน้อยให้ข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

2 คะแนน ปรับปรุงมากให้ข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

1 คะแนน แน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

$$\text{สูตรคำนวณ CVI} = \frac{\text{จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เห็นว่าข้อนี้เหมาะสม}}{\text{จำนวนคำถามทั้งหมด}}$$

4) เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้พิจารณาพร้อมข้อเสนอแนะ และให้ผลคะแนนมา ผู้วิจัยต้องดำเนินการ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้น เมื่อรวมกัน และคำนวณแล้วค่าที่ได้ควรอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 เพื่อผู้เชี่ยวชาญจะได้รับรองความถูกต้องของผลลัพธ์ และช่วยให้แน่ใจว่าการดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม และเป็นการวิจัยที่มีคุณภาพ เกณฑ์การเลือกใช้ CVI คือ ค่า CVI = 1 ถ้าค่า CVI ต่ำกว่า 0.50 ใช้ไม่ได้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้นได้ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 1.00 จึงเป็นการบ่งชี้ถึงความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และเมื่อแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 9 รูป/คน ต่อไป

4.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นี้ไปจัดพิมพ์ และนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อการวิจัยต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ที่เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศโคราช ถึงเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่แจกแบบสอบถามเพื่อทำการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือถึงเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

3. ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random sampling)

4. เมื่อได้แบบสอบถามที่ตอบข้อมูลเรียบร้อยแล้วกลับคืนมาจำนวน 226 ชุด คิดเป็น 100% จึงตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามจัดลำดับของข้อมูล ลงรหัส และบันทึกข้อมูล

5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ติดต่อขอเอกสารขออนุญาตเก็บข้อมูลเชิงลึกจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้ที่จะให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้

2. หลังจากที่ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ การประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนที่จะลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อมกันนั้นผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเตรียม และศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

3. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ รวมถึงการยืนยันในเอกสารว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมในการมีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้แล้วจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ที่ได้ผ่านขั้นตอนการตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยในการวิจัย

4. หลังจากผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบทุกท่านแล้ว ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาถอดความการให้ข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรให้สมบูรณ์ไม่ผิดประเด็นจากบทให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วจึงนำผลไปสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับถัดไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สำหรับการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยซึ่งใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับค่าคะแนนที่คำนวณได้ตามขั้นตอนที่ระบุไว้โดยเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 103)

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยซึ่งใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับค่าคะแนนที่คำนวณได้ตามขั้นตอนที่ระบุไว้โดยเกณฑ์ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 103)

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในระดับน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ โดยใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และแปลความหมายของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตามเกณฑ์การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ของ พิสนุ พงศ์ศรี (2552, หน้า 159-160) ดังนี้

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ	1.00	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่	0.80 - 0.99	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันสูงมาก
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่	0.60 - 0.79	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันสูง
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่	0.40 - 0.59	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่	0.20 - 0.39	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันต่ำ
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่	0.01 - 0.19	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันต่ำมาก
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ	0.00	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน

หาก r มีค่าเป็นบวก (+) หมายถึงตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางบวก หากค่า r มีค่าเป็นลบ (-) หมายถึง ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทางลบ โดยใช้การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเอกสารต่าง ๆ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก บทความ หนังสือ รายงานการ

วิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์รายงานการประชุมเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลัก ทศพิธราชธรรมกับการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัด นครศรีธรรมราช และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในรูปแบบกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แบบสรุปตามสาระสำคัญของเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ
- 2) วิเคราะห์แนวคิดการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลการให้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการ ปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 4) การสร้าง และการพิสูจน์บทสรุปของเนื้อหาการวิจัย โดยการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ รวมถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูล ที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรม และตรงต่อ ข้อเท็จจริง รวมถึงข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร (ล้วน สายยศและคณะ 2538, หน้า 194)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. ค่าเฉลี่ย ใช้สูตร (ล้วน สายยศและคณะ 2538, หน้า 194)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของความถี่ของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนผู้ประเมินทั้งหมด

3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และคณะ 2538, หน้า 195)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum x^2$ แทน ผลรวมของกำลังสองของคะแนน
 $(\sum x)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4. หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาคโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541, หน้า 200)

เมื่อ $\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$ แทนสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด

n แทน จำนวนข้อ

S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ

S_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

5. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) (บุญชม ศรีสะอาด, 2547)

$$r = \frac{n \sum XY - \sum X \sum Y}{\sqrt{(n \sum X^2 - (\sum X)^2)(n \sum Y^2 - (\sum Y)^2)}}$$

เมื่อ r แทน ค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

N แทน ค่าจำนวนผู้ประเมิน

X แทน ค่าของคะแนนรวม

y แทน ค่าของคะแนนรวมรายข้อ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- 4.4 สรุป

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดความเข้าใจตรงกันในแปลความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทนค่า	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทนค่า	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทนค่า	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
p	แทนค่า	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ
(r)	แทนค่า	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
*	แทนค่า	ความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทนค่า	ความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
***	แทนค่า	ความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
X ₁	แทนค่า	ทาน (การให้)
X ₂	แทนค่า	ศีล (การรักษาศีล)
X ₃	แทนค่า	บริจาค (การเสียสละ)
X ₄	แทนค่า	อาชชวะ (ความซื่อตรง)
X ₅	แทนค่า	มัทวะ (ความอ่อนโยน)
X ₆	แทนค่า	ตปะ (ความเพียร)
X ₇	แทนค่า	อักโธระ (ไม่โกรธ)
X ₈	แทนค่า	อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)
X ₉	แทนค่า	ขันติ (ความอดทน)

X_{10}	แทนค่า	อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)
Y_1	แทนค่า	ด้านการปกครอง
Y_2	แทนค่า	ด้านการศาสนศึกษา
Y_3	แทนค่า	ด้านการศึกษาสงเคราะห์
Y_4	แทนค่า	ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
Y_5	แทนค่า	ด้านการสาธารณูปการ
Y_6	แทนค่า	ด้านการสาธารณสงเคราะห์

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
25 - 35 ปี	52	23.00
36 - 45 ปี	72	31.90
46 - 55 ปี	55	24.30
56 ปีขึ้นไป	47	20.80
รวม	226	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุ 36 - 45 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 72 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.90 รองลงมา มีอายุ 46 - 55 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 55 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.30 อายุ 25 - 35 ปี มีจำนวนทั้งสิ้น 52 รูป คิดเป็นร้อยละ 23.00 และอายุ 56 ปีขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 47 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.80

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามพรรษา

พรรษา	จำนวน	ร้อยละ
5 - 15 พรรษา	89	39.40
16 - 25 พรรษา	56	24.80
26 - 35 พรรษา	57	25.20
36 พรรษาขึ้นไป	24	10.00
รวม	226	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีพรรษา 5 - 15 พรรษา มีจำนวนทั้งสิ้น 89 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.40 รองลงมา มีพรรษา 26 - 35 พรรษา มีจำนวนทั้งสิ้น 57 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.20 พรรษา 16 - 25 พรรษา มีจำนวนทั้งสิ้น 56 รูป คิดเป็นร้อยละ 24.80 และพรรษา 36 พรรษาขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 24 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.00

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางโลก

วุฒิการศึกษาทางโลก	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	34	15.00
มัธยมศึกษา	60	26.50
ปริญญาตรี	83	36.70
ปริญญาโท หรือสูงกว่า	49	21.70
รวม	226	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวนทั้งสิ้น 83 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมา มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 60 รูป คิดเป็นร้อยละ 26.50 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท หรือสูงกว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 21.70 และมีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.00

ตารางที่ 4.4 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม

วุฒิการศึกษาทางธรรม	จำนวน	ร้อยละ
นักธรรมชั้นตรี	27	11.90
นักธรรมชั้นโท	57	25.20
นักธรรมชั้นเอก	142	62.80
รวม	226	100.00

จากตารางที่ 4.4 พบว่า พระสังฆาธิการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอก มีจำนวนทั้งสิ้น 142 รูป คิดเป็นร้อยละ 62.80 รองลงมา มีวุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นโท มีจำนวนทั้งสิ้น 57 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.20 และมีวุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นตรี มีจำนวนทั้งสิ้น 27 รูป คิดเป็นร้อยละ 11.90

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการใน
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

(n = 226)

การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช	การใช้หลัก ทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ทาน (การให้)	4.40	0.45	มาก
2. ศีล (การรักษาศีล)	4.43	0.45	มาก
3. ปริจาคะ (การเสียสละ)	4.38	0.47	มาก
4. อาชชวะ (ความซื่อตรง)	4.42	0.45	มาก
5. มัทวะ (ความอ่อนโยน)	4.39	0.46	มาก
6. ตปะ (ความเพียร)	4.45	0.46	มาก
7. อักโกธะ (ไม่โกรธ)	4.39	0.45	มาก
8. อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)	4.43	0.46	มาก
9. ขันติ (ความอดทน)	4.43	0.44	มาก
10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)	4.43	0.45	มาก
รวม	4.41	0.40	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า พระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักทศพิธราชธรรมของ
พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = 0.40$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านตปะ
(ความเพียร) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, $S.D. = 0.46$) รองลงมา คือ ด้านศีล (การรักษาศีล)
อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) ขันติ (ความอดทน) และอวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) มีค่าเฉลี่ย
($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.45$) ส่วนด้านปริจาคะ (การเสียสละ) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. =$
0.47) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านทาน (การให้)

(n = 226)

ทาน (การให้)	ระดับการใช้หลัก ทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระภิกษุและสามเณรในด้านความเป็นอยู่และการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ	4.39	0.54	มาก
2. ท่านแสดงออกถึงการเสียสละทรัพยากร เวลา และกำลังใจเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและชุมชน	4.38	0.50	มาก
3. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการให้ ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ ความรู้ คำสอน และการสนับสนุนทางจิตใจแก่ประชาชน	4.41	0.52	มาก
4. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีเมตตาและเอื้อเฟื้อ ไม่หวังสิ่งตอบแทนส่วนตัว	4.41	0.52	มาก
รวม	4.40	0.45	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านทาน (การให้) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.45$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างที่ดีในการให้ ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ ความรู้ คำสอน และการสนับสนุนทางจิตใจแก่ประชาชน และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีเมตตาและเอื้อเฟื้อ ไม่หวังสิ่งตอบแทนส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = 0.52$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระภิกษุและสามเณรในด้านความเป็นอยู่และการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.39$, $S.D. = 0.54$) และพระสังฆาธิการแสดงออกถึงการเสียสละทรัพยากร เวลา และกำลังใจเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. = 0.50$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล (การรักษาศีล)

(n = 226)

ด้านศีล (การรักษาศีล)	ระดับการใช้หลัก ทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน	4.44	0.51	มาก
2. ท่านให้ความสำคัญกับการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและสังคม	4.40	0.52	มาก
3. ท่านกำกับดูแลพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์	4.43	0.51	มาก
4. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังการรักษาศีล เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การอบรมศีลธรรม และการปฏิบัติธรรม	4.43	0.54	มาก
รวม	4.43	0.45	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านศีล (การรักษาศีล) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.45$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.51$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการกำกับดูแลพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.51$) และพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและสังคม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านปริจาละ (การเสี่ยสละ)

(n = 226)

ด้านปริจาละ (การเสี่ยสละ)	ระดับการใช้หลัก ทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสี่ยสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วน ตน แต่คำนึงถึงประโยชน์ของพระศาสนาและชุมชนเป็นหลัก	4.41	0.51	มาก
2. ท่านยินดีสละเวลา แรงกาย และความสะดวกส่วนตัวเพื่อทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	4.38	0.54	มาก
3. ท่านมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม แม้ต้องเผชิญกับ ความเหน็ดเหนื่อยหรืออุปสรรคต่าง ๆ	4.35	0.54	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสี่ยสละ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ให้พระภิกษุ สามเณร และประชาชนดำเนินรอยตาม	4.37	0.57	มาก
รวม	4.38	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านปริจาละ (การเสี่ยสละ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. = 0.47$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสี่ยสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่คำนึงถึงประโยชน์ของพระศาสนา
และชุมชนเป็นหลัก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = 0.51$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการยินดี
สละเวลา แรงกาย และความสะดวกส่วนตัวเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และ
ประชาชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. = 0.54$) และพระสังฆาธิการมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อ
ส่วนรวม แม้ต้องเผชิญกับความเหน็ดเหนื่อยหรืออุปสรรคต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.35$,
 $S.D. = 0.54$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอาชชวะ (ความซื่อตรง)

(n = 226)

ด้านอาชชวะ (ความซื่อตรง)	ระดับการใช้หลัก ทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และยุติธรรมต่อ ทุกฝ่าย	4.39	0.52	มาก
2. ท่านยึดมั่นในความจริง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือใช้เล่ห์กล เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน	4.39	0.52	มาก
3. ท่านดำเนินกิจการคณะสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ และไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง	4.43	0.51	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความซื่อตรงแก่พระภิกษุ สามเณร และ ชาวบ้านในชุมชน	4.45	0.51	มาก
รวม	4.42	0.45	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านปริจาตะ (การเสียดสละ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.45$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการเป็นแบบอย่างของความซื่อตรงแก่พระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.51$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการดำเนินกิจการคณะสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา
ตรวจสอบได้ และไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.43, S.D. = 0.51$) และพระ
สังฆาธิการประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และยุติธรรมต่อทุกฝ่าย และยึดมั่นในความจริง
ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือใช้เล่ห์กลเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.39, S.D. =$
0.52) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน)

(n = 226)

ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน)	ระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีความสุขภาพ อ่อนโยน ทั้งในการพูด การปฏิบัติ และการแสดงออกต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	4.40	0.54	มาก
2. ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ และให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรม	4.36	0.51	มาก
3. ท่านแก้ไขปัญหาด้วยสติและปัญญา มากกว่าการใช้อารมณ์หรือความรุนแรง	4.40	0.50	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความอ่อนโยน เมตตา และการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยไมตรีจิต	4.39	0.52	มาก
รวม	4.39	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, $S.D. = 0.46$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการแก้ไขปัญหาด้วยสติและปัญญา มากกว่าการใช้อารมณ์หรือความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.50$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีความสุขภาพ อ่อนโยน ทั้งในการพูด การปฏิบัติ และการแสดงออกต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.54$) และพระสังฆาธิการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ และให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, $S.D. = 0.51$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านตะ (ความเพียร)

(n = 226)

ด้านตะ (ความเพียร)	ระดับการใช้หลัก ทศพิธราชธรรม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร และไม่ ย่อท้อต่ออุปสรรคในการทำงานเพื่อพระศาสนา	4.43	0.53	มาก
2. ท่านพยายามพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติธรรม อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุและสามเณร	4.45	0.51	มาก
3. ท่านทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และเวลา เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม และโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและชุมชน	4.45	0.51	มาก
4. ท่านไม่ทอดทิ้งหน้าที่ แต่ตั้งใจทำงานจนบรรลุผลสำเร็จ แม้ ต้องเผชิญกับปัญหาและความเหน็ดเหนื่อย	4.49	0.51	มาก
รวม	4.45	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านตะ (ความเพียร) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, $S.D. = 0.46$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
การไม่ทอดทิ้งหน้าที่ แต่ตั้งใจทำงานจนบรรลุผลสำเร็จ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาและความเหน็ดเหนื่อย
มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$, $S.D. = 0.51$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการพยายามพัฒนาตนเองทั้ง
ด้านความรู้และการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุและสามเณร และทุ่มเท
แรงกาย แรงใจ และเวลา เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและ
ชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.45$, $S.D. = 0.51$) และพระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น
ขยันหมั่นเพียร และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการทำงานเพื่อพระศาสนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.43$,
 $S.D. = 0.53$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.12 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอักษิระ (ไมโกรธ)

(n = 226)

ด้านอักษิระ (ไมโกรธ)	ระดับการบริหาร		
	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านควบคุมอารมณ์ได้ดี ไมโกรธง่ายเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่เห็นต่าง	4.34	0.54	มาก
2. ท่านแก้ไขปัญหาด้วยความสงบและเหตุผล มากกว่าการใช้อารมณ์โกรธ	4.39	0.50	มาก
3. ท่านมีเมตตา อดทน และให้อภัยต่อความผิดพลาดของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	4.43	0.51	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการระงับความโกรธ สร้างบรรยากาศสงบสุขภายในหมู่คณะและชุมชน	4.42	0.52	มาก
รวม	4.39	0.45	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช อักษิระ (ไมโกรธ) อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.39$, $S.D. = 0.45$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการมีเมตตา อดทน และให้อภัยต่อความผิดพลาดของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$, $S.D. = 0.51$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการระงับความโกรธ สร้างบรรยากาศสงบสุขภายในหมู่คณะและชุมชน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.42$, $S.D. = 0.52$) และพระสังฆาธิการควบคุมอารมณ์ได้ดี ไมโกรธง่ายเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่เห็นต่าง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.34$, $S.D. = 0.54$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)

(n = 226)

ด้านอวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)	ระดับการบริหาร		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความเสียหาย ต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	4.43	0.51	มาก
2. ท่านใช้เมตตาธรรมในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช้ความรุนแรงหรือ การบังคับข่มขู่	4.44	0.51	มาก
3. ท่านส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสันติภาพ ความปรองดอง และ ความสามัคคีในชุมชน	4.45	0.55	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างของการไม่เบียดเบียน ทั้งทางกาย วาจา และใจ ต่อสรรพสัตว์และสิ่งแวดล้อม	4.39	0.52	มาก
รวม	4.43	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.46$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสันติภาพ ความปรองดอง และความสามัคคีในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
($\bar{X} = 4.45$, $S.D. = 0.55$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการใช้เมตตาธรรมในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช้ความ
รุนแรงหรือการบังคับข่มขู่ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.51$) และพระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่โดย
ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความเสียหายต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด
($\bar{X} = 4.39$, $S.D. = 0.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านขันติ (ความอดทน)

(n = 226)

ด้านขันติ (ความอดทน)	ระดับการบริหาร		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านสามารถอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์หรือความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์	4.44	0.51	มาก
2. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม แม้เผชิญอุปสรรคหรือความยากลำบาก	4.43	0.51	มาก
3. ท่านอดทนต่อการแก้ไขปัญหภายในคณะสงฆ์และชุมชน โดยใช้สติและปัญญามากกว่าความเร่งรีบหรืออารมณ์	4.40	0.50	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความอดทนให้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม	4.45	0.53	มาก
รวม	4.43	0.44	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านขันติ (ความอดทน) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.44$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างของความอดทนให้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, $S.D. = 0.53$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการสามารถอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์หรือความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.51$) และพระสังฆาธิการอดทนต่อการแก้ไขปัญหภายในคณะสงฆ์และชุมชนโดยใช้สติและปัญญามากกว่าความเร่งรีบหรืออารมณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.50$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านอวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)

(n = 226)

ด้านอวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)	ระดับการบริหาร		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านยึดมั่นในการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมวินัย อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงเพราะอคติ	4.41	0.52	มาก
2. ท่านบริหารงานคณะสงฆ์โดยคำนึงถึงความถูกต้องตามพระ ธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง	4.45	0.53	มาก
3. ท่านไม่ละเลยหลักการที่ถูกต้อง แม้จะถูกกดดันจากบุคคลหรือ สถานการณ์ต่าง ๆ	4.44	0.51	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างของการยืนหยัดในความถูกต้อง สร้างความ ศรัทธาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน	4.42	0.51	มาก
รวม	4.43	0.45	มาก

จากตารางที่ 4.15 พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านอวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.45$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการบริหารงานคณะสงฆ์โดยคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมาย
บ้านเมือง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, $S.D. = 0.53$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการไม่ละเลย
หลักการที่ถูกต้อง แม้จะถูกกดดันจากบุคคลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย
($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.51$) และพระสังฆาธิการยึดมั่นในการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรม
วินัยอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงเพราะอคติ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = 0.52$)
ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆา
ธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

(n = 226)

ประสิทธิผลในการทำงานของครู สังกัดเทศบาลนคร นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับประสิทธิผล		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการปกครอง	4.44	0.47	มาก
2. ด้านการศาสนศึกษา	4.37	0.51	มาก
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์	4.44	0.50	มาก
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.40	0.48	มาก
5. ด้านการสาธารณูปการ	4.48	0.46	มาก
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์	4.38	0.49	มาก
รวม	4.42	0.42	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า พระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ
พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, $S.D. = 0.42$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า
ด้านการสาธารณูปการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$, $S.D. = 0.46$) รองลงมา คือ ด้านการปกครอง
($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.47$) และด้านการศาสนศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.37$, $S.D. = 0.51$)
ตามลำดับ

ตารางที่ 4.17 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการปกครอง

(n = 226)

ด้านการปกครอง	ระดับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้	4.46	0.53	มาก
2. ท่านดูแลกำกับพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด	4.46	0.53	มาก
3. ท่านใช้หลักเมตตาธรรมและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาความ ขัดแย้งภายในคณะสงฆ์และชุมชน	4.39	0.52	มาก
4. ท่านส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ และความสงบ เรียบร้อยในเขตปกครองของตน	4.42	0.53	มาก
รวม	4.44	0.47	มาก

จากตารางที่ 4.17 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.47$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ และดูแลกำกับ
พระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์อย่าง
เคร่งครัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$, $S.D. = 0.53$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการส่งเสริมให้เกิด
ความสามัคคี ความร่วมมือ และความสงบเรียบร้อยในเขตปกครองของตน มีค่าเฉลี่ย
($\bar{X} = 4.42$, $S.D. = 0.53$) และพระสังฆาธิการใช้หลักเมตตาธรรมและเหตุผลในการแก้ไขปัญหา
ความขัดแย้งภายในคณะสงฆ์และชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, $S.D. = 0.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษา

(n = 226)

ด้านการศึกษา	ระดับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ธรรม และนักธรรมอย่างต่อเนื่อง	4.37	0.62	มาก
2. ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติ ธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการของสังคม	4.37	0.56	มาก
3. ท่านสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และประชาชนทั่วไป	4.39	0.58	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนาผ่านการบรรยาย การอบรม หรือการใช้สื่อการ เรียนรู้ต่าง ๆ	4.37	0.55	มาก
รวม	4.37	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, $S.D. = 0.51$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และ
ประชาชนทั่วไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.39$, $S.D. = 0.58$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็น
แบบอย่างและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านการบรรยาย การอบรม หรือการใช้สื่อ
การเรียนรู้ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.37$, $S.D. = 0.55$) และพระสังฆาธิการการส่งเสริมและสนับสนุน
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ธรรม และนักธรรมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด
($\bar{X} = 4.37$, $S.D. = 0.62$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.19 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษาสงเคราะห์

(n = 226)

ด้านการศึกษาสงเคราะห์	ระดับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และ เยาวชนผู้ขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง	4.47	0.59	มาก
2. ท่านส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการช่วยเหลือด้านการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนยากจนในชุมชน	4.45	0.57	มาก
3. ท่านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือชุมชน ในการจัดหาทรัพยากรเพื่อการศึกษาสงเคราะห์	4.38	0.57	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างในการเสียสละและให้การสนับสนุนด้าน การศึกษากับผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา	4.45	0.55	มาก
รวม	4.44	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, $S.D. = 0.50$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนผู้ขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง มี
ค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, $S.D. = 0.59$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างในการ
เสียสละและให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.44$,
 $S.D. = 0.55$) และพระสังฆาธิการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือชุมชน ในการ
จัดหาทรัพยากรเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. = 0.57$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

(n = 226)

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ระดับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง	4.35	0.56	มาก
2. ท่านใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย ธรรมะ ออนไลน์ หนังสือ หรือสื่อดิจิทัล ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่	4.43	0.58	มาก
3. ท่านประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และ ชุมชน ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	4.40	0.51	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเผยแผ่ธรรมะ ทั้งการแสดงธรรม การสอนศีลธรรม และการปฏิบัติที่ สอดคล้องกับหลัก พระพุทธศาสนา	4.40	0.55	มาก
รวม	4.40	0.48	มาก

จากตารางที่ 4.20 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.48$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย ธรรมะออนไลน์ หนังสือ หรือสื่อดิจิทัล ในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = 0.58$) รองลงมาคือ พระ
สังฆาธิการประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และชุมชน ในการจัดกิจกรรมทาง
พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.40$, $S.D. = 0.55$) และพระสังฆาธิการส่งเสริมและสนับสนุน
กิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด
($\bar{X} = 4.35$, $S.D. = 0.56$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.21 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณูปการ

(n = 226)

ด้านการสาธารณูปการ	ระดับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปโภคในวัด เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอฉัน หรือโรงครัว ให้มีความสะอาดและพร้อมใช้งาน	4.49	0.56	มาก
2. ท่านส่งเสริมการดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้คงสภาพที่ดีและพร้อมใช้งาน	4.50	0.51	มาก
3. ท่านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาสาธารณูปการที่เอื้อต่อพระศาสนาและประชาชน	4.44	0.55	มาก
4. ท่านใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อการก่อสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปการของวัด	4.50	0.51	มาก
รวม	4.48	0.46	มาก

จากตารางที่ 4.21 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48, S.D. = 0.46$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการส่งเสริมการดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้คงสภาพที่ดีและพร้อมใช้งาน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อการก่อสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปการของวัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50, S.D. = 0.51$) รองลงมาคือ พระสังฆาธิการส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปโภคในวัด เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอฉัน หรือโรงครัว ให้มีความสะอาดและพร้อมใช้งาน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.49, S.D. = 0.56$) และพระสังฆาธิการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาสาธารณูปการที่เอื้อต่อพระศาสนาและประชาชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.44, S.D. = 0.55$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.22 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณสงเคราะห์

(n = 226)

ด้านการสาธารณสงเคราะห์	ระดับการบริหารกิจการ คณะสงฆ์		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ความ เดือดร้อน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	4.34	0.56	มาก
2. ท่านส่งเสริมการจัดโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ เช่น การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาทุกข์ และการช่วยเหลือ ด้านอาหารและยา	4.41	0.60	มาก
3. ท่านส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือสังคม โดย ร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานรัฐ และเอกชน	4.38	0.55	มาก
4. ท่านเป็นแบบอย่างของเมตตาและการเสียสละ ในการให้ความ ช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ	4.39	0.54	มาก
รวม	4.38	0.49	มาก

จากตารางที่ 4.21 พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัด
นครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, $S.D. = 0.49$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆา
ธิการส่งเสริมการจัดโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ เช่น การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาทุกข์
และการช่วยเหลือด้านอาหารและยา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = 0.60$) รองลงมาคือ
พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างของเมตตาและการเสียสละ ในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดย
ไม่เลือกปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.39$, $S.D. = 0.54$) และพระสังฆาธิการมีบทบาทในการช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยพิบัติ ความเดือดร้อน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด
($\bar{X} = 4.34$, $S.D. = 0.56$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตารางที่ 4.23 แสดงค่าความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

(n = 226)

ตัวแปรที่ ศึกษา	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y _{รวม}
X ₁	.591***	.659***	.617***	.611***	.543***	.599***	.690***
X ₂	.649***	.590***	.545***	.608***	.632***	.580***	.684***
X ₃	.673***	.698***	.664***	.644***	.680***	.682***	.769***
X ₄	.685***	.655***	.534***	.632***	.665***	.580***	.712***
X ₅	.656***	.669***	.612***	.633***	.719***	.592***	.737***
X ₆	.647***	.662***	.529***	.636***	.643***	.642***	.714***
X ₇	.619***	.635***	.517***	.525***	.609***	.566***	.660***
X ₈	.698***	.591***	.551***	.563***	.563***	.609***	.680***
X ₉	.619***	.703***	.606***	.609***	.572***	.665***	.719***
X ₁₀	.549***	.633***	.559***	.580***	.593***	.602***	.669***
X _{รวม}	.732**	.744***	.657***	.692***	.713***	.701***	.806***

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

X₁ = ทาน (การให้), X₂ = ศีล (การรักษาศีล), X₃ = ปริจาคะ (การเสียสละ), X₄ = อาชชวะ (ความซื่อตรง), X₅ = มัทวะ (ความอ่อนโยน), X₆ = ตปะ (ความเพียร), X₇ = อักโกธะ (ไม่โกรธ), X₈ = อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน), X₉ = ขันติ (ความอดทน), X₁₀ = อวิโรชนะ (ความไม่คลาดธรรมดา)

Y₁ = ด้านการปกครอง, Y₂ = ด้านการศาสนศึกษา, Y₃ = ด้านการศึกษาสงเคราะห์, Y₄ = ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา, Y₅ = ด้านการสาธารณูปการ, Y₆ = ด้านการสาธารณสงเคราะห์

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง (r = .806) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นรายคู่ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทุกคู่มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางถึงระดับสูง ($r = .517 - .719$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คู่ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงที่สุด คือการใช้หลักทศพิธราชธรรม ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) (X_5) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการสาธารณูปการ (Y_5) ($r = .719$) รองลงมา คือ การใช้หลักทศพิธราชธรรม ด้านขันติ (ความอดทน) (X_6) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา (Y_2) ($r = .703$) และคู่ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อยที่สุด คือ การใช้หลักทศพิธราชธรรม ด้านอภัยโทษ (ไม่โกรธ) (X_7) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ (Y_3) ($r = .517$)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช มาจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการปกครอง มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในลักษณะใดบ้าง เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความโปร่งใส และความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และเกิดความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ หลักทศพิธราชธรรมมิได้เป็นเพียงอุดมคติทางศีลธรรม แต่เป็นกรอบจริยธรรมเชิงปฏิบัติที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมทานและศีลช่วยให้การบริหารทรัพยากรและการตัดสินใจเชิงนโยบายเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและตรวจสอบได้ หลักบริจาคและอาชชวะช่วยสร้างความเป็นธรรมในการบริหารงานบุคคล ลดอิทธิพลส่วนตัวและความเหลื่อมล้ำ ขณะที่มัทวะและตปะช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่อ่อนโยนแต่มั่นคง ยึดหลักธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด หลักอภัยโทษและอวิหิงสาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและข้อพิพาทด้วยสติ เมตตา และเหตุผล สุตท่าย ขันติและอวิโรธนะช่วยให้การปกครองตั้งอยู่บนความอดทน เคารพกติกา และไม่ลำเอียง เมื่อพระสังฆาธิการยึดหลักเหล่านี้อย่างจริงจัง ย่อมส่งผลให้คณะสงฆ์เกิดความสามัคคี ความศรัทธาจากสังคม และความสงบเรียบร้อย **ซึ่งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 2 กล่าวว่**

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปกครองคณะสงฆ์จังหวัด นครศรีธรรมราช ควรเริ่มจากการทำให้พระสังฆาธิการทุกระดับตระหนักว่า หลักธรรมดังกล่าวเป็น หัวใจของการบริหารด้วยธรรม มิใช่เพียงอำนาจตามตำแหน่ง โดยเฉพาะหลักทาน ศีล และอาชวชะ ควรถูกใช้เป็นฐานในการบริหารทรัพยากรและการตัดสินใจต่าง ๆ อย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ หาก ผู้ปกครองคณะสงฆ์ยึดหลักความซื่อตรง ไม่ลำเอียง และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม ย่อมช่วยลดความ ขัดแย้งและสร้างความศรัทธาในหมู่คณะสงฆ์ได้ **และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า**

การส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมควรเน้นที่การปกครองด้วยความเมตตาและเหตุผล โดยเฉพาะหลักมัทวะ อักโกธะ และอวิหิงสา ซึ่งมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์ ผู้ปกครองควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุได้แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ใช้การเจรจาและการไกล่เกลี่ยแทนการใช้อำนาจ หากดำเนินการเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกันในหมู่คณะสงฆ์ **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ ท่านที่ 6 กล่าวว่า**

หลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบจริยธรรมทางการปกครองที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในบริบทสังคมปัจจุบัน การนำมาประยุกต์ใช้ควรทำในเชิงระบบ เช่น การ กำหนดแนวปฏิบัติด้านความโปร่งใส ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม หลักอาชวชะ ขันติ และอวิโรธนะ สามารถช่วยให้การตัดสินใจของพระสังฆาธิการตั้งอยู่บนเหตุผลและกฎหมายคณะสงฆ์ ลดอคติและแรงกดดันจากปัจจัยภายนอก อันจะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อย **และยังสอดคล้องกับ แนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 กล่าวว่า**

การส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมควรเน้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ โดยเฉพาะหลักตปะ มัทวะ และทาน ซึ่งสะท้อนถึงความเสียสละ ความอ่อนน้อม และความมุ่งมั่นใน พระธรรมวินัย หากผู้นำคณะสงฆ์สามารถเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม ควบคู่กับการบริหารงานที่ เปิดเผยและตรวจสอบได้ ย่อมช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธา และความสงบสุขภายใน องค์การคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม

สรุปได้ว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด นครศรีธรรมราชควรได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย มิใช่ เพียงการยึดถือเชิงนามธรรม หากแต่ต้องแปลงหลักธรรมให้เป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น การกำหนด แนวทางด้านความโปร่งใส ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อพระ

สังฆาธิการทุกระดับยึดหลักทศพิธราชธรรมอย่างจริงจัง ย่อมส่งผลให้คณะสงฆ์เกิดความสามัคคี ความสงบเรียบร้อย และได้รับความศรัทธาจากสังคม ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการธำรงรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

2. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศาสนศึกษา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในรูปแบบใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะในมิติด้านการศาสนศึกษา ควรส่งเสริมในรูปแบบที่บูรณาการทั้งคุณธรรม เนื้อหาทางวิชาการ และบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน หลักทศและบริจาคมานำมาใช้ในการสนับสนุนทรัพยากรด้านการศึกษา ทั้งด้านสื่อการเรียนรู้ บุคลากร และโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรอย่างทั่วถึง หลักศีลและอาชวะช่วยกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ส่งเสริมความซื่อตรงทางวิชาการและคุณธรรมของผู้สอน ขณะที่มัททวะและตปะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาครูพระและผู้บริหารด้านการศึกษาที่มีความอ่อนน้อม ใฝ่เรียนรู้ และเพียรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง หลักอภิกะและอวิหิงสาสนับสนุนบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ลดความขัดแย้งทางความคิดในกระบวนการเรียนการสอน ส่วนขันติและอวิโรธนะช่วยให้การจัดการศึกษาสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยยึดหลักธรรมวินัยเป็นฐาน เมื่อหลักทศพิธราชธรรมถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ย่อมช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง ทันทสมัย และสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน **ซึ่งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 1 กล่าวว่า**

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการศาสนศึกษา ควรเริ่มจากการส่งเสริมหลักทศและบริจาคมานำมาใช้ในการสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ของนักเรียนและสถานศึกษาคณะสงฆ์ ทั้งด้านสื่อการสอนและโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร หลักศีลและอาชวะควรถูกใช้ประกอบในการจัดการเรียนการสอนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีความซื่อตรงทางวิชาการ เมื่อการบริหารการศึกษาเป็นธรรมและโปร่งใส จะช่วยสร้างความศรัทธาและความเข้มแข็งในการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน **และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ได้กล่าวว่า**

การพัฒนาการศึกษาควรอาศัยหลักมัททวะ ตปะ และขันติ เป็นพื้นฐานของการเป็นครูพระและผู้บริหารด้านการศึกษา ผู้สอนควรมีความอ่อนน้อม ใฝ่เรียนรู้ และเพียรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการเปิดพื้นที่ให้พระภิกษุสามเณรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

การบริหารในลักษณะนี้จะช่วยให้การเรียนรู้พระพุทธศาสนาไม่หยุดนิ่ง แต่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างมั่นคง **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวว่**

หลักทศพิธราชธรรมสามารถใช้เป็นกรอบนโยบายด้านการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหลักอาชชวะ อวิโรธนะ และขันติ ซึ่งช่วยให้การจัดการศึกษาตั้งอยู่บนความถูกต้องตามหลักวิชาการและพระธรรมวินัย การบูรณาการหลักธรรมกับองค์ความรู้สมัยใหม่และเทคโนโลยีการศึกษา จะช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งและตอบโจทย์สังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่**

การส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมด้านการศาสนศึกษา ควรมุ่งพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของพระสังฆาธิการและครูพระ โดยเน้นหลักตปะ มัททวะ และอวิหิงสา เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการคิด วิเคราะห์ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากผู้นำทางการศึกษาสามารถเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม ควบคู่กับการจัดการศึกษาที่ทันสมัยและเปิดกว้าง ย่อมส่งผลให้การเรียนรู้พระพุทธศาสนาเกิดความลึกซึ้งและยั่งยืนในสังคมไทย

สรุปได้ว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราชด้านการศาสนศึกษา ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย การบูรณาการหลักธรรมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และการบริหารจัดการ จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็ง ทันสมัย และยั่งยืน เมื่อพระสังฆาธิการและครูพระสามารถเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม ควบคู่กับการจัดการศึกษาที่เปิดกว้างและมีคุณภาพ ย่อมส่งผลให้การศึกษาเป็นพลังสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคมไทยอย่างมั่นคง

3. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมอย่างไร เพื่อช่วยสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนในจังหวัดนครศรีธรรมราช การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนในจังหวัดนครศรีธรรมราช หลักทศพิธราชธรรมและบริจาดควรถูกใช้เป็นฐานในการจัดสรรทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน และปัจจัยพื้นฐานด้านการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม หลักศีลและอาชชวะช่วยกำกับให้การบริหารทุนและโครงการศึกษาสงเคราะห์เป็นไปด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และตรวจสอบได้ หลักมัททวะและอวิหิงสาควรถูกนำมาใช้ในการดูแลผู้รับการศึกษาสงเคราะห์ด้วยความเมตตา เข้าใจบริบทชีวิต และไม่เลือกปฏิบัติ ขณะที่หลักตปะและขันติช่วยเสริมสร้างความเพียรและความอดทนในการดำเนินโครงการระยะยาว

แม้จะเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือทรัพยากร หลักอภิประช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดการปัญหา และข้อขัดแย้งด้วยสติและเหตุผล ส่วนอภิประช่วยให้การดำเนินงานยึดหลักกติกาและความถูกต้องตามกฎหมายและพระธรรมวินัย เมื่อการศึกษาสงเคราะห์ดำเนินไปบนฐานของทศพิธราชธรรม ย่อมช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เสริมสร้างศักยภาพทางปัญญาและคุณธรรม และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อคณะสงฆ์และสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช **ซึ่งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 3 กล่าว**

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรเริ่มจากการส่งเสริมหลักทานและบริจาคในการจัดตั้งกองทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือพระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนอย่างทั่วถึง หลักศีลและอาชวะควรใช้เป็นกรอบในการบริหารทุนและทรัพยากรให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม เมื่อการดำเนินงานเป็นไปด้วยความซื่อตรง ย่อมสร้างความเชื่อมั่นแก่สาธุชนและช่วยให้การศึกษาสงเคราะห์ดำเนินต่อไป **และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 ได้กล่าวว่า**

การศึกษาสงเคราะห์ควรเน้นการดูแลผู้รับการสนับสนุนด้วยความเมตตาและเข้าใจ บริบทชีวิต โดยน้อมนำหลักมัทวะ อวิหิงสา และอภิประมาใช้ในการบริหารจัดการ ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่กดดันผู้ขอรับความช่วยเหลือ พร้อมทั้งใช้หลักขันติและตปะในการพัฒนาโครงการระยะยาว แม้จะเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณ หากดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ย่อมช่วยเปิดโอกาสทางการศึกษา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ขาดแคลนได้ **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าว**

หลักทศพิธราชธรรมสามารถใช้เป็นกรอบนโยบายด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะหลักอาชวะ อภิประ และศีล ซึ่งช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรและทุนการศึกษาเป็นไปตามกติกาและความถูกต้อง การบูรณาการความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และภาคประชาชน จะช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาแก่กลุ่มเปราะบางได้อย่างมีประสิทธิภาพ **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 กล่าว**

การส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ควรพัฒนาควบคู่ทั้งด้านปัญญาและคุณธรรม โดยอาศัยหลักทาน ตปะ และมัทวะเป็นฐานในการออกแบบโครงการการศึกษา ไม่จำกัดเพียงการให้ทุน แต่รวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิตและจริยธรรม หากคณะสงฆ์สามารถเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการเกื้อกูล ย่อมช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเสริมสร้างสังคมแห่งเมตตาในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้

สรุปได้ว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เสริมสร้าง ศักยภาพทางปัญญาและคุณธรรม และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งต่อคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม เมื่อการศึกษาสงเคราะห์ดำเนินไปบนฐานของความเมตตา ความซื่อตรง และความเพียร ย่อมทำให้ คณะสงฆ์เป็นพลังสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเกื้อกูลและความเสมอภาคอย่างแท้จริงในจังหวัด นครศรีธรรมราช

4. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมใน แนวทางใดบ้าง เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมในแนวทางที่บูรณาการทั้งคุณธรรม เนื้อหาธรรมะ และวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับสังคม ปัจจุบัน เพื่อให้การเผยแผ่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ หลักทศพิธราชธรรมสามารถ นำมาใช้ในการสนับสนุนทรัพยากร สื่อ และกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมะทั้งในวัด ชุมชน และสื่อดิจิทัล อย่างทั่วถึง หลักศีลและอาชชวะช่วยกำกับให้การสื่อสารธรรมะเป็นไปอย่างถูกต้อง ซื่อตรง และไม่ บิดเบือนสาระธรรม ขณะที่หลักมัททวะและอวิหิงสาส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยความอ่อนโยน เมตตา และเคารพความแตกต่างของผู้ฟัง หลักตปะและขันติช่วยให้พระนักเผยแผ่มีความเพียร อดทน และ พัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง หลักอภิกะช่วยให้สามารถรับมือกับคำวิพากษ์วิจารณ์และ ความเห็นต่างในสังคมได้อย่างมีสติ ส่วนอวิโรธนะช่วยให้การเผยแผ่ตั้งอยู่บนความถูกต้องตามพระ ธรรมวินัยและบริบทสังคม เมื่อการเผยแผ่ธรรมะดำเนินไปบนฐานของทศพิธราชธรรม ย่อมช่วยสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้อง เสริมศรัทธา และก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมร่วมสมัย **ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 3 กล่าวไว้ว่า**

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทาง โดยเฉพาะหลักทศ และบริจจาคในการสนับสนุนสื่อและกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในวัด ชุมชน และสื่อออนไลน์ หลักศีลและอาชชวะควรกำกับให้การสื่อสารธรรมะให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่ บิดเบือนเนื้อหา เมื่อการเผยแผ่ดำเนินไปด้วยความซื่อตรงและโปร่งใส ย่อมสร้างความศรัทธาและ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่สังคม **และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่า**

หลักมัททวะ อวิหิงสา และอภิกะ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่ธรรมะในสังคม ปัจจุบัน พระนักเผยแผ่ควรสื่อสารธรรมะด้วยความอ่อนโยน เมตตา และเคารพความหลากหลายทาง ความคิด พร้อมทั้งมีสติในการรับมือกับข้อวิพากษ์วิจารณ์ หากการเผยแผ่เน้นการเข้าใจผู้ฟังมากกว่า

การชี้นำด้วยอำนาจ จะช่วยให้ธรรมะเข้าถึงใจประชาชนและเกิดความสงบสุขในสังคม **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่**

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรดำเนินการเชิงระบบและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะหลักอาชวชะ อวิโรธนะ และศีล ซึ่งช่วยให้การเผยแผ่ตั้งอยู่บนความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับหลักธรรม จะช่วยขยายการเข้าถึงกลุ่มเยาวชนและประชาชนรุ่นใหม่ได้ **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 กล่าวว่**

การเผยแผ่ธรรมะควรพัฒนาศักยภาพพระนักเผยแผ่ให้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนา และทักษะการสื่อสาร โดยอาศัยหลักตปะ ขันติ และมีททวะเป็นพื้นฐาน หากพระนักเผยแผ่สามารถเป็นแบบอย่างทางคุณธรรมและปรับรูปแบบการสื่อสารให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ย่อมช่วยให้พระพุทธศาสนายังคงมีบทบาทสำคัญและเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม

สรุปได้ว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่ช่วยให้การเผยแผ่มีความสมดุลระหว่างคุณธรรม เนื้อหาธรรมะ และวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับสังคมร่วมสมัย เมื่อการเผยแผ่ดำเนินไปบนฐานของความเสียสละ ความซื่อตรง ความเมตตา และความเพียร ย่อมช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เสริมศรัทธา และก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม อันเป็นการธำรงรักษาบทบาทของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่และมีคุณค่าในชีวิตของประชาชนทุกกลุ่ม

5. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณูปการ ควรส่งเสริมในลักษณะใด เพื่อให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อพระสงฆ์และประชาชน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณูปการ ควรส่งเสริมในลักษณะที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมของคณะสงฆ์และชุมชนอย่างสมดุล เพื่อให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์เกิดคุณค่าสูงสุด หลักทานและบริจาคควรใช้เป็นฐานในการระดมทรัพยากรและงบประมาณเพื่อพัฒนาวัด สถานที่ปฏิบัติธรรม และสาธารณูปโภคที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน หลักศีลและอาชวชะช่วยกำกับการดำเนินงานให้โปร่งใส ซื่อตรง และตรวจสอบได้ ลดปัญหาความไม่ไว้วางใจของประชาชน หลักมัททวะและอวิหิงสาส่งเสริมการทำงานร่วมกับชุมชนด้วยความอ่อนโยน เคารพความคิดเห็นและวิถีชีวิตของประชาชน หลักตปะและขันติช่วยให้การพัฒนาสาธารณูปการดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง อดทนต่อข้อจำกัดด้านงบประมาณและแรงกดดัน หลักอภิกะช่วยให้การแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งเป็นไปด้วยสติและเหตุผล ส่วนอวิโรธนะช่วยให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์ตั้งอยู่บนกติกากฎหมาย และพระธรรมวินัย เมื่อการสาธารณูปการยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทาง

ยอมก่อให้เกิดความร่วมมือ ความศรัทธา และประโยชน์สูงสุดทั้งต่อพระสงฆ์และประชาชนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 4 กล่าวว่

การพัฒนาด้านสาธารณูปการของวัดควรยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทางหลัก โดยเฉพาะหลักทานและบริจาคในการระดมทรัพยากรเพื่อก่อสร้างและบำรุงรักษาศาสนสถานให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของทั้งพระสงฆ์และชุมชน หลักศีลและอาชวจะควรกำกับการใช้งบประมาณให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ เมื่อการดำเนินงานเป็นไปด้วยความซื่อตรง จะช่วยสร้างความศรัทธาและความร่วมมือจากประชาชน และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ได้กล่าวว่

การสาธารณูปการควรดำเนินไปด้วยความเมตตาและเข้าใจบริบทชุมชน โดยน้อมนำหลักมัทวะ อวิหิงสา และอภิกะมาใช้ในการทำงานร่วมกับประชาชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ ขณะเดียวกันควรใช้หลักขันติและตปะในการพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง แม้ต้องเผชิญข้อจำกัดต่าง ๆ หากทำได้เช่นนี้ วัดจะเป็นศูนย์กลางประโยชน์สุขของชุมชน และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านสาธารณูปการ ควรมองในเชิงนโยบายการพัฒนาที่เน้นประโยชน์สาธารณะและความยั่งยืน โดยเฉพาะหลักอาชวะ อวิโรณะ และศีล ซึ่งช่วยให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามกติกาและกฎหมายอย่างถูกต้อง การบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานรัฐ และชุมชน จะช่วยยกระดับบทบาทของวัดในการพัฒนาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9 กล่าวว่

การพัฒนาสาธารณูปการควรตั้งอยู่บนหลักทาน มัทวะ และขันติ เพื่อให้วัดเป็นพื้นที่แห่งการเกื้อกูลและการเรียนรู้ร่วมกัน มิใช่เพียงสถานที่ก่อสร้างทางกายภาพ หากผู้นำคณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการด้วยคุณธรรมและเปิดรับความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ย่อมทำให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์ตอบสนองความต้องการของสังคม และเกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปได้ว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์ นับเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์ให้เกิดคุณค่าสูงสุดต่อทั้งพระสงฆ์และประชาชนในชุมชน เนื่องจากการสาธารณูปการมิได้หมายถึงเพียงการก่อสร้างหรือบำรุงรักษาสสิ่งปลูกสร้างทางกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงการจัดการทรัพยากร การบริหารงบประมาณ การสร้างความร่วมมือ และการธำรงไว้ซึ่งศรัทธาและความไว้วางใจของสังคม การยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบคุณธรรมในการดำเนินงาน จึงช่วยให้การพัฒนาสาธารณูปการดำเนินไปอย่างสมดุล ระหว่างประโยชน์ของคณะสงฆ์และประโยชน์ของชุมชน

6. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรส่งเสริมในแนวทางใด เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีประสิทธิภาพ การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรส่งเสริมในแนวทางที่มุ่งสร้างระบบการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน หลักทศพิธราชธรรมควรถูกใช้เป็นฐานในการระดมทรัพยากร เงินทุน และสิ่งของจำเป็น โดยคำนึงถึงความจำเป็นแท้จริงของผู้รับความช่วยเหลือ หลักศีลและอาชวชะช่วยกำกับให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และตรวจสอบได้ ลดปัญหาการเลือกปฏิบัติหรือการทุจริต หลักกัมัทวะและอวิหิงสาส่งเสริมการช่วยเหลือด้วยความเมตตา เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเข้าใจบริบทชีวิตของผู้ประสบปัญหา หลักตปะและขันติช่วยให้การสาธารณสงเคราะห์ดำเนินต่อเนื่อง แม้เผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน หลักอักษโกระช่วยให้การแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งเป็นไปด้วยสติและเหตุผล ส่วนอวิโรธนะช่วยให้การช่วยเหลืออยู่บนฐานของกฎหมาย ระเบียบ และพระธรรมวินัย เมื่อการสาธารณสงเคราะห์ยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทาง ย่อมก่อให้เกิดความร่วมมือ ความศรัทธา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน **ซึ่งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 2 กล่าวไว้ว่า**

การสาธารณสงเคราะห์ควรยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นแนวทางสำคัญ โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมในการจัดตั้งกองทุนและเครือข่ายช่วยเหลือผู้ยากไร้และผู้ประสบความเดือดร้อนอย่างทั่วถึง หลักศีลและอาชวชะช่วยกำกับการบริหารทรัพยากรให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่เลือกปฏิบัติ เมื่อการช่วยเหลือดำเนินไปด้วยความซื่อตรงและเป็นธรรม จะช่วยสร้างความศรัทธาและความร่วมมือจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง **และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 ได้กล่าวว่า**

การสาธารณสงเคราะห์ควรดำเนินด้วยความเมตตาและเข้าใจสภาพชีวิตของผู้รับความช่วยเหลือ โดยน้อมนำหลักกัมัทวะ อวิหิงสา และอักษโกระมาใช้ ไม่กดดันหรือซ้ำเติมผู้เดือดร้อน พร้อมทั้งใช้หลักขันติและตปะในการช่วยเหลือระยะยาว ควบคู่กับการส่งเสริมให้ผู้รับการสงเคราะห์สามารถพึ่งพาตนเองได้ หากทำได้เช่นนี้ การช่วยเหลือจะเกิดผลอย่างยั่งยืน **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 กล่าวไว้ว่า**

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรดำเนินในเชิงระบบและนโยบายสังคม โดยเฉพาะหลักอาชวชะ อวิโรธนะ และศีล ซึ่งช่วยให้การช่วยเหลือเป็นไปตามกติกา กฎหมาย และพระธรรมวินัย การบูรณาการความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ

และภาคประชาชน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของการช่วยเหลือ **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6 กล่าวว่า**

การสาธารณสุขสงเคราะห์ควรเน้นทั้งการบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าและการพัฒนาศักยภาพระยะยาว โดยอาศัยหลักทาน ตปะ และมัททวะเป็นฐานในการออกแบบโครงการ หากคณะสงฆ์สามารถเป็นศูนย์กลางการเกื้อกูลและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ย่อมช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงทางสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราชได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณสุขของคณะสงฆ์ ถือเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างระบบการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราชให้มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความเปราะบางทางสังคมเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติ การดำเนินงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์จึงจำเป็นต้องอาศัยกรอบคุณธรรมและหลักการที่ชัดเจน เพื่อให้การช่วยเหลือไม่เพียงบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้า แต่ยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

7) การส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยพัฒนาการปกครองและการทำงานของพระสังฆาธิการควรมีแนวทางส่งเสริม การส่งเสริมให้นำหลัก ทศพิธราชธรรม มาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยพัฒนาการปกครองและการทำงานของพระสังฆาธิการให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และยึดหลักคุณธรรมเป็นสำคัญ โดยทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมว่าด้วยคุณสมบัติของผู้นำที่ครอบคลุมทั้งด้านจริยธรรม เมตตา ความเสียสละ และความยุติธรรม เมื่อพระสังฆาธิการนำหลักทาน และปริจจาคะมาใช้ จะช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกในการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและพระศาสนา ขณะที่หลักอาชวชะและมัททวะช่วยให้การบริหารเป็นไปด้วยความซื่อตรง สุภาพ อ่อนน้อม และลดความขัดแย้งในองค์กรสงฆ์ นอกจากนี้ หลักตปะและอักโกธะจะช่วยให้พระสังฆาธิการมีความอดทน อดกลั้นต่อแรงกดดันและปัญหาการบริหารในบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่วนหลักกวิหิงสาและขันติจะส่งเสริมการปกครองที่เคารพศักดิ์ศรีของพระภิกษุสามเณรและประชาชน ลดการใช้อำนาจในทางที่ก่อให้เกิดความแตกแยก และหลักอวิโรธนะจะทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างยุติธรรม สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง แนวทางการส่งเสริมควรเริ่มจากการบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมในการอบรมพระสังฆาธิการ การกำหนดนโยบายการปกครองคณะสงฆ์ การบริหารงานวัด และการทำงานร่วมกับชุมชน ตลอดจนสร้างกลไกติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้

การนำหลักธรรมดังกล่าวไปใช้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช **ซึ่งสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิท่าน 1 กล่าวว่**

การส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และยึดหลักเมตตาธรรมเป็นสำคัญ โดยเฉพาะหลักทาน ปริจาคะ และอาชชวะ จะช่วยให้พระสงฆ์ปฏิบัติธรรมะ เสียสละ และซื่อตรงต่อหน้าที่ ส่งผลให้พระภิกษุสามเณรและญาติโยมเกิดความศรัทธา ความร่วมมือ และความสามัคคี แนวทางส่งเสริมควรเน้นการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้บริหารคณะสงฆ์ และการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับภารกิจจริงของวัดและชุมชน **และสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 ได้กล่าวว่**

การนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้จะช่วยยกระดับบทบาทของพระสงฆ์ให้เป็นผู้นำทางคุณธรรม ไม่ใช่เพียงผู้ใช้อำนาจการปกครอง หลักขันติ อักโกธะ และอวิหิงสาจะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้ออาทรต่อกัน ทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและมั่นคง แนวทางส่งเสริมควรเริ่มจากการกำหนดเป็นนโยบายระดับจังหวัด การบูรณาการในแผนงานคณะสงฆ์ และการประเมินผลการบริหารบนฐานคุณธรรมควบคู่กับผลสัมฤทธิ์ของงาน **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7 กล่าวว่**

หลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบคุณธรรมผู้นำที่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในบริบทสังคมปัจจุบัน การส่งเสริมให้พระสงฆ์ยึดหลักเหล่านี้ จะช่วยให้การปกครองมีความสมดุลระหว่างอำนาจ หน้าที่ และคุณธรรม โดยเฉพาะหลักอวิโรธนะและอาชชวะ จะทำให้การตัดสินใจสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและความคาดหวังของสังคม แนวทางส่งเสริมควรเน้นการพัฒนาหลักสูตรผู้นำสงฆ์เชิงคุณธรรม และการสร้างองค์ความรู้ร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับ **และยังสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 กล่าวว่**

การนำทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจริยธรรมและศูนย์รวมจิตใจของชุมชน หลักทาน มัททวะ และเมตตาธรรมจะเอื้อให้การทำงานร่วมกับภาคประชาชนและหน่วยงานรัฐเป็นไปอย่างราบรื่น แนวทางส่งเสริมควรพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา การวิจัยเชิงพื้นที่ และการถอดบทเรียนการบริหารที่ดี เพื่อให้การประยุกต์ใช้หลักธรรมเกิดความยั่งยืนและขยายผลได้ในระยะยาว

สรุปได้ว่า การส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และตั้งอยู่บนฐานคุณธรรมอย่างมั่นคง ท่ามกลางบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน บทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางสังคมจึงมีได้จำกัดอยู่เพียงการใช้อำนาจตามโครงสร้างการปกครอง หากแต่ต้องอาศัยคุณธรรม จริยธรรม และความสามารถในการบริหารจัดการอย่างรอบด้าน ซึ่งหลักทศพิธราชธรรมถือเป็นกรอบธรรมที่ครอบคลุมคุณสมบัติของผู้นำได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

แนวทางส่งเสริมการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

แนวทางส่งเสริมการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช” โดยยึดจากผลวิจัยที่ระบุว่า การส่งเสริมความมุ่งบูรณาการหลักธรรมเข้ากับแผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการติดตามประเมินผลด้านคุณธรรมกับประสิทธิภาพการบริหาร ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.24 สัจเคราะห์แนวทางส่งเสริมการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

หลัก ทศพิธราชธรรม/ ประเด็นส่งเสริม	แนวทางส่งเสริมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์	เป้าหมายที่คาดหวัง
1. ทาน (การให้)	ส่งเสริมการเป็นผู้นำแบบเกื้อกูล แบ่งปัน ทรัพยากร โอกาส ความรู้ และการ ช่วยเหลือวัด พระภิกษุสามเณร ตลอดจน ประชาชนผู้เดือดร้อน	เกิดจิตสาธารณะ วัดเป็น ศูนย์กลางการช่วยเหลือ และเพิ่ม ความศรัทธาของประชาชน
2. ศีล (ความ ประพฤติชอบ)	กำหนดมาตรฐานการครองตนและการ การบริหารมีความน่าเชื่อถือ ลด ครองงานให้สอดคล้องพระธรรมวินัย เน้น ปัญหาความประพฤติไม่เหมาะสม ความสุจริต โปร่งใส และเป็นแบบอย่างที่ดี และเสริมธรรมาภิบาลทางสงฆ์	

หลัก ทศพิธราชธรรม/ ประเด็นส่งเสริม	แนวทางส่งเสริมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์	เป้าหมายที่คาดหวัง
3. ปรีชาคะ (การ เสียสละ)	ปลูกฝังการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม เสียสละ พระสังฆาธิการมุ่งประโยชน์ เวลา กำลังกาย กำลังใจ และผลประโยชน์ ส่วนรวม เกิดความร่วมมือและ ส่วนตนเพื่อกิจการคณะสงฆ์	ความเข้มแข็งขององค์กรสงฆ์
4. อาชวาะ (ความ ซื่อตรง)	พัฒนาระบบบริหารที่ตรวจสอบได้ ยึด ลดข้อขัดแย้งและข้อครหา สร้าง ความถูกต้อง ยุติธรรม ตรงไปตรงมาใน ความไว้วางใจจากคณะสงฆ์และ การตัดสินใจและการจัดการทรัพยากร	สังคม
5. มัททวะ (ความ อ่อนโยน)	ส่งเสริมภาวะผู้นำที่สุภาพ รับฟังความ เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี ลด คิดเห็น ใช้เหตุผลและเมตตาในการ การใช้อำนาจแข็งกระด้าง และ ปกครองและประสานงาน	เสริมความสามัคคี
6. ตปะ (ความเพียร)	สนับสนุนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การ งานคณะสงฆ์มีความต่อเนื่อง มี ทำงานเชิงรุก ความรับผิดชอบ และความ ประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อ มุ่งมั่นต่อภารกิจของคณะสงฆ์	ปัญหาสังคมได้ดี
7. อักโกธะ (ไม่โกรธ)	ฝึกการควบคุมอารมณ์ ใช้สติในการ ลดความตึงเครียด ลดความ แก้ปัญหาและระงับข้อพิพาทในหมู่สงฆ์ ชัดแย้ง และสร้างการปกครองที่ และชุมชน	สงบสุข
8. อวิหิงสา (ไม่ เบียดเบียน)	ใช้สันติวิธีในการบริหาร หลีกเลี่ยงการ เกิดบรรยากาศแห่งความเมตตา กตสันหรือทำร้ายจิตใจผู้อื่น พร้อมส่งเสริม สันติ และการอยู่ร่วมกันอย่าง เมตตาธรรมในทุกระดับ	สมานฉันท์
9. ขันติ (ความอดทน)	พัฒนาความอดกลั้นต่อปัญหา อุปสรรค ผู้นำมีวุฒิภาวะ แก้ปัญหาได้อย่าง และความเห็นต่าง พร้อมยืนหยัดทำงาน มั่นคง และรักษาเอกภาพของ อย่างสุขุมรอบคอบ	คณะสงฆ์
10. อวิโรธนะ (ความ ไม่คลาดธรรม)	ยึดหลักพระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ การบริหารมีมาตรฐาน เป็นธรรม และมัตติที่เกี่ยวข้องเป็นฐานของการบริหาร ถูกต้องตามระเบียบ และคงความ รวมทั้งยืนหยัดในความถูกต้อง	เป็นเอกภาพขององค์กรสงฆ์
การบูรณาการเชิง นโยบาย	นำหลักทศพิธราชธรรมบรรจุในแผน เกิดการใช้หลักธรรมอย่างเป็น ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาพระสังฆาธิการ ระบบ ไม่ใช่เพียงเชิงนามธรรม	

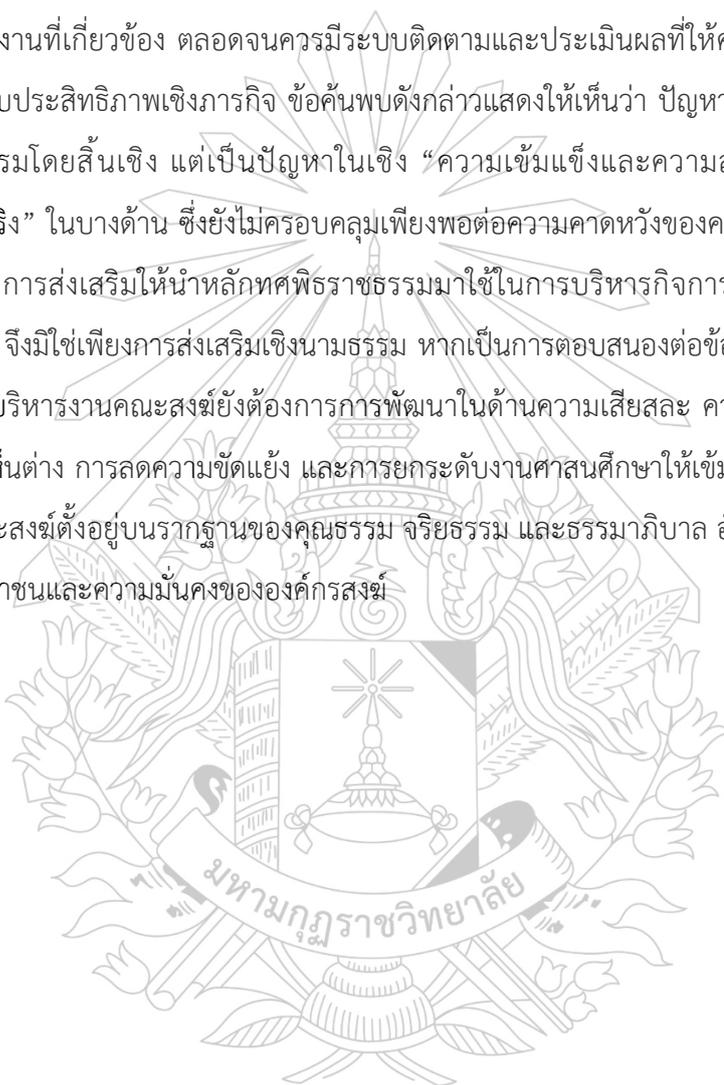
หลัก ทศพิธราชธรรม/ ประเด็นส่งเสริม	แนวทางส่งเสริมในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์	เป้าหมายที่คาดหวัง
	และแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทุกด้าน	
การพัฒนาศักยภาพ พระสงฆ์	จัดอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน และถอด พระสังฆาธิการมีความรู้ ทักษะ บทเรียนการบริหารที่ดี เพื่อแปลง และภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมมาก หลักธรรมสู่การปฏิบัติจริง	ขึ้น
การสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ	ประสานงานกับวัด ชุมชน ภาครัฐ ภาค เกิดเครือข่ายสนับสนุนการบริหาร การศึกษา และภาคประชาชน เพื่อร่วม คณะสงฆ์ที่ยั่งยืน และขยายผลได้ พัฒนางานคณะสงฆ์	ในระยะยาว
การติดตามและ ประเมินผล	กำหนดระบบติดตามผลทั้งด้านคุณธรรม ทราบผลการดำเนินงานอย่าง ความโปร่งใส ประสิทธิภาพ และผลต่อ ชัดเจน และสามารถปรับปรุงการ ชุมชน	บริหารได้ต่อเนื่อง
ผลลัพธ์เชิงภาพรวม	ส่งเสริมให้การปกครองคณะสงฆ์มีระบบ คณะสงฆ์เข้มแข็ง ประชาชนเกิด โปร่งใส มีคุณธรรม รับผิดชอบต่อสังคม ศรัทธา และพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน	มั่นคงยั่งยืน

จากตารางที่ 4.24 สรุปได้ว่า สารสำคัญของแนวทางส่งเสริมจากงานวิจัยนี้คือ การทำให้หลักทศพิธราชธรรมไม่หยุดอยู่เพียงหลักคิดเชิงนามธรรม แต่ต้องแปลงเป็นระบบบริหารจริง ทั้งในระดับนโยบาย การพัฒนาผู้นำ การสร้างเครือข่าย และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์บริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างโปร่งใส เป็นธรรม สงบสุข และสอดคล้องกับพระธรรมวินัย และสังคมร่วมสมัย

4.3 สรุป

แม้การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราชโดยรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านกลับพบจุดที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจน กล่าวคือ ด้านปริจาคะ (การเสียสละ) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มหลักทศพิธราชธรรม ขณะที่ผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมแม้อยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่ ด้านศาสนศึกษา กลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับ

ภารกิจด้านอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารงานคณะสงฆ์ในพื้นที่ยังมีข้อจำกัดบางประการในมิติของการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม การทุ่มเทต่อภารกิจทางพระศาสนา และการขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เข้มแข็งอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ ผลการสังเคราะห์แนวทางส่งเสริมยังสะท้อนข้อเท็จจริงสำคัญว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชยังจำเป็นต้องเน้นเรื่องความโปร่งใส การไม่แสวงหาประโยชน์จากตำแหน่ง การทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ การลดความขัดแย้งภายในหมู่คณะ การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนควรมีระบบติดตามและประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับมิติคุณธรรมควบคู่กับประสิทธิภาพเชิงภารกิจ ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นมีได้อยู่ที่การขาดหลักธรรมโดยสิ้นเชิง แต่เป็นปัญหาในเชิง “ความเข้มแข็งและความสมดุลของการนำหลักธรรมไปใช้จริง” ในบางด้าน ซึ่งยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อความคาดหวังของคณะสงฆ์และสังคมร่วมสมัย ดังนั้น การส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมิใช่เพียงการส่งเสริมเชิงนามธรรม หากเป็นการตอบสนองต่อข้อเท็จจริงที่พบจากการวิจัยว่า การบริหารงานคณะสงฆ์ยังต้องการพัฒนาในด้านความเสียสละ ความโปร่งใส ความอดทนต่อความเห็นต่าง การลดความขัดแย้ง และการยกระดับงานศาสนศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์ตั้งอยู่บนรากฐานของคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล อันจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นของประชาชนและความมั่นคงขององค์กรสงฆ์

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง“ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช ” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อศึกษาระดับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช 4) เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง“ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช” ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านตบะ (ความเพียร) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านศีล (การรักษาศีล) ส่วนด้านปริจาคะ (การเสียสละ) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านทาน (การให้) พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างที่ดีในการ “ให้” ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ ความรู้ คำสอน และการสนับสนุนทางจิตใจแก่ประชาชนและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีเมตตาและเอื้อเฟื้อ ไม่หวังสิ่งตอบแทนส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระภิกษุและสามเณรในด้านความเป็นอยู่และการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และพระ

สังฆาธิการแสดงออกถึงการเสียสละทรัพยากร เวลา และกำลังใจเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านศีล (การรักษาศีล) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการกำกับดูแลพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย และกฎระเบียบของคณะสงฆ์ และพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและสังคม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านปริจาคะ (การเสียสละ) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่คำนึงถึงประโยชน์ของพระศาสนาและชุมชนเป็นหลัก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการยินดีสละเวลา แรงกาย และความสะดวกส่วนตัวเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน และพระสังฆาธิการมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม แม้ต้องเผชิญกับความเหน็ดเหนื่อยหรืออุปสรรคต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านอาชวชะ (ความซื่อตรง) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างของความซื่อตรงแก่พระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการดำเนินกิจการคณะสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ และไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และพระสังฆาธิการประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และยุติธรรมต่อทุกฝ่าย และยึดมั่นในความจริง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือใช้เล่ห์กลเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการแก้ไขปัญหาด้วยสติและปัญญา มากกว่าการใช้อารมณ์หรือความรุนแรง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการมีความสุภาพ อ่อนโยน ทั้งในการพูด การปฏิบัติ และการแสดงออกต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน และพระสังฆาธิการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ และให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านตปะ (ความเพียร) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการไม่ทอดทิ้งหน้าที่ แต่ตั้งใจทำงานจนบรรลุผลสำเร็จ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาและความเหน็ดเหนื่อย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการพยายามพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุและสามเณร และทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และเวลา เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่

เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและชุมชน และพระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ชยันหมั่นเพียร และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการทำงานเพื่อพระศาสนา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านอภีการ (ไม่โกรธ) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการมีเมตตา อุดม และให้อภัยต่อความผิดพลาดของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการระงับความโกรธ สร้างบรรยากาศสงบสุขภายในหมู่คณะและชุมชน และพระสังฆาธิการควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่โกรธง่ายเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่เห็นต่าง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านอภีการ (ไม่เบียดเบียน) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสันติภาพ ความปรองดอง และความสามัคคีในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการใช้เมตตาธรรมในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่ความรุนแรงหรือการบังคับข่มขู่ และพระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความเสียหายต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านขันติ (ความอดทน) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างของความอดทนให้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการสามารถอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์หรือความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์ และพระสังฆาธิการอดทนต่อการแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์และชุมชน โดยใช้สติและปัญญามากกว่าความเร่งรีบหรืออารมณ์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านอภีการ (ความไม่คลาดธรรม) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการบริหารงานคณะสงฆ์โดยคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการไม่ละเลยหลักการที่ถูกต้อง แม้จะถูกกดดันจากบุคคลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ และพระสังฆาธิการยึดมั่นในการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมวินัยอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงเพราะอคติ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พระสังฆาธิการที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการสาธารณูปการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการปกครอง และด้านการศาสนศึกษา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านการปกครอง พบว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ และดูแลกำกับพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ และความสงบเรียบร้อยในเขตปกครองของตน และพระสังฆาธิการใช้หลักเมตตาธรรมและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในคณะสงฆ์และชุมชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการศาสนศึกษา พบว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และประชาชนทั่วไป มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านการบรรยาย การอบรม หรือการใช้สื่อการเรียนรู้อื่นๆ และพระสังฆาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ธรรม และนักธรรมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า การบริหารจัดการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนผู้ขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างในการเสียสละและให้การสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา และพระ

สังฆาธิการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือชุมชน ในการจัดหาทรัพยากรเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย ธรรมะออนไลน์ หนังสือ หรือสื่อดิจิทัล ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และชุมชน ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และพระสังฆาธิการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการสาธารณูปการ พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณูปการ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการส่งเสริมการดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้คงสภาพที่ดีและพร้อมใช้งาน และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อการก่อสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปการของวัด มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปโภคในวัด เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอฉัน หรือโรงครัว ให้มีความสะอาดและพร้อมใช้งาน และพระสังฆาธิการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาสาธารณูปการที่เอื้อต่อพระศาสนาและประชาชน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า พระสังฆาธิการส่งเสริมการจัดโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ เช่น การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาทุกข์ และการช่วยเหลือด้านอาหารและยา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ พระสังฆาธิการเป็นแบบอย่างของเมตตาและการเสียสละ ในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ และพระสังฆาธิการมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ความเดือดร้อน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระดับสูงมาก .806 และรายด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และคู่ที่มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงที่สุดคือ การใช้หลักทศพิธราชธรรม ด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการสาธารณูปการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .719 รองลงมา คือ การใช้หลักทศพิธราชธรรม ด้านขันติ (ความอดทน) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .703 และคู่ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อยที่สุด คือ การใช้หลักทศพิธราชธรรม ด้านอภโกระ (ไม่โกรธ) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .517

5.1.4 ผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการปกครอง มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในลักษณะใดบ้าง เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความโปร่งใส และความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการปกครองให้ตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรม ความยุติธรรม และความโปร่งใส หลักทาน ศีล และอาชชวะช่วยส่งเสริมการบริหารทรัพยากรและการตัดสินใจที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม ลดอคติและความไม่เป็นธรรม หลักมัทวะ ตปะ และขันติ ช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่สุชุม อ่อนน้อม และอดทนต่อปัญหาอุปสรรค หลักอภโกระและอวิหิงสาสนับสนุนการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยสติ เมตตา และเหตุผล แทนการใช้อำนาจหรือความรุนแรง ขณะที่หลักอวิโรธนะช่วยให้การปกครองเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบของคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด เมื่อพระสังฆาธิการยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบการทำงาน ย่อมก่อให้เกิดความสามัคคี ความศรัทธา และความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ อีกทั้งยังเสริมสร้างภาพลักษณ์การปกครองคณะสงฆ์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยและตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนได้

2. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในรูปแบบใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราชในมิติด้านการศาสนา เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย หลักทศพิธราชธรรมและบริจาคนิยมพบปะในการสนับสนุนทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม หลักศีลและอาชวชะช่วยกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีความซื่อตรงทางวิชาการ และโปร่งใสในการบริหาร หลักกัมมทวะ ตปะ และขันติ ส่งเสริมการพัฒนาครูพระและผู้บริหารด้านการศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่อ่อนน้อม เพียรพยายาม และใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน หลักอภิกโกธะและอวิหิงสาช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สงบ เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ลดความขัดแย้งทางความคิดในกระบวนการเรียนการสอน ส่วนหลักอวิโรธนะช่วยให้การจัดการศึกษาตั้งอยู่บนหลักธรรมวินัยและกติกากฎที่ต้อง สามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เมื่อคณะสงฆ์นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้เป็นกรอบนโยบายและแนวปฏิบัติด้านการศาสนาอย่างเป็นระบบ ย่อมช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้มีความลึกซึ้ง ทนสมัย และเกิดความยั่งยืนต่อทั้งคณะสงฆ์และสังคมไทยโดยรวม

3. ท่านเห็นว่ากรนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมอย่างไร เพื่อช่วยสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนในจังหวัดนครศรีธรรมราช การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน หลักทศพิธราชธรรมเป็นฐานในการจัดตั้งกองทุนการศึกษาและสนับสนุนทรัพยากรทางการเรียนอย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา หลักศีลและอาชวชะช่วยกำกับการบริหารทุนและโครงการศึกษาสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และตรวจสอบได้ อันก่อให้เกิดความเชื่อมั่นจากสาธารณชนและภาคีเครือข่าย หลักกัมมทวะ อวิหิงสา และอภิกโกธะช่วยส่งเสริมการดูแลผู้รับการศึกษาสงเคราะห์ด้วยความเมตตา เข้าใจบริบทชีวิต และจัดการปัญหาด้วยสติและเหตุผล ขณะที่หลักตปะและขันติสนับสนุนความเพียรและความอดทนในการดำเนินโครงการระยะยาว แม้เผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากร หลักอวิโรธนะช่วยให้การดำเนินงานตั้งอยู่บนกติกากฎหมาย และพระธรรมวินัยอย่าง

ถูกต้อง เมื่อการศึกษาสงเคราะห์ดำเนินไปบนกรอบทศพิธราชธรรม พร้อมบูรณาการความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และชุมชน ย่อมช่วยพัฒนาทั้งปัญญา คุณธรรม และคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเสริมสร้างสังคมแห่งการเกื้อกูลอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมในแนวทางใดบ้าง เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการสื่อสารธรรมะให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างเหมาะสมกับสังคมร่วมสมัย หลักทศพิธราชธรรมและบริจาตช่วยสนับสนุนทรัพยากร สื่อ และกิจกรรมการเผยแผ่ทั้งในวัด ชุมชน และสื่อดิจิทัล ทำให้การเข้าถึงธรรมะเป็นไปอย่างทั่วถึง หลักศีลและอาชชวะทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับให้การถ่ายทอดธรรมะถูกต้อง ชัดตรง และไม่บิดเบือนสาระสำคัญของพระพุทธศาสนา หลักกัมมทวะและอวิหิงสาส่งเสริมการเผยแผ่ด้วยความอ่อนโยน เมตตา และเคารพความแตกต่างของผู้ฟัง ช่วยให้เกิดการยอมรับและความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ขณะที่หลักอภิกโกธะช่วยให้พระนักเผยแผ่สามารถรับมือกับข้อวิพากษ์วิจารณ์และความเห็นต่างด้วยสติและเหตุผล หลักตปะและขันติสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพระนักเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านองค์ความรู้และทักษะการสื่อสาร ส่วนหลักอวิโรธนะช่วยให้การเผยแผ่ตั้งอยู่บนความถูกต้องตามพระธรรมวินัยและบริบทสังคม เมื่อการเผยแผ่ธรรมะดำเนินไปบนกรอบทศพิธราชธรรมอย่างเป็นระบบ ย่อมช่วยเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องศรัทธาในพระพุทธศาสนา และก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมไทย

5. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณูปการ ควรส่งเสริมในลักษณะใด เพื่อให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อพระสงฆ์และประชาชน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณูปการของคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์ให้เกิดคุณค่าสูงสุดต่อทั้งพระสงฆ์และชุมชน หลักทศพิธราชธรรมทำหน้าที่เป็นฐานในการระดมทรัพยากรและงบประมาณ เพื่อพัฒนาศาสนสถานและสาธารณูปโภคที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึง หลักศีลและอาชชวะช่วยกำกับการดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และตรวจสอบได้ อันจะสร้างความไว้วางใจและศรัทธาจากประชาชน หลักกัมมทวะ อวิหิงสา และอภิกโกธะสนับสนุนการทำงานร่วมกับชุมชนด้วยความอ่อนโยน เมตตา และเคารพความคิดเห็นที่หลากหลาย ช่วยลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความร่วมมือ ขณะที่หลักตปะและขันติช่วยให้การพัฒนาสาธารณูปการดำเนิน

ไปอย่างต่อเนื่อง อดทนต่อข้อจำกัดด้านทรัพยากรและแรงกดดันต่าง ๆ หลักอภิวโรธนะทำให้การพัฒนาอยู่บนกติกา กฎหมาย และพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง เมื่อคณะสงฆ์บูรณาการหลักทศพิธราชธรรมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย ย่อมทำให้วัดเป็นศูนย์กลางการเกื้อกูลและการพัฒนาสังคม เกิดประโยชน์สาธารณะอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมร่วมสมัย

6. การนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรส่งเสริมในแนวทางใด เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ด้านการสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ควรดำเนินไปในลักษณะของระบบการช่วยเหลือที่มีความครอบคลุม โปร่งใส และยั่งยืน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในทุกมิติ หลักทานและบริจาคเป็นฐานสำคัญในการระดมทรัพยากร เงินทุน และสิ่งของจำเป็นอย่างสอดคล้องกับความจำเป็นแท้จริงของผู้รับความช่วยเหลือ ขณะเดียวกัน หลักศีลและอาชชวะทำหน้าที่กำกับการบริหารจัดการให้เป็นไปได้ด้วยความซื่อตรง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และลดปัญหาการเลือกปฏิบัติหรือการทุจริต หลักมัททวะ อวิหิงสา และอักโกธะ ช่วยส่งเสริมการช่วยเหลือด้วยความเมตตา เข้าใจบริบทชีวิต และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ประสบปัญหา ส่วนหลักตปะและขันติสนับสนุนให้การสาธารณสงเคราะห์สามารถดำเนินต่อเนื่อง แม้ต้องเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือสถานการณ์วิกฤต ขณะที่หลักอภิวโรธนะช่วยให้การดำเนินงานอยู่บนฐานของกฎหมาย ระเบียบ และพระธรรมวินัย เมื่อการสาธารณสงเคราะห์ยึดหลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบแนวคิดและแนวปฏิบัติ ย่อมก่อให้เกิดความศรัทธา ความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานรัฐ และชุมชน อันนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ การเสริมสร้างการพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาสังคมจังหวัดนครศรีธรรมราชอย่างมั่นคง

7. การส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยพัฒนาการปกครองและการทำงานของพระสังฆาธิการได้อย่างไร และควรมีแนวทางส่งเสริมในด้านใดบ้าง การส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความเป็นระบบ โปร่งใส และยึดคุณธรรมเป็นฐานของการบริหาร ทศพิธราชธรรมทำหน้าที่เป็นกรอบคุณธรรมของผู้หน้าที่ครอบคลุมทั้งด้านจริยธรรม ความเสียสละ ความเมตตา และความยุติธรรม เมื่อพระสังฆาธิการนำหลักทานและบริจาคมาใช้ จะช่วยปลูกฝังจิตสาธารณะและการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและพระศาสนา ขณะที่หลักอาชชวะและมัททวะส่งเสริมการบริหารด้วยความ

ข้อตรง สุภาพ อ่อนน้อม และลดความขัดแย้งภายในองค์กรสงฆ์ หลักตปะและอภโกธะช่วยเสริมสร้างความอดทน อดกลั้น และสติในการเผชิญปัญหาการบริหารท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนหลักอวิหิงสาและขันติเอื้อให้การปกครองเคารพศักดิ์ศรีของพระภิกษุสามเณรและประชาชน ลดการใช้อำนาจในทางที่ก่อให้เกิดความแตกแยก และหลักอวิโรธนะช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างยุติธรรม สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง แนวทางการส่งเสริมควรดำเนินการอบรมพระสังฆาธิการเชิงคุณธรรม การบูรณาการหลักทศพิธราชธรรมในนโยบายและแผนงานคณะสงฆ์ระดับจังหวัด การประเมินผลการบริหารบนฐานคุณธรรมควบคู่ผลสัมฤทธิ์ของงาน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและสถาบันการศึกษา เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราชเกิดความศรัทธา ความร่วมมือ และความยั่งยืน

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช” ดังนี้

5.2.1 อภิปรายผลเกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่พบว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีความคิดเห็นต่อการใช้หลักทศพิธราชธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมว่าด้วยคุณสมบัติของผู้นำมาใช้ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างจริงจัง ผลดังกล่าวแสดงถึงความเข้าใจและการยอมรับว่าทศพิธราชธรรมเป็นกรอบคุณธรรมที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในบริบทสังคมปัจจุบัน ซึ่งต้องเผชิญกับความคาดหวังจากทั้งคณะสงฆ์และประชาชน พบว่าด้านตปะ (ความเพียร) อาจอธิบายได้ว่าพระสังฆาธิการมีภารกิจหน้าที่จำนวนมาก ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ จึงจำเป็นต้องอาศัยความเพียร ความเข้มแข็งทางจิตใจ และความเสียสละส่วนตนในการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ความเพียรจึงเป็นคุณธรรมที่พระสังฆาธิการนำมาใช้เป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวันและการทำงานมากที่สุด ส่งผลให้มีการเรียนรู้และประเมินค่าสูงกว่าด้านอื่นด้านศีล (การรักษาศีล) ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทพื้นฐานของพระสังฆาธิการในฐานะสมณเพศที่ต้องเป็นแบบอย่างทางจริยธรรมแก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน การยึดมั่นในศีลเป็นรากฐานสำคัญของความน่าเชื่อถือ ความศรัทธา และความชอบธรรมในการใช้อำนาจการปกครอง แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักในการดำรงตำแหน่งและบริหารงาน ในขณะที่ด้านปริจาคะ (การเสียสละ) สะท้อนข้อจำกัดบางประการในเชิงโครงสร้างและ

บริบทการทำงานของพระสังฆาธิการ เช่น ภาระหน้าที่ด้านการบริหารที่เพิ่มขึ้น กรอบระเบียบทางการปกครอง และข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทำให้การแสดงออกด้านการเสียสละในรูปของการสละประโยชน์ส่วนตนหรือทรัพยากรอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมอาจทำได้ไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตาม ผลดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าพระสังฆาธิการขาดจิตสาธารณะ แต่สะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมและสร้างกลไกสนับสนุนให้การบริจาคสามารถเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีแนวโน้มใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างจริงจัง โดยเฉพาะด้านตบะและศีล ขณะที่ด้านบริจาคยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม เพื่อให้การนำหลักทศพิธราชธรรมไปใช้เกิดความสมดุล ครอบคลุม และตอบสนองต่อบทบาทการปกครองคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระปลัดวรรมไชย มะยงค์ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร พบว่า ผลการวิจัยที่พบว่าการใช้หลักทศพิธราชธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ อวิหิงสา อวิโรธนะ และขันติ สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ให้ความสำคัญกับ “การปกครองเชิงคุณธรรม” มากกว่าการใช้อำนาจตามโครงสร้างเพียงอย่างเดียว โดยหลักอวิหิงสาแสดงถึงการบริหารที่ไม่เบียดเบียน ไม่กดดัน และไม่สร้างความเดือดร้อนแก่พระภิกษุสามเณรหรือประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำทางจิตใจและศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ขณะเดียวกัน หลักอวิโรธนะที่มีค่าเฉลี่ยสูง สะท้อนถึงความสามารถในการประสานความแตกต่างและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งภายในองค์กรสงฆ์และระหว่างวัดกับชุมชน การบริหารบนฐานของความไม่ขัดแย้งช่วยให้การดำเนินงานด้านการปกครอง การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์เป็นไปอย่างราบรื่น ลดแรงต้าน และเอื้อต่อความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ส่วนหลักขันติสะท้อนถึงความอดทน อดกลั้น และความสามารถในการรับมือกับปัญหาและข้อจำกัดต่าง ๆ อันเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในบริบทสังคมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การที่พระสังฆาธิการสามารถบูรณาการหลักอวิหิงสา อวิโรธนะ และขันติ เข้ากับงานด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นถึงการบริหารที่มุ่งสร้างความสงบสุข ความสามัคคี และความเกื้อกูลต่อชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของคณะสงฆ์เท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจ และความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า การยึดหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะอวิหิงสา อวิโรธนะ และขันติ เป็นฐานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความมั่นคง มีเอกภาพ และนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับองค์กรสงฆ์และสังคมโดยรวมในจังหวัดนครศรีธรรมราช

5.2.2 อภิปรายผลเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัด

นครศรีธรรมราช พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าพระสังฆาธิการมีศักยภาพและความสามารถในการบริหารงานคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ แสดงให้เห็นว่าพระสังฆาธิการให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัด ศาสนสถาน และสาธารณูปโภคที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของทั้งพระสงฆ์และประชาชนในชุมชน การดำเนินงานด้านนี้มักเห็นผลเป็นรูปธรรมชัดเจน จึงได้รับการรับรู้และประเมินในระดับสูง ด้านการปกครอง ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของพระสังฆาธิการในการกำกับ ดูแล และประสานงานภายในองค์กรสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบคณะสงฆ์ การบริหารด้านการปกครองที่อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นถึงการเน้นความเป็นระเบียบ ความสงบเรียบร้อย และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของพระภิกษุสามเณรและชุมชน โดยอาศัยความเมตตา ความอดทน และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเป็นหลัก ส่วนด้านการศาสนศึกษา สะท้อนถึงข้อจำกัดบางประการในการพัฒนางานด้านการศึกษา เช่น ข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ เวลา และการปรับตัวของรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันและความสนใจของเยาวชน อย่างไรก็ตาม ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นโอกาสในการพัฒนา โดยพระสังฆาธิการสามารถบูรณาการงานด้านการศาสนศึกษากับการเผยแผ่และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจในการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีจุดเด่นด้านการสาธารณูปการและการปกครอง ขณะที่ด้านการศาสนศึกษา ยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสมดุล ครอบคลุมทุกภารกิจ และนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ PhrakruSiridhammapirat Smith et al. (2004) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17-18 (ธรรมยุต) ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 17-18 (ธรรมยุต) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.49) สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองคณะสงฆ์ในเขตดังกล่าวมีความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง ทั้งในมิติของการจัดการภายในองค์กรสงฆ์ การส่งเสริมภารกิจทางพระพุทธศาสนา และการตอบสนองต่อความต้องการของสังคมภายนอก ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของคณะสงฆ์ธรรมยุตในเขตภาค 17-18 มิได้จำกัดอยู่เพียงการดูแลกิจการภายในวัดหรือการปกครองพระภิกษุสามเณรเท่านั้น แต่ยังมีลักษณะเป็นการบริหารเชิงบูรณาการที่ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ตามบทบาทหน้าที่ในพระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้ปกครองคณะสงฆ์ให้ความสำคัญกับบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนและเป็นสถาบันที่มีหน้าที่เกื้อกูลสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในยามปกติและยามเกิดวิกฤต ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือผู้ประสบภัย การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ในวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด หรือ การประสานข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐสู่ประชาชนในพื้นที่ ผลดังกล่าวสะท้อนว่า คณะสงฆ์ยังคงได้รับความเชื่อมั่นจากสังคมในฐานะองค์กรทางศีลธรรมที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถใช้งบประมาณทางศาสนาในการสร้างประโยชน์แก่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกันนั้น แสดงให้เห็นถึงความตระหนักของผู้ปกครองคณะสงฆ์ต่อความสำคัญของการพัฒนาพระภิกษุและสามเณรให้มีความรู้ทั้งด้านพระธรรมวินัยและวิชาการสมัยใหม่ การส่งเสริมทุนการศึกษา การอุปถัมภ์การศึกษานักธรรมและบาลี การใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมการสอน รวมทั้งการสนับสนุนให้ไปศึกษาต่อต่างประเทศ ล้วนเป็นตัวบ่งชี้ถึงการบริหารที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ผลเช่นนี้สะท้อนแนวคิดว่าการศึกษาคือรากฐานสำคัญของความมั่นคงในพระพุทธศาสนา เพราะหากพระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมแก่สังคมได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบทยุคปัจจุบัน สำหรับด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พบว่าอยู่ในระดับมากนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองคณะสงฆ์มีวิสัยทัศน์ในการขยายบทบาทของพระพุทธศาสนาออกสู่สังคมอย่างกว้างขวาง ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิมเพียงอย่างเดียว แต่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้ปฏิบัติศาสนกิจในสถานที่ต่าง ๆ และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับศาสนิกชนต่างศาสนา ซึ่งนับเป็นแนวทางสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้ การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนยังสะท้อนบทบาทของคณะสงฆ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน อันเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและศีลธรรมให้แก่คนรุ่นใหม่

5.2.3 อภิปรายผลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกระดับสูง ($r = .806$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงให้เห็นว่า ยิ่งพระสังฆาธิการนำหลักทศพิธราชธรรมไปประยุกต์ใช้มากเท่าใด ประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกด้านก็ยิ่งสูงขึ้นเท่านั้น สะท้อนว่าหลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบคุณธรรมที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่าคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ การใช้หลักทศพิธราชธรรมด้านมัทวะ (ความอ่อนโยน) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการ

สาธารณูปการ ($r = .719$) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า งานด้านสาธารณูปการจำเป็นต้องอาศัยการทำงานร่วมกับพระภิกษุ สามเณร ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ความอ่อนโยน สุภาพ และการเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพและได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย รองลงมา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักชั้นดี (ความอดทน อดกลั้น) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา ($r = .703$) ซึ่งสะท้อนว่าการจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาเป็นภารกิจที่ต้องใช้เวลา ความต่อเนื่อง และความเพียรพยายามสูง ทั้งในการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน และการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศึกษาอย่างจริงจัง พระสังฆาธิการที่มีชั้นดีจึงสามารถขับเคลื่อนงานด้านศาสนศึกษาได้อย่างมั่นคง แม้จะเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรหรือแรงจูงใจของผู้เรียน ส่วนคู่ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อยที่สุด คือ หลักอภัยโทษ (ไม่โกรธ) กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($r = .517$) แม้จะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการไม่โกรธและการควบคุมอารมณ์มีส่วนช่วยให้การช่วยเหลือด้านการศึกษาเป็นไปอย่างสงบและไม่เกิดความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม งานด้านการศึกษาสงเคราะห์อาจต้องอาศัยปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น ทรัพยากร งบประมาณ และเครือข่ายความร่วมมือ จึงทำให้ระดับความสัมพันธ์ไม่สูงเท่าด้านอื่น โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ชัดว่าหลักทศพิธราชธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทุกมิติ โดยเฉพาะคุณธรรมด้านมัทวะและขันติ ซึ่งมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับภารกิจเชิงปฏิบัติของคณะสงฆ์ ผลดังกล่าวสนับสนุนแนวคิดว่าการพัฒนาการบริหารคณะสงฆ์ควรมุ่งเสริมสร้างคุณธรรมผู้นำควบคู่กับทักษะการบริหาร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความศรัทธา และนำไปสู่ความยั่งยืนของคณะสงฆ์และสังคมในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระปลัดวรรมไชย มะยงค์ (2565) ได้ศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการนำหลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันทางบวกในระดับสูง ($r = 0.83$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักทศพิธราชธรรม ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความเป็นระบบ และความน่าเชื่อถือในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ ทั้งยังสะท้อนว่าหลักธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการในบริบทสังคมร่วมสมัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการศาสนศึกษามีความสัมพันธ์สูงสุด ($r = 0.84$) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยคุณธรรมผู้นำอย่างศีล อาชวะ ขันติ และตปะ เพื่อกำกับการเรียนการสอนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและหลักวิชาการ พระสังฆาธิการที่ยึดหลักทศพิธราชธรรมย่อมสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีวินัย ความเพียร และความเมตตา ส่งผลให้การพัฒนาศาสนศึกษามีความมั่นคงและยั่งยืน ด้านการสาธารณูปการ ($r = 0.80$) ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์ต้องอาศัยหลักทาน ปริจ

จากะ มัททวะ และอวิหิงสาเป็นสำคัญ เพื่อสร้างความร่วมมือ ความศรัทธา และความไว้วางใจจากชุมชน การบริหารบนฐานคุณธรรมช่วยให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างโปร่งใส คุ่มค่า และตอบสนองประโยชน์ส่วนรวมได้ ส่วนด้านการศึกษาสงเคราะห์ ($r = 0.77$) แม้มีความสัมพันธ์ต่ำกว่าสองด้านแรก แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าหลักทศพิธราชธรรมมีบทบาทต่อการขยายโอกาสทางการศึกษา และการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะหลักทาน อาชชวะ มัททวะ และขันติ ซึ่งช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นธรรม โปร่งใส และดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมิติ ด้านการศาสนศึกษา สาธารณูปการ และการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่ต้องอาศัยทั้งคุณธรรมผู้นำและการบริหารจัดการที่ดี อันนำไปสู่ความเข้มแข็ง ความศรัทธา และความยั่งยืนของคณะสงฆ์และสังคม

5.2.4 อภิปรายผลการวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกรอบคุณธรรมที่มีความครอบคลุม เหมาะสม และสอดคล้องกับบทบาทของพระสังฆาธิการในทุกมิติของการบริหาร ทั้งด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ หลักทศพิธราชธรรมช่วยกำกับการใช้อำนาจให้ตั้งอยู่บนฐานของความยุติธรรม ความโปร่งใส ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความเป็นระบบ ลดความขัดแย้ง และสร้างความศรัทธาจากพระภิกษุสามเณรและประชาชน ในเชิงอภิปรายผล พบว่า หลักทาน ปริจจาคะ ศีล และอาชชวะ มีบทบาทสำคัญต่อการบริหารเชิงโครงสร้างและทรัพยากร โดยช่วยให้การจัดสรรงบประมาณ การดำเนินโครงการ และการตัดสินใจต่าง ๆ เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างเป็นธรรม ขณะที่หลักมัททวะ อวิหิงสา อักโกระ และขันติ สะท้อนมิติของภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมที่เน้นความอ่อนโยน การไม่เบียดเบียน การอดทนอดกลั้น และการจัดการความขัดแย้งด้วยสติ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับบริบทการปกครองคณะสงฆ์ที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนทางจิตใจและความสามัคคีในหมู่คณะ ส่วนหลักตปะ และอวิโรธนะช่วยเสริมความเข้มแข็งด้านวินัย ความเพียร และความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และระเบียบคณะสงฆ์ การประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมในแต่ละด้านของกิจการคณะสงฆ์ ยังชี้ให้เห็นว่าการบริหารที่ดีมิได้มุ่งเพียงประสิทธิภาพเชิงผลงานเท่านั้น แต่ต้องควบคู่กับคุณธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน เมื่อคณะสงฆ์บูรณาการหลักธรรมดังกล่าวเข้ากับนโยบาย แผนงาน การอบรมพัฒนาพระสังฆาธิการ และการประเมินผลการทำงานอย่างเป็นระบบ จะช่วย

ยกระดับบทบาทของพระสังฆาธิการจาก “ผู้ใช้อำนาจปกครอง” ไปสู่ “ผู้นำทางคุณธรรม” ดังนั้น การส่งเสริมการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่เพียงช่วยพัฒนาคุณภาพการปกครองและการทำงานของพระสังฆาธิการเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความศรัทธา ความร่วมมือ และความยั่งยืนของคณะสงฆ์ในฐานะสถาบันหลักทางจิตใจของสังคม อันสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยและความคาดหวังของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูสุรัสวดีบริหารการ เขมธมโม (รอดแก้ว) (2562) ได้ศึกษา การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า คณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธรรมยุต) ผลการศึกษา พบว่า ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า พระสังฆาธิการคณะธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีการนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แสดงให้เห็นถึงการตระหนักถึงและให้ความสำคัญต่อการบริหารพื้นฐานของคุณธรรมและพระธรรมวินัยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านทานซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนบทบาทของพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำทางจิตใจที่มุ่งเน้นการเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการเกื้อกูลพระภิกษุสามเณร รวมถึงประชาชนในชุมชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะสงฆ์กับสังคม ด้านอวิหิงสา ซึ่งสะท้อนแนวโน้มการบริหารที่เน้นความไม่เบียดเบียน การใช้ความเมตตาและสันติวิธีในการปกครองคณะสงฆ์ สอดคล้องกับบริบทการอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสามเณรที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนทางจิตใจและการลดความขัดแย้งภายในองค์กรสงฆ์ ขณะที่ด้านอภิกโรธ อาจสะท้อนความท้าทายของพระสังฆาธิการในการควบคุมอารมณ์และจัดการสถานการณ์ที่มีความกดดันจากภาระงาน ความคาดหวังของชุมชน และข้อจำกัดด้านทรัพยากร อย่างไรก็ตามหลักอภิกโรธยังคงได้รับการยึดถือในภาพรวม โดยคณะสงฆ์ยังช่วยเสริมความเข้าใจเชิงลึก โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับด้านตปะ ซึ่งเน้นความเพียร ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังเพื่อประโยชน์สุขของพระภิกษุสามเณร รวมถึงการวางแผนบริหารและการช่วยเหลือผู้ประสบภัย สะท้อนบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำเชิงปฏิบัติที่ต้องรับมือกับสถานการณ์จริงในสังคม รองลงมาคือด้านมัททวะ ซึ่งชี้ให้เห็นความจำเป็นของภาวะผู้นำที่อ่อนโยน อ่อนน้อม และเปี่ยมด้วยกรุณา โดยเฉพาะการดูแลพระสงฆ์สูงอายุและการสร้างกัลยาณมิตรในคณะสงฆ์ ส่วนด้านอาชวะที่ถูกเสนอแนะน้อยที่สุด แม้จะมีความสำคัญในเชิงหลักการ แต่สะท้อนว่าพระสังฆาธิการอาจมองว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ควรมีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะดังกล่าวยังเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการธำรงความโปร่งใส ไม่แสวงหาประโยชน์จากตำแหน่ง และการทำหน้าที่เพื่อสาธารณประโยชน์ โดยเฉพาะการอบรมเยาวชน ซึ่งมีความสำคัญต่อความน่าเชื่อถือและความยั่งยืนของคณะสงฆ์ในระยะ

ยาว โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการคณะธรรมยุตในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นกระบวนการที่เข้มแข็ง มีความสม่ำเสมอ และตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรมเป็นสำคัญ ทั้งยังสะท้อนแนวโน้มการบริหารที่มุ่งสร้างความสงบสุข ความสามัคคี และความศรัทธาของสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคณะสงฆ์ให้มั่นคงและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การใช้หลักทศพิธราชธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช สะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวเป็นฐานคุณธรรมที่สำคัญต่อประสิทธิภาพการปกครองและการดำเนินงานของคณะสงฆ์ ดังนั้น จึงควรกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการนำหลักทศพิธราชธรรมไปใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. ควรกำหนดให้หลักทศพิธราชธรรมเป็นกรอบนโยบายด้านคุณธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ระดับจังหวัด โดยบูรณาการไว้ในแผนพัฒนาคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช แผนงานของเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และการบริหารงานของวัด เพื่อให้พระสังฆาธิการทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ การกำกับดูแล และการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นระบบ โปร่งใส และสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ทั้งนี้สอดคล้องกับผลวิจัยที่พบว่า การใช้หลักทศพิธราชธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. ควรกำหนดนโยบายพัฒนาพระสังฆาธิการด้านภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมกับสถานการณ์จริงในการปกครองคณะสงฆ์ เช่น การบริหารความขัดแย้ง การตัดสินใจอย่างเป็นธรรม การครองตนอย่างโปร่งใส และการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของพระสังฆาธิการให้สามารถบริหารงานได้อย่างสมดุลระหว่างหลักธรรมกับประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติ

3. ควรกำหนดมาตรการเชิงนโยบายเพื่อยกระดับความโปร่งใสและธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เนื่องจากข้อค้นพบสะท้อนความจำเป็นในการธำรงความโปร่งใส ไม่แสวงหาประโยชน์จากตำแหน่ง และการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น จึงควรมีแนวทางกำกับติดตามด้านการบริหารศาสนสมบัติ การใช้ทรัพยากรของวัด และการบริหารงานในสายปกครองให้ตรวจสอบได้มากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่คณะสงฆ์และประชาชนในพื้นที่

4. **ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมด้านปริจจาคะและการทำงานเพื่อส่วนรวมให้เด่นชัดมากขึ้น** เพราะผลวิจัยพบว่าด้านปริจจาคะเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มหลักทศพิธราชธรรม จึงควรมีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการตระหนักถึงการเสียสละ การอุทิศตน และการทำงานเพื่อประโยชน์ของคณะสงฆ์และชุมชนมากยิ่งขึ้น ผ่านกิจกรรมต้นแบบ การยกย่องเชิดชู และการกำหนดเป็นตัวชี้วัดเชิงคุณธรรมในการบริหารงาน

5. **ควรกำหนดนโยบายเร่งพัฒนางานด้านศาสนศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น** เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าด้านศาสนศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่มภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ การส่งเสริมพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี การพัฒนาศักยภาพพระภิกษุสามเณร และการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพและทันต่อบริบทสังคมปัจจุบัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมรายข้อในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักทศพิธราชธรรมในศตวรรษที่ 21
3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักทศพิธราชธรรม

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล. เล่มที่ 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 23, 28 พิมพ์ครั้งที่ 4 นครปฐม. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือทั่วไป

กมล ฉายาวัฒน์. (2564). บริหารคนและงานด้วยวิธีการของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กัญญาภัค ไช้เพชร และ จุฬาทรรณ ภรณ์ธนะแพทย์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 7(2), 1145-1156.

กาญจนา แก้วเทพ. (2563). สังคมไทยกับการพัฒนาคุณธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2564). การปฏิรูปกฎหมายคณะสงฆ์เพื่อความโปร่งใสในการบริหารจัดการทรัพย์สิน. วารสารนิติศาสตร์, 50(3), 1-24.

_____. (2565). บทวิเคราะห์กฎหมายคณะสงฆ์กับการธำรงพระธรรมวินัยในยุคปัจจุบัน. วารสารนิติศาสตร์, 51(1), 1-22.

เกวลิน เมืองชู. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของครู. วารสารวิชาการครูศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 5(2), 61-74.

ณัฐพล หนูมี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสายตาประชาชน. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15(2), 79-92.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- บุญมี แทนแก้ว. (2565). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในบริบทสังคมดิจิทัล. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 41(3), 121–136.
- บุญมี สุขสงวน. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 14(2), 45–58.
- _____. (2566). การเสริมสร้างวินัยสงฆ์ผ่านบทบาทของเจ้าคณะผู้ปกครอง. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 14(3), 73–88.
- _____. (2566). แนวทางการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับเยาวชนในสังคมไทย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 14(1), 101–116.
- _____. (2566). บทบาทของเจ้าคณะผู้ปกครองในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในกิจการคณะสงฆ์. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 14(3), 25–40.
- _____. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 49(1), 89–108.
- บุญเรือง คำมีแพ. (2565). แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดตามหลักธรรมาภิบาล. วารสารกฎหมายปกครอง, 39(2), 55–72.
- _____. (2566). หลักนิติธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์: มิติทางสังคมและจริยธรรม. วารสารกฎหมายปกครอง, 40(1), 33–50.
- _____. (2566). หลักนิติธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการบังคับใช้กฎหมาย. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 52(2), 201–224.
- ประเวศ วะสี. (2566). พุทธธรรมกับการแก้ปัญหาสังคมไทย. (บทความในวารสาร/หนังสือรวมบทความ).
- พจนา สวนศรี. (2564). การพัฒนาสังคมไทยด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. วารสารศาสนาและสังคม, 10(2), 67–82.
- เพชร ว่องปรีชา. (2566). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยบูรพา, 3(1), 15–30.
- เพชรนนท์ รัตนศิริ. (2564). การเสริมสร้างจริยธรรมสำหรับผู้บริหารในยุคดิจิทัล. วารสารนักบริหาร, 41(2), 95–108.
- พรชัย พัทธินทร์ธนกุล. (2565). ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, 7(2), 53–66.

- พระครูกิตติวัฒน์นุกุล ช่างน้อย และ พระครูสิริธรรมาภิรต์. (2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพุทธศาสนสถาน: ศึกษาเฉพาะกรณีที่พักสงฆ์ ป่าเวฬุวัน บ้านสหกรณ์ อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิชาการ มมร วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช, 3(1), 85–98.
- พระครูปริยัติกิตติคุณ (ประดิษฐ์ กิตติญาโณ). (2563). การศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายอาญาว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์. วารสารธรรมทรรศน์, 20(3), 45–58.
- พระครูปลัดสุวัฒนพรหมจริยคุณ (เสริมวิทย์ ปุณฺณเขตโต). (2565). การดำรงรักษาพระธรรมวินัยเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. วารสารวิจัย มจร พุทธปัญญา, 7(2), 112–124.
- _____. (2565). การพัฒนาโลกทัศน์กับดูแลพระธรรมวินัยในบริบทการบริหารวัด. วารสารวิจัย มจร พุทธปัญญา, 7(3), 67–80.
- _____. (2565). การส่งเสริมพระธรรมวินัยในบริบทการบริหารคณะสงฆ์ไทย. วารสารวิจัย มจร พุทธปัญญา, 7(1), 35–50.
- พระครูสุนทรธรรมนาถ (เต็มใจ จันดาหาร). (2568). การศึกษาแนวคิดทศพิธราชธรรมกับการพัฒนาภาวะผู้นำในสังคมปัจจุบัน. วารสารวิชาการจินตาสี, 2(1), 15–28.
- พระชลญาณมุนี. (2561) ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์).
- พระไตรปิฎก ฉบับหลวง. (2525). ทศพิธราชธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที. (2562). การบริหารงานคณะสงฆ์อย่างยั่งยืนตามแนวพระพุทธศาสนา. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ). (2545). การคณะสงฆ์และพระศาสนา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส.อาร์. พรินติ้งโปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2561). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมวชิรปัญญาจารย์ (สุชาติ อภิชาโต). (2567). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(1), 1–14.
- พระธรรมวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปณฺโญ). (2567). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัยและกฎหมาย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(2), 45–60.

- _____. (2567). การศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนาในพระไตรปิฎกเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิต. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(1), 75–90.
- _____. (2567). คุณสมบัติผู้นำสงฆ์ในทศวรรษใหม่: บทบาทและปฏิบัติ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(3), 21–36.
- _____. (2567). พระธรรมวินัย: รากฐานแห่งธรรมาภิบาลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(2), 101–116.
- _____. (2567). หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพย์สินและกิจการคณะสงฆ์. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(3), 57–72.
- พระธรรมวิเชียรจารย์ (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). (2567). การบังคับใช้กฎหมายคณะสงฆ์เพื่อธำรงพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 15(1), 33–48.
- พระปลัดวรรณไชย มะยงคฺ. (2565). การบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยหลักทศพิธราชธรรมในจังหวัดชุมพร. วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(1), 19–32.
- พระปลัดสุวัฒน์ชัย ปภสฺสโร (ลีนากุล). (2564). บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในยุคปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15(3), 55–70.
- _____. (2565). คุณสมบัติพระธรรมทูตยุคใหม่กับการสร้างศรัทธาประชาชน. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 16(1), 41–56.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2555). พระพุทธศาสนาในฐานะเสาหลักของสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2559). ทศพิธราชธรรม: หลักธรรมสำหรับผู้นำที่แท้จริง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2560). ทศพิธราชธรรมกับภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2547). ธรรมานุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ระฆังทอง.
- พระพรหมบัณฑิต. (2568). ปฏิญญาโฮจิมินห์: พุทธศาสนิกชนทั่วโลกประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันหนุนค้ำค้ำศรีมุนษย์และสันติภาพถ้วนหน้า. ข่าวประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธีรราช ฐิตปุณฺโญ (อุปถัมภ์). (2566). คุณสมบัติผู้นำสงฆ์กับการขับเคลื่อนงานพัฒนาในยุคปัจจุบัน. วารสารวิชาการ มจร ธรรมมาภิวัฒน์, 6(2), 41–56.

_____. (2566). ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนาวัดตามหลักพุทธธรรม. วารสารวิชาการ มจร ธรรมมาภิวัฒน์, 6(1), 73–88.

พระมหานิพนธ์ กิตติโสภโณ (นามวงษ์). (2565). แนวทางการบริหารจัดการทรัพย์สินวัดตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อความโปร่งใส. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 14(2), 59–74.

พระมหาบุญเลิศ ปุริตตวตฺโต (สุวรรณปักษ์). (2566). การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการคณะสงฆ์. วารสารวิชาการ มจร อุบลราชธานี, 5(1), 25–40.

พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ (อริยะกัลยา). (2565). ภาวะผู้นำสงฆ์กับการสร้างความสามัคคีในคณะสงฆ์. วารสารธรรมทรรศน์, 22(2), 89–104.

_____. (2565). ภาวะผู้นำสงฆ์กับการสร้างสังคมแห่งเมตตาธรรม. วารสารธรรมทรรศน์, 22(3), 47–62.

พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล (กัลยา). (2567). การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการวัดยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการ มจร ธรรมมาภิวัฒน์, 7(1), 33–48.

พระมหาไพโรจน์ ชุตินฺธโร (ปานพลอย). (2567). การพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารองค์กร. วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 9(2), 61–76.

พระมหาวิรัช วิโรจโน (ทองสุข). (2567). คุณธรรมผู้นำกับการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในกิจการคณะสงฆ์. วารสารพุทธปัญญาภิรมย์, 9(1), 19–34.

_____. (2567). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนตามแนวพุทธธรรม. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช, 4(1), 55–70.

_____. (2567). พระสงฆ์กับการสร้างเสริมสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างวัดและชุมชน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช, 4(2), 73–88.

พระมหาสมชาย ญาณวฑฺฒโณ (กุลธรรม). (2563). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. วารสารพุทธนวัตกรรม, 1(2), 15–28.

- _____ . (2565). แนวทางการจัดการศาสนสมบัติของวัดเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน. วารสารพุทธนวัตกรรม, 6(3), 1-14.
- พระมหาสมศักดิ์ ปญญาวิโร (จันทร์เมือง). (2566). หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน. วารสารวิชาการ มจร อุบลราชธานี, 5(2), 45-58.
- พระมหาสังวาลย์ วิมโล (สงวนรัมย์). (2566). การบริหารศาสนสมบัติของวัดตามกฎหมายคณะสงฆ์เพื่อความโปร่งใส. วารสารพุทธศาสตร์เพื่อสังคม, 4(1), 1-14.
- พระมหาสังวาลย์ วิมโล (สงวนรัมย์). (2566). เจ้าอาวาส: ผู้นำจิตวิญญาณและศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน. วารสารพุทธศาสตร์เพื่อสังคม, 4(2), 45-58.
- พระมหาสังวาลย์ วิมโล (สงวนรัมย์). (2567). แนวทางการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาวัดในจังหวัดบุรีรัมย์. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 15(1), 77-90.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). (2546). เหลียวหลังแลหน้าการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- พิสนุ พองศรี. (2552). วิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : พรอพเพอดีพรีนซ์.
- ภาสกร อินทร์ชัย. (2565). การสร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อสถาบันสงฆ์: มิติความโปร่งใสและการไม่เบียดเบียน. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 5(2), 85-98.
- _____ . (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันสงฆ์ไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 5(3), 112-126.
- มนตรี เกิดมีมูล และ วิชัย รูปขำดี. (2564). บทบาทของวัดในการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนตามหลักแนวคิด “บวร”. รายงานการวิจัย. (เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- มานะ วานิชวรนนท์. (2567). การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารจัดการภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 7(1), 33-48.
- _____ . (2567). ความโปร่งใสกับการป้องกันการทุจริตในภาครัฐไทย. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 6(2), 59-74.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

- _____. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิวิสุทธินันท์ นิลพัฒน์. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการที่ดีของคณะสงฆ์อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 4(3), 75–88.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2553). ทศพิธราชธรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). ธรรมของพระราชา. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2562). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 3 (มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์).
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). รายงานสถานการณ์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สิริพงศ์ จันท์เสวก. (2561). คุณธรรมของผู้นำกับการบริหารงานคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาพระวิทยากร.
- สุขสันต์ แสนมานะเจริญ. (2563). การจัดการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ตามหลักธรรมมาภิบาล. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(2), 45–58.
- _____. (2565). การพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์สู่ความเป็นเลิศ: ความท้าทายและแนวทาง. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 16(1), 23–37.
- สุดารัตน์ พลอยสุข. (2564). การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 13(2), 89–102.
- สุภาวดี สุวรรณรัตน์. (2566). ความท้าทายในการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยสงฆ์และการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน. วารสารพุทธนวัตกรรม, 4(2), 67–80.
- _____. (2566). แนวทางการสร้างความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณของมหาวิทยาลัยสงฆ์. วารสารพุทธนวัตกรรม, 4(3), 81–94.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. 2563. ข้าแผ่นดินสอนลูก. กรุงเทพฯ: มติชน.

2) วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย

- จันทร์พิรุณ มหาหิงค์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา. (วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ณัฐนพิน ทินโน. (2565). การใช้หลักทศพิธราชธรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษา นครพนม. วิทยานิพนธ์. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธีรพัฒน์ เพชรศรีจันทร์. (2562). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐในจังหวัดอุทัยธานี. (วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พระครูประโชติ จันทวิมล (นาม จันทโชโต). (2555). การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวินัยธรรมมลเมธ กตปุณโญ (ไคว้ตระกูล). (2567). การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนาใน อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุรัตวิหารการ เขมธมโม (รอดแก้ว). (2562). การใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครองบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาอัครพงษ์ พูลผล, บรรเจิด เจริญเวช, และวาสนา จาตุรัตน์. (2561). แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย: กรณีศึกษา การบริหารของเจ้าอาวาสของวัดในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- เมธี นาอุดม. (2563). การปฏิบัติหน้าที่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

2. ภาษาอังกฤษ

- Barnhart, C. (1967). *The World Book Dictionary*. Chicago: World Book - Childcraft Internati
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education*. 3rd ed. New York : McGraw-Hill.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement.
- Lynn, M. R. (1986). *Determination and Quantification of Content Validity*. Nursing Research.
- Michael E. Brown. (2005). *Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing*. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. 2(97), 117-134.
- Phrametheevachirapirat Thammarat Yodkhun Smith et al. (2004). *Guidelines for Resolving the Saṅgha Administration by Ecclesiastical Administrative officers in Saṅgha Administrative regions 17-18 (The Dhammayutika Sect)*. *Journal of Buddhist Anthropology*. 2(9), 110-111
- PhrakruSiridhammapirat Smith et al. (2004). *The Efficiency of the Saṅgha Administration by Ecclesiastical Administrative Officers in Saṅgha Administrative Regions 17-18 (The Dhammayutika Sect) (The Dhammayutika Sect)*. *Journal of Buddhist Anthropology*. 2(9), 1-11
- Phuekphan, P., Aungsuroch, Y., Yunibhand, J., & Chan, S. W. C. (2016). *Psychometric properties of the Thai version of Copenhagen burnout inventory (T-CBI) in Thai nurses*. *Journal of Health Research*.
- UNDP. (2020). *Human Development Report: Beyond Income, Beyond Averages, Beyond Today*. New York: UNDP.

This is Mendeley biography

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. พระครูวิจิตรพรหมคุณ

คุณวุฒิทางการศึกษา

ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน

เจ้าคณะตำบลท้ายสำเภา เจ้าอาวาสวัดท้ายสำเภา

2. รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ศรีทรัพย์

คุณวุฒิทางการศึกษา

M.A. M.A. Politics Nehru Institute Social
Sciences, India

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุนจะนำ

คุณวุฒิทางการศึกษา

ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน

หัวหน้าฝ่ายบริหารวิทยาลัยศาสนศาสตร์ และ
หัวหน้าฝ่ายกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคก
ราช

ภาคผนวก ข

บุคลากรกรม

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บุคลากรกรม

1. พระศรีวัชรนาถมุนี	ตำแหน่ง	รองเจ้าคณะภาค 16
2. พระสิริคณาจารย์	ตำแหน่ง	เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. พระมหาสมศักดิ์ ปรมานินนที	ตำแหน่ง	รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
4. พระครูบรรหารวุฒิชัย	ตำแหน่ง	รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
5. พระครูขันติศรีธาคูณ	ตำแหน่ง	รองเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช
6. พระครูประโชติกิจจาภรณ์ ดร.	ตำแหน่ง	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
7. พระมหาภัทรพงศ์ ฐิตธมโม	ตำแหน่ง	เจ้าคณะตำบลช้างซ้าย
8. นายเสน่ห์ สิงห์นุ้ย	ตำแหน่ง	เป็นผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด
นครศรีธรรมราช
9. นางสุดา สงเดช	ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการ และกิจการคณะสงฆ์

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพู่ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย
เรียน พระครูวิจิตรพรหมคุณ

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI-THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นมพงค์ วงศ์ณาศรี ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาร่างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยบัณฑิตศึกษา
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๑๑๐๙ วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ศรีทรัพย์

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวิไล (ซุมจีน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราชโคราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักศัพทราชาธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาร่างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดตั้งเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูวรชยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราชโคราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.เดชชาติ ศรีทรัพย์)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๙

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๑๐๙ วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุณจะนำ

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวโร (ซุมจิ้น) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นนพวงศ์ วงศ์มาตรี ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาร่างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย

๖ สิงหาคม ๒๕๖๘
[Handwritten signature and date]

ภาคผนวก ง

หนังสือขออนุญาตลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๗๙๖(๒)/ว ๐๐๘๑

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพูน อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๓๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระสิริตณาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON-SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นนพวงศ์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจิน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ของท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๓๑๒๘

มหามกุฏราชวิทยาลัย

อนทนใน
ดำเนินตราได้
พระสิริตณาจารย์

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๗๙๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๓๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระสิริคณาจารย์

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA-AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปณตพงศ์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

อนงค์ใจ
คานะพร
ภวสิริคณาจารย์

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๑๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๙ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระศรีวิชนานามณี

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวิไล (ซุมจีน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นนพวงศ์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวิไล (ซุมจีน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

- ช่างรับ
- รศ.ดร.ไพฑูริย์รัตน์ ใจดี
- รศ.ดร.ไพฑูริย์รัตน์ ใจดี

พระวัชรินทร์ วชิรวิไล
๖๖๓, ๖๖

ขอแสดงความนับถือ

มหาวิทยาลัย
(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๑๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพูน อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาสมศักดิ์ ปริมาณินที

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจีน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA-AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิณฑพงษ์ วงศ์ญาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจีน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้นนักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์. ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

๕๐๐-๖๐๑
พระครูบวรชัยวัฒน์
500-๖๐๑

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพร อำเภอบึงสามพัน
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูบรรหารวุฒิชัย

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นดวงพิงค์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจิน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

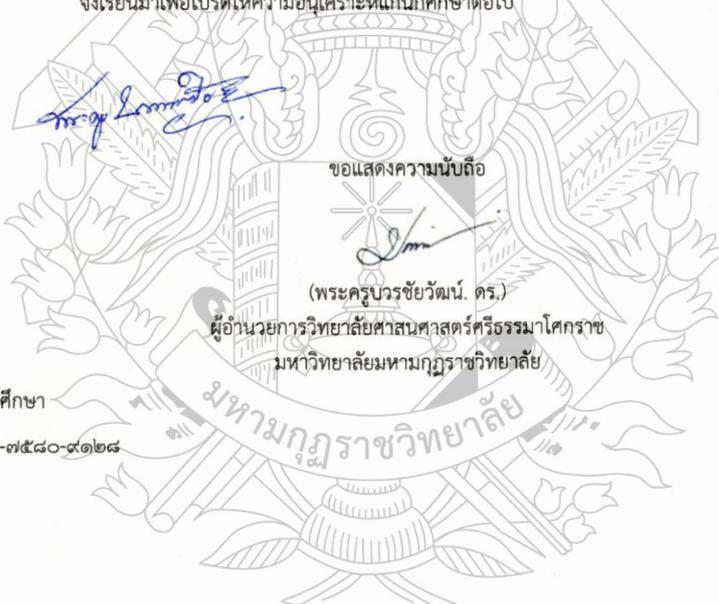
ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรหารวุฒิชัย, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๗๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพूर อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๑๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูขันตริทธาคุณ

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA-AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจิน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ยินดีให้ติดตามขอรายละเอียด

วิมลพันธุ์ทิพย์
วิมลพันธุ์ทิพย์
ร.๓๓. น.๓.
๑๗.๑๓.๑๖

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๑๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูประโชติกิจจาภรณ์, ๐๙.

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA-AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON-SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปิ่นณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

วิไลในครุฑ
พระครูประโชติกิจจาภรณ์
เจ้าอาวาสวัด
พระครูประโชติกิจจาภรณ์

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาภักดิ์ทรงษ์ ฐิตธมโม

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวโร (ซุมจีน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผ.ศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวโร (ซุมจีน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ข้าพเจ้า
พระมหาภักดิ์ทรงษ์ ฐิตธมโม
เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๙๑๒๘

มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพूर อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๓๑๒๘-๕ www.ssc.mbu.ac.th

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นายเสนห์ สิงห์นุ้ย

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA-AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวไล (ซุมจิน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๓๑๒๘

ขอเชิญ
พระวัชรินทร์ วชิรวไล
บัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพूर อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๕-๕ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๕๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

๔ ธันวาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสุดา สงเดช

ด้วย พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจีน) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช (THE RELATIONSHIP-BETWEEN THE APPLICATION OF THE TEN ROYAL VIRTUES AND THE ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS BY ECCLESIASTICAL LEADERS IN NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE)” โดยมี ผศ.ดร.ปณณพงค์ วงศ์ณาศรี เป็นที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ซุมจีน) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๗๕๘๐-๕๑๒๕

ขอเชิญ
คุณ สุดา สงเดช

ภาคผนวก ฉ

แบบสอบถาม และสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะได้รับข้อความเหมือนกันทั้งหมด 40 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิด เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะได้รับข้อความเหมือนกันทั้งหมด 24 ข้อ

3. ข้อมูลที่ได้รับเป็นความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นความเห็นส่วนบุคคล ไม่มีผลผูกพันใด ๆ และจะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถาม แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

4. ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำไปใช้เพื่อการศึกษาวิจัยเท่านั้น

5. โปรดกรอกแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ ตามความเป็นจริงหรือตรงกับความคิดเห็นของท่านให้มากที่สุด

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดียิ่ง

พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ชุมจีน)

นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว

1. อายุ 1. 25 - 35 ปี 2. 36 - 45 ปี
 3. 46 - 55 ปี 4. 56 ปีขึ้นไป
2. พรรษา 1. 5 - 15 พรรษา
 2. 16 - 25 พรรษา
 3. 26 - 35 พรรษา
 4. 36 พรรษาขึ้นไป
3. วุฒิการศึกษาทางโลก 1. ประถมศึกษา
 2. มัธยมศึกษาหรือ
 3. ปริญญาตรี
 4. ปริญญาโท หรือสูงกว่า
4. วุฒิการศึกษาทางธรรม 1. นักธรรมชั้นตรี
 2. นักธรรมชั้นโท
 3. นักธรรมชั้นเอก

ตอนที่ 2 การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนครศรีธรรมราช

ท่านคิดว่าการบริหารสถานศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด

การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครนครศรีธรรมราช	ระดับการใช้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ทาน (การให้)					
1. ท่านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระภิกษุและสามเณรในด้านความเป็นอยู่และการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ					
2. ท่านแสดงออกถึงการเสียสละทรัพย์ยากไร เวลา และกำลังใจเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและชุมชน					
3. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการ “ให้” ทั้งในรูปของวัตถุ สิ่งของ ความรู้ คำสอน และการสนับสนุนทางจิตใจแก่ประชาชน					
4. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีเมตตาและเอื้อเฟื้อ ไม่หวังสิ่งตอบแทนส่วนตัว					
2. ศีล (การรักษาศีล)					
1. ท่านประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน					
2. ท่านให้ความสำคัญกับการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและสังคม					
3. ท่านกำกับดูแลพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์					
4. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังการรักษาศีล เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การอบรมศีลธรรม และการปฏิบัติธรรม					

การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครนครศรีธรรมราช	ระดับการใช้				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
3. ปริจาคะ (การเสียสละ)					
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่คำนึงถึงประโยชน์ของพระศาสนาและชุมชนเป็นหลัก					
2. ท่านยินดีสละเวลา แรงกาย และความสะดวกส่วนตัว เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน					
3. ท่านมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม แม้ต้องเผชิญกับความเหน็ดเหนื่อยหรืออุปสรรคต่าง ๆ					
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสียสละ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้พระภิกษุ สามเณร และประชาชนดำเนินรอยตาม					
4. อาชชวะ (ความซื่อตรง)					
1. ท่านประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และยุติธรรมต่อทุกฝ่าย					
2. ท่านยึดมั่นในความจริง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงหรือใช้เล่ห์กลเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน					
3. ท่านดำเนินกิจการคณะสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ และไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง					
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความซื่อตรงแก่พระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านในชุมชน					
5. มีทวะ (ความอ่อนโยน)					
1. ท่านมีความสุภาพ อ่อนโยน ทั้งในการพูด การปฏิบัติ และการแสดงออกต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน					
2. ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ และให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรม					

การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครนครศรีธรรมราช	ระดับการใช้				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
3. ท่านแก้ไขปัญหาด้วยสติและปัญญา มากกว่าการใช้ อารมณ์หรือความรุนแรง					
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความอ่อนโยน เมตตา และ การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยไมตรีจิต					
6. ตปะ (ความเพียร)					
1. ท่านการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการทำงานเพื่อพระศาสนา					
2. ท่านพยายามพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และการ ปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ พระภิกษุและสามเณร					
3. ท่านทุ่มเทร่างกาย แรงใจ และเวลา เพื่อขับเคลื่อน กิจกรรมและโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อ พระพุทธศาสนาและชุมชน					
4. ท่านไม่ทอดทิ้งหน้าที่ แต่ตั้งใจทำงานจนบรรลุผล สำเร็จ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาและความเหน็ดเหนื่อย					
7. อักโกระ (ไม่โกรธ)					
1. ท่านควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่โกรธง่ายเมื่อเผชิญกับ เหตุการณ์หรือบุคคลที่เห็นต่าง					
2. ท่านแก้ไขปัญหาด้วยความสงบและเหตุผล มากกว่า การใช้อารมณ์โกรธ					
3. ท่านมีเมตตา อุดม และให้อภัยต่อความผิดพลาด ของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน					
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการระงับความโกรธ สร้างบรรยากาศสงบสุขภายในหมู่คณะและชุมชน					
8. อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)					
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือ ความเสียหายต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน					

การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครนครศรีธรรมราช	ระดับการใช้				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ท่านใช้เมตตาธรรมในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่ความรุนแรงหรือการบังคับข่มขู่					
3. ท่านส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสันติภาพ ความปรองดองและความสามัคคีในชุมชน					
4. ท่านเป็นแบบอย่างของการไม่เบียดเบียน ทั้งทางกาย วาจา และใจ ต่อสรรพสัตว์และสิ่งแวดล้อม					
9. ขันติ (ความอดทน)					
1. ท่านสามารถอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์หรือความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์					
2. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม แม้เผชิญอุปสรรคหรือความยากลำบาก					
3. ท่านอดทนต่อการแก้ไขปัญหาภายในคณะสงฆ์และชุมชน โดยใช้สติและปัญญามากกว่าความเร่งรีบหรืออารมณ์					
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความอดทนให้แก่พระภิกษุสามเณร และประชาชนในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม					
10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)					
1. ท่านยึดมั่นในการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมวินัยอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงเพราะอคติ					
2. ท่านบริหารงานคณะสงฆ์โดยคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง					
3. ท่านไม่ละเลยหลักการที่ถูกต้อง แม้จะถูกกดดันจากบุคคลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ					

การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครนครศรีธรรมราช	ระดับการใช้				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
4. ท่านเป็นแบบอย่างของการยืนหยัดในความถูกต้อง สร้างความศรัทธาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน					

ตอนที่ 3 การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัด นครศรีธรรมราช

ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะ
สงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขต ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับการบริหาร				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
1. ด้านการปกครอง					
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้					
2. ท่านดูแลกำกับพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครอง ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะ สงฆ์อย่างเคร่งครัด					
3. ท่านใช้หลักเมตตาธรรมและเหตุผลในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งภายในคณะสงฆ์และชุมชน					
4. ท่านส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือ และ ความสงบเรียบร้อยในเขตปกครองของตน					
2. ด้านการศาสนศึกษา					
1. ท่านการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติ ธรรม แผนกบาลี ธรรม และนักธรรมอย่างต่อเนื่อง					
2. ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา พระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความ ต้องการของสังคม					

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับการบริหาร				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. ท่านสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และประชาชนทั่วไป					
4. ท่านเป็นแบบอย่างและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านการบรรยาย การอบรม หรือการใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ					
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
1. ท่านให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนผู้ขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง					
2. ท่านส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการช่วยเหลือด้านการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนยากจนในชุมชน					
3. ท่านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือชุมชน ในการจัดหาทรัพยากรเพื่อการศึกษาสงเคราะห์					
4. ท่านเป็นแบบอย่างในการเสียสละและให้การสนับสนุนด้านการศึกษากับผู้ที่ยังขาดโอกาสทางการศึกษา					
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
1. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง					
2. ท่านใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย ธรรมะออนไลน์ หนังสือ หรือสื่อดิจิทัล ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่					
3. ท่านประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และชุมชน ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา					
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเผยแผ่ธรรมะ ทั้งการแสดงธรรม การสอนศีลธรรม และการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา					

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขต ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช	ระดับการบริหาร				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
5. ด้านการสาธารณูปการ					
1. ท่านส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปโภคในวัด เช่น ศาลา การเปรียญ กุฏิ หอฉัน หรือโรงครัว ให้มีความสะอาดและ พร้อมใช้งาน					
2. ท่านส่งเสริมการดูแล บำรุงรักษาอาคารสถานที่ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้คงสภาพที่ ดีและพร้อมใช้งาน					
3. ท่านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาสาธารณูปการที่เอื้อต่อพระศาสนา และประชาชน					
4. ท่านใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อการก่อสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปการของวัด					
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
1. ท่านมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ความ เดือดร้อน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ					
2. ท่านส่งเสริมการจัดโครงการหรือกิจกรรมสาธารณ สงเคราะห์ เช่น การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาทุกข์ และ การช่วยเหลือด้านอาหารและยา					
3. ท่านส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือสังคม โดยร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานรัฐ และเอกชน					
4. ท่านเป็นแบบอย่างของเมตตาและการเสียสละ ในการ ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ					

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามครั้งนี้

พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ชุมจีน)

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

.....

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสังฆาธิการ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

(.....) กลุ่มพระสังฆาธิการ

(.....) กลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา

1) ชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล..... อายุ..... ปี
ที่อยู่บ้าน/วัด เลขที่..... หมู่ที่..... ซอย.....
ถนน..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
เบอร์โทรศัพท์..... E-mail.....

2) ระดับการศึกษา.....

3) สถานที่ทำงาน.....

4) ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 แนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระ
สังฆาธิการในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1) ท่านเห็นว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการปกครอง มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในลักษณะใดบ้าง เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความโปร่งใส และความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ

2) ท่านคิดว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในรูปแบบใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

3) ท่านเห็นว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมอย่างไร เพื่อช่วยสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

4) ท่านคิดว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมในแนวทางใดบ้าง เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

5) ท่านเห็นว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณูปการ ควรส่งเสริมในลักษณะใด เพื่อให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อพระสงฆ์และประชาชน

.....

.....

.....

6) ท่านคิดว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรส่งเสริมในแนวทางใด เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

.....

.....

.....

7) ท่านเห็นว่าการส่งเสริมให้นำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยพัฒนาการปกครองและการทำงานของพระสังฆาธิการได้อย่างไร และควรมีแนวทางส่งเสริมในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น

4.1 ข้อเสนออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอย่างไร

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

จากการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

IOC : (Index of Congruency)

จากผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

ตอนที่ 1 การใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนครศรีธรรมราช

ท่านคิดว่าการบริหารสถานศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด

ข้อความ	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
1. ทาน (การให้)					
1. ท่านมีการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระภิกษุและสามเณรในด้านความเป็นอยู่และการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านแสดงออกถึงการเสียสละทรัพยากร เวลา และกำลังใจเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะและชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการ “ให้” ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ ความรู้ คำสอน และการสนับสนุนทางจิตใจแก่ประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมีเมตตาและเอื้อเฟื้อ ไม่หวังสิ่งตอบแทนส่วนตัว	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ศีล (การรักษาศีล)					
1. ท่านประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตามพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านให้ความสำคัญกับการรักษากาย วาจา ใจ ให้สุจริต ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและสังคม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
3. ท่านกำกับดูแลพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังการรักษาศีล เช่น การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การอบรมศีลธรรม และการปฏิบัติธรรม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ปรึกษา (การเสียสละ)					
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่คำนึงถึงประโยชน์ของพระศาสนาและชุมชนเป็นหลัก	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านยินดีสละเวลา แรงกาย และความสะดวกส่วนตัวเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม แม้ต้องเผชิญกับความเหน็ดเหนื่อยหรืออุปสรรคต่าง ๆ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสียสละ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้พระภิกษุ สามเณร และประชาชนดำเนินรอยตาม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. อาชชวะ (ความซื่อตรง)					
1. ท่านประพฤติปฏิบัติด้วยความซื่อตรง โปร่งใส และยุติธรรมต่อทุกฝ่าย	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านยึดมั่นในความจริง ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง หรือใช้เล่ห์กลเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
3. ท่านดำเนินกิจการคณะสงฆ์อย่างตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้ และไม่เอื้อประโยชน์ให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความซื่อตรงแก่พระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านในชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
5. มัทวะ (ความอ่อนโยน)					
1. ท่านมีความสุขภาพ อ่อนโยน ทั้งในการพูด การปฏิบัติ และการแสดงออกต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเคารพ และให้โอกาสทุกฝ่ายได้แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นธรรม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านแก้ไขปัญหาคด้วยสติและปัญญา มากกว่าใช้อารมณ์หรือความรุนแรง	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความอ่อนโยน เมตตา และการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยไมตรีจิต	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
6. ตปะ (ความเพียร)					
1. ท่านการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการทำงานเพื่อพระศาสนา	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านพยายามพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ และการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุและสามเณร	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และเวลา เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมและโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาและชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
4. ท่านไม่ทอดทิ้งหน้าที่ แต่ตั้งใจทำงานจนบรรลุผลสำเร็จ แม้ต้องเผชิญกับปัญหาและความเหน็ดเหนื่อย	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
7. อักโธระ (ไม่โกรธ)					
1. ท่านควบคุมอารมณ์ได้ดี ไม่โกรธง่ายเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่เห็นต่าง	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านแก้ไขปัญหาด้วยความสงบและเหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์โกรธ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านมีเมตตา อดทน และให้อภัยต่อความผิดพลาดของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการระงับความโกรธ สร้างบรรยากาศสงบสุขภายในหมู่คณะและชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
8. อวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน)					
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือความเสียหายต่อพระภิกษุ สามเณร และประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านใช้เมตตาธรรมในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช้ความรุนแรงหรือการบังคับข่มขู่	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสันติภาพ ความปรองดอง และความสามัคคีในชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างของการไม่เบียดเบียน ทั้งทางกาย วาจา และใจ ต่อสรรพสัตว์และสิ่งแวดล้อม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
9. ชั้นดี (ความอดทน)					
1. ท่านสามารถอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์หรือความคิดเห็นที่แตกต่างโดยไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม แม้เผชิญอุปสรรคหรือความยากลำบาก	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านอดทนต่อการแก้ไขปัญหภายในคณะสงฆ์และชุมชน โดยใช้สติและปัญญามากกว่าความเร่งรีบหรืออารมณ์	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างของความอดทนให้แก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชนในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
10. อวิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม)					
1. ท่านยึดมั่นในการตัดสินใจและปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมวินัยอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงเพราะอคติ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านบริหารงานคณะสงฆ์โดยคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง	+1	+1	1	1	สอดคล้อง
3. ท่านไม่ละเลยหลักการที่ถูกต้อง แม้จะถูกกดดันจากบุคคลหรือสถานการณ์ต่าง ๆ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างของการยืนหยัดในความถูกต้อง สร้างความศรัทธาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ตอนที่ 2 การปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับใด

ข้อความ	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
1. ด้านการปกครอง					
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองด้วยความยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านดูแลกำกับพระภิกษุและสามเณรในเขตปกครองให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของคณะสงฆ์อย่างเคร่งครัด	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านใช้หลักเมตตาธรรมและเหตุผลในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งภายในคณะสงฆ์และชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือและความสงบเรียบร้อยในเขตปกครองของตน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ด้านการศึกษา					
1. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ธรรม และนักธรรมอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการของสังคม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนด้านพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชน และประชาชนทั่วไป	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อความคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
4. ท่านเป็นแบบอย่างและมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการบรรยาย การอบรม หรือการใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์					
1. ท่านให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และเยาวชนผู้ขาดแคลนอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการช่วยเหลือด้านการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนยากจนในชุมชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน หรือชุมชน ในการจัดหาทรัพยากรเพื่อการศึกษาสงเคราะห์	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านเป็นแบบอย่างในการเสียสละและให้การสนับสนุนด้านการศึกษากับผู้ที่อยู่โอกาสทางการศึกษา	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา					
1. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย ธรรมะออนไลน์ หนังสือ หรือสื่อดิจิทัล ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน หน่วยงานรัฐ และชุมชน ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อความคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
4. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในการเผยแพร่ธรรมะ ทั้ง การแสดงธรรม การสอนศีลธรรม และการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
5. ด้านการสาธารณูปการ					
1. ท่านส่งเสริมและพัฒนาสาธารณูปโภคในวัด เช่น ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอฉัน หรือโรงครัว ให้ มีความสะอาดและพร้อมใช้งาน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านส่งเสริมการดูแล บำรุงรักษาอาคาร สถานที่ เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้คงสภาพที่ดีและพร้อมใช้งาน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อพัฒนาสาธารณูปการที่เอื้อต่อพระศาสนาและประชาชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. ท่านใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อการก่อสร้างหรือปรับปรุงสาธารณูปการของวัด	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์					
1. ท่านมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย พิบัติ ความเดือดร้อน และผู้ด้อยโอกาสในชุมชน อย่างสม่ำเสมอ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. ท่านส่งเสริมการจัดโครงการหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ เช่น การบริจาคสิ่งของ การบรรเทาทุกข์ และการช่วยเหลือด้านอาหารและยา	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. ท่านส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการช่วยเหลือสังคม โดยร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานรัฐ และเอกชน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อความ	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
4. ท่านเป็นแบบอย่างของเมตตาและการเสียสละในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

จากการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

CVI : (Content Validity Index)

จากผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักทศพิธราชธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ของพระสังฆาธิการจังหวัดนครศรีธรรมราช

เกณฑ์การตัดสินค่า CVI ถ้ามีค่า 0.80 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตามจุดประสงค์ หรือตรงตามเนื้อหานั้น แสดงว่าคำถามนั้นใช้ได้

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
1. ท่านเห็นว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการปกครอง มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในลักษณะใดบ้าง เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความโปร่งใส และความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะ	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านคิดว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศาสนศึกษา มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรส่งเสริมในรูปแบบใด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ข้อความ	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
3. ท่านเห็นว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรส่งเสริมอย่างไร เพื่อช่วยสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่ขาดแคลนในจังหวัดนครศรีธรรมราช	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
4. ท่านคิดว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมในแนวทางใดบ้าง เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
5. ท่านเห็นว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณูปการ ควรส่งเสริมในลักษณะใด เพื่อให้การพัฒนาวัดและสาธารณประโยชน์แก่ชุมชนเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อพระสงฆ์และประชาชน	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
6. ท่านคิดว่าการนำหลักทศพิธราชธรรม โดยเฉพาะด้านการสาธารณสงเคราะห์ ควรส่งเสริมในแนวทางใด เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบความเดือดร้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีประสิทธิภาพและยั่งยืน	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ข้อความ	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
7. ท่านเห็นว่าการส่งเสริมให้นำหลัก ทศพิธราชธรรมมาใช้ในการบริหารกิจการคณะ สงฆ์จังหวัดนครศรีธรรมราช จะช่วยพัฒนาการ ปกครองและการทำงานของพระสังฆาธิการได้ อย่างไร และควรมีแนวทางส่งเสริมในด้านใดบ้าง	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ซ

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

Case Processing Summary

	N	%
Valid	30	100.0
Cases Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	Cronbach's Standardized Items	N of Items
.991	.992	64

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
คำถามข้อที่1	4.50	.630	30
คำถามข้อที่2	4.53	.571	30
คำถามข้อที่3	4.57	.568	30
คำถามข้อที่4	4.53	.629	30
คำถามข้อที่5	4.50	.572	30
คำถามข้อที่6	4.50	.630	30
คำถามข้อที่7	4.53	.571	30

คำถามข้อที่8	4.50	.630	30
คำถามข้อที่9	4.57	.568	30
คำถามข้อที่10	4.43	.626	30
คำถามข้อที่11	4.43	.679	30
คำถามข้อที่12	4.50	.630	30
คำถามข้อที่13	4.53	.629	30
คำถามข้อที่14	4.47	.629	30
คำถามข้อที่15	4.50	.572	30
คำถามข้อที่16	4.57	.568	30
คำถามข้อที่17	4.53	.571	30
คำถามข้อที่18	4.40	.621	30
คำถามข้อที่19	4.60	.563	30
คำถามข้อที่20	4.43	.568	30
คำถามข้อที่21	4.47	.629	30
คำถามข้อที่22	4.53	.571	30
คำถามข้อที่23	4.47	.571	30
คำถามข้อที่24	4.50	.572	30
คำถามข้อที่25	4.47	.571	30
คำถามข้อที่26	4.47	.571	30
คำถามข้อที่27	4.57	.568	30
คำถามข้อที่28	4.40	.621	30
คำถามข้อที่29	4.50	.572	30
คำถามข้อที่30	4.43	.568	30
คำถามข้อที่31	4.40	.675	30
คำถามข้อที่32	4.33	.606	30
คำถามข้อที่33	4.43	.568	30
คำถามข้อที่34	4.43	.568	30
คำถามข้อที่35	4.53	.571	30
คำถามข้อที่36	4.57	.568	30

คำถามข้อที่37	4.50	.572	30
คำถามข้อที่38	4.37	.615	30
คำถามข้อที่39	4.53	.571	30
คำถามข้อที่40	4.50	.572	30
คำถามข้อที่41	4.57	.568	30
คำถามข้อที่42	4.60	.563	30
คำถามข้อที่43	4.50	.572	30
คำถามข้อที่44	4.63	.556	30
คำถามข้อที่45	4.53	.629	30
คำถามข้อที่46	4.50	.630	30
คำถามข้อที่47	4.47	.629	30
คำถามข้อที่48	4.63	.556	30
คำถามข้อที่49	4.57	.626	30
คำถามข้อที่50	4.60	.563	30
คำถามข้อที่51	4.50	.630	30
คำถามข้อที่52	4.60	.563	30
คำถามข้อที่53	4.50	.572	30
คำถามข้อที่54	4.63	.556	30
คำถามข้อที่55	4.57	.568	30
คำถามข้อที่56	4.67	.606	30
คำถามข้อที่57	4.57	.626	30
คำถามข้อที่58	4.67	.547	30
คำถามข้อที่59	4.57	.568	30
คำถามข้อที่60	4.60	.563	30
คำถามข้อที่61	4.43	.626	30
คำถามข้อที่62	4.50	.682	30
คำถามข้อที่63	4.47	.629	30
คำถามข้อที่64	4.53	.629	30

ภาคผนวก ฅ

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา
 เลขที่ 91 ถนนเทศบาล 1 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 โทรศัพท์ 0 7321 2863 ต่อ 131
 E-mail: scphylib@yala.ac.th Website: http://www.yala.ac.th/IRB-SCPHYL/

AF 04-03

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ชื่อโครงการวิจัย	ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้หลักศรัทธาธรรมกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดนครศรีธรรมราช		
รหัสจริยธรรมการวิจัย	SCPHYLIRB-2568/834		
ผู้วิจัยหลัก	พระวิจิตรวีร์ วชิรวโร		
สังกัด	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช		
วิธีการพิจารณา	Expedited		
วันที่ส่ง	11 กันยายน 2568	วันที่พิจารณา	12 กันยายน 2568
วันที่รับรอง	04 ธันวาคม 2568	วันที่หมดอายุ	04 ธันวาคม 2569

เอกสารที่รับรอง

1. โครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เอกสารแจ้งแจ้งข้อหาฐานผิดจริย
4. เอกสารแสดงความยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าว
5. ประวัตินักวิจัย/คณะนักวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา ได้พิจารณาโครงการวิจัยดังกล่าวของนายวิจิตรวีร์ วชิรวโร เป็นมาตรฐานสากล ตามระเบียบแนวทาง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ:

1. ถ้าพบข้อสงสัยจากหน่วยงานที่รับ 04 ธันวาคม 2568 แบบฟอร์ม AF 03-19
2. ถ้าพบข้อสงสัยจากหน่วยงานที่รับ 04 ธันวาคม 2568 แบบฟอร์ม AF 03-20
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัยหลังได้รับการ อนุมัติ ให้แจ้งอธิบดีกรมสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต แบบฟอร์ม AF 07-01
4. หากดำเนินการวิจัยไม่เต็มศรัทธาในระยะเวลาที่รับรอง อนุมัติ ให้แจ้งอธิบดีกรมสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต แบบฟอร์ม AF 03-18

(นายวิจิตรวีร์ วชิรวโร)

(ศาสตราจารย์ ดร. วีระจรัส)

เลขาธิการคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
 คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

(หนังสือรับรองฉบับนี้มอบตราสัญลักษณ์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระวัชรินทร์ วชิรวโส (ชุมจิน)
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ 17 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2536
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2562 : รัฐศาสตร์บัณฑิต (ร.บ.) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิช รัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย พ.ศ. 2565 : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชาสังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดท้ายสำเภา เลขที่ 136 หมู่ที่ 9 ตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผลงานตีพิมพ์	1. การปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในการพัฒนาสุขภาพ ของประชาชนตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 2. พุทธนวัตกรรมและการวิจัยข้ามศาสตร์
รางวัลที่ได้รับ	

